

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ
ΑΠΑΝΤΑ
ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
Ν. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΟΜΟΣ
ΑΘΗΝΑ 1982
Σελ. 541-640

ΒΑΡΔΙΑΝΟΣ ΣΤΑ ΣΠΟΡΚΑ

Πίσω, εἰς τὲς Πλάκες, ἐπάνω εἰς ἓνα βράχον ριζωμένον εἰς τὴν θάλασσαν, ἐκεῖ ἦτο τὸ σπιτάκι τῆς θεια-Σκεύως τῆς Γιαλινίτσας. Ὁ βράχος ἔβλεπε πρὸς μεσημβρίαν, καὶ ἀπὸ τὸ ἐν μέρος ἐπρόβαλλε τὸ πρωὶ ὁ ἥλιος, ἀνάμεσα ἀπὸ τρία νησάκια καὶ ἀπὸ μίαν ὑψηλὴν λευκὴν κορυφὴν, χρυσῶνων μὲ τὰς ἀκτῖνάς του ὅλα, τὸ πράσινον τῆς θαμνοσκεποῦς καὶ σχοινοφύτου ἀκτῆς, κλειούσης ἀνατολικῶς τὸν λιμένα, τὴν θάλασσαν ρυτιδουμένην καὶ φωσφορίζουσαν εἰς χιλίας μυριάδας ὑγρῶν πτυχῶν, πλήττουσαν τὰ Μυρμῆκια, ὑφάλους μόλις ἀνεχούσας ἀπὸ τὸ κῦμα, τὸ Δασκαλειό, μικρὸν φαιοπρασινίζον νησίδιον, καὶ τὸ ὀγκῶδες καὶ ἄκομψον Μπούρτσι· χρυσῶνων τὰ κατάρτια καὶ τὰς κεραίας καὶ τὰ ἐξάρτια τῶν πλοίων, κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ χειμῶνος, ὅταν ὀλίγα τούτων παρεχέμαζον εἰς τὸν λιμένα. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐβασίλευε τὸ βράδου, σπεύδων νὰ κρυβῆ ὀπισθεν τοῦ βαθυπρασίνου βουνοῦ, τῆς Πευκόρραχης, ἀφήνων τὰ δένδρα νὰ σείωνται ἐλαφρῶς ἀπὸ τὴν αὔραν, καὶ τὰ ἀόρατα ἐκεῖνα μυρία ἔντομα νὰ τρύζωσι μελαγχολικῶς εἰς τὸ βαθὺ σκότος.

Εἰς μῆκος πεντακοσίων βημάτων πρὸς τὸ πέλαγος ἐξηπλοῦντο, προκύπτουσαι ἀπὸ τῆς ἀκτῆς, οἱ Πλάκες, μακρὸς λαιμὸς ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ἀπολήγων ἔνθεν καὶ ἔνθεν εἰς τὸν Μεγάλον Κάππαριν, εἰς τὸν Μικρὸν Κάππαριν, εἰς τὸν Μύτικα, καὶ εἰς τὸ μονῆρες καὶ πελαγωμένον Κατεργάκι, τὰ μὲν ὑψηλοὺς ὀρθίους βράχους, τὰ δὲ μάρμαρα χθαμαλά, ἀλίπληκτα, πότε λουόμενα εἰς τὸ κῦμα, πότε θερμαινόμενα εἰς τὸν ἥλιον. Τὰ μάρμαρα ἢ αἱ πλάκες αὗται ἐχρησίμευον διὰ τὰς πτωχὰς γυναῖκας νὰ λευκαίνωσι τὰ ἀκέραια* ὑφαντὰ πανιά, νὰ πλύνωσι τὰ σπάργανα, τὰ σινδόνια, καὶ τὰ ράκη των εἰς τὸ κῦμα, καὶ νὰ τὰ ξεγλυκαίνωσιν εἶτα εἰς τὸ γλυφὸν νερόν, τὸ ρέον ἀπὸ τινος ρωγμῆς ἀναμέσον τοῦ κρημοῦ, οἱ δὲ βράχοι, ἐχρησίμευον εἰς τὰ παιδιά τῆς γειτονιάς νὰ «δίνουν βουτιά» ἢ νὰ «δίνουν παλούκια*», νὰ πηδῶσι δηλαδὴ μὲ τὴν κεφαλὴν ἢ μὲ τοὺς πόδας εἰς τὸ κῦμα, ὅταν ἐκολύμβων τὸ θέρος, τὰ μὲν ἀρχοντόπουλα ἅπαξ τῆς ἡμέρας, τὰ δὲ πτωχόπαιδα δεκάκις τῆς ἡμέρας, ἀπὸ πρωΐας μέχρι ἐσπέρας μὲ μικρὰ διαλείμματα. Καὶ δὲν ἦτο τοῦ τυχόντος πρωτοπέρου νὰ δώσῃ «βουτιά» ἢ καὶ «παλούκια» ἀπὸ τὸν Μύτικα καὶ ἀπὸ τοὺς δύο Καππάρεις. Ὑπῆρχε βαθμολογία ἀκριβῆς, αὐστηρά, ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν παραδιδόμενη καὶ ἀπαρεγκλίτως τηρουμένη μεταξὺ τῶν διαφόρων ὁμάδων τῶν μαθητῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου, ὡς καὶ τῶν παιδίων τοῦ δρόμου.

Ὁ ἀρχάριος ὤφειλε κατ' ἀρχάς νὰ «δώση» ἀπὸ τὴν Βεργούλα, μικρὸν βράχον μόνις ἀνίσχοντα τῆς θαλάσσης· ἀκολουθῶς, ἅμα ἔπλεε καλῶς καὶ ἠδύνατο νὰ φθάσῃ εἰς τὸ Κατεργάκι, τὸ ὁποῖον ἀπεῖχε τρεῖς ὀργυιάς ἀπὸ τῆς Πλάκες, καὶ εὐρίσκετο εἰς νερὰ δύο ὀργυιῶν βάθους, τοῦ ἐπετρέπετο νὰ «δώση» ἀπὸ τὸ Κατεργάκι, τὸ ὁποῖον ἦτο κατὰ τι ὑψηλότερον τοῦ πρώτου βράχου. Κατόπιν, ἀφοῦ ἠσκεῖτο ἀρκετά, ἠδύνατο νὰ «δώση» ἀπὸ τὸν μικρὸν Κάππαριν. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ βουτιά ἤρχετο κατὰ ἓνα βαθμὸν ὀψιμωτέρα ἀπὸ τὰ παλούκια· ὅταν δηλαδὴ ὁ μαθητευόμενος ἤρχιζε νὰ πηδᾷ ὀρθὸς ἀπὸ τὸν μικρὸν Κάππαριν, τότε ἤρχιζε συγχρόνως νὰ πηδᾷ κατακεφαλῆς ἀπὸ τὸ Κατεργάκι, καὶ οὕτω καθεξῆς. Εἶτα, ὅταν μετέβαινεν εἰς τὸν Μύτικα, τότε ἤρχιζε νὰ «δίγη βουτιά» ἀπὸ τὸν μικρὸν Κάππαριν. Καὶ τέλος ὅταν ἐπροβιβάζετο εἰς τὸν μέγαν Κάππαριν, τότε «ἔδιδε βουτιά» ἀπὸ τὸν Μύτικα. Ἄμα δ' ἔφθανέ τις εἰς τὸν βαθμὸν νὰ δίδη κατ' ἀρχάς παλούκια, εἶτα βουτιά ἀπὸ τὸν μέγαν Κάππαριν, τότε πλέον ἐξεσκολοῦσε ἀπὸ τῆς Πλάκες, ἀπὸ τὸν Μῶλον, ἀπὸ τὸ Κοχύλι καὶ ὅλους αὐτοὺς τοὺς κολπίσκους καὶ τοὺς βράχους τῆς ἀκρογιαλιᾶς, καὶ ὤφειλε τοῦ λοιποῦ νὰ ἐκτελῇ ἐπιδρομὰς εἰς τὰ καράβια, ν' ἀναρριχᾶται διὰ τῶν πλευρῶν ἢ τῶν ἀλύσεων εἰς τὸ κατάστρωμα, ν' ἀνέρχεται διὰ τῶν ἐξαρτίων εἰς τὰς κεραίας καὶ νὰ δίγη ἀπὸ τὸ μπαστούνι* κατ' ἀρχάς, εἶτα ἀπὸ τὸν τρίγωνο* καὶ τελευταῖον ἀπὸ τὸν παπαφίγκον*. Καὶ ταῦτα, μὲ ὅλας τὰς βραχνὰς κραυγὰς τοῦ πλοιάρχου, ἀπὸ τὴν παραθαλάσσιον ἀγοράν, τοῦ μούτσου ἀπὸ τὴν πρύμνην καὶ τοῦ σκύλου ἀπὸ τὴν πρῶραν, οἵτινες ἔκραζον ὅλοι μὲ μίαν φωνήν: «Στὸ γιαλό, κανάγια, στὸ γιαλό!»

Ἀπὸ τὸ ἓν μέρος τῶν Πλακῶν, ἔκειτο ἡ Σπηλιά, ἔσοχή τοῦ βράχου πρὸς τὴν ξηρὰν ὑπεράνω τοῦ ὁποῖου ἐκρέμαντο ὡς ἐναέρια τὰ σπιτάκια τῆς φτωχολογιάς, ἀραδιασμένα, εὐρυθμα ἐν τῇ ἀταξίᾳ, πάλλευκα ἀπὸ ἀφθονα ἀσβεστώματα· ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐξετείνεται τὸ Κοχύλι, ἄλλος πλατὺς λαιμὸς προέχων εἰς τὸ πέλαγος, ἐπάνω τοῦ ὁποῖου ἐφαίνετο μικρὸς ἀνεμόμυλος μὲ ἓν μισοφαγωμένον πανίον, μὲ δύο γερὰς πτέρυγας καὶ μὲ μίαν μισοσπασμένην, πληττομένην ραγδαίως ὑπὸ τοῦ ἀνέμου· κ' ἐκεῖθεν τοῦ βράχου πρὸς δυσμὰς ἔκειντο τὰ Μνημούρια τῆς πολίχνης, ὅπου ἐκοιμῶντο τὸν χρόνιον ὕπνον ὅσοι εἶχον ζῆσει ποτέ...

Ἀνάμεσα εἰς τῆς Πλάκες καὶ εἰς τὴν Σπηλιά, πρὸς ἀνατολάς, εὐρίσκετο ὁ ἀρσανὰς τῶν Μαθιναίων, παλαιὸν κτίριον, τρίπατον, παραπλήσιον μὲ τοὺς μοναστηριακοὺς ἀρσανάδες τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Διὰ νὰ καταβῇ τις ἀπὸ τὸν βράχον καὶ φθάσῃ εἰς τὴν ἄμμον τῆς ἀκρογιαλιᾶς, δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ τρεμουλιάσουν τὰ γόνατά του, τὸ ὁποῖον θὰ συνέβαινεν ἂν κατήρχετο διὰ τῆς κρημνῶδους καὶ στενῆς ἀτραποῦ, ἀοράτου εἰς τὸ βλέμμα καὶ μόνις βατῆς εἰς τὸν πόδα. Τὰ τρία πατώματα τοῦ ἀρσανᾶ ἠνώνοντο τὸ ἓν μὲ τὸ ἄλλο ἀπὸ τρεῖς καραβίσες σκάλες. Ἡ πρώτη ἤρχιζεν ἀπὸ τὴν σκεπὴν, διὰ τοῦ φεγγίτου, καὶ κατήρχετο εἰς τὸ ἄνω πάτωμα, ἡ δευτέρα ἔφθανεν εἰς τὸ μεσαῖον πάτωμα, καὶ ἡ τρίτη εἰς τὸ ἰσόγειον, τὸ γυμνὸν ἔδαφος τῆς γῆς. Εἰς τὸ ἄνω πάτωμα ἐρροκάνιζαν καὶ ἐπριόνιζαν ξύλα, εἰς τὸ δεύτερον ἐπελεκοῦσαν στραβόξυλα*, καὶ εἰς τὸ ἰσόγειον ἐσκάρωναν βάρκες.

Ἐξω τοῦ ἄρσανᾶ, ἐπὶ τῆς ἄμμου, στενῆς ὅσον διὰ νὰ σύρη τις ψαράδικην τράταν καὶ τὴν διπλαρώσῃ κατὰ μῆκος τοῦ βράχου, ἦσαν σκαρωμένα, πότε δύο βάρκες, πότε μικρὸν τρεχαντήρι, πότε κότερον· πᾶς ἐμποροπλοίαρχος ἀπὸ τὸ Τρίκερι καὶ ἀπὸ τὸν Κισσόν, ἀπὸ τὴν Ζαγορὰν καὶ ἀπὸ τὸν Λαῦκον, κάποτε ἀπὸ τὸ Λιτόχωρον καὶ ἀπὸ τὰ χωρῖα τῆς Κασσάνδρας, καταπλέων εἰς τὴν νῆσον τὸν χειμῶνα, ἔδιδε παραγγελίαν εἰς τοὺς Μαθινάιους νὰ τοῦ ναυπηγήσουν βάρκαν ἢ τσερνίκι*, μαούναν ἢ κότερον, βρατσέραν ἢ τράταν, ἄφηνε πέντε λίρας διὰ καπάρων, ἀπέπλεεν ἡσυχος, ἐπανήρχετο τὸ θέρος καὶ εὔρισκε τὴν παραγγελίαν του τελειωμένην. Ἄλλ' ὁ γερο-Μαθινός, μετὰ τῶν υἱῶν του, ἔχοντες ἀπὸ γενεῶν φήμην καλῶν ναυπηγῶν, εἶχον νὰ παλαίσωσι πρὸς τὴν Νοτιάν, ἣτις ἔπιανεν ὄχι μετρίως εἰς τὴν ἀκρογιαλιὰν ἐκείνην. Μέσα τὸ ἰσόγειον τοῦ ἄρσανᾶ δὲν ἐχώρει πρὸς ναυπήγησιν μεγαλυτέρου πλοίου· ἔξω τὰ μολυβδόχροα, μονότονα καὶ μελαγχολικὰ κύματα τῆς Νοτιᾶς ἠπείλουν ν' ἀρπάσωσι προῶως τὴν βρατσέραν ἢ τὸ τσερνίκι, τὴν μαούναν ἢ τὸ κότερον, τὰ ὅποια ὁ γερο-Μαθινός εἶχε σκαρωμένα ἐπὶ τῆς ἀμμουδιάς. Ἡ σκαρωμένη σκάφη συνέδεεν οὕτω πρόωρον γνωριμίαν μὲ τὸ κῦμα, ἐγεύετο τὸ δριμὺ τῆς ἄλμης, ἐκυματοποτιζέτο κ' ἐθαλασσοδέρονετο, καὶ ὁ γερο-Μαθινός, ὅστις ἤξευρε καλὰ τὴν τέχνην του, εἶχε τοὺς πάλους ἐμπηγμένους βαθιὰ κάτου εἰς τὴν γῆν, ὑπὸ τὸ ἐπίστρωμα τῆς πυκνῆς καὶ πατημένης λεπτῆς ἄμμου, καὶ ἡ Νοτιὰ μὲ ὅλην τὴν ὑπουλον μανίαν καὶ τὸ φούσκωμά της δὲν ἦτο ἰκανὴ νὰ τοῦ ἀρπάσῃ τὸ σκαρί του, τὸ ἔργον τῶν χειρῶν του, ἀπὸ τὰς ἀγκάλας του. Ὁ ἄρσανᾶς ἦτο κτισμένος σύρριζα εἰς τὸν βράχον ἀπὸ τριῶν ἢ τεσσάρων γενεῶν, καὶ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἢ λωρὶς τῆς ἄμμου θὰ ἦτο πολὺ πλατυτέρα· ἀλλ' ἡ θάλασσα εἶχε φάγει ἐν τῷ μεταξύ μέρος τοῦ βράχου, καὶ ἡ λωρὶς εἶχε καταστῆ παραπολὺ στενή.

Σύρριζα εἰς τὸν βράχον, ἀπ' ἐπάνω ἀπὸ τὸν ἄρσανᾶν τοῦ γερο-Μαθινοῦ, ἦτο κτισμένον καὶ τὸ σπιτάκι τῆς γριᾶς Σκεύως τῆς Γιαλινίτσας. Τὴν πρωίαν ἐκείνην ἄμα ἐξύπνησεν, ἐστάθη κ' ἔκαμε τὸ σταυρόν της ἐμπρὸς εἰς τὴν Παναγίτσαν της, Παναγίτσαν ἴσην μὲ τὸ μέτωπον μικρᾶς τριετοῦς κόρης, μικρὰν Παναγίτσαν ἀσημωμένην· τῆς τὴν εἶχε φέρει ὁ μακαρίτης ὁ ἄνδρας της ἀπὸ τὴν Ρωσίαν, τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ὅταν οἱ ναῦται ἔκαμναν ταξίδια εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ ἔφερναν καλούδια ἀπ' ἐκεῖ· καὶ ἐμπρὸς εἰς τὸ μικρὸν εἰκόνισμα τοῦ Ἁγίου Νικολάου, μὲ τὸ στεφάνι, τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸ ἐπιγονάτιον ἀσημωμένα, εἰκόνισμα ἴσον κατὰ τὸ σχῆμα μὲ Τετραβάγγελον τοῦ κόρφου. Ὅταν εἶχε ξεπέσει ὁ μακαρίτης ὁ ἄνδρας της, καὶ ἀπὸ σκούναν, ὁποῖαν εἶχε πρὶν, ἀπέκτησε μίαν βάρκαν, διὰ νὰ ψαρεύῃ καὶ κουβαλῆ ξύλα ἀπὸ τὸ Καλαμάκι καὶ ἀπὸ τὴν Κεχρεάν, δύο ἀπωτέρους αἰγιαλοὺς τοῦ τόπου, εἶχε τὸ εἰκονισμάτιον τοῦτο πάντοτε μαζί του εἰς τὴν βάρκαν, καὶ διετήρει τὸ κανδηλάκι ἀναμμένον ἐμπρὸς εἰς τὸ εἰκόνισμα, μέσα εἰς τὸ μικρὸν καμαρίνι, πίσω, εἰς τὴν πρύμνην τῆς βάρκας. Τρεῖς βάρκες εἶχεν ἀλλάξει, εἰς ὀκτῶ χρόνια, ὁ ἀδιαφόρετος*, ὁ καπετὰν Γιαλῆς. Τρεῖς φορές, ὁ λιγοζώητος —ν' ἀγιάσουν τὰ κόκκαλά του— εἶχε βουλιάξει, τὴν μίαν

φορὰν εἰς τὸ πέλαγος, τὰς ἄλλας δύο ἔπρυσεν ἔξω εἰς τὴν στερεάν. Τρεῖς φορὲς τὸ εἰκόνισμα, ἐνῶ ἦτον πίσω εἰς τὸ καμαρίνι, μὲ τὸ κανδηλάκι ἀναμμένο ἐμπρὸς, εὐρέθη, ἐνῶ αὐτὸς ἔπλεε κολυμβῶν νὰ γλυτώσῃ, εἰς τὸν κόρφον τοῦ καπετὰν Γιαλιῆ, ὡς νὰ τοῦ ἔλεγε: «Σὲ σώζω ὡς Ἅγιος, σῶσέ με ὡς κειμήλιον». Καὶ τότε ὁ μακαρίτης ἠσθάνθη ἀσυνήθη ἐλαφρότητα εἰς τὸ κολύμβημα, κ' ἔπλευσεν ἐπάνω εἰς τὰ κύματα κ' ἐνίκησε τὴν μανίαν των, κ' ἐγλύτωσε. Κατ' ἄλλην δὲ ἔκδοσιν, ἢ παράδοσιν εἶχεν οὕτω: Τὰς δύο πρώτας φορὰς, ὁ καπετὰν Γιαλιῆς, πρὶν πέσει εἰς τὸ κύμα, ἐσυλλογίσθη κ' ἔβαλε τὸ εἰκόνισμα εἰς τὸν κόρφον του, τὸ ὁποῖον καὶ τὸν συνιστᾶ μεγάλως εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν μελλουσῶν γενεῶν· τὴν τρίτην φορὰν, ἐξέχασεν ὡς ἄνθρωπος, κ' ἐκοίταξε νὰ σωθῆ, ἀφήσας τὸ εἰκόνισμα εἰς τὴν τύχην του· ἀλλὰ τότε τὸ εἰκόνισμα εὐρέθη μοναχόν του θαυμασίως, εἰς τὸν κόλπον τοῦ ναυαγοῦ, ὡς νὰ τοῦ ἔλεγε: «Ποῦ μὲ ἀφήνεις;»

Αὐταὶ καὶ ἄλλαι ἀναμνήσεις ἦλθαν τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὸ πνεῦμα τῆς γραφῆς-Σκεύως, ἐνῶ ἔκαμνε τὸν σταυρὸν τῆς ἐμπρὸς εἰς τὰ εἰκονίσματα. Εἶτα ἐγύρισε πρὸς τὸ μικρὸν παραθυράκι τῆς, τὸ βλέπον εἰς τὴν θάλασσαν κ' ἔρριξε βλέμμα εἰς τὸ πέλαγος, καὶ βλέπει... διότι ἂν καὶ γραῖα εἶχεν εὐτυχῶς ἀκμαίαν τὴν ὄρασιν, —ἀντικρῦ, ἀνάμεσα εἰς τὰ δύο νησιά τὰ καλούμενα Μικρὸς Τσουγκριᾶς καὶ Μεγάλος Τσουγκριᾶ— ὦ, τί νὰ ἰδῆ; ἓνα καράβι ἀραγμένο. Τὸ πρᾶγμα τὴν ἐξέπληξεν. Ἦτο δὲ ἀσύνηθες. Συνήθεια δὲν ἦτο ν' ἀράζουν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, εἰς ἀπόστασιν δύο καὶ τριῶν μιλίων ἀπὸ τὴν πόλιν, τὰ καράβια ὅσα κατέπλεον εἰς τὸν λιμένα. Οὐδ' ἦτο κἂν λιμὴν ἐκεῖ. Ἦτο σχετικῶς ὑπὴνεμον τὸ μέρος, ἀλλ' ἦτο ἔξω σχεδὸν τοῦ στομίου τοῦ λιμένος, καὶ ἀνάμεσα εἰς δύο ἐρημονήσια.

Δὲν ἦτο μόνον ἐκπληξις τὸ αἶσθημα τὸ ὁποῖον ἐδοκίμασεν ἡ γραῖα Σκεύω, ἀλλὰ καὶ ταραχὴ καρδίας. Τὴν νύκτα ἐκείνην ἀκριβῶς καὶ τὴν πρὸ αὐτῆς ἡμέραν, καθὼς καὶ ὅλας τὰς νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας, ἐσυλλογίζετο τὸν υἱὸν τῆς, τὸν μοναχογιὸν τῆς, τὸν Σταυρὸν τῆς — ὅστις τῆς εἶχε μείνει, αὐτὸς καὶ μία ὑπανδρὸς κόρη ἄκληρος, βακτηρία τοῦ γήρατός τῆς. Εἰκοσαέτης, ἄγαμος, ἦτο λοστρόμος μ' ἐν ἐντόπιον καράβι. Τὸ καράβι εἶχε καταπλεύσει ἀπὸ τὸν Ποταμόν* καὶ εἶχε καταβῆ εἰς τὴν Πόλιν. Τὸ εἶχε μάθει πρὸ μηνὸς ὅτε ἔλαβε γράμμα. Τὸ καράβι ἦτον νὰ καταβῆ εἰς τὴν Ἀσπρὴ Θάλασσα, ἀλλ' ὁ υἱὸς τῆς δὲν ἤξευρε νὰ τῆς γράψῃ ἂν ὁ πλοίαρχος εἶχε σκοπὸν ν' ἀπεράσουν ἀπὸ τὴν πατρίδα ἢ ὄχι. Ἦλπιζεν ὅμως ὅτι θ' ἀπερνοῦσαν. Κατόπιν ἀφοῦ ἔλαβε τὸ γράμμα καὶ ἀπέρασαν δύο ἐβδομάδες, ἤρχισεν ἔξαφνα ν' ἀκούεται χολέρα εἰς τὰ μέρη τῆς Ἀραπιάς καὶ εἰς τὸ Μισίρι, χολέρα καὶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Σμύρνην καὶ ἄλλου... Εἶπαν πῶς πῆγε ἡ χολέρα καὶ εἰς τὴν Πόλιν. Ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ ὅλους τοὺς χριστιανούς, καὶ δευτέρον τὸ παιδάκι τῆς, ἐκεῖ ποῦ εἶναι, καλὴ του ὥρα...

Δυστυχισμένη χρονιά ἐκείνη... Εἰς αὐτὰ τὰ τελευταῖα χρόνια εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἐφαρμόζεται τὸ «Κάθε πέρσι καλύτερα». Ἡ φτώχεια ἦτον μεγάλη, ἡ γρίνια ἀκόμη μεγαλύτερα. Τὸ δὲ χειρότερον ἦτον ἡ ἀσθένεια... — Ὁ Θεὸς νὰ φυλάγῃ καὶ πάλιν ὅλον τὸν κόσμον, καὶ δευτέρον ἐμᾶς, τοὺς

ἀμαρτωλούς. — Μεγάλα δεινά, ἀφορία, πείνα, ἀρρώστια, ὅλα μαζί, ἤκουοντο. Καὶ ὁ φόβος τὰ ἔκαμνε μεγαλύτερα. Ἡ δὲ ἀμαρτία ἔκαμνε μεγαλύτερον τὸν φόβον. Καλὴ μετάνοια! χριστιανοί. Καλὴ φώτιση καὶ καλὰ ὑστερινά. Οὕτω ἐκήρυττε καὶ οὕτω ἐλάμβανε τὸ θάρρος νὰ συμβουλευῆ τὰς νεωτέρας ἢ γραῖα Σκεύω. Ἀλλ' ἐκεῖναι, αἱ περισσότεραι ἐξ αὐτῶν, αἱ ἀνοητότεραι, τὴν ἐπεριγέλων. Καὶ τὰ παιδιά ἀκόμη, οἱ κληῖρες* αὐτοῦ τοῦ καιροῦ, ἢ νέα πλάσις, τὴν ἐμυκτήριζον, καὶ τῆς ἐφώναζαν: «Σκεύω Σαβουρόκοφα! Σκεύω Σαβουρόκοφα!»

Σαβουρόκοφα ἦτο τὸ παρωνύμιον μὲ τὸ ὁποῖον τὴν εἶχε προικίσει ἢ ἀδυσώπητος κακολογία τῆς γειτονιάς. Ἐπειδὴ ἦτο κάπως κοντὴ καὶ στρογγύλη τὸ σῶμα, τὴν ἐπαρωμοίασαν μὲ τοὺς χονδρούς κοφίνους, δι' ὧν εἰσκομίζεται ἢ σαβούρα εἰς τὰ ἀμπάρια τῶν ἀρτίως ἐκφορτωθέντων πλοίων. Ἀλλ' αὐτὴ, ὡς ἡ καρὶνα φέρει τὰ στραβόξυλα εἰς τὸν ἀρσανὰν τοῦ γερο-Μαθινοῦ, ἔφευρεν ἐν ὑπομονῇ τὰς ἰδιοτροπίας, τοὺς χλευασμοὺς καὶ τοὺς ὀνειδισμοὺς ὄλων. Καὶ δὲν ἀπέκαμνε νὰ νουθετῆ καὶ νὰ συμβουλευῆ εἰς τὸ καλόν. Ἐφρόνει ὅτι ἦτο καιρὸς πλέον νὰ ἔλθῃ μετάνοια. Ἀρκετὰ δεινὰ εἶχον ἔλθει εἰς τὸν κόσμον καὶ περισσότερα ἀκόμη ἠπέιλον νὰ ἐνσκήψωσιν. Ἡ ἀρρώστια δὲν ἦτο τὸ ἐλάχιστον ἐξ αὐτῶν. Καὶ ἡ ἀρρώστια ἠπέιλει ἤδη πανταχόθεν νὰ εἰσβάλλῃ.

Ἡ γειτόνισσα ἢ Λενιώ ἢ Γαρμπίνα, μία γραῖα ἣτις συνήθιζε συχνὰ νὰ βλέπῃ ὀπτασίας, εἶχεν ἰδεῖ ἐφέτος πάλιν μίαν φοβεράν, ὀλοφάνερα, μὲ τὰ μάτια τῆς. Τρεῖς γυναῖκες μὲ τὰ μαῦρα εἶχαν παρουσιασθῆ, ἡμέρα μεσημέρι, εἰς τὸ σταυροδρόμιον, σιμὰ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς. Ἡ πρώτη τούτων ἦτο μαύρη, κατάμαυρη τὸ πρόσωπον, ἢ δευτέρα ἦτο κίτρινη φλωρὶ, ἢ τρίτη ἦτο κόκκινη κρεμίζι*. Κανεὶς δὲν τὰς ἐγνώριζεν, ἂν καὶ ὀλίγοι τὰς εἶδον, καὶ ἦτο προφανές ὅτι ἦτο ὀπτασία, ὄραμα ὑπερφυσικόν. Τὰς εἶχεν ἰδεῖ αὐτὴ ἢ Λενιώ ἢ Γαρμπίνα, ἢ γειτόνισσά τῆς, ἢ Ζαχαροῦ ἢ φουρνάρισσα καὶ μία ἑπταετῆς κορασίς, ἢ Δεσποινιώ, ἢ θυγάτηρ τῆς Πεπεροῦς. Ἦτο πρόδηλον ὅτι ἡ πρώτη τῶν τριῶν ἐξωτικῶν γυναικῶν, ἢ μαύρη, ἦτο ἢ Πανούκλα, ἢ δευτέρα, ἢ κίτρινη, ἦτο βεβαίως ἢ Χολέρα, καὶ ἢ ἄλλη, ἢ κόκκινη, ἦτο χωρὶς ἄλλο ἢ Ὀστρακιά. Εἶχαν ἔλθει εἰς τὸ χωρίον μυστηριωδῶς, ἴσως διὰ νὰ δώσουν εἶδησιν ὅτι δὲν εἶναι μακράν. Ἴσως νὰ ἦτο καὶ διὰ καλόν, ἐσχολίαζεν ἢ γραῖα Σκεύω, διὰ νὰ λάβουν εἶδησιν οἱ χριστιανοὶ καὶ σπεύσωσι νὰ μετανοήσωσιν. Ἀλλὰ καὶ ἢ Ὀλυμπιάς, ἢ καλόγρια, ἢ ἐκκλησιάρχισσα τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας, ἔβλεπε διαφόρους ὀπτασίας καθ' ὕπνον, κ' ἐσυμβούλευεν ὅλας τὰς γυναῖκας νὰ μετανοήσωσι.

Γεμάτη ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς τούτους, ἔβλεπεν ἢ γραῖα Σκεύω τὸ καράβι τὸ ἀραγμένον μακρὰν ἐκεῖ, ἀνάμεσα εἰς τὰ δύο νησιά, καὶ ἠπόρει ποῦ εὐρέθη ἐκεῖ. Τῆς ἐφαίνετο ὡς συνέχεια τῆς ὀπτασίας, τὴν ὁποῖαν εἶχεν ἰδεῖ ἢ Λενιώ ἢ Γαρμπίνα. «Ἴσως ἀπὸ τὸ καράβι αὐτό, ἐσυλλογίσθη ὡς ἐν ὀνειρῶ ἢ γραῖα-Σκεύω, νὰ ξεμβαρκάρισαν οἱ τρεῖς γυναῖκες ποῦ εἶδε προχτὲς ἢ γειτόνισσα,

τὸ Λενιώ». Ὑστερα, ὡς νὰ ἐξύπνησεν ἀποτόμως, εὐθὺς πάλιν ἐσυλλογίσθη ὅτι, αἱ τρεῖς ἐκεῖναι γυναῖκες, ἀφοῦ ἦσαν ἔξω ἀπ' ἐδῶ, δὲν εἶχαν ἀνάγκην κανενὸς καραβιοῦ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον νὰ ξεμβαρκάρουν. Καὶ ἐπειδὴ ἤκουσεν ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὸν εὐθυμον κρότον τῆς σκεπάρνης τοῦ ναυπηγοῦ, κάτω εἰς τὸν αἰγιαλόν, ἐσυλλογίσθη νὰ ἐρωτήσῃ τὸν γερο-Μαθινὸν νὰ μάθῃ, καὶ κύψασα ἔξω τοῦ παραθύρου ἐφώνησε:

— Γείτονα, μαστρο-Δημήτρη!

Ἀπότομος διακοπὴ τοῦ κρότου τῆς σκεπάρνης τῆς ἔδωκεν εἶδησιν ὅτι ὁ ναυπηγὸς ἤκουσε τὴν φωνὴν της. Τῷ ὄντι, ὁ γερο-Μαθινός, ὅστις ἐφαίνετο ἀντικρὺ εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ἀρσανᾶ, κύπτων ἐπὶ τῆς ἄμμου καὶ πελεκῶν, εἶχεν ἀνακύψει, καὶ θέσας τὴν χεῖρα περὶ τὴν ὀφρῦν, ἔβλεπεν ἄνω εἰς τὸν βράχον.

— Γείτονα, μαστρο-Δημήτρη, ἐπανέλαβεν ἡ Σκεύω, ποιὸ εἶν' ἐκεῖνο τὸ καράβι;

Ὁ γερο-Μαθινός, ὅστις οὐδόλως εἶχεν ἰδεῖ τὸ καράβι, ἴσως διότι δὲν ἔβλεπεν ἀρκετὰ μακρὰν, καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸν ἐθάμβωνεν ὁ ἀνατέλλων ἥλιος, ἴσως καὶ διότι ἡ ἄκρα τοῦ λαιμοῦ τῶν Πλακῶν, λοξεύουσα ὀλίγον πρὸς τὰ νοτιανατολικά, ἔκρυπτεν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του τὸ πλοῖον, ἀπήντησεν ὡς ἠχώ:

— Καράβι!

Ἡ γραῖα Σκεύω ἐπανέλαβε:

— Τὸ καράβι ποὺ εἶναι ἀντίκρου, ἀνάμεσα στὰ δυὸ νησιά!

— Δὲ ξέρω κανένα καράβι, ἀπήντησε διὰ μορμυρισμοῦ ὁ γερο-Μαθινός.

Ἡ θεια-Σκεύω δὲν ἤκουσε τί εἶχεν εἰπῆ, κ' ἐξηκολούθησε νὰ φωνάζῃ:

— Τὸ καράβι, μαστρο-Δημήτρη, ἐκεῖ ἀντίκρου εἶν' ἀραμένο. Πότε ἦρθε; Καὶ γιατί ν' ἀράξῃ ἐκεῖ;

Ὁ γερο-Μαθινὸς ἐπανέλαβεν:

— Ἐδῶ δὲν ἔχει καράβια, ἔχει βάρκες.

Ἐννοῶν βεβαίως ἐκεῖνας τὰς ὁποίας ἐναυπήγει αὐτός.

Ἡ Σκεύω ἐνόησεν ὅτι ὁ γέρον ναυπηγὸς δὲν εἶχεν ἰδεῖ τὸ ὄρμου ἄνοικτὰ πρὸς τὸ πέλαγος πλοῖον, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἔκαμε τελευταίαν ἀπόπειραν.

— Δὲν εἶναι κανένα ἀπ' τὰ παιδιὰ μέσα στὸν ταρσανά, νὰ ρωτήσω γιὰ τὸ καράβι;

Ἄλλ' ὁ γερο-Μαθινὸς εἶχε κύψει ἐκ νέου εἰς τὸ ἔργον του, καὶ ἤρχισε νὰ πελεκᾷ τὸ στραβόξυλον.

Ἡ Σκεύω ἔμεινεν εἰς τὸ παράθυρον, ἐξακολουθοῦσα νὰ κοιτάζῃ ἀπλήστως πρὸς τὸ πέλαγος. Ἡτοιμάζετο δὲ ν' ἀποσυρθῆ, καὶ ώριμάζε νοερῶς τὸ σχέδιόν της, τίνι τρόπῳ νὰ λάβῃ πληροφορίας. Τὴν ἰδίαν στιγμὴν, εἰς τῶν υἱῶν τοῦ γερο-Μαθινοῦ, ὅστις εὕρισκετο ἐντὸς τοῦ κτιρίου, ἐξῆλθε τοῦ ἀρσανᾶ καὶ ἀνέβλεψε πρὸς τὸν οἰκίσκον τῆς γραΐας Σκεύως.

— Γιῶργο, παιδί μου, τοῦ ἐφώνησεν ἡ γραΐα, εἶδες ἐκεῖνο τὸ καράβι;

Ὁ νέος ἀνέβη εἰς ἓν ὕψωμα, ἔβαλε τὴν χεῖρά του προσκόπιον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, κ' ἐκοίταξε.

— Πρέπει νὰ ἦρθεν ἀπόψε κι ἄραξε, ἀπήντησεν· ἐψὲς τὸ βράδου δὲν ἦτον φτασμένο.

— Καὶ γιατί ν' ἀράξῃ ἐκεῖ; ἠρώτησεν ἡ Σκεύω.

— Εἶπαν πὼς θελὰ κάμουν τὸν Τσουγκριᾶ λαζαρέτο, ἀπήντησεν ὁ Γιῶργος.

— Τότε τὸ καράβι εἶναι σπόρκο*;

— Χωρὶς ἄλλο, εἶναι σπόρκο.

— Καὶ τὸ γνωρίζεις ποιὸ εἶναι;

— Δὲν εἶναι δικό μας, ἀπήντησεν ὁ Γιῶργος.

Καὶ ἀφοῦ εἶπε τοῦτο, κατέβη ἀπὸ τὸ ὕψωμα, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ναυπηγεῖόν του.

* * *

Εἰς τὴν γραΐαν Σκεύω δὲν ἤρκεσαν αἱ πληροφορίαι αὐται, ἀλλ' ἀπεφάσισεν εὐθὺς νὰ καταβῆ εἰς τὸν Κάτω Μαχαλάν, διὰ νὰ ἐρωτήσῃ καὶ μάθῃ τὰ τρέχοντα. Εἶχεν ὑποπτειθῆ κατ' ἀρχὰς ὅτι τὸ πλοῖον ἐκεῖνο ἦτο αὐτὸ τὸ ἐντόπιον βρῖκιον, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον εὕρισκετο ὡς λοστρόμος ὁ υἱὸς της. Ἄλλ' ἐὰν ἦτο πράγματι ἐκεῖνο, τὸ ὄξυ βλέμμα τοῦ νεαροῦ ναυπηγοῦ θὰ τὸ ἀνεγνώριζε, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ γερο-Μαθινοῦ δὲν εἶχε προφανῶς κανέν συμφέρον διὰ νὰ κρύψῃ τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὴν γηραιὰν γειτόνισσάν του. Οὐχ ἦττον ἡ Σκεύω ἦτο ἀνήσυχος, καὶ κάτι τῆς ἔλεγεν ὅτι θὰ λάβῃ ταχέως εἰδήσεις.

Ἡ γραῖα ἠσυχολήθη ἐπὶ δύο ὥρας εἰς οἰκιακὰ ἔργα· εἶτα ἐσηκώθη, ἐξήλθεν, ἐκλείδωσε τὴν πόρταν τῆς, καὶ ἐκίνησε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν κάτω συνοικίαν τῆς πόλεως. Ἀλλὰ δὲν εἶχε προχωρήσει ὀλίγα βήματα, καὶ σχεδὸν δὲν εἶχε πλέον ἀνάγκην νὰ ὑπάγῃ μακρότερα.

* * *

Εἰς τὴν μέσσην τοῦ δρόμου, διακόσια βήματα ἀπὸ τὸν μικρὸν οἰκίσκον τῆς, ἦτο τὸ σταυροδρόμι, καὶ σιμὰ εἰς τὸ σταυροδρόμι ἦτο ὁ φούρνος τῆς Ζαχαροῦς. Καὶ εἰς τὸν φούρνον, ὅστις ἤναπτε δις καὶ τρις τῆς ἡμέρας, συνηθροίζοντο ὅλαι αἱ γυναῖκες τῆς γειτονιᾶς, νεοῦπανδροὶ, χῆραι καὶ γραῖαι, καὶ ἀνεκοίνουν πρὸς ἀλλήλας τὰ νέα τῆς ἡμέρας, καὶ ἠρώτων καὶ ἐμάνθανον καὶ διηγοῦντο, καὶ ἀβγάτιζαν* καὶ ἀπόσωναν*. Οἱ «ἀβγατίστρες» διέπρεπον εἰς τὴν τέχνην τοῦ ν' ἀβγατίζωσι καὶ ἀμματίζωσι τὸ στημόνι εἰς τὸν ἀργαλειόν, ὅταν τὸ νῆμα δὲν ἔσωνε. Οἱ «ἀποσώστρες» ἐξεῖχον εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ν' ἀποσώνωσι διὰ συντόνου ραπτικῆς καὶ ποικιλτικῆς τὰ προικιὰ τῆς νύμφης, ὅταν ἐπέκειτο ὁ γάμος, καὶ ὁ γαμβρός, ἀφοῦ ἔκαμε τὸν κακιωμένον ἐπὶ ἐβδομάδας, εἶχε δηλώσει ἀποτόμως ὅτι τὴν ἀπάνω Κυριακὴν ἤθελε νὰ στεφανωθῇ. Ἀμφότερα τὰ ἐπιτηδεύματα ταῦτα τὰ μετέφερον εὐκόλως εἰς τὸν φούρνον, ὅστις ἦτο περίπου ὅτι τὸ καφενεῖον διὰ τοὺς ματαιοσχόλους τῶν ἀνδρῶν, κ' ἐκεῖ ἀβγάτιζαν ὅλας τὰς μικρὰς διαδόσεις, καὶ ἀπόσωναν ὅλας τὰς ἀτελεῖς διηγήσεις. Ἡ δεῖνα ἐμάλωσε μὲ τὸν ἄνδρα τῆς. Ἡ δεῖνα πρόκειται ν' ἀρραβωνιασθῇ μὲ τὸν δεῖνα, ἀλλὰ τί ἐζήλευσε κι αὐτὸς νὰ πάρῃ ἀπὸ κείνη-δὰ κλπ. Ἡ δεῖνα ἀπασσάλωτη*, δὲν ἤξευρε νὰ βολέψῃ τὸ νοικοκυριό τῆς. Ἀφήνει τὰ παιδιὰ τῆς ἄνιφτα, κακομοιριασμένα, κλπ. Ἡ ἄλλη ἀκόμη δὲν ἐχρόνισεν ὁ ἄνδρας τῆς, κ' ἐτοιμάζεται νὰ ξαναπανδρευθῇ. Τοιαύτας ἱστορίας, καὶ ἄλλας πολὺ σκανδαλωδεστέρας ἠδύνατο ν' ἀκούσῃ τις καθημερινῶς, ἂν συνέβαινε νὰ διέλθῃ ἀπὸ τὸ σταυροδρόμι.

Ἡ προπαρασκευὴ τοῦ φούρνου εἶχε πολλὰ στάδια. Μετὰ τὸ κόλλημα, ἢ τὸ διὰ κλάδων ἄναμμα, ἐπήρχετο τὸ πάνισμα, εἶτα βραδέως ἠκολούθει τὸ φούρνισμα, τὸ φράξιμον, τὸ ψήσιμον καὶ τέλος τὸ ξεφούρνισμα. Ἡ προετοιμασία τῶν ἄρτων εἶχεν, ἐκτὸς τοῦ ζυμώματος, τὸ ὁποῖον ἐνηργεῖτο κατ' οἶκον, ἄλλους τόσους σταθμοὺς ἐκτελουμένους παρ' αὐτὸν τὸν φούρνον. Ἦτο τὸ κουβάλημα ἀπὸ τὸ σπίτι, κάποτε τὸ ξεροζύμωμα, ἀκολουθῶς τὸ πλάσιμον καὶ κατόπιν τὸ φούρνισμα. Ἀπὸ τὸ κόλλημα ἕως τὸ πάνισμα τοῦ φούρνου καὶ ἀπὸ τὸ πλάσιμον ἕως τὸ φούρνισμα τῶν ψωμιῶν, τὰ ἐν τῷ μεταξὺ κενὰ διαστήματα διὰ τίνος ἄλλου ὑλικοῦ θὰ ἐπληροῦντο εἰμὴ διὰ τῆς κακολογίας;

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἢ ὁμήγουρις, καίτοι ὡς συνήθως πλήθουσα καὶ θορυβώδης, ἦτο κάπως σοβαρωτέρα. Εἶχον διαδοθῇ πρὸ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν τὰ περὶ ὀπτασιῶν θαυμάσια θρυλήματα. Εἶτα εἶχεν ἀκουσθῇ ἢ χολέρα, καὶ αἱ γυναῖκες εἶχον μάθει καὶ διηγοῦντο, μόνον ὅτι τὰ ἐχρωμάτιζον ἐπὶ τὸ μυθολογικώτερον, τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα εἶχον διατάξει αἱ κεντρικαὶ ἀρχαί, καὶ

εἶχαν ἀρχίσει νὰ ἐφαρμόζωσιν αἱ τοπικαί, πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἀπειλοῦντος φοβεροῦ δεινοῦ. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον —ἡ δωδεκάδα, ὡς ἔλεγον αἱ γυναῖκες— εἶχε ψηφίσει συνδρομὴν ἐκ τοῦ δημοτικοῦ ταμείου δι' ὑγιεινὰ μέτρα, καὶ εἶχε συστήσει περισσοτέραν καθαριότητα εἰς τοὺς κατοίκους. Ὁ δήμαρχος τὴν προτεραίαν εἶχε κηρύξει ἐπιχόλερον τὴν νῆσον Μεγάλον Τσουγκριᾶν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον καταπλεύσει χθὲς δύο ἢ τρία τρεχαντήρια καὶ βρατσέραι ἐξ ἐπιχολέρων μερῶν. Τὰ πλοῖα ταῦτα ἦσαν ἀραγμένα ἐντὸς τοῦ ὄρμου τοῦ Ἁγίου Φλώρου, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἦσαν ὁρατὰ ἀπὸ τῆς πολίχνης. Σήμερον δὲ τὸ πρωί —τὴν νύκτα, πρὸς τὰ ἐξημερώματα—, εἶχε φθάσει μέγα πλοῖον, καράβι, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου, ὡς φαίνεται, ἔκαμνε μεγάλην φθορὰν ἢ χολέρα, καὶ εἶχεν ἀράξει δίπλα εἰς τὸν Μεγάλον Τσουγκριᾶν, πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος, ἀνάμεσα εἰς τὰ δύο ἀδελφὰ νησάκια. Τὸ πλοῖον τοῦτο ἦτο πλήρες ἐπιβατῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ ἦσαν χολεριῶντες. Κατὰ τὸν διάπλουν εἶχον ἀποθάνει δύο τρεῖς, καὶ τὸ πλήρωμα ἠναγκάσθη νὰ ρίψῃ τοὺς νεκροὺς εἰς τὴν θάλασσαν. Ἄλλ' εἰς τῶν τεθνεώτων, προσέθετον ἐπὶ τὸ θαυμασιώτερον αἱ γυναῖκες, τὴν στιγμὴν καθ' ἣν τὸν εἶχον ρίψει εἰς τὴν θάλασσαν, ἐνῶ διεπέρα τὸ κενὸν ἐζωντάνευσε, καὶ κατηράσθη τοὺς ναύτας «ἀπὸ τῆ χολέρα νὰ μὴ γλυτώσουν». Τοῦτο δέ, διότι τοὺς κακοφαίνεται τοὺς νεκροὺς νὰ τοὺς ρίπτωσιν εἰς τὸ κύμα. Ὁ καλὸς Χριστιανὸς πρέπει νὰ ταφῇ εἰς τὸ χῶμα, καὶ τὸ χῶμα ν' ἀγιασθῇ μὲ λάδι καὶ μὲ νερόν. Ὁ ἱερεὺς πρέπει νὰ τοῦ εἴπῃ: «Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση», καὶ νὰ θέσῃ ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου κεραμίδι, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ἔχει χαράξει τὸν Σταυρὸν μὲ τὸ ΙΣ.ΧΣ. ΝΙ-ΚΑ, διὰ νὰ λυώσῃ τὸ κορμί του, καὶ τὰ κόκκαλά του νὰ περιμένουν τὴν κοινὴν ἀνάστασιν.

Τὴν στιγμὴν καθ' ἣν εἶχον ἀπολύσει τὸν χολεριῶντα ἀπὸ τὰς χεῖράς των, οἱ σύντροφοὶ τοῦ καραβιοῦ, ἐνόησαν κάπως ὅτι ὁ νεκρὸς εἶχε ζωντανεύσει, ἀλλὰ δὲν ἦτο πλέον καιρὸς νὰ τὸν κρατήσωσι. Καθὼς ἦτον, μὲ σιδηροῦν βάρος κρεμάμενον ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, μόλις ἤγγισε τὸ κύμα, καὶ πάραυτα ἐπῆγεν εἰς τὸν πάτον. Ἦκουσαν τὴν ἀπαισίαν κραυγὴν του, καὶ συγχρόνως ἔγινεν ἄφαντος. Ὁ ἄτυχος, εἶχεν ἀποθάνει δύο θανάτους, τὸν ἕνα ἀπὸ τὴν χολέραν, τὸν ἄλλον ἀπὸ τὴν ἄθεσμον ταφήν. Ἄλλ' ἰδοὺ ὅτι τώρα ὑπέκειντο καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν ἀρὰν νὰ γευθῶσι δις τὸν θάνατον, κινδυνεύοντες ν' ἀποθάνωσι προῶρως ἀπὸ τὸν φόβον, πρὶν ἀποθάνωσιν ὀριστικῶς ἀπὸ τὴν χολέραν.

Ἐξ ὅλων τούτων ἡ θεια-Σκεύω ἢ Γιαλινίτσα ἔμαθεν ἀρκετὰ ὥστε νὰ πιστεύσῃ ὅτι τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἰδεῖ ἀντικρῦ, ἦτο ξενικόν, ὅτι ἐπομένως δὲν ἦτο ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον αὐτὴ ἐπερίμενε, ὅτι ἡ χολέρα ἐθέριζε πράγματι εἰς τὴν Πόλιν, καὶ ὅτι ὁ υἱὸς τῆς, ἂν ἦτο ὑγιής, ἦτο πολὺ πιθανὸν νὰ φθάσῃ σήμερον ἢ αὔριον μὲ τὸ καράβι τὸ ἐντόπιον, καὶ ὅτι ἐξ ἀνάγκης θὰ ἔμενε ἐπὶ ἡμέρας εἰς τὴν καραντίαν. Οὐχ ἦττον ἐπειδὴ δὲν ἔτρεφεν ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην εἰς τὰς πληροφορίας τοῦ φύλου τῆς, ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ παρακάτω, διὰ νὰ μάθῃ περισσότερα.

Ἐνῶ ἠτοιμάζετο ν' ἀπέλθῃ, ἔξαφνα ἀκούεται ὀξεῖα καὶ διάτορος γυναικεία φωνή, θόρυβος, κλαύματα καὶ λυγμοὶ ἐρχόμενοι ἐκ τινος οἰκίας, ὀλίγον ἀπωτέρω τοῦ φούρνου κειμένης. Ἡ Ζαχαροῦ ἢ φουρνάρισσα, ἣτις εἶχε πιάσει τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸ φουρναρόξυλον διὰ νὰ πανίσῃ τὸν φούρνον, τὸ ἀφῆκεν ἀποτόμως καὶ ἔτρεξε νὰ ἴδῃ τί συνέβαινε.

Ἡ Λενιώ ἢ Γαρμπίνα, ἣτις ἔπλαττε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπὶ τοῦ σανιδίου τὴν πίτταν τῆς τὴν ἀλειψὴν*, τὴν ἄφησε μισοπλασμένην κ' ἐβγήκεν ἔξω ἀπὸ τὸ ὑπόστεγον προαύλιον τοῦ φούρνου διὰ νὰ μάθῃ τὰ τρέχοντα. Ἡ Μαρία ἢ Πεπερού, ἢ ὁποία εἶχεν εἰσέλθει ἀρτίως φέρουσα τὰ ψωμιά τῆς, ἀκολουθουμένη ἀπὸ τὴν ἑπταετῆ κόρην τῆς, τὸ Δεσποινιώ, βαστάζουσας ἐπίσης λοπάδα μὲ ψωμίον ἀνεβατόν*, ἀπέθεσεν ἀπροσέκτως τὰς πηλίνας λεκάνας εἰς τινὰ γωνίαν, μὲ κίνδυνον νὰ σπάσῃ τὰς λεκάνας, νὰ σκορπίσῃ εἰς τὸ χῶμα τὰ ψωμιά, καὶ τὸ παράδειγμα τοῦτο ἔσπευσε νὰ μιμηθῇ ἢ κόρη τῆς, ρίψασα κάτω μετὰ δούπου τὴν γαβάθαν, καὶ ἀμφότεραι ἔτρεξαν ἔξω εἰς τὸν δρόμον, πρῶτῃ ἢ μάννα, κατόπιν ἢ κόρη, ἀφήσασα ὀπίσω τὴν Ζαχαροῦ τὴν φουρνάρισσαν, ἣτις δὲν ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν θύραν τοῦ προαυλίου, καὶ τὴν Λενιώ τὴν Γαρμπίναν, ἣτις προυχώρησε μόνον εἴκοσι βήματα ἀπὸ τὸν φούρνον, καὶ ὅλαι ἔβλεπον ἀπλήστως πρὸς τὸ μέρος ὅθεν ἤρχοντο αἱ φωναί. Ἡ Βγενιώ ἢ Ἀλαφίνα, ἣτις ἐξεροζύμωνε τὴν πίτταν τῆς ἐπὶ τοῦ σανιδίου, τὴν ἄφησεν ἀξεροζύμωτην, κ' ἔφυγε τρέχουσα, ὑψηλή, ἀμαζονοειδής, λυσίκομος, προσπεράσασα ταχέως τὴν Μαρίαν τὴν Πεπερού, ὡς καὶ τὴν Δεσποινιώ, ἣτις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε προσπεράσει τὴν μητέρα τῆς. Αἱ τρεῖς ἔτρεχον, προηγούμεναι τοῦ στρατεύματος τῶν γυναικῶν, αἵτινες ὅλαι ἀπεμακρύνθησαν περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸν φούρνον, διὰ ν' ἀνακαλύψωσι τὸ μέρος, ὅθεν ἠκούσθη ὁ θόρυβος, καὶ μάθωσι τάχιστα τί συνέβαινε.

Ὁ Γιάννης ὁ Πούπουλας, ὅστις εἶχεν ἀνοίξει πρὸ μηνῶν εἰς τὴν γωνίαν, ἀντικρὺ τοῦ φούρνου μικρὸν καπηλεῖον μὲ εἶδη τινὰ τῆς μπακαλικῆς, καὶ ἠτοιμάζετο νὰ τὸ κλείσῃ δι' ἔλλειψιν πελατῶν, ἐξῆλθε τοῦ καπηλείου, μὲ τὴν ποδιάν του ἄπλυτον ἐμπρός, μὲ τὰ χέρια ὀπίσω, καὶ ἐσουλατσάριζεν ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου. Δὲν τοῦ ἔκαμνε καρδιά ν' ἀπομακρυνθῇ περισσότερον ἀπὸ τὸ μαγαζί του, ἀλλὰ τὰ ὄμματά του καὶ τὰ ὠτά του ἦσαν πρὸς τὸ μέρος ὅθεν ἤρχοντο αἱ κραυγαί. Ἐν τῷ μεταξὺ δύο μοσχομάγκαι τοῦ δρόμου, ὁ Μιχάλης, ὁ υἱὸς τῆς Πεπερούς, δωδεκαετής, καὶ ὁ Ἀλέξης, ὁ κληρονόμος τῆς Βγενιώς τῆς Ἀλαφίνας, δεκαετής, εἰσῆλθον σιγὰ-σιγὰ, ξυπόλυτοι, εἰς τὸ καπηλεῖον, καὶ ὁ μὲν Ἀλέξης ἐφύλαγε καραούλι εἰς τὴν θύραν, ὁ δὲ Μιχάλης ἔλαβε τὴν βοτίλιαν τῆς μαστίχας ἀπὸ τὸ τεζάχι, καὶ ἤρχισε νὰ πίνῃ ἠδονικῶς εἰς μεγάλας δόσεις. Εἶτα ἔδωκε τὴν βοτίλιαν εἰς τὸν Ἀλέξην, καὶ αὐτός, ἀντὶ νὰ φυλάξῃ εἰς τὴν θύραν καραούλι, μὲ τὴν ἀράδα, κατὰ τὴν συμφωνίαν, διὰ τὸ ἀσφαλέστερον, ἔτράπη εἰς φυγὴν, κτυπήσας μάλιστα τοὺς πόδας θορυβωδῶς ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου. Ἀλλ' ὁ θόρυβος οὗτος δὲν ἤρκεσε νὰ ἐξυπνίσῃ τὸν Γιάννην τὸν Πούπουλαν, καὶ δὲν θ' ἀνεκάλυπτε ποτὲ τὴν κλοπὴν, ἂν ὁ Ἀλέξης φοβηθεῖς ἐκ τῆς φυγῆς τοῦ Μιχάλη, καὶ ἐκ τοῦ κρότου τὸν ὁποῖον ἔκαμεν οὗτος, σαστισμένος, δὲν ἔκαμνε νέον

θόρυβον, ἀποθέσας μὲ τρομώδη χεῖρα τὴν βοτίλιαν ἐπάνω εἰς τὸ τεζάχι, ὥστε ὀλίγον ἔλειψε νὰ τὴν σπάσῃ. Τότε ὁ Γιάννης ὁ Πούπουλας, ἔσπευσε νὰ συλλάβῃ τὸν Ἀλέξην, τὸν ὀλιγώτερον ἔνοχον, ὡς πολλάκις συμβαίνει, καὶ ἀφοῦ τοῦ ἐτράβηξε τὰ αὐτιά, καὶ τοῦ ἔδωκε δύο κολάφους, τὸν ἔσπρωξε βιαίως ἔξω τοῦ καπηλείου.

Εἰς τὸ ἀπέναντι τοῦ καπηλείου παράθυρον εἶχε προκύψει ὡχρὰ μορφή γυναικός. Ἦτο ἡ κυρα-Σωτήραινα, ἡ ἡμίπληκτος, παθοῦσα πρὸ μηνῶν ἐκ μερικῆς παραλυσίας, καὶ διατελοῦσα κλινήρης. Εἶχεν ἀκούσει καὶ αὐτὴ τὰς κραυγὰς καὶ τὸν θόρυβον, καὶ ἀνασηκωθείσα μετὰ κόπου ἀπὸ τὴν κλίνην της, ἐσύρθη μέχρι τοῦ παραθύρου, ἐπιθυμοῦσα νὰ μάθῃ τί συνέβαιναν. Ἀπηυθύνετο εἰς τὸν κάπηλον καὶ εἰς τὰς γυναῖκας τὰς ἐξελθούσας ἀπὸ τὸν φούρνον:

— Τί εἶναι; Τί τρέχει;

Ἀλλ' αἱ γυναῖκες δὲν ἤξευρον καὶ αὐταὶ νὰ τὴν πληροφορήσωσι τίποτε.

— Τί εἶναι; ἐπανέλαβε πάλιν.

— Δὲν ξέρω κ' ἐγώ, εἶπεν ὁ κάπηλος, ὅστις ἐσυλλογίζετο ὅτι τὰ δύο παιδιά —διότι ὁ Ἀλέκος εἶχε μαρτυρήσει τὸν Μιχάλην— θὰ τοῦ ἔπιον ὡς δεκαπέντε λεπτῶν μαστίχα.

Ἐν τούτοις ὁ θόρυβος κοπάσας πρὸς στιγμὴν, ἐπανελήφθη πάλιν, καὶ ἠκούοντο λυγμοὶ καὶ θρηνώδεις κραυγαί, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων διεκρίνοντο αἱ λέξεις: Ὦχ! ἀλλοίμονο· τί νὰ γένω;

— Τί εἶναι; Τί τρέχει, δὲ μοῦ λέτε; ἐπανέλαβεν ἀνυπομονοῦσα ἀπὸ τοῦ παραθύρου ἡ ἡμίπληκτος.

Οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ τὴν πληροφορήσῃ.

— Δὲν εἶναι κανένας χριστιανὸς νὰ μοῦ πῆ τί τρέχει; ἐπανέλαβεν ἐν νευρικῇ ἐξάψει ἡ κυρα-Σωτήραινα.

* * *

Ἐν τούτοις ἡ Βγενιώ, ἡ σημαιοφόρος τῆς γυναικείας ἐξόδου, προχωρήσασα εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, ἐξ ἧς ἠκούοντο αἱ φωναί. Κατόπιν ταύτης διωλίσθησε διὰ τῆς ἡμιανοίκτου θύρας ἡ μικρὰ Δεσποινιώ, καὶ τρίτη ἀνέβη ἡ Πεπεροῦ μέχρι τοῦ οὐδοῦ τῆς θύρας.

Αἱ γυναῖκες, αἱ μείνασαι ὀπίσω, ὄχι μακρὰν τοῦ φούρνου, ἐπερίμεναν ἀνυπομόνως πότε νὰ ἐξέλθῃ ἡ Βγενιώ, διὰ νὰ μάθωσιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Βγενιώ ἀργοπόρησεν ὀλίγα λεπτὰ τῆς ὥρας, ὁ παροξυσμὸς τῆς περιεργείας

των ἐξήφθη εἰς τὸ ἔπακρον.

Μία τούτων ἔκραζε τὴν Πεπερού, ἡ ἐσθῆς τῆς ὁποίας ἐφαίνετο ἔξω τῆς θύρας τῆς οἰκίας ἐνῶ ἡ κεφαλή της εἶχε κύψει ἐντὸς διὰ τοῦ ἀνοίγματος. Ἀλλ' ἡ Πεπερού, ὅλη προσέχουσα, φαίνεται, εἰς τὰ ἔσω τῆς οἰκίας συμβαίνοντα, δὲν εἶχεν ὦτα διὰ τὰς ὀπισθὲν της ριπτομένης ἐρωτήσεις.

Ἄλλη τῶν γυναικῶν ἔτρεξε καὶ ἀνήλθε τετάρτη εἰς τὴν οἰκίαν, ἣτις ἦτο ὀρατὴ ἀπὸ τὸ πλάγι τοῦ προαυλίου τοῦ φούρνου, τετρακόσια περίπου βήματα ἀπέχουσα. Ἀλλ' ἡ Πεπερού, ζῶν φραγμὸς ἐγειρόμενος εἰς τὸ ἀνοίγμα τῆς θύρας, δὲν ἐπέτρεπεν αὐτῇ νὰ προχωρήσῃ.

— Τί εἶναι; ἡρώτα ἡ γυνή.

Ἡ Πεπερού ἔκαμεν αὐτῇ νεῦμα: «Σιώπα».

Ἡ γυνὴ ἔλαβεν ὑπομονὴν κ' ἐπερίμεινεν ἐπ' ὀλίγα λεπτά. Αἱ κραυγαὶ εἶχον παύσει ἐν τῷ μεταξύ. Χαμηλαὶ φωναὶ καὶ ψιθυρισμοὶ ἠκούοντο. Ἡ Βγενιώ ἐνουθέτει, ὡς φαίνεται, τοὺς ἐνοίκους τῆς οἰκίας.

Ἐν τῷ μεταξύ πέμπτη γυνὴ εἶχε φθάσει κάτω τῆς κλίμακος. Αὕτη ἦτο ἡ γραῖα Σκεύω, ἡ γνῶριμός μας, ἣτις ἂν καὶ δὲν ἐκυριεύετο τόσον ἀπὸ τὸ δαιμόνιον τῆς πολυπραγμοσύνης, ὅσον αἱ νεώτεροι ἐκ τοῦ φύλου της, ἐσκέφθη ἴσως ὅτι εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνην θὰ εἶχον ἀνάγκην παρηγορίας καὶ συμβουλῆς, καὶ ἔτρεξε μὲ τὰ γηρατεῖα της νὰ φθάσῃ.

Ἡ τετάρτη γυνή, ἡ ἀναβᾶσα κατόπιν τῆς Μαρίας τῆς Πεπερούς, ἔμεινεν ὑπομονητικὴ, ἐλπίζουσα ὅτι ἐκείνη θ' ἀπεφάσιζε τέλος, ἀφοῦ θὰ ἀπέκαμνεν ἀκροαζομένη, νὰ λύσῃ τὴν σιωπὴν ὅπως πληροφορήσῃ καὶ αὐτὴν τὰ τρέχοντα. Ἀλλ' αἴφνης ἡ Πεπερού, ἔσπρωξε μὲ τὸν ἀγκῶνα τὴν ὀπισθὲν της ἰσταμένην, καὶ κατέβη μὲ ὀρμὴν τὴν κλίμακα, κινδυνεύουσα ν' ἀνατρέψῃ εἰς τὸν δρόμον της καὶ τὴν γραῖαν Σκεύω, ἣτις ἐπάτει τὸν ἕνα πόδα εἰς τὸ κάτω σκαλοπάτιον.

Ἡ Σκεύω παρεμέρισεν ἔμφοβος, καὶ ἡ ἄλλη γυνὴ κατέβη τρέχουσα κατόπιν τῆς Πεπερούς. Ἀμφότεραι εἶχον ὑποπτεύσει ὅτι ἀπειλητικὸς τις κίνδυνος εἶχεν ἀποδιώξει τὴν Πεπερού ἀπὸ τὴν θύραν τῆς οἰκίας.

Ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον ὑπῆρχεν. Ἡ Πεπερού, φειδομένη τῶν λόγων της ὅπως διηγηθῆ τὸ πρᾶγμα εἰς μίαν τῶν γυναικῶν, ἔτρεχεν ἀπλῶς διὰ νὰ διηγηθῆ τὴν ἱστορίαν εἰς ὅλας συνάμα.

Δὲν ἦτο τίποτε σοβαρὸν τὸ πρᾶγμα, ἂν καὶ ἐφαίνετο κάπως ἔκτακτον. Ἡ Γαρουφαλιά, ἡ σύζυγος τοῦ Γιάννη τοῦ Μπρίκου, πορθμέως ἀλιεύοντος μὲ τὴν βαρκούλα του εἰς τὰ πέριξ τοῦ λιμένος, ἔκλαιε καὶ δὲν ἤθελε νὰ παρηγορηθῆ. Τῆς εἶχαν εἰπεῖ ὅτι ὁ ἄνδρας της, ὅστις ἔλειπεν ἀπὸ δύο

ἡμερῶν μὲ τὴν βάρκαν, εἶχε «σπορκαρισθῆ»*.

Ὁ δήμαρχος εἶχε κηρύξει χθὲς ἐπιχόλερον τὴν νῆσον Τσουγκριᾶν. Ὁ Γιάννης ὁ Μπρίκος, ὅστις ἔλειπεν ἀπὸ προχθές, δὲν τὸ ἤξευρε, καὶ εἶχε προσεγγίσει εἰς τὸν Τσουγκριᾶν, εἶχεν ἀποβιβασθῆ μάλιστα ἐπάνω εἰς τὴν μικρὰν νῆσον.

Ἰδὼν τὰ τρεχαντήρια, τὰ ὁποῖα εἶχον φθάσει τὴν προτεραιάν, καὶ μὴ γνωρίζων ὅτι ἦσαν ὑπὸ κάθαρσιν, ἢ ἴσως ἐλπίζων νὰ διαλάθῃ, ἐπλησίασε διὰ νὰ τοὺς πωλήσῃ ἀκριβὰ τοὺς ὀρφούς, τὰς συναγρίδας καὶ τοὺς ἀστακούς, ὅσους εἶχε ψαρεύσει. Ἄλλοι ὅμως τὸν εἶδαν, καὶ τὸν κατήγγειλαν εἰς τὸν ὑγειονόμον, καὶ ὁ ὑγειονόμος τὸν ἔβαλε καραντίνα ἄλλας τόσας ἡμέρας, ὅσας θὰ ἐτέλουν καὶ τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα εἶχον φθάσει ἐξ ἐπιχολέρων μερῶν. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ Γαρουφαλιά, ἡ γυναίκα του, ἔκλαιε καὶ παρηγορίαν δὲν εἶχε. Καὶ τὸ πρᾶγμα ἔκαμε τὰς γυναῖκας νὰ καυχάσωσιν.

Ἡ Βγενιώ ἡ Αλαφίνα ἔφθασεν ἀκολουθουμένη ὑπὸ τῆς Δεσποινιῶς, ἣτις ἐπροσπάθει νὰ φθάσῃ διὰ πηδημάτων τὰ μεγάλα βήματα τῆς εὐσώμου ἀμαζόνος. Ἡ Βγενιώ ἐπεκύρωσε μὲ ὀλίγας λέξεις τὰ λεχθέντα ὑπὸ τῆς Πεπεροῦς προσθεῖσα ὅτι ἡ γρια-Σκεύω ἡ Σαβουρόκοφα ἀνέβη ἀρτίως εἰς τῆς Γαρουφαλιάς καὶ ἤρχισε νὰ τὴν παρηγορῇ, λέγουσα ὅτι καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς περιμένεται νὰ φθάσῃ καὶ θὰ μείνῃ ἐπὶ ἡμέρας εἰς τὴν καραντίνα, καὶ ὅτι θὰ εἶναι μαζί εἰς τὴν καραντίνα ὁ Γιάννης, ὁ ἄνδρας τῆς Γαρουφαλιάς, καὶ ὁ Σταῦρος ὁ υἱὸς αὐτῆς, τῆς Σαβουρόκοφας!

Νέοι καγχασμοὶ τῶν γυναικῶν ὑπεδέχθησαν τὴν διήγησιν τῆς Βγενιώς. Ἀκολουθῶς ἡ Ζαχαροῦ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πάνην* τῆς, διότι ἦτο φόβος νὰ ξυνίσουν τὰ ψωμιά, καὶ ἤρχισε νὰ πανίζῃ τὸν φοῦρνον.

Κάτω εἰς τὴν παραθαλάσσιον ἀγοράν, παρὰ τὸν αἰγιαλόν, εὐρίσκετο ἡ οἰκία τῆς γριάς Γερακίνας, χήρας καὶ χαροκαμένης. Ἦτο οἰκία καὶ ἦτο μαγαζεῖον. Κτίριον μακρόν, στενόν, ἰσόγειον, μὲ πόρταν ἀπ' ἐπάνω πρὸς τὸν παράλληλον τῆς ἀγορᾶς λιθόστρωτον δρόμον, πόρταν ἀπὸ κάτω πρὸς τὴν παραθαλάσσιον λωρίδα, τὴν χρησιμεύουσαν ὡς κέντρον τῆς πολίχνης καὶ ὡς ἀγοράν. Ἡ πόρτα εἶχε κιοπένι*, κατὰ τὸν παλαιὸν τρόπον, μὲ τὸ ἓν θυρόφυλλον κομμένον εἰς δύο μέρη. Τὸ ἄνω θυρόφυλλον ἔκλειε διὰ μανδάλου πρὸς τὸ ἀνώφλιον, τὸ κάτω θυρόφυλλον ἔκλειε διὰ σύρτου προσαρμοζομένου ἐκ τοῦ ἄλλου θυροφύλλου, τοῦ ἀκεραίου, καὶ παντοτινῶς κλειστοῦ μὲ τοὺς σκωριασμένους στροφεῖς του. Δίπλα εἰς τὴν πόρταν ἦτο μικρὸν στενὸν παράθυρον, καὶ δίπλα εἰς τὸ παράθυρον ἀνήρχετο τὸ κλῆμα πρὸς τὴν ὀροφήν, σχηματίζον μεγάλην κρεβατιὰν ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐκρέμαντο τὸ φθινόπωρον μαῦρα ἀετονύχια, μεγάλα ὄψιμα σταφύλια, ὠριμάζοντα τὸν Ὀκτώβριον, ὅσakis οἱ νυκτερινοὶ διαβάται καὶ οἱ μωσχομάγκαι τοῦ δρόμου τοὺς ἔδιδον καιρὸν νὰ ὠριμάσωσιν.

Εἶτα ὁ ἥλιος ἐκιτρίνιζε βαθμηδὸν τὰ φυλλώματα τῆς κληματαριᾶς, ἡ

ὕγρασία τὰ ἐσάπιζε καὶ ὁ ἄνεμος τὰ ἀπέσπα ἀπὸ τὸ κλῆμα, καὶ τὰ ἔστρωνεν ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ τὰ ἐσκόρπιζεν εἰς τὴν ἄμμον πρὸς τὴν θάλασσαν. Εἶτα οἱ κλάδοι ἔμενον ἔρημοι, ἠπλωμένοι μαῦροι ἐπὶ τῶν βεργῶν καὶ καλάμων τῆς κρεβατιᾶς, καὶ ὁ χειμῶν τοὺς ἐστόλιζε μὲ ἀγνὰ κοσμήματα τῆς ἀσπίλου χιόνος, καὶ ὁ ξηρὸς βορρᾶς ἐσκήρυνε καὶ ἐστίλβωνε τὴν χιόνα εἰς δακτυλοειδεῖς κρυστάλλους, κρεμαμένους κάτω, ὡς δῶρα οὐρανίας δρόσου συμπυκνωμένης, δεικνύοντας τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν πιότητα τῆς ὁποίας θὰ προέλθῃ εὐφορία καὶ βλάβησις καὶ πᾶσα ἀγαθωσύνη.

Ἐξω εἰς τὴν ὑπήνεμον μεσημβρινὴν ἀγορᾶν, καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα, εἰς τὰ καφενεῖα καὶ τὰ καπηλεῖα, καθ' ὅλον τὸ θέρος, ὑπὸ αὐτοσχεδίους τέντας ἔμπροσθεν τῶν μαγαζείων, οἱ ἄνδρες καθήμενοι ἐχαρτοπαίκτου ἢ συνεζήτου, ἢ ἐκακολόγου συνήθως μὲν τὸν ἐκάστοτε δήμαρχον, κατὰ προτίμησιν δὲ τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς ἱερεῖς. Μέσα εἰς τὸ ἰσόγειον, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς γῆς, ἢ θεια-Γερακίνα ὕφαινε εἰς τὸν ἀργαλειὸν τῆς, ἢ ἔνεθε μὲ τὴν ρόκαν τῆς.

Κάτω εἰς τὴν ἀκρογιαλιὰν τὰ κύματα ἐπληττον τοὺς βράχους, καὶ προσέπαιζον ἐπὶ τῆς ἄμμου, ἐρχόμενα, φεύγοντα, ροφώμενα, ἀέναα καὶ ἀκούραστα. Ἐπάνω εἰς τὸ ἰσόγειον πτωχικὸν οἶκημα, ἡρεμία καὶ εὐάρεστος θερμότης ἐβασίλευεν εἰς τὸ πρόσωπον τῆς σεβασμίας οἰκοδεσποίνης μὲ τὴν ἀργυρᾶν κόμην, καὶ μὲ τὴν μαύρην μανδήλαν τὴν καλύπτουσαν τὴν κεφαλὴν, τὸν τράχηλον καὶ τοὺς ὤμους τῆς, καὶ εἰς τὰ πρόσωπα τῶν συγγενῶν τῆς γυναικῶν, ὅσαι διεσκορπισμέναι εἰς τὰ ἄκρα τῆς πολίχνης, ἤρχοντο καθημερινῶς νὰ τὴν ἐπισκέπτωνται, ἐκτοπισμένην πλησίον τῆς ἀγορᾶς, ἐν μέσῳ τῶν μαγαζείων καὶ τῶν δημοσίων γραφείων.

Ἐμπρὸς εἰς τὴν πρόσοψιν τῆς οἰκίας, δίπλα εἰς τὴν κληματαριὰν, ἀπὸ τὸ ἐν μέρος ἦτο τὸ ὑποτελωνεῖον, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὸ ὑγειονομεῖον. Ὀπίσω, πρὸς τὸν ἐπάνω δρόμον, ἀπὸ τὴν ἄλλην πόρταν, ἤρχετο ὁ ἐσμὸς τῶν γυναικῶν μὲ τὴν φαιδρὰν λαλιὰν των, περιβομβῶν ὡς κυψέλην τὴν οἰκίαν τῆς γριᾶς Γερακίνας, τὴν ἰσόγειον, τὴν μακρὰν καὶ στενὴν, τὴν μὲ δύο εἰσόδους καὶ ἐξόδους.

Ὅσον σεβασμία γυνὴ καὶ ἂν ἦτο ἡ γριᾶ Γερακίνα, ἐκ τῆς διαρκοῦς προσεγγίσεως πρὸς τὰ ἀρχεῖα καὶ πρὸς τὰ μαγαζεῖα, μετέλαβεν ὀλίγον τοῦ ἀνδρικοῦ ἠθους, ἦτο γνωστὴ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἀγορᾶς, εἰς τοὺς ὑγειονομοφύλακας καὶ εἰς τοὺς τελωνοφύλακας, καὶ ἦτο ἡ μόνη γυνὴ ἣτις ἠδύνατο νὰ ἐμφανίζηται ἀτιμωρητὶ ἐν μέσῳ τῆς διατριβῆς τῶν ἀνδρῶν, διασχίζουσα κατὰ πλάτος τὴν ἀγορᾶν, καὶ κατερχομένη εἰς τὴν ἄμμον τοῦ αἰγιαλοῦ διὰ πρόχειρον πλύσιμον ἢ ἄλλην οἰκιακὴν ὑπηρεσίαν. Καὶ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἤρχοντο ὄλαι αἱ συγγενεῖς τῆς καὶ αἱ μὴ συγγενεῖς τῆς αἰ θέλουσαι νὰ πληροφορηθῶσιν τι ἀποβλέπον αὐτὰς ἢ τὸ δημόσιον, ἐνδιαφέρον ἢ ἀπλῶς περίεργον, ἢ νὰ μάθωσι περὶ τῶν ἀπόντων συζύγων καὶ τῶν υἱῶν των, ὅσοι δὲν ἐνθυμοῦντο συχνὰ νὰ στείλωσι γράμματα. Καὶ ἡ Σκεύω, ἣτις ἦτο καὶ αὐτὴ μακρινὴ συγγενὴς τῆς θεια-Γερακίνας —διότι οἱ

γενιές* της δὲν εἶχαν μετρημό, τόσον πολλαὶ ἦσαν— ἀφοῦ παρηγόρησε τὴν Γαρουφαλιάν, τὴν ἀνήσυχον διὰ τὴν τύχην τοῦ ἀνδρός της, τοῦ τεθέντος ἀπροσδοκῆτως ὑπὸ κάθαρσιν, διέτρεξε τὸ μῆκος τῆς πολίχνης, καὶ ἀπὸ λιθόστρωτον εἰς λιθόστρωτον, ἀπὸ κατήφορον εἰς κατήφορον, ἀπὸ στενούραν εἰς στενούραν, ἔφθασεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Γερακίνας.

* * *

Κάτω εἰς τὴν ἀγοράν, μεγάλη καὶ ἔκτακτος κίνησις ἐπεκράτει ἀπὸ πρωίας τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Παρὰ τὴν ἀποβάθραν τοῦ τελωνείου, πολλὰ πλοιάρια δεμένα, μ' ἓνα ναύτην ἐπ' αὐτῶν, μὲ τὰ πηδάλια εἰς τὴν θέσιν των, ἐφαίνοντο ἔτοιμα πρὸς ἀπόπλουν. Ἐπὶ τῆς ἀποβάθρας ἐφαίνοντο σωροὶ ξυλικῆς, δοκῶν καὶ σανίδων, αἱ ὁποῖαι δὲν μετεκινήθησαν ἀπὸ τῆς πρωίας ἐκεῖθεν, ὡς θὰ συνέβαινεν ἂν ἦσαν προωρισμένα πρὸς μεταφορὰν ἐντὸς τῆς πόλεως, ἀλλ' εἶχον ὄψιν τινὰ ὡς νὰ ἦσαν διὰ μβαρκάρισμα, καὶ τοῦτο, ἐνῶ δὲν εἶχον κουβαληθῆ ἀπὸ τὴν ξηράν, ἡ δὲ νῆσος καίτοι δασώδης, δὲν παρῆγε βεβαίως οἰκοδομήσιμον ξυλείαν.

Τέσσαρες ἢ πέντε ἡλιοκαεῖς ἄνδρες ἐκάθηντο εἰς τὸ κεφαλόσκαλον, ἀπέναντι τῶν ἀρχαίων, περιμένοντες πότε νὰ εὐαρεστηθῆ νὰ ἔλθῃ ὁ ὑγειονόμος καὶ ὁ ὑποτελώνης. Ἦσαν στιβαροὶ, λάσιοι, μὲ γυμνὰ τὰ στήθη, μὲ μαύρας τὰς κνήμας καὶ ἀνασηκωμένα πανταλόνια. Ἦσαν πορθηεῖς. Συνωμίλουν ζωηρῶς, περισσότερον μὲ τὰς χειρονομίας παρὰ μὲ τὰς λέξεις, ρίπτοντες διαφόρους ὑπαινιγμούς, καὶ δὲν ἐφαίνοντο τρέφοντες μεγάλην πρὸς ἀλλήλους ἐμπιστοσύνην.

Δύο ἢ τρεῖς ἄλλοι, βραχύσωμοι κυρτοὶ, μὲ ὀγκώδη κορμόν, δὲν ἔπαυον νὰ φέρωσι γῦρον περὶ τοὺς σωροὺς τῆς ξυλείας. Ἀπέναντί των καθήμενος ἄλλος ὁμότεχνός των, τοὺς ἔρριπτε σκώμματα, καὶ ἐμειδία πονηρῶς, ἐξηπλωμένος ἐπὶ τινος μπαγκέτας, ἔξωθεν τοῦ καφενείου.

Μέσα εἰς τὸ καφενεῖον, κατὰ ομάδας ἀνὰ δύο ἢ τρεῖς καθήμενοι περὶ τὰς τραπέζας, οἱ πελάται συνωμίλουν ἡσύχως. Ἐκυπτον πρὸς τὰ ὦτα ἀλλήλων, καὶ δὲν ἐνεπιστεύοντο εἰς τοὺς παραπλεύρως καθημένους. Ὁ καφετζής, γηραιὸς πρόην ναυτικός, μὲ τὴν ποδιὰν λευκὴν, καθαρὰν, μὲ τὸ βρακίον κοντὸν ἐπὶ τοῦ γόνατος, εἰς μάτην περιήρχετο ἀπὸ ὀμίλου εἰς ὀμιλον. Δὲν ἠδύνατο νὰ κλέψῃ λέξιν.

— Τὸ ἐλάχιστο νὰ πίνανε καὶ καφέδες, ἔλεγε, θὰ βρισκόμουνα σὲ δουλεία· μὰ αὐτοὶ τίποτε δὲν πίνουνε, κρυφὰ μιλοῦνε, κ' ἐμένα τίποτε δὲ μοῦ λένε.

Δίπλα εἰς τὸ καφενεῖον, εἰς τὸ ὑποδηματοποιεῖον τοῦ Γερασίμου Δ. Γερασίμου, ἐκεῖ ἦτο ἡ μεγάλη συζήτησις. Τὸ μικρὸν ἐκεῖνο μαγαζεῖον ὑπῆρξεν ἀπὸ εἰκοσαετίας τὸ κυριώτερον πολιτικὸν κέντρον τοῦ τόπου, τὸ κέντρον τῆς βαρῦτητος. Πᾶς ὑποψήφιος δήμαρχος, καθῆκόν του ἐνόμιζε νὰ ἐγκολπωθῆ τὸν Γεράσιμον Δ. Γερασίμου. Θέσις δημοτικοῦ συμβούλου —καὶ

ιδιαιτέρου συμβούλου— ἦτο τὸ μικρότερον ἀξίωμα τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ τοῦ ὑποσχεθῆ. Ὁ Γεράσιμος ἐδέχετο τὸ δῶρον, ὑπεστήριζε τὸν νέον ὑποψήφιον, περιμένων ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἔλθῃ κατάλληλος εὐκαιρία διὰ νὰ τὸν ὑποσκελίσῃ εἰς τὰς μελλούσας ἐκλογάς, εἶτα εὐθὺς μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσίν του, τὸν ἐγκατέλειπεν, ἔχριε νέον ὑποψήφιον, καθίστα τὸ μαγαζεῖόν του τὸ κέντρον τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ τῆς ραδιοργάνου κατὰ τοῦ νέου δημάρχου, καὶ ὁ νέος ὑποψήπιος τὸν ἐνεκολποῦτο πάλιν μετὰ διπλασίας ἀπὸ τὸν παλαιὸν θερμότητος. Ἐν τῷ μεταξὺ, ἐμπορικῶς δὲν ἐξήρχετο ζημιωμένος ἀπὸ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας, καὶ ἀπὸ τοῦ ὑποδηματοποιείου, διὰ βαθμιαίων ἐξελίξεων καὶ μεταμορφώσεων, τὸ ἐργαστήριόν του μετεβλήθη εἰς καπηλεῖον, εἶτα εἰς ἐμπορικόν, τελευταῖον εἰς λέσχην.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Γεράσιμος Δ. Γερασίμου εἶχε σπουδαίαν συζήτησιν πρὸς τὸν Ἀνθέμιον Δουκαῖδην, πρῶην ἐμπορορράπτην, καὶ νῦν δικολάβον. Ἀμφότεροι ἦσαν ἀπύλωτα στόματα. Ἠδύναντο νὰ φωνάζωσι συγχρόνως καὶ οἱ δύο ἐπὶ ὥρας, χωρὶς ν' ἀπαντῶσιν εἰς τὰ ἐπιχειρήματα ἀλλήλων, ἀκολουθοῦντες μόνον τὴν σειρὰν τῶν ἰδίων συλλογισμῶν των. Ἦτο μονόλογος ἐν διπλῷ μᾶλλον ἢ διάλογος. Ἀπετείνοντο μετὰ χειρονομιῶν καὶ ἐπαφῶν τῶν βραχιόνων καὶ τῶν ὤμων, πρὸς τοὺς ἀκροατὰς μᾶλλον ἢ πρὸς ἀλλήλους. Καὶ οἱ ἀκροαταὶ δυσκόλως ἠδύναντο νὰ ἐννοήσωσι, διότι δὲν ἤξευρον ἀπ' ἀρχῆς τίποτε. Ἐπρόκειτο περὶ ἐργολαβίας, περὶ ξυλείας, περὶ κατασκευῆς παραπηγμάτων, καὶ περὶ καθάρσεως διὰ τοὺς ἐπιβάτας τῶν καταπλεόντων πλοίων. Τόσον μόνον ἐνόησαν ἀμυδρῶς. Ἐκάτερος εἶχε τὸν ὑποψήφιόν του ξυλέμπορον καὶ τὸν ὑποψήφιόν του ἀρχιτέκτονα. Καὶ ἕκαστος τὸν ὑπεστήριζε διὰ φωνῶν μέχρι διαρρήξεως τοῦ λάρυγγός του, μέχρι διασπαραγμοῦ τῶν ὠτων τῶν ἀκροατῶν.

* * *

Τέλος εὐηρεστήθη νὰ φθάσῃ ὁ κύριος ὑγειονόμος. Κατόπιν του ἔφθασεν ὁ κύριος δήμαρχος, ὁ κύριος εἰρηνοδίκης καὶ ὁ ἐπιστάτης τοῦ λοιμοκαθατηρίου. Οἱ θεαταὶ εἶδον τότε καὶ ἐνόησαν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ μειοδοτικῆς δημοπρασίας. Ἀλλὰ μόλις ἐπρόφθασαν νὰ τὸ ἐννοήσωσι, καὶ ἠκούσθη ἡ φωνὴ τοῦ κήρυκος «Κατεκυρώθη» κτλ. Ἐφαίνετο ὅτι ἦσαν «κατακυρωμένα» ἐκ τῶν προτέρων, καὶ ὅτι ὅλα ἐγίνοντο ἀπλῶς διὰ τὸν τύπον. Οἱ ἀρμόδιοι ὑπέγραψαν τὸ πρωτόκολλον, ὁ εἰρηνοδίκης, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς, ἐνέκρινεν ὀριστικῶς τὸ ἀποτέλεσμα ἐπὶ τόπου, διὰ τὸ κατεπεῖγον, οἱ τέσσαρες ἠλιοκαεῖς καὶ γυμνόστερνοι λεμβοῦχοι ἐσηκώθησαν ἀπὸ τὸ κεφαλόσκαλον κ' ἔτρεξαν εἰς τὴν ξυλικὴν, οἱ τρεῖς κυρτοὶ βραχύσωμοι, ἀπογοητευθέντες ἔπαυσαν νὰ φέρωσι γύρους κ' ἐζήτησαν εἰς μάτην νὰ βοηθήσωσιν εἰς τὴν ἐπιβίβασιν τῶν δοκῶν καὶ σανίδων. Οἱ λεμβοῦχοι τοὺς ἀπώθησαν, λέγοντες ὅτι δὲν εἶχον ἀνάγκην τῶν ἐκδουλεύσεων των, καὶ ὁ ἀντικρὺ ἐξηπλωμένος μεγαλόσωμος γεννάδας, ὁ ἀρχηγὸς τῆς συντεχνίας, τοὺς ἔστειλε τελευταῖον σκῶμμα, λέγων: «Δὲ σᾶς τό 'λεγα ἐγώ;»

Οὔτοι ἦσαν ἀχθοφόροι, οἵτινες ἐπέμενον νὰ πιστεύωσιν ὅτι ἡ ξυλεία, ἀφοῦ εἶχεν ἐκφορτωθῆ ἐπὶ τῆς ἀποβάθρας, ἦτο προωρισμένη νὰ μεταφερθῆ ἐντὸς τῆς πολίχνης. Ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς τῆς συντεχνίας, ὅστις ἦτο πολὺ σοφώτερος, τοὺς εἶχε προειπεῖ ὅτι μάτην ἐπερίμεναν, καὶ ὅτι ἡ ξυλεία, καθὼς ἠξεύρει αὐτός (καὶ τοῦτο τὸ ἔλεγε μυστηριωδῶς) θὰ μεταφερθῆ ὀπίσω πάλιν διὰ θαλάσσης.

Ἐκ δευτέρου ἤχησε τὸ σφυρίον τοῦ κήρυκος, καὶ ἠκούσθη πάλιν τὸ «Κατεκυρώθη». Αὕτη ἦτο δευτέρα δημοπρασία. Τὴν πρώτην φορὰν ἐπρόκειτο περὶ προμηθείας ξυλείας, καὶ ἐκ δύο ἐμποροπλοιοάρχων, οἵτινες εἶχον φέρει ξυλικὴν μὲ τὰ πλοῖά των, ἐπροτιμήθη ὡς ἔχων «τὰς καλυτέρας συστάσεις» ὁ εἷς. Τὴν δευτέραν φορὰν ἐπρόκειτο περὶ ἐργολαβίας πρὸς κατασκευὴν παραπηγμάτων, καὶ μεταξὺ τριῶν ἢ τεσσάρων ἀνταγωνιστῶν, ἐπροτιμήθη πάλιν εἷς, ὡς «παρέχων ὅλας τὰς εὐκολίας». Εἰς τὴν μίαν περίπτωσιν, καὶ ἂν ὁ δεύτερος ἐπρόσφερον εὐθηνότερον τὸ πρᾶγμα, δὲν θὰ ἦτο δεκτός, διότι εἶναι «κατεπεῖγον» καὶ διότι «κατεκυρώθη». Εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν ἦτο γνωστὸν ὅτι οὐδεὶς ἀρχιτέκτων θὰ κατήρχετο τόσον χαμηλά, διότι ἴσως νὰ εἶχεν ἴχνη τινὰ εὐσυνειδησίας εἰς τὴν ἐργασίαν του.

Τὰ πράγματα ἦλθαν τόσον ραγδαῖα καὶ ἀπροσδόκητα, ὥστε κανεὶς σχεδὸν τῶν παρεστώτων ἐν τῇ ἀγορᾷ δὲν ἐνόησε τίποτε. Ἀκόμη ὀλιγώτερον ἐνόησαν αἱ γυναῖκες αἱ συνηθροισμέναι εἰς τὴν οἰκίαν τῆς γραίας Γερακίνας, ὧν δύο προέκυπτον διὰ τοῦ παραθύρου, καὶ ἄλλαι τρεῖς ἐκοίταζον διὰ τῆς θύρας. Ἀλλ' αἱ ἐκ τοῦ ἀσθενοῦς φύλου ἔχουσι τοῦτο τὸ πλεονέκτημα, ὅτι ὄχι μόνον χρωματίζουσιν, ἀλλὰ καὶ μεταπλάττουσι διὰ τῆς φαντασίας πᾶν τὸ πραγματικόν, ἀναπληροῦσαι τὸ ἐλλεῖπον, καὶ αἱ πελάτιδες τῆς γραίας Γερακίνας, βλέπουσαι μόνον, ἦσαν ἱκαναὶ νὰ φαντάζωνται καὶ νὰ προσθέτωσι καὶ νὰ βεβαιῶσι πράγματα, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε εἶχον συμβῆ. Ὅτι εἶναι παράδοσις ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὅτι ἔχει τὴν χροιάν τοῦ θρύλου καὶ τῆς φήμης, ἀπὸ γυναικείαν φαντασίαν βεβαίως ἐξῆλθεν.

Ἡ γραία ὅμως Σκεύω, ἐπειδὴ εἶχε σπουδαῖον ἐνδιαφέρον καὶ ὄχι ματαίαν πολυπραγμοσύνην καὶ περιέργειαν, δὲν ἠρκεῖτο εἰς τὰς εἰκασίας τῶν ὁμοφύλων τῆς, οἷας ἠδύνατο νὰ σχηματίσῃ καὶ αὐτή, ἐὰν ἠθελε, καὶ πολὺ πιθανωτέρας. Ἀλλ' ἐσυλλογίζετο τὸν υἱὸν τῆς, τὸν γυιόκα τῆς, τὸν μονάκριβόν τῆς, τὸν πάπον* τῆς, τὸν σταυραετόν τῆς, ὅστις ἐπεριμένετο νὰ φθάσῃ, ὅστις θὰ ἔμενεν ἐπὶ ἡμέρας εἰς τὴν καραντίναν, καὶ διὰ τοῦτο αὐτὴ ἐπεθύμει νὰ μάθῃ, νὰ γνωρίσῃ ὅ,τι πραγματικῶς συνέβαινε.

Διὰ συγγενικῆς προσλιπαρήσεως ἔπεισε τὴν γρια-Γερακίνα νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν θύραν, καὶ νὰ κοιτάξῃ ὅπως εὖρη κάποιον, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ ἔχη θάρος διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ.

Ἐκατὸν βήματα μακρὰν ἦτο ἡ τράπεζα τῆς δημοπρασίας, περὶ ἣν εὐρίσκοντο ὁ δήμαρχος, ὁ εἰρηνοδίκης, ὁ ὑγειονόμος, ὁ ἐπιστάτης τοῦ

λοιμοκαθαρτηρίου, ὁ γραμματεὺς καὶ οἱ μειοδῶται, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν ὑπογραφὴν τῶν πρωτοκόλλων. Ὀλόγυρα ἴσταντο οἱ περιέργοι, ἱκανοὶ τὸν ἀριθμὸν, ἄνδρες καὶ παιδία. Παρέκει ἐκάθηντο καπνίζοντες τοὺς ναργιλέδες των σοβαροὶ γέροντες ναυτικοὶ ἀπόμαχοι. Κατέμπροσθεν ἐξηπλοῦτο πλατεία καὶ λιθίνη ἀποβάθρα, ἀπὸ τὸ ἔδαφος τῆς ὁποίας οἱ λεμβοῦχοι ἐξηκολούθουν νὰ μεταφέρωσι τὰς διπλοσανίδας καὶ τὰ πέταυρα εἰς τὰς φελούκας των, ἐρίζοντες θορυβωδῶς μὲ τοὺς ἀχθοφόρους, οἵτινες ἐπέμενον ὅτι «ἔδωσαν χέρι» εἰς τὸ «μπαρκάρισμα τοῦ κερεστέ*» καὶ εἶχον περικυκλώσει ἤδη τὸν ἐργολάβον ἀρχιτέκτονα, ζητοῦντες νὰ πληρωθῶσιν. Ἀντικρὺ ὁ μεγαλόσωμος βαστάζος ἐξηκολούθει νὰ τοὺς μυκτηρίζῃ λέγων ὅτι δὲν εἶχαν τύχη σήμερα. Μέσα εἰς τὸ καφενεῖον, ὁ μπάρμπ' Ἀναγνώστης ὁ καφετζής, ὀλομόναχος ἐκοίταζε μελαγχολικὸς ἀπὸ τὸ παράθυρον, ἀναλογιζόμενος ὅτι δὲν εἶχε πωλήσει ἀπὸ τὸ πρωὶ οὔτε τρεῖς καφέδες. Καὶ ᾤκτειρε τὰ μέτρα τῶν καθάρσεων, τὰ ὅποια φέρουσι στάσιν εἰς τὸ ἐμπόριον. Δίπλα, εἰς τὸ ὑποδηματοποιεῖον, ὁ Γεράσιμος Δ. Γερασίμου καὶ ὁ Ἀνθέμιος Δουκαϊδης, ἐξηκολούθουν ἀκόμη καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς δημοπρασίας νὰ λογομαχῶσι, λέγων ὁ καθείς ὅτι ὁ καλύτερος ἐργολάβος ἦτο ὁ ἰδικὸς του.

Ἡ Γερακίνα ἐπροχώρησεν ἀποφασιστικῶς πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἐγένετο ἡ δημοπρασία, καὶ ἡ Σκεύω ἐξεληθοῦσα ἐστάθη ἐπὶ τῆς μικρᾶς βαθμίδος, ἔξω τοῦ κατωφλίου. Ἡ πρώτη ἐκοίταξε νὰ ἴδῃ κανένα οἰκεῖον νὰ τὸν φωνάξῃ. Ἄλλ' ὅλοι οἱ παρόντες ἐκεῖ ἴσταντο προσηλωμένοι περὶ τὴν τράπεζαν τῆς μειοδοσίας.

Ἐπί τινα λεπτὰ τῆς ὥρας ἡ γραῖα ἴστατο διστάζουσα, βλέπουσα καὶ αὐτὴ πρὸς τὸ μέρος τῆς δημοπρασίας, ἀνατολικῶς. Εἶτα στρέψασα τυχαίως τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ δεξιὰ, παρετήρησε τὸν μπάρμπ' Ἀναγνώστην τὸν καφετζήν, ὅστις ἦτο εἷς τῶν μακρινῶν συγγενῶν της. «Νά ποῖον πρέπει νὰ ρωτήσω, ἀγκαλὰ... δὲ θὰ ξέρῃ πολλὰ πράγματα». Εἶπε καὶ ἐπλησίασεν εἰς τὸ παράθυρον τοῦ καφενείου, ἔσωθεν τοῦ ὁποίου ἴστατο ὁ ἀγαθὸς γέρον.

— Δὲ μοῦ λές, Ἀναγνώστη, τοῦ λέγει, τί τρέχει σήμερα, καὶ γιατί γίνεται ὅλο αὐτὸ τὸ νταβατούρι;

— Δημοπρασία θαρρῶ πῶς κάνουνε, ἀπήντησε μεθ' ἑτοιμότητος ὁ μπάρμπ' Ἀναγνώστης.

— Πῶς κάνουνε δημοπρασία τὸ βλέπω, μὰ σὲ τί ἀπάνου;

— Δὲ βλέπεις; Ἀπάνου στὸ τραπέζι ἐκεῖ, ἀπήντησεν ὁ καφετζής.

Ἡ θεια-Γερακίνα ὑπέθεσεν ὅτι κάτι εἶχαν ἐπάνω στὸ τραπέζι, καὶ ἔστρεψεν ἀποτόμως τὴν κεφαλὴν. Ἀλλὰ τὸ πλήθος ἐκρυπτεν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς της τὴν τράπεζαν, ὡς καὶ τοὺς ὑπαλλήλους.

Εὐτυχῶς τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ὁ κορυφαῖος τῶν βαστάζων, ὅστις ἦτο

ἐξηπλωμένος ἐπάνω εἰς τὴν μπαγκέταν, ἔξωθεν τοῦ καφενείου, ἀπεφάσισε ν' ἀνασηκωθῆ ὀλίγον ἀπὸ τὴν θέσιν του καὶ ἀκούσας τὴν συνομιλίαν τοῦ καφετζῆ καὶ τῆς γραίας, ἔσπευσε νὰ λάβῃ μέρος.

— Βγάζουνε στὴ δημοπρασίαν τὴν ξυλικὴ γιὰ τὰ παραπήγματα, εἶπε.

— Ποιὰ παραπήγματα; εἶπεν ἡ θεια-Γερακίνα.

— Νά, παράγκες θὰ φτιάσουνε μέσα στὸν Τσουγκριᾶ.

Καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ πρῶν ἐπεθύμει νὰ εὔρη ἄνθρωπον διὰ νὰ διηγηθῆ ὅ,τι ἤξευρε, καὶ δὲν εἶχεν εὔρει κανένα, διότι οἱ «δικοὶ του ἦσαν ὅλοι ντουβάρια», ἔλεγεν, ἐννοῶν τοὺς συναδέλφους του ἀχθοφόρους, ἤρχισεν εὐθύς νὰ διηγήται, χαρτὶ καὶ καλαμάρι, εἰς τὴν θεια-Γερακίναν, ὅσα ἐγνώριζε, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀκριβῆ. Ἐπειδὴ ἡ χολέρα ἐθέριζε κόσμον εἰς τὰ μέρη τῆς Τουρκίας, ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶχε διατάξει νὰ γίνεταὶ αὐστηροτάτη ἡ καραντίνα. Ἐκτὸς τοῦ ὑπάρχοντος λαζαρέτου εἰς τὴν νῆσον, διετάχθη νὰ γίνῃ προσωρινὸν ἕκτακτον λαζαρέτον ἡ ἐρημόνησος Τσουγκριᾶς, ἀνατολικομεσημβρινῶς κειμένη, παρὰ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος. Τὸ ἕκτακτον τοῦτο λαζαρέτον ὠνόμαζόν τινες λοιμοκομεῖον, ἐνῶ τὸ ἄλλο, τὸ σύνηθες, ἦτο λοιμοκαθατήριον. Εἰς τὸ λοιμοκομεῖον θὰ ἔμενον τὰ πλοῖα καὶ οἱ ἐπιβάται εἰκοσιμῖαν ἡμέρας, εἰς τὸ λοιμοκαθατήριον ἄλλας ἑνδεκα. Τὸ ὅλον τριανταδύο ἡμέρας καραντίνα.

Ἔως τώρα εἶχον φθάσει δύο τρία μεγάλα πλοῖα καὶ πέντε ἢ ἕξ μικρά, εἰς τὸν Τσουγκριᾶν. Ἐπεριμένοντο ὅμως καὶ ἄλλα, καὶ ἄλλα... Ἐπειδὴ ἐπὶ τῆς ἐρημονήσου Τσουγκριᾶ ὀλίγιστα ὑπῆρχον καταλύματα, δύο ἢ τρία κελλία πρὸς χρῆσιν τῶν καλογήρων —διότι ἡ νῆσος ἦτο ἀφιέρωμα εἰς τὴν Παναγίαν (ἦτο κτῆμα τῆς ἱεράς μονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ)— καὶ ἐπειδὴ θὰ ἐχρειάζοντο ὑπόστεγα διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐπιβατῶν, ὅσοι ἦτο πιθανὸν νὰ ἔλθωσι, καὶ ἐπειδὴ ἐμέσαζεν ἤδη ὁ Αὐγουστος καὶ ἐπλησίαζαν τὰ πρωτοβρόχια, διὰ τοῦτο ἡ Κυβέρνησις διέταξε κατεπειγόντως νὰ κατασκευασθῶσι παραπήγματα ἐπὶ τῆς μικρᾶς νήσου, διὰ νὰ εὔρωσι στέγην ὅσοι θὰ ἤρχοντο δυστυχεῖς ἀπὸ τὰ χολεριασμένα μέρη, φεύγοντες τὴν φοβερὰν νόσον. Αἱ ἀρχαὶ ἔβγαλαν σήμερον εἰς τὴν δημοπρασίαν τὴν προμήθειαν τοῦ ὑλικοῦ διὰ τὰ παραπήγματα, καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν παραπηγμάτων αὐτῶν. Εἰς τὴν προμήθειαν τοῦ ὑλικοῦ, ἐπροτιμήθη διὰ τόσες χιλιάδες κομμάτια, πρὸς τόσα τὸ κομμάτι, ὁ καπετὰν Κωσταντῆς ὁ Καβαρδίνας, ἀπὸ τὸ Λιτόχωρον. Τὴν κατασκευὴν τῶν παραπηγμάτων τὴν ἐπῆρε, διὰ 7,812 δραχμάς, ὁ μαστρο-Στάθης ὁ Χερχέρης, ὁ ἀρχιτέκτων. Αὐτὰ συνέβησαν σήμερον.

—Ἄ! γιὰ τοῦτο, μαθές... ἔκαμεν ὁ μπάρομπ' Ἀναγνώστης ὁ καφετζῆς.

Ὁ κορυφαῖος τῶν βαστάζων ἐπέστρεψεν εἰς τὴν μπαγκέταν του, καὶ ἡ θεια-Γερακίνα εἰς τὸ σπίτι της.

Ἀληθινά, δὲν τῆς ἐκαλοφάνη τῆς γριᾶς Σκεύως, ὅταν ἔμαθε τὴν νέαν εἶδησιν, ὅτι ὁ υἱὸς τῆς ἔμελλε λοιπόν, ὅταν ἔλθῃ —διότι θὰ ἤρχετο, σίγουρα, αὐτὸ ἢ γρια-Σκεύω τὸ ἐπίστευεν ἀκραδάντως— νὰ διατρίψῃ εἴκοσι μίαν ἡμέρας εἰς τὸν Τσουγκριᾶν, καὶ ἄλλας ἔνδεκα εἰς τὰ Λαζαρέτα, σωστάς τριανταδύο ἡμέρας καραντίνα. Τὸν παλαιὸν καιρὸν τοῦλάχιστον, ὅταν ἤρχετο ἀπὸ τὸ ταξίδι ὁ καπετὰν Γιαλῆς, ν' ἀγιάσουν τὰ κόκκαλά του, ἔκαμνεν ἔνδεκα ἡμέρας, ἢ δεκατέσσαρας ἡμέρας, ἢ καὶ τρεῖς ἐβδομάδας εἰς τὰ Λαζαρέτα, ὄχι εἰς αὐτὸ τὸ νεώτερον κοινὸν λαζαρέτο, ἀλλ' εἰς τὰ παλαιὰ Λαζαρέτα, σιμὰ εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, καὶ τότε ἡ Σκεύω, μαζὶ μὲ ἄλλες γυναῖκες, καπετάνισσες ἢ ἄλλες ὅπου εἶχαν τοὺς ἄνδρας των ἢ τοὺς συζύγους των εἰς τὴν καραντίνα, ἔτρεχε κάθε βράδυ εἰς τὴν καραντίνα, καὶ ὅλαι εἶχαν τὰ κοφινάκια των γεμᾶτα. Καὶ ἦτο ἡ μόνη φορὰ ὅπου ἤρχοντο τὰ καλάθια γεμᾶτα ἀπὸ τὴν πόλιν, ἀντὶ νὰ γυρίζουν γεμᾶτα ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν. Ἡ Σκεύω εἶχεν ἓνα καλάθια λεπτὸν, μικρὸν, ψιλολογιᾶ* καμωμένο, μὲ λεπτοτάτας βέργας ἀγιοκλήματος καὶ μὲ στιλπνοτάτας σχίζας λείου καλάμου, ἀριστούργημα καλαθοποιῆας, ὅποια μόνον εἰς τὴν νῆσον ἐκείνην κατασκευάζονται. Τὸ ἔφερε κάθε βράδυ γεμᾶτον ἀπὸ τυρόπιπτες, ἀπὸ αὐγά, καὶ ἀπὸ μοσχᾶτα σταφύλια — διότι ἦτο Αὐγουστος καθὼς τώρα. Τὰ σταφύλια ἐκομίζοντο εἰς τὰ Λαζαρέτα, εἰς τὸ πείσμα τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ ἱατροῦ, ὅστις δὲν ἤξευρε τί ἔλεγε. Νὰ εἶναι κλεισμένοι οἱ ἄνθρωποι, φυλακωμένοι μέσα εἰς τὰ πλοῖα, ἐπὶ ἐβδομάδας, Αὐγουστον μῆνα, καὶ νὰ μὴν ἔχουν σταφυλάκι νὰ βρέξουν τὸ στόμα των! Καὶ ποῦ τὸ ἦρε γραμμένο; Λέει πουθενά, στὸ γιατροσόφι μέσα, ὅτι πρέπει νὰ πεθαίνουν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὸ ἓνα κακὸ διὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὸ ἄλλο; — Καὶ ἔφθαναν κάθε βράδυ, βασίλευμα ἡλίου, αἱ γυναῖκες, πέρα στὰ Λαζαρέτα, ἀντικρὺ τοῦ χωρίου, ἐκεῖθεν τῆς λίμνης καὶ τοῦ ναυπηγείου, σιμὰ εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον. Καὶ ἀδειαζαν τὰ καλάθια τους ἐπάνω εἰς ἓνα χαμηλὸν βράχον, εἰς τὴν ἀκρογιαλιά, καὶ ἔβγαιναν οἱ βάρκες ἀπὸ τὰ καϊκία ὅπου ἦσαν εἰς τὴν καραντίνα, καὶ ἔπαιρναν τὲς τυρόπιπτες, τὰ αὐγά, τὰ μποκάλια μὲ τὸ βαθὺ ξανθὸν μοσχᾶτον, τὰ φλωροκίτρινα μοσχᾶτα σταφύλια, τὰ γλυκὰ μεγάλα καλαμόσυκα καὶ τὰ χνοώδη ὡς παρειᾶς παρθένου εὐχυμα ροδάκινα. Καὶ οἱ ναῦται ἀπεχαιρέτιζον τὲς γυναῖκες κρᾶζοντες «Καλὴ νύχτα!» Καὶ αἱ γυναῖκες ἀπήντων μακρόθεν «Καλὴ νύχτα! καλὴ νύχτα σας! καλὸ πράτιγο*!» Καὶ ἢ κάθε μία εἰς τὸν ἄνδρα τῆς ἔλεγε: «Καλὴ νύχτα καλέ μου! νοικοκύρη μου! σταυραῖτέ μου!» Καὶ εἰς τὸν υἱὸν τῆς ἢ κάθε μία ἔλεγε: «Καλὴ νύχτα, καναρίνι μου! πουλί μου! ξαπεταρούδι μου!» Καὶ πολλάκις ἐπρόσθετον παρανομασίαν τινά, κατὰ τὸ ὄνομα ἐκάστου. Ἄν ὁ ἐκτελῶν τὴν κάθαρσιν ὠνομάζετο Γιαλῆς, ὡς ὁ σύζυγος τῆς θεια-Σκεύως, τότε τὸ θωπευτικὸν ὄνομα ἦτο «Γιαλέινέ μου». Ἐὰν ἐκαλεῖτο Γεώργιος, «Γεωργανάκη μου». Ἐὰν ἐκαλεῖτο Εὐστάθιος «Σταθένιε μου», ἢ «Ἀρέθα μου», ἐκ τοῦ ὀνόματος ἄρχοντός τινος, προεστοῦ τῆς κώμης Προμυρίου, τοῦ Πηλίου ὄρους. Ἄν ἐκαλεῖτο Ἀλέξανδρος, ἢ προσηγορία ἦτο «Ἀλεξανδριανέ μ' ἀέρα». Ἄν ὁ προσφωνούμενος ἦτο πλοίαρχος, τότε εἰς τὸ ὄνομά του προσετίθετο τὸ τουρκικὸν ὄνομα ρεῖζ ἢ

ρειζ (καπετάνος), ως ἐξῆς: «Κωνσταντῆ-ρειζη μου, Γιαννάκη-ρειζη μου», κτλ.

Ἦσαν ποθεινοὶ οἱ καιροὶ ἐκεῖνοι, ὅταν ὑπῆρχον ἀκόμη τὰ παλαιὰ Λαζαρέτα. Ἀπλοῦν ἄκοιψον κτίριον, τοῦ ὁποίου τὰ ἐρείπια φαίνονται ὠραῖα σήμερον εἰς ὅσους ἐγήρασαν ἀρκετά, ὥστε νὰ προτιμῶσι τὰς παλαιὰς ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν σύγχρονον πραγματικότητα. Βορειανατολικῶς, πέραν τοῦ κτιρίου ἐξετείνεται ὁ κάμπος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὅπου ἔβοσκον τὰ ὀλίγα πρόβατά των δύο πτωχοὶ ποιμένες, καταβαίνοντες τρεῖς τῆς ἡμέρας ἀπὸ τὸ ἀντικρὺ βουνόν, διὰ νὰ ποτίσουν τὰ μικρὰ κοπάδια των εἰς τὴν κοπάναν*, ἐκεῖ ἀπὸ τὸ πηγάδιον μὲ τὸ δροσερὸν νερόν, πλησίον εἰς τὴν λίμνην, ὅπου ὁ γερο-Ἐυλοπόδαρος, ισόβιος ἐνοικιαστής, ἐπαιδεύετο ὅλην τὴν ἡμέραν μὲ τὴν χωρὶς καρίναν σκάφην του, διὰ νὰ συλλάβῃ τὰ κεφαλόπουλα ποῦ ἐγλιστροῦσαν εἰς τοὺς βάλτους, καὶ τὰ χέλια, τὰ ὁποῖα ἐχώνοντο ἄπιαστα μέσα εἰς τὸν βουῖρον. Ἐκεῖθεν τῆς λίμνης, ἐπὶ τῆς πλατείας Λωρίδος τῆς ἄμμου, οἱ κρότοι, οἱ δοῦποι καὶ οἱ θόρυβοι τῶν ναυπηγῶν, τῶν πριονιστῶν καὶ τῶν καλαφατῶν, ἀντήχουν, ἀπὸ πρωίας μέχρι ἐσπέρας, κρότοι εὐάρεστοι εἰς ὦτα ὑγιῶν ἀνθρώπων, παρατεινόμενοι καὶ χρωματιζόμενοι ἀπὸ τὴν ἠχώ, ἥτις τοὺς ἐδέχετο ὡς ποθεινὴν συντροφίαν εἰς τὰ μονήρη σπήλαιά της, γύρω εἰς τὰ βουνά. Ὀλόγυρα αἱ εὐωδία τοῦ θύμου, τοῦ σχοίνου, τῆς φασκομηλέας, τοῦ ὑσσώπου, ἀνήρχοντο, ὡς δι' ἀκάπνου θυμιατηρίου, θυμίαμα εἰς τὸν οὐράνιον θόλον. Ἡ χλόη τῆς κοιλάδος, τάπης ἀτίμητος τῆς φύσεως, ἐξηπλοῦτο φθάνουσα μέχρι τῶν ἄκρων ὀρίων της εἰς τοὺς θάμνους, οἱ θάμνοι ἀνείρπον μέχρι τῆς λόχμης εἰς τὴν μέσην τοῦ βουνοῦ, καὶ ἡ λόχμη ἀνεπτύσσετο εἰς δάσος ἀπὸ τὴν μέσην ἕως τὴν κορυφήν.

Δις τῆς ἡμέρας διήρχετο τὴν κοιλάδα φιλάγαθος ἀνὴρ, πεντηκοντούτης, γηράσας πρόωρα, ὡς νὰ μὴν ἀντεῖχεν εἰς τὸ κοινωνικὸν δηλητήριον, τὸ ὁποῖον ἐνωρὶς ἤρχιζε ν' ἀναπτύσσηται εἰς τὰς τάξεις τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Κυρτός, σιωπηλὸς καὶ μελαγχολικὸς, ὁ Γιαννιὸς τῆς Μαργαρίτας ἀνήρχετο τὸ πρωὶ εἰς τὸ μονάκριβο κτήμα του, εἰς τὸ προσφιλές του τιμᾶριον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐπὶ τοῦ ζυγώματος τοῦ ὄρου, ἀνάμεσα εἰς δύο κορυφάς. Τὸ μικρὸν κτήμα ἦτο ἀγρὸς ἅμα καὶ ἄμπελος, ἐλαιὼν καὶ κῆπος. Ἐξηπλοῦτο ἀπὸ τοῦ ὑψώματος τοῦ ζυγοῦ, μέχρι τῆς ἀκρογιαλιάς, πρὸς τὸ πέλαγος τοῦ βουνοῦ· ἐκαρποφόρει ἄνωθεν ἱκανὰ ἐκ τῶν προϊόντων τῆς γῆς, καὶ μετεῖχε κάτωθεν τῶν προϊόντων τῆς θαλάσσης. Ἐπὶ τῶν αἱμασιῶν του ἔκειντο πεπαινόμενα εἰς τὸν ἥλιον μακρυλὰ καρπούζια, τὰ κλήματα ἐκάμπτοντο πολυβριθῆ ἀπὸ μεγάλας περκαζούσας καὶ μαυροβλούσας σταφυλάς. Ἀνὰ τὰς πεζούλας μικραὶ συκαὶ τεσσάρων ἢ πέντε ἐτῶν φυτείας ἔφερον ἤδη τὸν γαλακτερόν καὶ ψωμωμένον καρπὸν των, παραπολὺ ἐρεθιστικὸν διὰ ν' ἀπλώσῃ παρθένος τὴν ἀβρὰν κυανόφλεβα χεῖρα εἰς ἓνα τῶν κλώνων. Ἐνθεν καὶ ἔνθεν, εἰς τὰ σύνορα τοῦ κτήματος καὶ τοῦ δάσους, βάτοι ἐδείκνυον τοὺς μαύρους λοβώδεις καρπούς των, παρὰ τὴν ἀποσκαφήν* τῆς ἀμπέλου, καὶ κόμαροι τὸ φθινόπωρον ἔμελλον νὰ ὀριμάσωσιν ὑπομονητικῶς τοὺς ἰδικούς των εἰς τὰς θερμοτέρας ἀκτῖνας

τοῦ χλιαινομένου ἡλίου.

Κάτω, εἰς τοὺς βράχους, μαύρους ἀπὸ τὸ κῦμα, ἀποπνέοντας ἄλμην, μυστηριώδεις ἀπὸ τὸ πέλαγος, ἢ θάλασσα, ἀφοῦ ἔσκαπτε καρτερικῶς λάκκους ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν βράχων, τοὺς ἐγέμιζεν εἶτα ἀποτόμως ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας της, καὶ ὁ σεβάσμιος ὁ κύρ Γιαννιός, τοῦ ὁποίου τὸ κτῆμα εἶχεν ἀνατολικὸν σύνορον τὴν θάλασσαν, εὗρισκε δράκας ἄλατος διὰ ν' ἀλατίζη πρὸς πρόχειρον πρόγευμα τὲς πεπεριές, τὰ ἀγγουράκια καὶ τὰς τομάτας, τὰς ὁποίας ὁ ἴδιος, ἐξ ἔρωτος, ἐκαλλιέργει. Ἀνάμεσα εἰς τοὺς βράχους, εἰς τὰς σπηλαιώδεις ὑπονόμους τοῦ κύματος καὶ εἰς τὰς τραχείας ὑφάλους, μεγάλα παγούρια καὶ κάβουροι, βόσκοντες εἰς τὸν ὑποβρύχιον λειμῶνα, ἦσαν ἀρκετὰ χειροῦθεις εἰς τὰς προσπαθείας τοῦ μπαρμπα-Γιαννιοῦ, καὶ πέραν τῶν ἀπωτέρων βράχων, ἀνάμεσα εἰς τὴν λευκάζουσαν ἐκεῖ πρὸς τὸ πέλαγος νῆσον, τὴν οὖσαν προσφιλὲς ἐνδιαίτημα γλάρων καὶ ἀγρίων περιστερῶν, καὶ εἰς τρεῖς μεγάλους σκοπέλους, κλίνοντας τὴν κορυφὴν των πρὸς τὴν ἀκτὴν, ἀφ' ἧς πρὸ μακρῶν αἰῶνων ἀπεσπάσθησαν, τὰ δελφίνια ἔπαιζον εἰς τὸ κῦμα, καὶ ἡμιλλῶντο εἰς τὸν δρόμον μὲ τὴν ἐλαφρὰν βαρκούλαν, τὴν πλεύσαν μὲ τὸ λευκὸν πανίον της πρὸς τὴν ἀντικρὸν νῆσον.

Ἐμπροσθεν τοῦ κτιρίου πρὸς δυσμὰς βλέποντος, πρὸς τὴν πόλιν, ἴστατο μετρίου μεγέθους μονῆρες δένδρον, δρῦς, ἐκτοπισθεῖσα ἐκεῖ μακρὰν τῶν κραταιῶν συντρόφων της τοῦ δρυμῶνος, διὰ νὰ δροσίζη μὲ τὴν σκιάν της τοὺς ἐν στενοχωρίᾳ καὶ ἀποκλεισμῷ ταξιδιώτας, τοὺς τελοῦντας τὴν κάθαρσιν εἰς τὸ λαζαρέτον. Ἐκεῖ ὑπὸ τὴν σκιάν ἐκείνην πολλοὶ ρεμβασμοὶ ἀνελίχθησαν ἀοράτως ἀνερχόμενοι ἀνὰ τοὺς χλωροὺς κλῶνας καὶ τὴν ἀνήλιον φυλλάδα τοῦ μονήρους δένδρου, καὶ πολλοὶ πόθοι ἐστάλησαν ὑπερπόντιοι πέραν εἰς τὴν χαρίεσαν πολίχνην μὲ τοὺς λευκοὺς τοίχους καὶ μὲ τὰ κυανᾶ παράθυρα καὶ τοὺς κομψοὺς ἐξώστας, ὅπου χαριέσταται βαθύμαλλοι κεφαλαὶ προέκυπτον συχνά, καὶ ὅπου γαλανὰ ἢ μαῦρα ὄμματα ἔστελλον κρυφοὺς ἔρωτας καὶ γλυκεῖς ἰμέρους ὑπεράνω τοῦ κύματος πέραν τοῦ λιμένος.

* * *

Ἡ γραῖα Σκεύω διετήρει, μία ἐκ τῶν ὀλίγων πράγματι εὐαισθητῶν γυναικῶν, τὰς ἀναμνήσεις ταύτας, τὰς ὁποίας ἀκροθιγῶς ὑπηνίχθημεν ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ, καὶ δὲν τῆς ἐκαλοφάνη, εἶπομεν, ὅταν ἔμαθεν ὅτι ὁ υἱὸς της θὰ διέτριβεν εἴκοσι μίαν ἡμέρας μέσα εἰς τὸν Τσουγκριᾶν, καὶ ἄλλας ἔνδεκα εἰς τὰ νέα λαζαρέτα. Δὲν θὰ ἠδύνατο πλέον νὰ γεμίζη τὸ εὐπλεκτον κομψὸν καλαθάκι της μὲ οἰκιακὰ δῶρα διὰ τὸν υἱὸν της, ὅπως τὸ ἐγέμιζε τὸ πάλαι διὰ τὸν σύζυγόν της. Δὲν θὰ ἠδύνατο τὸ βράδου-βράδου, ὅταν θὰ ἐχαμήλωνεν ὁ ἥλιος ἕως τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, νὰ σηκωθῇ νὰ πάρη γεμάτον τὸ καλαθάκι της, καὶ νὰ ὑπάγη, τὸ γιαλὸ-γιαλό, τὴν ἄμμο-ἄμμο πέραν εἰς τὸν μέγαν ἀρσανᾶν τῆς πόλεως, σιμὰ εἰς τὴν λίμνην, ἀντικρὸν εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, διὰ νὰ φέρῃ τὸ καλαθάκι

της εἰς τὸν υἱὸν της. Τώρα θὰ ἐχρειάζετο νὰ κάμη φτερά, διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Τσουγκριᾶν, εἰς τὴν νῆσον τῆς Εὐαγγελίστρας, πρὸς τὸ πέλαγος, διὰ νὰ φέρῃ τὸ καλαθάκι της εἰς τὸν υἱὸν της. Θὰ ἐχρειάζετο νὰ κάμη θαῦμα ἢ Παναγίτσα της, ἢ μικρά της ἀσημωμένη καὶ μαλαμοκαπνισμένη Παναγίτσα, διὰ νὰ τῆς δώσῃ τὴν δύναμιν νὰ περιπατήσῃ ἀπάνω εἰς τὸ κῦμα, βαστάζουσα τὸ μικρὸν εὐπλεκτον καλαθάκι της διὰ νὰ τὸ φέρῃ εἰς τὸν υἱὸν της, πρὸς ἀνακούφισιν τῆς στενοχωρίας του εἰς τὴν καραντίναν. Διότι οἱ πορθμεῖς καὶ οἱ λεμβοῦχοι, οἱ ἄνθρωποι αὐτοῦ τοῦ καιροῦ, θὰ τὴν ἔσκωπτον σκληρῶς καὶ θὰ τὴν ἐπεριγέλων, ἐὰν τοὺς παρεκάλει νὰ τὴν πάρωσιν εἰς τὴν φελούκαν των, ὅπως τὴν φέρωσιν εἰς τὸν Τσουγκριᾶν, νὰ ἴδῃ ἀπὸ μακρὰν τὸν υἱὸν της. Καὶ δὲν τῆς ἔμενε πλέον, εἰμὴ νὰ στέλλῃ τὸ μικρὸν εὐπλεκτον καλαθάκι, γεμάτον ἀπὸ δῶρα τοῦ οἴκου καὶ τῆς ἀμπέλου, σκεπασμένον μὲ πετσέταν λεπτοῦφασμένην μεταξωτὴν, νὰ στέλλῃ τὸ καλαθάκι εἰς τὸν υἱὸν της, χωρὶς νὰ δύναται νὰ ὑπάγῃ μόνη της.

Δὲν τῆς ἐκαλοφάνῃ βέβαια... ἀλλὰ πόσον περισσότερον τῆς ἐκακοφάνῃ ὅταν τὸ βράδυ, ἐπανερχομένη ἀπὸ τῆς ἐξαδέλφης της, τῆς Γερακίνας, γεμάτη ἀπὸ λογισμοὺς καὶ ὑποψίας, ἐνῶ ἀνέβαινε τὸ λιθόστρωτον τὸ φέρον εἰς τὴν ἐπάνω γειτονιά, πατοῦσα σιγὰ-σιγὰ, ἐλαφρὰ-ἐλαφρὰ, μὲ ὅλα τὰ ἐξηνταπέντε χρόνια της, ἀπὸ λιθάρι εἰς λιθάρι, ἀπὸ στενὸν εἰς στενὸν, ἀπὸ γωνίαν εἰς γωνίαν, διὰ τοῦ παραθαλασσίου δρόμου πέραν τῆς ἀγορᾶς, πόσον τῆς ἐκακοφάνῃ ὅταν μία βαρκούλα, ἢ ὁποία εἶχε κατεβάσει τὸ πανάκι της καὶ ἤρχετο μὲ τὰ κωπία πρὸς τὴν ἄμμον, ἐπλησίασε μέχρι βολῆς τουφεκίου εἰς τὸν παραθαλάσσιον ἀνηφορικὸν δρόμον, δι' οὗ ἀνέβαιναν αὐτὴ, ἐπλησίασεν φέρουσα τρεῖς ἐπιβάτας, ἓνα ἡλικιωμένον, καὶ δύο παιδία, καὶ ὅταν ἐν τῶν παιδίων, μία κλήρα*, ἢ πλάσις αὐτοῦ τοῦ καιροῦ, τῆς ἐφώναξε σκληρῶς:

— Θεῖα-Σαβουρόκοφα! ὁ γυιὸς σου εἶναι ἄρρωστος στὸν Τσουγκριᾶ, ἀπὸ χολέρα!

* * *

Τώρα, τὸ παλαιὸν λαζαρέτον ἔμεινεν ἐρείπιον, διηγούμενον εἰς τὸν ἐννοοῦντα τὴν μυστηριώδη γλῶσσάν του ἐπισκέπτῃν, τοὺς φόβους, τὰς ἀγωνίας, τὰ βάσανα, τὰς ἐπιθυμίας, τὰς ἐλπίδας, τὴν ὑπομονήν, τὴν ἐγκαρτέρησιν, τὰς θυσίας, τοὺς πόνους, τὰς νόσους, τοὺς θανάτους, τοὺς λυγμούς, τὰ δάκρυα, τὴν ἀπελπισίαν, ὅλα ὅσα εἶδε καὶ ἤκουσε κατὰ καιροῦς, ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἐντεῦθεν. Τὸ δένδρον ἴσταται ἀκόμη ὀρθόν, ἀλλ' ἐν παρακμῇ καὶ ὠχρα φύλλων τίς οἶδεν ἂν ἐνθυμῆται τοὺς ρεμβασμοὺς ὅσους ἐσκίασεν ὑπὸ τοὺς γαμψοὺς καὶ οὐλοὺς, τοὺς ἐν σχήματι διαδήματος ἀνερχομένους κλώνάς του, καὶ τοὺς καημοὺς τοὺς ὁποίους ἐδρόσισεν ὑπὸ τὸ φύλλωμά του. Ἀλλ' ὁ εἰς τοῖχος τοῦ κτιρίου, γυμνὸς ἀπὸ τὸν ἄνεμον, μαυρισμένος ἀπὸ τὴν καταιγίδα, ἴσταται κυρτὸς καὶ σημειοῖ τὸ μέρος ὅπου ἠγείρετο τὸ κτίριον, καὶ ὁ βράχος τῆς παραλίας μετὰ πόθου ἀναπολεῖ τὰς φαιδρὰς λαλιάς τῶν γυναικείων χαιρετισμῶν, ὅσοι

ἀντήχησάν ποτε ὑπεράνω τοῦ κύματος τούτου. Πρὸ τεσσαρακονταετίας σχεδόν, ἡ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ παλαιὸν λαζαρέτον, τὸ ὁποῖον ἦτο εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ἀνατολικοῦ λιμένος, καὶ διέταξεν νὰ κτίσωσι νέα λαζαρέτα μεσημβρινότερον ἐπὶ τῆς αὐτῆς παραλίας, ἐν περίπου μίλιον ἀπώτερον, πρὸς τὸ ἀνατολικὸν στόμιον τοῦ λιμένος. «Ἀπὸ Θεοῦ κι ἀπ' ἀφεντιὰ»* τὰ νέα λαζαρέτα ἐκτίσθησαν, κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ μηχανικοῦ τῆς Κυβερνήσεως. Τρία κτίρια, τὰ δύο ὑψηλότερα ἐπὶ τοῦ βουνοῦ, τὸ τρίτον χαμηλότερον πρὸς τὴν παραλίαν. Ἐν μέσῳ τῶν τριῶν μεγάλη στέγνα, αἰωνίως στεριευμένη ἀπὸ νερόν. Κάτωθεν τοῦ τρίτου λαζαρέτου, ὑψηλή, πλατεῖα μαρμαρίνη κλίμαξ, καὶ κάτωθεν τῆς κλίμακος πλατεῖα καλοκτισμένη ἀποβάθρα ἐπὶ τῆς θαλάσσης.

Τὰ τρία νεόδμητα κτίρια διετηρήθησαν ἐπὶ ἓν ἔτος ἐν καλῇ καταστάσει, ὕστερον, ἐπειδὴ ἐβράδυνεν εὐτυχῶς ν' ἀκουσθῇ μεγάλη ἐπιδημία, ἔμειναν ἀκατοίκητα καὶ οὐδέποτε ἐπεσκευάσθησαν πλέον. Τώρα, ὅπως εἶναι μακρὰ, λευκὰ καὶ χαμηλά, φαίνονται μακρόθεν ὡς τρία λευκόμαλλα ἀρνία, ἀποπλανηθέντα ἀπὸ τὸ κοπάδι τοῦ γερο-Κοντζιδάκη, πλαγιασμένα ἐκεῖ μὲ τὸ λυκόφως τῆς ἐσπέρας, κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς, μηρυκάζοντα εἰς τὸ ἐφαπλούμενον σκότος.

Τέλος, ἦλθε τὸ 1865, καὶ ἡ χολέρα ἐκομίσθη τὸ θέρος εἰς τὴν ἀνατολικὴν Εὐρώπην, πιθανῶς, ὅπως πάντοτε, διὰ τῶν μουσουλμάνων προσκυνητῶν τῆς Μέκκας. Αἱ δύο «μεγάλαι μουσουλμανικαὶ δυνάμεις», ἡ μία μὲ τὸ χρυσοφόρον Ἰνδικὸν κράτος τῆς, ἡ ἄλλη μὲ τὰς προσοδοφόρους τῆς κτήσεις ἐν Ἀλγερίᾳ, δὲν ἀπεφάσισάν ποτε νὰ θέσωσι περιορισμούς τινας εἰς τὰ ταξίδια τῶν μωαμεθανῶν ὑπηκόων των, καὶ δὲν εὗρον ποτὲ συμφέρον νὰ βιάσωσι τὴν Πύλιν ὅπως ἐφαρμόσῃ τελεσφόρα ὑγειονομικὰ μέτρα εἰς τὴν κοιτίδα τοῦ μωαμεθανισμοῦ ἐν Ἀραβίᾳ. Ἡ ταλαίπωρος Ἀνατολή ὑπῆρξε καὶ τότε, ὡς τώρα καὶ πάντοτε, ὑπὸ τε γεωγραφικὴν καὶ κοινωνικὴν, ὑπὸ πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἔποψιν, ἄφρακτος ἀμπελών. Ἄλλ' ὁ Χριστὸς ὀμιλεῖ περὶ τινος μελλούσης ἡμέρας, ὅτε θὰ ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελώνος.

Ἐναντίον τῆς χολέρας τοῦ 1865 διετάχθησαν ἐν Ἑλλάδι μακρὰ καὶ αὐστηραὶ καθάρσεις. Τότε τὰ νεόκτιστα λοιμοκαθαρθήρια τοῦ τόπου δὲν ἤρκεσαν πλέον καὶ δὲν ἐκρίθησαν κατάλληλα διὰ τὸν σκοπὸν τῶν καθάρσεων, καὶ διετάχθη πρὸς τοῖς ἄλλοις νὰ συσταθῇ ἕκτακτον λοιμοκαθαρθήριον ἐπὶ τῆς ἐρημονήσου Τσουγκριᾶ. Τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου εἶχαν καταπλεύσει ὀλίγα πλοῖα. Μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ὁ ἀριθμὸς τῶν κατάπλων ἐδιπλασιάσθη.

Τὴν ἐπομένην ἐβδομάδα εἶχον ἔλθει πλείονα τῶν 30 μεγάλων ἰστιοφόρων, καὶ πάμπολλα μικρὰ καϊκία. Περὶ τὰ μέσα τοῦ Αὐγούστου, ὁ ἀριθμὸς τῶν βρικίων, καὶ μεγάλων σκουνῶν, τῶν καθαριζομένων περὶ τὴν νῆσον Τσουγκριᾶν, ἀνῆλθεν εἰς πενήκοντα, καὶ τὰ μικρὰ καϊκία ὑπερέβησαν τὰ ἑκατόν. Τὰ ἑκατόν πενήκοντα ταῦτα πλοῖα εἶχον φέρει πλείονας τῶν τρισχιλίων ἐπιβατῶν, ἐκτὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πληρωμάτων. Ἐξω, εἰς τὸν

Τσουγκριᾶν μεγάλη δραστηριότης ἐπεκράτει. Ὁ μαστρο-Στάθης ὁ Χερχέρης, ὅστις εἶχεν ἀναλάβει τὴν κατασκευὴν τῶν παραπηγμάτων, εἶχεν ἀρχίσει μετὰ ζήλου τὴν ἐργασίαν του. Εἶχε συναινέσει χάριν τῆς ἐργασίας, νὰ «σπορκαρισθῆ»* ἐκουσίως, ἥτοι νὰ συγκοινωνήσῃ ἐξ ἀνάγκης μὲ τοὺς ἐν καθάρσει καὶ μετὰσχη καὶ αὐτὸς τῆς καθάρσεως. Εἰς τὴν ἀπόφασίν του ταύτην τὸν ἠκολούθησαν φιλοτίμως τέσσαρες ἐκ τῶν συναδέλφων του τεκτόνων ἐργαζόμενοι ὑπὸ τὰς διαταγὰς του. Ὁ μαστρο-Στάθης ὁ Χερχέρης ἐκάρφωνε μικρὰν δοκὸν ἐδῶ, μίαν σανίδα ἐκεῖ, καὶ εἶτα ἔτρεχε παρέκει. Ἦρχιζεν ἐν παράπηγμα, ἐκάρφωνε τρεῖς σανίδας διὰ τοῖχον, δύο πέταυρα διὰ στέγην, εἶτα τὸ ἄφηνεν ἀτελές, καὶ ἤρχιζεν ἄλλο παράπηγμα.

Ἀφοῦ εἶχεν ἐμπήξει ἓνα πάλον εἰς τὴν γῆν, ἀρκετὰ στερεὰ ὥστε νὰ μὴ ἀνατρέπεται ὑπὸ τοῦ ἐλαφροῦ ἀνέμου, καὶ ἀρκετὰ ρηχά, ὥστε νὰ σεῖηται ὄλος εἰς πᾶσαν ἐπαφήν, ἐκάρφωνεν ὀριζοντίως μίαν δοκίδα, ἐνεπήγγυε δεύτερον πάλον εἰς τὸ ἀμμῶδες ἔδαφος, ἐκάρφωνε μίαν σανίδα ἀπὸ τὸ ἐν μέρος, τὴν ἄφηνεν ἀκάρφωτην ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος καὶ εἶτα μετέβαινεν εἰς ἄλλο παράπηγμα. Ἄφηνεν ἓνα τῶν τεχνιτῶν του, τὸν νεώτερον, ν' ἀποτελειώσῃ τὸ παράπηγμα, καὶ αὐτὸς ἔτρεχε νὰ θεμελιώσῃ ἄλλο. Εἶτα μετεκάλει τὸν μαθητευόμενον του εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε δώσει ἐντολήν ν' ἀποτελειώσῃ τὸ ἡμιτελές παράπηγμα, καὶ τὸν διέταττε νὰ ἐργασθῇ εἰς τὸ δεύτερον, ἀφῆνων μὲ δύο σανίδας καὶ μὲ τρεῖς ἀστηρίκτους δοκίδας κλονούμενον τὸ παλαιόν. Ἐντὸς μιᾶς ἐβδομάδος εἶχε κατασκευάσει οὕτω πλείονα τῶν εἴκοσι παραπήγματα, μεγάλα καὶ μικρά, ἀλλ' ὀλίγα τούτων εἶχον φατνωμένας μὲ σανίδας τὰς πλευράς, κανὲν δὲν εἶχε σκεπασμένην μὲ στέγην τὴν κορυφήν, ὅπως στεγάσῃ ἀνθρώπους. Ἐν τῷ μεταξὺ τὰ πρωτοβρόχια ἤρχισαν πρῶτα, καὶ ἡ συρροὴ τῶν ταξιδιωτῶν ἦτο μεγάλη. Πολλοὶ τῶν ταξιδιωτῶν ἐπροτίμων νὰ μένωσιν ἐπὶ τῶν πλοίων, εἰς τὰ ὁποῖα ἄλλως θὰ ἐστενοχωροῦντο νὰ μένωσι περισσότερον. Γυναῖκες, παῖδες καὶ κοράσια ὑπέφερον ἐπὶ τῶν πλοίων, ἂν καὶ ἦσαν ἠγκυροβολημένα ταῦτα.

Πάμπολλαι ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι εἶχον ἔλθει ἐσπευσμένως ἐπὶ τοῦ πρώτου ἑλληνικοῦ ἰστιοφόρου τὸ ὁποῖον ἠδυνήθησαν νὰ εὗρωσιν, ὀλίγαι οἰκογένειαι δυτικῶν καὶ λεβαντίνων, καὶ τινες ἐβραϊκαί. Πολλοὶ τῶν πλοιάρχων ἐξήσκουν τὴν φιλανθρωπίαν μὲ τὸ ἀζημίωτον, ἐπιβιβάζοντες εἰς τὰ σκάφη των ὅσον τὸ δυνατὸν πλείονας ἐπιβάτας.

Ὅπως συμβαίνει πάντοτε ἐν καιρῷ πανικοῦ φόβου, μέγας συνωστισμὸς καὶ σπουδὴ ἀλόγιστος καὶ τυφλὴ φυγὴ εἶχον ἐπέλθει. Ὁ πρῶτος σαστισμὸς τῆς φυγῆς εἶχε συναντήσῃ δεύτερον σαστισμὸν, τὸν σαστισμὸν τῶν ἐπειγόντων μέτρων εἰς τὰ ἑλληνικὰ παράλια. Ἐξω εἰς τὴν πολίχνην αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ εἶχον ἐκτελέσει τὴν προμήθειαν τοῦ ὑλικοῦ καὶ τὴν συμφωνίαν τῆς κατασκευῆς τῶν προσωρινῶν καταλυμάτων. Μέσα εἰς τὴν ἐρημόνησον, ὁ μαστρο-Στάθης ὁ Χερχέρης ἐφιλοτιμείτο νὰ κατασκευάσῃ πολλὰ παραπήγματα εἰς μίαν ἡμέραν καὶ κατεσκεύασε ἐντὸς δύο ἐβδομάδων πλείστα ἡμιτελῆ. Πέταυρον μισοκαρφωμένον, ἀποσπώμενον τὴν νύκτα, ἀπὸ τὸ φύσημα τῆς αὐρας, ἔπιπτεν εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς μισοκοιμισμένης

γυναϊκὸς καὶ τοῦ πιπιλίζοντος τὴν θηλήν της βρέφους εἰς τὸ πλευρόν της.

Στύλος μισοεμπεπηγμένος εἰς τὸ ἀμμῶδες ἔδαφος, θιχθεὶς ἀπὸ τὸν τανυόμενον πόδα τοῦ ρέγχοντος ὑπτίου ἀνδρός, ἔπιπτεν ὁμοῦ μὲ ὄλον τὸ παράπηγμα, καὶ ἐπλάκωνε τὴν κοιμωμένην οἰκογένειαν, πλησίον τοῦ βάλτου, εἰς τὴν παραλίαν. Γογγυσμοὶ καὶ θρηνοὶ ἤρχισαν ν' ἀκούωνται ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Ἡ τερπνὴ, ἡ πρασινίζουσα πευκόφυτος καὶ ἐλαιόφυτος νῆσος, ἐφαίνετο ὡς μικρὰ γωνία πρώην ἐρημικοῦ παραδείσου, εἰς ἣν ἐπέδραμον αἴφνης δαίμονες ὀδηγοῦντες κολασμένας ψυχὰς τὰς ὁποίας ἐτέρποντο νὰ βασανίζωσιν ἐν αὐτῇ τῇ Ἐδέμ, ὅπως καταστήσωσι σκληροτέραν τὴν κόλασιν.

Δὲν λέγομεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι τοῦ τόπου ἦσαν ἐκτάκτως κακοί. Ἄλλοῦ ἴσως εἶναι χειρότεροι. Ἄλλὰ τὸ πλεῖστον κακὸν ὀφείλεται ἀναντιρρήτως εἰς τὴν ἀνικανότητα τῆς ἑλληνικῆς διοικήσεως. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἡ χώρα αὕτη ἠλευθερώθη ἐπίτηδες διὰ ν' ἀποδειχθῇ ὅτι δὲν ἦτο ἱκανὴ πρὸς αὐτοδιοίκησιν. Ἄλλὰ ταῦτα δὲν εἶναι τοῦ παρόντος. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ἀληθεύει ὅτι, εἰς τὴν ἐρημόνησον, τὴν χρησιμεύουσαν ὡς αὐτοσχέδιον λοιμοκαθαρτήριον, τὸ κρέας ἐπωλεῖτο ὑπὸ ἐλαστικῆς συνειδήσεως κερδοσκοπῶν ἀντὶ τριῶν δραχμῶν κατ' ὄκαν, ὁ ἄρτος ἀντὶ ὀγδοήκοντα λεπτῶν καὶ ὁ οἶνος ἀντὶ δραχμῆς. Ὅσον διὰ τὸ νερόν, ἐπειδὴ τὸ μόνον πηγάδιον τὸ ὑπάρχον ἐπὶ τῆς ἐρημονήσου ταχέως ἐστείρευσε, κατήνησε νὰ πωληθῇ πρὸς δύο δραχμὰς ἡ στάμνα.

Φυσικά, ἡ μεγάλη πληθὺς τῶν ὑπὸ κάθαρσιν ταξιδιωτῶν ἦσαν ἄνθρωποι πτωχοί. Ὀλίγοι μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν εὐποροί. Οἱ κερδοσκόποι ἀπέθετον τὰ ἐμπορεύματά των εἰς τὴν ἄκραν τῆς ἀπωτάτης ἀκτῆς τῆς ἐρημονήσου, ἐλάμβανον τὰ λεπτά των καὶ ἔφευγον. Ἡ χολέρα δυνατὸν νὰ κολλᾷ εἰς κάθε πρᾶγμα, ἀλλ' εἰς τὰ χρήματα ὄχι.

Ἐλέχθη ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων, τῶν παρασταθέντων τότε ὡς θυμάτων τῆς χολέρας, ἀπέθανον πραγματικῶς ἐκ πείνης. Ἴσως νὰ μὴν ὑπῆρξεν ὅλως χολέρα. Ἄλλ' ὑπῆρξε τύφλωσις καὶ ἀθλιότης καὶ συμφορὰ ἀνήκουστος. Οἱ ἄνθρωποι, ὅλοι πάσχοντες, ἐσκληρύνοντο κατ' ἀλλήλων, εἰς ἐπίμετρον, καὶ καθίστων τὴν δεινοπάθειαν ἀπείρως μεγαλυτέραν. Οἱ εὐποροὶ ἐκ τῶν καθαριζομένων ἐσκληρύνοντο κατὰ τῶν πτωχῶν, καὶ ἐμέμφοντο αὐτοὺς ὡς παραιτίους τῆς δυστυχίας δι' αὐτῆς τῆς παρουσίας των. Οἱ πτωχοὶ ἐσκληρύνοντο κατὰ τῶν εὐπόρων, καὶ τοὺς ἠτιῶντο ὡς προκαλοῦντας τὴν ἀκρίβειαν τῶν τροφίμων διὰ τῆς εὐπορίας των. Ὅλοι ὁμοῦ οἱ ὑπὸ κάθαρσιν ταξιδιωτῶν ἐσκληρύνοντο κατὰ τῶν κατοίκων τῆς πολίχνης, καὶ τοὺς κατηγοροῦν ἐπὶ ἀσυνειδήτῳ αἰσχροκερδεῖα καὶ σκληρότητι, ἐνῶ τὸ ἀληθὲς ἦτο ὅτι δέκα μόνον ἄνθρωποι ἐκ τῆς ἐμπορικῆς καὶ τυχοδιωκτικῆς τάξεως, ἧτις πουθενὰ δὲν λείπει, ἦσαν οἱ αἰσχροκερδεῖς καὶ οἱ σκληροὶ ἐκμεταλλεῦται τῆς δυστυχίας. Οἱ κάτοικοι τῆς πολίχνης ἐσκληρύνοντο κατὰ τῶν ταξιδιωτῶν, καὶ ἐμίσουν αὐτούς, διότι εἶχον ἔλθει νὰ τοὺς φέρωσι τὴν χολέραν. Κακὴ ὑποψία, δυσπιστία καὶ ἰδιοτέλεια

χωρούσα μέχρις ἀπανθρωπίας, ἐβασίλευε πανταχοῦ. Ὅλα ταῦτα ἦσαν εἰς τὸ βάθος καὶ ὁ φόβος τῆς χολέρας ἦτο εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Θὰ ἔλεγε τις ὅτι ἡ χολέρα ἦτο μόνον πρόφασις, καὶ ὅτι ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ἀνθρώπων ἦτο ἡ ἀλήθεια. Τὸ δαιμόνιον τοῦ φόβου εἶχεν εὖρει ἑπτὰ ἄλλα δαιμόνια πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἶχε λάβει κατοχὴν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν ἀνθρώπων.

* * *

Πρωὶ καὶ ἑσπέρας καθ' ἑκάστην κατέπλεον πλοιάρια εἰς τὴν ἐρημόνησον, ἐκεῖ εἰς τὴν ἄκραν τῆς κρημνώδους ἀκτῆς, παρὰ τὸν Ἅγιον Φλώρον. Ναϊσκος ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἁγίων Φλώρου καὶ Λαύρου, ὧν ἡ μνήμη τελεῖται τῇ 18 τοῦ Αὐγούστου, ὑπῆρχε τὸ πάλαι πέραν τῆς ἀκτῆς ἐκείνης, ἔσωθεν τοῦ ὄρμου. Σήμερον ὁ παλαιὸς ναϊσκος ἦτο ἐρείπιον. Ὁ πάτερ Νικόδημος ὁ Μανασσῆς, ὁ ἐπίτροπος τῆς Μονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐπὶ τῆς μικρᾶς νήσου, ἐνθυμήθη τὴν ἡμέραν, καὶ παρεκάλεσεν ἐκθύμως τοὺς δύο Ἁγίους, νὰ ἐλευθερώσωσιν αὐτὸν ἀπὸ τοὺς χολεριασμένους, ἐλευθερώνοντες τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν χολέραν. Δέκα ἡμέρας πρότερον, πρὶν καταπλεύσωσι τὰ ἐπιχώτερα πλοῖα καὶ τεθῆ ὑπὸ κάθαρσιν ἡ νῆσος, ὁ πάτερ Μανασσῆς εἶχε τὸ ἐξ αἰγῶν κοπάδι του, τὰ ἐρίφιά του, τὸ γάλα του, τὲς μυζήθρες του, τὰ τυριά του, τὸν κηπὸν του μὲ τὰ ὀπωροφόρα δένδρα, τὸν σικυῶνά του μὲ τὰς κολοκύνθας, τὰς τομάτας καὶ τὰ λαχανικά, τὴν ἄμπελόν του μὲ τὰς σταφυλάς, ὅλα ἐν ἀκμῇ καὶ ἀφθονίᾳ. Δέκα ἡμέρας ὕστερον, οἱ τράγοι εἶχον σφαγῆ καὶ τὰ ἐρίφια εἶχον θυσιασθῆ, αἱ μυζήθραι εἶχον καταφαγωθῆ, καὶ αἱ αἶγες, καταπατηθέντος τοῦ χόρτου, εἶχον στειρεύσει· ὁ κηπος εἶχε δηωθῆ, καὶ ὁ σικυῶν σχεδὸν εἶχεν ἐκρίζωθῆ, καὶ ἡ ἄμπελος εἶχε μείνει ἔρημος σταφυλῶν. Ὁ πάτερ Νικόδημος ἔτιλλε τὰς ὀλίγας τρίχας, ὅσας εἶχε περὶ τοὺς κροτάφους, ἐτράβα τὸ σφηνοειδὲς γένειόν του, καὶ ἔλεγε: «Τί λόγο θὰ δώσω τώρα στὸν ἡγούμενο, ἐγώ; Τί θὰ πῶ τώρα στὸν οἰκονόμο;»

Τὴν πρωίαν ἐκείνην τῆς 18 Αὐγούστου εἶχον καταπλεύσει, ὡς συνήθως, αἱ λέμβοι εἰς τὴν ἄκραν τῆς ἀκτῆς καὶ εἶχον κομίσει τροφίμα. Μεταξὺ τῶν συνήθων πορθμῶν ἦσαν ὁ Γιάννης ὁ Νυδραῖος, ὁ Δημήτρης ὁ Τσοῦνος, ὁ Γιαννιὸς ὁ Ντεληβάρκας, ὁ Ἀλέξης τὸ Παποράκι καὶ ἄλλοι. Ὁ Ἀλέξης τὸ Παποράκι ἔκαμνε πέντε καὶ ἕξ ταξίδια καθ' ἑκάστην, μεταξὺ τῆς πολίχνης καὶ τοῦ Τσουγκριᾶ. Ἦτο ἀκούραστος. Ἐλεγε «τώρα θὰ βάλω ἀτμό». Καὶ ἐξήρχετο πράγματι ἀχνὸς ἀπὸ τοὺς ρώθωνας καὶ τὸ στόμα του, καὶ παρ' ὀλίγον νὰ ἐξέλθῃ ἀχνὸς ἀπὸ τὰ ἰδρωμένα στέρνα καὶ τὸν τράχηλόν του. Μὲ τὸν ἕνα ἡράκλειον βραχίονα ἤλαυνε τὴν κώπην, μὲ τὸν ἄλλον ἴθυνε τὸ πηδάλιον, μὲ τοὺς ὀδόντας ἐκράτει τὴν σκόταν τοῦ πανιοῦ. Εἶχεν ἕνα σύντροφον παιδίον δεκατετραετές, τὸν υἱόν του τὸν Γεώργιον. Εἰς τὴν πρῶραν τῆς βάρκας ἐφόρτωνε ψωμῖα καὶ κάνιστρα μὲ ὀπώρας καὶ ζεύγη ὀρνίθων δεμένων τοὺς πόδας, καὶ βοτίλιες μὲ ρούμι, εἰς τὸ ἀμπάριον ἐφόρτωνε σάκκους ἀλεύρου καὶ ὀρυζίου καὶ ζαχάρεως, εἰς τὴν πρύμνην ἐφόρτωνε φλάσκες γεμᾶτες κρασί καὶ στάμνες μὲ νερόν. Αὐτὸς ἴστατο ἀνάμεσα εἰς δύο φλάσκες, τὰς ὁποίας «ἐχαιροτοῦσε» κάποτε, διὰ νὰ

δροσιζήται εις τὸ ταξίδιον, καὶ εἶτα τὲς ἀπεγέμιζε μὲ νερόν· ὁ υἱὸς του ὁ Γιώργης, ἐπάτει ἀνάμεσα εἰς ζευγὸς ὀρνίθων δεμένων καὶ εἰς βοτίλιαν μὲ ρόμι. Ἐκοίταζε πότε ἔβλεπεν ἄλλοῦ ὁ πατήρ του, ἔσκυπτε διὰ νὰ διευθετήσῃ τὲς κόττες, πού ἦσαν ζαλισμένες καὶ σχεδὸν δὲν ἔβγαζαν φωνήν, ἦρπαζε τὴν βοτίλιαν μὲ τὸ ρόμι, κ' ἔπινε μικρὰν δόσιν. Ὅλοι οἱ ἰατροὶ τὸ ἐσύσταιναν ὡς ἰατρικόν. Ἦτο ἀγγλικὸν ρόμι, καὶ μὲ ὀλίγας δόσεις ἐγίνετο κανεὶς «ζούνα»*.

Τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἀλέξης τὸ Παποράκι εἰς τὸ τελευταῖον ταξίδιον του εἶχε φέρει διὰ τῆς λέμβου του κ' ἓνα νεωστὶ διορισθέντα «βαρδιάνον». Ἐκαστον πλοῖον τιθέμενον ὑπὸ κάθαρσιν ἦτο ὑπόχρεων νὰ προσλάβῃ ἓνα βαρδιάνον, ἦτοι φύλακα. Ἐὰν τὸ πλοῖον ἦτο μεγαλύτερον, ἔπαιρνε καὶ δύο τοιοῦτους φύλακας. Οἱ βαρδιάνοι οὗτοι ἦσαν γηραιοὶ ναῦται ἢ ἄλλοι ἄνθρωποι τοῦ τόπου πτωχοί, οἵτινες, χάριν μικροῦ μισθοῦ, ἐδέχοντο νὰ «σπορκαρισθοῦν», ἦτοι νὰ τεθῶσιν ὑπὸ κάθαρσιν, ὅπως ἐπιβλέπωσι τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τῆς καθάρσεως ἐπὶ τῶν πλοίων. Ὁ πλοίαρχος τοῦ καθαριζομένου πλοίου ἦτο ὑπόχρεως νὰ δίδῃ αὐτοῖς μισθὸν καὶ τροφήν. Πλείονας τῶν πενήντα τοιοῦτους βαρδιάνους εἶχον κουβαλήσει ἤδη ὁ Ἀλέξης τὸ Παποράκι καὶ οἱ ἄλλοι βαρκάρηδες. Ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον εἶχε φέρει σήμερον ὁ Ἀλέξης ἦτο μικρόσωμος καὶ στρογγύλος τὸν κορμόν, καὶ σπανός. Ἐφόρει πλατεῖαν βράκαν, καὶ ἐπὶ τῆς βράκας μέγα ταμπάρον, τὸ ὁποῖον εἶχε λάβει, ὡς ἔλεγε, διὰ νὰ μὴ κρουώνῃ τὴν νύκτα εἰς τὴν κουβέρταν* τοῦ καραβιοῦ, ὅπου θὰ ἐκοιμᾶτο, καὶ ἦτο ζαρωμένος τὸ πρόσωπον. Ἐκαλεῖτο, καθὼς ἐγράφη εἰς τὰ βιβλία τοῦ ὑγειονομείου, μπαρμπα-Σταμάτης Γυρατσίνης.

Ὁ Γιάννης ὁ Μπρίκος ἐπερίμενε τὴν τελευταίαν βαρκαδιὰ τοῦ Ἀλέξη εἰς τὴν ἄκραν τῆς ἀκτῆς τοῦ Ἁγίου Φλώρου. Ὁ Γιάννης ὁ Μπρίκος, ὁ λεμβοῦχος, ὅστις εἶχε σπορκαρισθῆ ἀκουσίως, ὡς εἶπομεν ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος διηγήματος, εἶχεν εὐρεὶ δουλειάν, κ' ἐξετέλει χρῆν βαρκάρη ἐντὸς τῆς νήσου, μεταξὺ τῶν ἄλλων σπορκαρισμένων. Παρελάμβανε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἐμπορευμάτων, τῶν κομιζομένων ἡμερησίως ἀπὸ τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἁγίου Φλώρου, καὶ τὰ μετέφερεν εἰς τὸν ἄλλον κάβον, παρὰ τὸν Λαλαριᾶν, ὅπου ἦσαν τὰ παραπήγματα.

Εἶχε νυκτώσει ἤδη, καὶ ὁ Γιάννης ὁ Μπρίκος μετέφερεν ἐν σπουδῇ τὰ πράγματα ἀπὸ τὸ μέρος, ὅπου τὰ ἀπέθετε ταχέως τὸ Παποράκι, εἰς τὴν λέμβον τὴν ἰδικήν του. Ἰδὼν δὲ αἰφνιδίως εἰς τὸ λυκόφωσ τὸν βραχύσωμον γέροντα, ὅστις εἶχεν ἔλθει μὲ τὴν φελούκαν τοῦ Ἀλέξη:

— Μπά! αὐτὸς πάλιν ποῖος εἶναι; εἶπεν.

Ὁ Ἀλέξης τὸ Παποράκι ἀπήντησε μακρόθεν, ἐνῶ ἔφευγε, μὲ κωμικὴν καὶ πλαστὴν φωνήν:

— Αὐτὸς εἶναι ὁ μπαρμπα-Σταμάτης ὁ Γυρατσίνης.

Ὁ Μπρίκος ἀνεσκίρτησε, τὸ μὲν ἐκ φόβου, τὸ δὲ ἐκ δυσπιστίας καὶ ἀπορίας.

—Ὁ μπαρμπα-Σταμάτης ὁ Γυρατσίνης εἶναι πεθαμένος τώρα ἀπὸ δῶ καὶ δυὸ χρόνια, εἶπεν.

Ἐκεῖνος περὶ οὗ ἐγένετο ἡ φιλονικία αὕτη ἔφερε τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα καὶ ἐπέβαλε σιωπὴν εἰς τὸν Μπρίκον τὸν βαρκάρην.

— Χαιρετίσματα ἀπὸ τῆ γυναῖκά σου, τῆ Γαρουφαλιά, Γιάννη, τοῦ εἶπε.

— Μπά!... τίνος φωνὴ εἶναι αὕτη; εἶπεν ὁ Μπρίκος.

Καὶ ἐκτύπα τὸ μέτωπόν του διὰ νὰ ἐνθυμηθῆ.

— Ἡσύχασε τώρα, παιδί μου, καὶ θὰ σοῦ πῶ τί τρέχει, εἶπεν ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἐκάλουν μπαρμπα-Σταμάτην Γυρατσίνην... Ἀλλὰ πρῶτα, ἤθελα νὰ σ' ἐρωτήσω κ' ἐκρατήθηκα ὡς τώρα, μὴ ξέρης τί γίνεται ὁ Σταῦρος τοῦ Γιαλῆ, ὁ γυιὸς τῆς Σκεύως;

Ὁ Γιάννης ὁ Μπρίκος διὰ μιᾶς ἀνεγνώρισε τὸ λαλοῦν πρόσωπον.

— Ἄ! σὺ εἶσαι, εἶπε... καὶ πῶς αὐτό;

— Σιώπα τώρα... καὶ θὰ σοῦ πῶ... Πές μου τί γίνεται ὁ Σταῦρος..

—Ὁ Σταῦρος... εἶπαν πῶς... ἦτον ἄρρωστος... ποιὸς ξέρει... ἐτραύλισεν ὁ Γιάννης· ἐδῶ, ὅπως καταστήσαμε, ποιὸς ἐρωτᾷ γιὰ τὸν ἄλλον, ἂν ζῆ ἢ ἂν ἀπέθανε;

Τὸ πρόσωπον τὸ παρουσιαζόμενον ὡς βαρδιάνος, ἔρρηξε σπαρακτικὴν κραυγὴν ἀπελπισίας καὶ συνῆψεν ἐν ἀγωνίᾳ τὰς χεῖρας.

—Ὁ Σταῦρος πέθανε! εἶπεν.

Ὁ Γιάννης ἀνένευσεν.

—Ὅχι, δὲν εἶπα τέτοιο πράμα, εἶπε· σοῦ λέω τὴν ἀλήθεια... Τί, θέλεις νὰ σε περιγελῶ; Δὲ ξέρω ποῦ εἶναι καὶ τί γίνεται.

Ὁ μπαρμπα-Σταμάτης ὁ Γυρατσίνης ἠσύχασεν ἐν μέρει. Εἶτα αὐτὸς καὶ ὁ Γιάννης, ἀφοῦ εἶχαν μεταφερθῆ τὰ πράγματα εἰς τὴν βάρκαν, ἐπεβιάσθησαν εἰς τὴν φελούκαν τοῦ Μπρίκου, καὶ ἀπεχαιρέτισαν μακρόθεν τὸν Ἀλέξην τὸ Παποράκι. Ὁ Γιάννης ἔλαβε τὰ κωπία, κ' ἐξεκίνησαν.

* * *

Ἀπὸ τῆς ἐσπέρας ἐκείνης, καθ' ἣν ἡ θεια-Σκεύω, ἐπιστρέφουσα ἀπὸ τὴν οἰκίαν τῆς Γερακίνας, ἤκουσε τὸ δυσοίωνον ἄγγελμα, τὸ ὁποῖον τῆς ἔστειλεν ἐν τῇ ἀώρῳ καὶ ἀσυνειδήτῳ σκληρότητί του ἐν παιδίον ἀπὸ μίαν βάρκαν: «Θεια-Σκεύω Σαβουρόκοφα! ὁ γυιός σου εἶναι ἄρρωστος στὸν Τσουγκριά ἀπὸ χολέρα...», ἡ Σκεύω δὲν ἤκουσε πλέον ἄλλην φωνὴν ἢ αὐτὴν καὶ μόνην, τὴν ἀντηχοῦσαν εἰς τὰ ἐνδόμυχά της, καὶ χαραχθεῖσαν μὲ πυρίνους χαρακτῆρας ἐπὶ τῆς μητρικῆς καρδίας· καὶ δὲν ἔζησε πλέον ἄλλην ζωὴν, ἢ τὴν συνεχομένην μὲ τὴν ζωὴν καὶ μὲ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ της, καὶ ἀντανακλωμένην ἀπὸ τὴν κινδυνεύουσαν ὑπαρξιν ἐκείνου.

Ἐπανῆλθεν, ἡ ἔρημη, εἰς τὸ σπιτάκι της. Πῶς ἤυρε τὸν δρόμον; Ποῦ ἐπάτησεν; Ἀπὸ ποῦ ἐπέρασε; — Ποῖος ἐνθυμεῖτο; Ἦνοιξε τὴν θύραν της. Πῶς ἤμπόρεσε νὰ γυρίσῃ τὸ κλειδί εἰς τὴν κλειδότηραν; Εἰσηλθε. Πῶς δὲν ἔπεσεν εἰς τὴν μέσην τοῦ δρόμου;

Ἐγονάτισεν ἐμπρὸς εἰς τὴν Παναγίτσαν της, τὴν μικρὰν ἀσημωμένην Παναγίτσαν, τὴν ἴσην μὲ τὸ τρυφερὸν καὶ λευκὸν μέτωπον τριετιζούσης ἀθώας κόρης. Ἐγονάτισεν ἐμπρὸς εἰς τὸν Ἀι-Νικόλα της, ἐκείνον ὅστις ὑπῆρξε συνταξιδιώτης τοῦ ἀνδρός της εἰς τὰ ταξίδια, συγκολυμβητῆς καὶ σωτῆρ εἰς τὰ ναυάγια. Ἐκράτησε τὸ μέτωπόν της μὲ τὰς δύο χεῖρας διὰ νὰ μὴ ἐκραγῇ, τοὺς κροτάφους της διὰ νὰ μὴ ραγισθοῦν, τὴν καρδίαν της διὰ νὰ μὴ σταματήσῃ. Ἐδοκίμασε νὰ κάμῃ τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, καὶ ἡ χεὶρ της ἢ δεξιὰ ἦτο μολυβδίνη. Ἐδοκίμασε νὰ εἴπῃ τὸ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ», καὶ ἢ γλῶσσά της δὲν ἐγύριζε, καὶ τὰ χεῖλη της δὲν ἐκινουῦντο, μόνον ἡ ἔννοια τῆς προσευχῆς ἐσχηματίζετο εὐτυχῶς εἰς τὸν νοῦν της. Εἶτα ἀφήκεν αἴφνης μίαν κραυγὴν, καὶ ἤρχισαν νὰ τρέχωσι ποταμὸς τὰ δάκρυά της. Τότε ἤσθάνθη ἀνακούφισιν καὶ συνέλαβε μικρὰν ἐλπίδα.

Προσηυχήθη ἐπὶ μακρὸν διὰ τὸ παιδί της — διότι φεῦ! δὲν ἀμφέβαλλεν ὅτι ἡ κλήρα* τῆς εἶχεν εἶπει τὴν ἀλήθειαν, καὶ οὐδ' ἤσθάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ ἐπιβεβαίωσιν τῆς εἰδήσεως.

Ἐμεινεν ἐπὶ ὥρας γονατιστή, καὶ ὅταν ἐπῆλθεν ὁ κάματος, καὶ ἐξηπλώθη ἀυθορμήτως ἐπὶ τοῦ μικροῦ ἐστρωμένου χαμηλοῦ σοφᾶ* της, τότε συνέλαβε μίαν ἀπόφασιν καὶ εἶπε μεγαλοφώνως: «Βαρδιάνος στὰ σπόρκα θὰ πάω. Βαρδιάνος στὰ σπόρκα!»

* * *

Ἐξημέρωσεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν. Ἡ θεια-Σκεύω ἐπῆγε νὰ ἐνταμώσῃ τὴν θυγατέρα της τὴν ἄκληρην, ἣτις εἶχε τὴν οἰκίαν της εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ χωρίου. Ἡ γυνὴ αὕτη εἶχεν ἓνα ἀνδράδελφον ὅστις ἦτο φύλαξ τοῦ λοιμοκαθαρηρίου. Τώρα, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἦτο μόνον ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι, πράγματι δὲ διέτριβεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἦτο ὑπηρέτης τοῦ ἐπιστάτου τοῦ λοιμοκαθαρηρίου. Διότι ἐκτάκτως διὰ τὴν περίστασιν, εἶχε διορισθῆ ἐπιστάτης τοῦ λοιμοκαθαρηρίου ὁ κ. Ρώνυμος, ἄνθρωπος ἀπὸ ἱστορικὴν

οικογένειαν, ὡς ἐλέγετο.

Ἡ θεια-Σκεύω δὲν εἶπε τίποτε εἰς τὴν θυγατέρα της, εἰμὴ μόνον ὅτι ἔμαθεν ὅτι εἶχεν ἔλθει ὁ Σταῦρος καὶ ὅτι ἦτο εἰς τὴν καραντίαν. Τῆς εἶπαν μάλιστα ὅτι ἦτο ὀλίγον ἄρρωστος, ἀλλὰ δὲν εἶχε φόβον. Ἡ κόρη της ἢ ἄκκληρη δὲν ἔδειξε μεγάλην συγκίνησιν ἅμα ἤκουσε τὸ ἄγγελμα τοῦτο. Αὐτὴ εἶχε καταδαπανηθῆ σωματικῶς καὶ χρηματικῶς ὅλη εἰς τὰ λουτρὰ τῆς Αἰδηψοῦ, εἰς ἰατρικὰ καὶ βότανα, προσπαθοῦσα ν' ἀποκτήσῃ κληρονόμον. Ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα μετρίως τὴν ἐνδιέφερον. Ἦρχισε νὰ διηγῆται εἰς τὴν μητέρα της ὅτι τὸ τελευταῖον βότανον, τὸ ὁποῖον τῆς εἶχε δώσει ὁ ἐμπειρικὸς τῆς γειτονιάς, τῆς ἔφερε κακὰ συμπτώματα. Ἡ Σκεύω τὴν ἐσυμβούλευσε δι' ἑκατοστὴν φορὰν νὰ εἶναι προσεκτικὴ, νὰ φυλάγεται ἀπὸ φάρμακα, καὶ νὰ ἔχη πεποίθησιν ὅτι, μόνον ἂν εἶναι θέλημα Θεοῦ, θ' ἀποκτήσῃ κληρονόμον.

Εἶτα ἡ γραῖα ἐζήτησε νὰ ἐνταμώσῃ τὸν ἀνδράδελφον τῆς κόρης της, ἐπὶ προφάσει ὅτι ἤθελε νὰ λάβῃ πληροφορίας διὰ τὸν Σταῦρον, καὶ νὰ τοῦ ζητήσῃ νὰ τὴν εὐκολύνῃ, ἂν ἤθελε νὰ τοῦ στείλῃ κάτι τι εἰς τὴν καραντίαν. Ἡ νεαρὰ γυνὴ ἔστειλε πτωχὴν τινα, ἣτις ἔζη ἐκτελοῦσα διαφόρους ὑπηρεσίας εἰς τὰ σπίτια τῆς γειτονιάς, εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ ἐπιστάτου τοῦ λοιμοκαθαρηρίου, πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἀνδραδέλφου της. Ὁ φύλαξ τῆς ἐπιστασίας, ὅστις διήρχετο ὥρας τινὰς καθ' ἑκάστην μαγειρεύων εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐπιστάτου, καὶ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἡμέρας ἔδαπάνῃ εἰς τὸ ἀπέναντι καπηλεῖον ὅπου κατήρχετο διὰ νὰ ψωνίσῃ, δὲν ἦτο ἄνθρωπος δυσεύρετος. Ἀκριβῶς τὴν ὀγδόην ὥραν τῆς πρωίας, ὅταν ἔφθασεν ἡ ἀπεσταλμένη τῆς νύμφης του, ὁ μπαρμπα-Νίκας εὐρίσκετο εἰς τὴν τρίτην ἐπίσκεψίν του εἰς τὸ καπηλεῖον. Εἶχε κατέλθει ἅπαξ, λίαν πρωί, διὰ ν' ἀγοράσῃ κάρβουνα. Ὁ μικρὸς παντοπώλης τοῦ ἐζύγισε μίαν ὀκτὸν κάρβουνα. Ὁ μπαρμπα-Νίκας διέταξε ἐν τῷ μεταξὺ νὰ τοῦ βάλῃ τὸ σύννηθες πρωινόν του ρώμι. Ὁ κάπηλος τοῦ ἔβαλε τὸ ρώμι. Ὁ μπαρμπα-Νίκας τὸ ἔπιε, καὶ συγχρόνως ἤναψε τὸ σιγάρον του. Εἶτα τὸν διέταξε νὰ τοῦ βάλῃ ἐν δεύτερον ρώμι, «τὸ ταχτικὸ του». Ὁ κάπηλος τοῦ ἔβαλεν. Ὁ φύλαξ τῆς ἐπιστασίας τὸ ἔπιεν, ἔλαβε τὸ δοχεῖον μὲ τὰ κάρβουνα, ἀνῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ προϊσταμένου του, ἤναψε φωτιά, διὰ νὰ ψήσῃ τὸν πρωινὸν καφὲν τοῦ προϊσταμένου του. Εἶτα κατῆλθεν εἰς τὸ μικρὸν παντοπωλεῖον διὰ νὰ ἀγοράσῃ ζάχαριν. Ὁ μικροκάπηλος τοῦ ἔβαλε τὴ ζάχαριν. Εἶτα ὁ μπαρμπα-Νίκας εἶπε: «Γιὰ, βάλε μου ἀκόμη ἓνα ρώμι». Ὁ κάπηλος τοῦ ἔβαλε τὸ ρώμι. Ὁ μπαρμπα-Νίκας τὸ ἔπιεν, εἶτα ἔστριψε τὸ σιγάρον του, καὶ διέταξεν ἀκόμη ἐν ρώμι. «Αὐτὸ θὰ τραβήξω ἀκόμη, εἶπεν· εἶναι γιὰτρικόν». Τὸ ἔπιε, καὶ εἶπεν εἰς τὸν κάπηλον νὰ περάσῃ τὰ τέσσαρα ρώμια εἰς τὰ ὀψώνια τοῦ προϊσταμένου του.

Μετὰ μίαν ὥραν, ὁ προϊστάμενος ἐνίφθη, ἐνεδύθη, ἐκάπνισε τέσσαρα τσιγάρα, τοῦ ἐπέρασε τὸ μαχμουρλίκι, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸ καφενεῖον διὰ νὰ πῆ τὸν δεύτερον καφὲν. Μόλις ὁ προϊστάμενος ἔκαμψε τὴν πρώτην γωνίαν τοῦ παραθαλασίου δρόμου, καὶ ὁ μπαρμπα-Νίκας ἔδειξε τὴν κόκκινην

μούρην του, μὲ τοὺς μεγάλους μύστακας καὶ τὸν μέγαν κοῦκον τὸν ὁποῖον ἐφόρει, ὑπεράνω τοῦ πτερυγίου τοῦ ἐξώστου. Κατέβη εἰς τὸ μικρὸν καπηλεῖον διὰ νὰ ὀψωνίση διὰ τὸ μεσημβρινὸν γεῦμα τοῦ προϋσταμένου του. Εἶπεν εἰς τὸν κάπηλον νὰ τοῦ βάλῃ λάδι καὶ βούτυρον καὶ ρύζι. Ὁ κάπηλος τοῦ τὰ ἠτοίμασεν. Ὁ μπαρμπα-Νίκας διέταξε νὰ τοῦ βάλῃ ἕνα ρώμι, «τὸ δυναμωτικό του», καὶ ὁ κάπηλος τοῦ τὸ ἔβαλε. Εἶτα ἐστρώθη εἰς τὸ καπηλεῖον, ἐκάπνισεν ἀργὰ τὸ τσιγάρον του, καὶ διέταξε νὰ τοῦ βάλῃ «τὸ οὔλτιμο*». Ὁ κάπηλος τοῦ τὸ ἔβαλεν. Ὁ μπαρμπα-Νίκας τὸ ἐρρόφησε. Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἔφθασεν ἡ γυνὴ τὴν ὁποίαν εἶχε στείλει ἡ νύμφη του, ἡ θυγάτηρ τῆς Σκεύως. Ἡ γυνὴ τὸν ἐκάλεσεν ἔξω τῆς θύρας καὶ τοῦ ὠμίλησεν:

—Ἐγὼ δὲν ἀδειάζω οὔτε ἴσα μὲ τὸ καπηλεῖο νὰ κατεβῶ, ἀπήντησεν ὁ μπαρμπα-Νίκας· πὲς τῆς συμπεθέρας πολλὰ χαιρετίσματα, ἂν ἀγαπᾷ, ἂς κοπιᾷση ἐκεῖνη νὰ μοῦ πῆ τί θέλει· γιατί ἐγὼ μαγειρεύω τοῦ ἀφεντικοῦ, καὶ δὲν ἀδειάζω οὔτε στὸ καπηλεῖο νὰ κατεβῶ, νὰ πιῶ κ' ἐγὼ ἕνα ρούμι.

Ἡ γυνὴ ἀπῆλθεν.

Ὁ μπαρμπα-Νίκας ἐπανῆλθεν εἰς τὸ καπηλεῖον καὶ διέταξε τὸν κάπηλον νὰ τοῦ βάλῃ «τὸ κόντρα οὔλτιμο*». Τὸ ἔπιεν, εἶπεν εἰς τὸν κάπηλον νὰ περάσῃ τὰ τρία ρούμια εἰς τὰ ὀψώνια τοῦ ἀφεντικοῦ, καὶ λαβὼν τὰ ὀψώνια ἀνῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν.

* * *

Ἀποτέλεσμα τῆς συνεντεύξεως τῆς Σκεύως καὶ τοῦ Νίκα, ἥτις συνέβη ἐπὶ τοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας τοῦ ἐπιστάτου, ἦτο ὅτι ὁ μπαρμπα-Νίκας συνεκινήθη μέχρι δακρῦν εἰς τὴν ἀπίστευτον ἀνακοίνωσιν, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔκαμεν ἡ γραῖα συμπεθέρα του. Ὁ μπαρμπα-Νίκας ἦτο ἀγαθὸς τὰ ἄλλα ἄνθρωπος, καὶ ἐν μόνον ἐλάττωμα εἶχεν ὅτι, ἐνῶ ὁ προϋστάμενος τοῦ εἶχεν ἀδειαν νὰ περνᾷ μόνον τρία ἢ τέσσαρα τὸ πολὺ ρώμια τὴν ἡμέραν εἰς τὸν λογαριασμὸν τῶν ὀψωνίων τοῦ ἐπιστάτου, αὐτὸς ἐπέρινα συνήθως τὸ διπλάσιον, ἐνίοτε καὶ παραπάνω.

Ὁ μπαρμπα-Νίκας διεμαρτυρήθη ἀσθενῶς κατὰ τοῦ παραδόξου σχεδίου τῆς Σκεύως, εἶτα ἐνέδωκεν, ὑπεσχέθη τὴν ἐγκάρδιον συνδρομὴν του καὶ τὴν ἀπέπεμψε.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς Σκεύως, ὁ μπαρμπα-Νίκας, στενοχωρημένος, κατέβη εἰς τὸ καπηλεῖον, σπογγίζων τοὺς ὕγρους ὀφθαλμούς του, ἤναψεν ἐν τσιγάρον, καὶ διέταξε τὸν κάπηλον νὰ τοῦ βάλῃ «τὸ πρίμο σεγκόντο*».

Τὴν μεσημβρίαν, ὅταν ἔφθασεν ὁ ἐπιστάτης ἀπὸ τὸ καφενεῖον, ὅπου εἶχε παίξει τρεῖς ρωσικὲς πρέφες καὶ δύο πικέτα, καὶ εἶχε συζητήσει ἐπὶ δύο ὥρας πολιτικά, ὁ μπαρμπα-Νίκας, ὅστις ἐξηκολούθει νὰ εἶναι

συγκεκινημένος ἀκόμη ἀπὸ τὴν μετὰ τῆς Σκεύως συνέντευξιν, καὶ ὅστις δὲν εἶχε καταβῆ πλέον εἰς τὸ καπηλεῖον, ἀφότου ἔπιδε τὸ «πρίμο σεγκόντο», ἔστρωσε τὴν τράπεζαν εἰς τὸν προϊστάμενόν του, τὸν ὑπερέτησε μὲ ἕκτακτον προθυμίαν καὶ περιποίησιν, τὸν ἀφήκε νὰ φάγη, καὶ εἰς τὰ ἐπιδόρπια, ἀφοῦ ὁ κ. Ρώνυμος ἔφαγε τρία τεμάχια ἐκλεκτοῦ ροδακίνου καὶ ἔπιδε δύο ποτήρια εὐώδους μοσχάτου, ὁ μπαρμπα-Νίκας ἔφερε τρεῖς γῦρες περὶ τὴν τράπεζαν, καὶ εἶτα ἤρχισε νὰ προοιμιάζεται εἰς τὸν προϊστάμενόν του διὰ μίαν μικρὰν ὑπόθεσιν.

Αὐτὸς ἀπαιτήσεις πολλὰς δὲν εἶχε. Δὲν ἦτον ὡσὰν μερικὸς ἄλλους ὅπου δὲν ἀφήνουν ἡσύχους τοὺς προστάτας των, μὲ τὰς ἀτελειώτους ἀπαιτήσεις, τὰς ὁποίας παρουσιάζουν. Περιπλέον ἤξευρε νὰ γνωρίζῃ χάριν εἰς τὸν εὐεργέτην του. Δὲν ὠμοίαζε μὲ ἄλλους, ὅπου γίνονται γῆ νὰ τοὺς πατήσης ἐνόσω ἔχουν τὴν ἀνάγκην σου, κ' ὕστερα, ὅταν τοὺς παρακαλέσης γιὰ ἀσπρῶν* πρῶμα, «ποῦ σ' εἶδα, ποῦ σὲ ξέρω». Αὐτὸς ἤξευρε νὰ διατηρῇ τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν καλοθελητὴν του ἐφ' ὅρου ζωῆς του. Ἐνας πτωχὸς συγγενῆς του τοῦ εἶχε φορτωθῆ — μὰ εἶναι ἀλήθεια καὶ ἀξιολύπητος — ὁ μπαρμπα-Σταμούλης ὁ Καρδαράκης, ἔτσι τὸν λένε. Ἡμπορεῖ νὰ μὴν εἶναι καὶ δύσκολο αὐτὸ πού ζητεῖ, μὰ εἰς αὐτόν, ἀλήθεια, φαίνεται μεγάλο πρῶμα. Γνωρίζει πολὺ καλὰ ὅτι τὸν κύριον ἐπιστάτην τὸν παραφορτώνονται πολλοί, μὲ πολλὰς καὶ μεγάλας ἀπαιτήσεις. Ἄς εἶναι. Λαμβάνει κι αὐτὸς τὸ θάρρος νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ τοῦ κάμῃ τὴν χάριν νὰ τὸν βάλῃ αὐτὸν τὸν συγγενῆ του, τὸν Σταμούλην Καρδαράκη, βαρδιάνον εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ καράβια πού εἶναι στὴν καραντίνα, καὶ πού ἔρχονται καθημερινῶς. Θὰ τὸ γνωρίζῃ μεγάλην χάριν τοῦ κύριου ἐπιστάτη. Ἡμπορεῖ μάλιστα, ἂν δὲν ὑπάρχῃ κατὰ τὸ παρὸν ἄλλη θέσις, νὰ τὸν συστήσῃ νὰ μβῆ βαρδιάνος, νὰ τὸν βάλῃ βαρδιάνον, εἰς αὐτὸ τὸ μεγάλο καράβι πού ἤρθε χθές, πού εἶναι καὶ ντόπιοι ἄρρωστοι ἀπὸ χολέρα, καθὼς λέγουν, ἕνας Σταῦρος τοῦ Γιαλῆ, γυιὸς τῆς Σκεύως, ὁ λοστρόμος τοῦ καραβιοῦ καὶ ἄλλοι, ἀπάνω εἰς τὸ καράβι. Ἡμπορεῖ ὁ κύριος ἐπιστάτης, ἐκ συμφώνου μὲ τὸν λιμενάρχην καὶ μὲ τὸν ὑγειονόμον, νὰ ὑποχρεώσουν τὸν πλοίαρχον αὐτοῦ τοῦ καραβιοῦ νὰ πάρῃ καὶ δεῦτερον βαρδιάνον, σιμὰ εἰς τὸν πρῶτον πού πῆρε, ὡς μεγάλο παρτίδο* πού εἶναι. Καὶ ἄλλα καράβια ἐπῆραν βαρδιάνους διπλοῦς. Καὶ ἂν δὲν γίνεται πάλιν εἰς τὸ ἴδιο καράβι, νὰ πάῃ δεῦτερος, ἂς πάῃ σ' ἕνα ἄλλο καράβι, ἀπ' αὐτὰ πού ἤρθαν καὶ ἔρχονται καθημερινῶς. Αὐτὸ ἤθελε νὰ παρακαλέσῃ τὸν κύριον ἐπιστάτην. Αὐτὸς δὲν θὰ εἶχε τὸ θάρρος ποτέ. Μὰ αὐτὸς ὁ συγγενῆς του, ἐκεῖνος τοῦ ἐπαραφορτώθη. Τὸ σωστὸν εἶναι ὅτι εἶναι πτωχὸς ἄνθρωπος καὶ εἶναι ἀξιολύπητος. Σταμούλη Καρδαράκη, ἔτσι τὸν λένε.

Ὁ κ. Ρώνυμος, ἀνακεκλιμένος ἐπὶ τοῦ καναπέ, κατὰ τὸ ἥμισυ ἤκουε τὸν ὑπάλληλόν του καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἐρρέμβαζεν ἢ ἐκοιμᾶτο. Τέλος τοῦ ἀπήντησε:

— Πῶς μπόρεσες νὰ πῆς τόσα πολλὰ λόγια διὰ τόσον μικρὰν ὑπόθεσιν, μπαρμπα-Νίκας;... Ἐσὺ ἄλλοτε δὲν συνηθίζεις νὰ λὲς τόσα πολλὰ λόγια...

—Αλήθεια, ἀπήντησεν ὁ μπαρμπα-Νίκας... μὰ κ' ἐγὼ δὲν τὸ εἶχα σκοπό...
Αὐτὸς ὁ συμπέθερός μου, ὁ Σταμούλης ὁ Καρδαράκης...

—Ἄς εἶναι, ὑπέλαβεν ὁ ἐπιστάτης. Φέρε τον τὸ βράδυ εἰς τὸ λιμεναρχεῖον,
καὶ θὰ ἰδοῦμε...

Ὁ μπαρμπα-Νίκας εὐχαρίστησε κ' ἐξῆλθε.

* * *

Τὴν ἐσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ἣτις ἦτο ἡ 17 Αὐγούστου, βραχύσωμον
γερόντιον παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ κυρ ὑγειονόμου, τοῦ ἐπιστάτου τοῦ
λοιμοκαθαρηρίου, καὶ τοῦ λιμεναρχοῦ οἵτινες εἶχον συνέλθει εἰς
συμβούλιον ἐν τῷ λιμεναρχεῖῳ. Εἰς τὸν προθάλαμον εὐρίσκοντο πέντε ἢ ἕξ
ἄλλοι γηραιοί, πρόην ναῦται, οἵτινες ἐπερίμεναν νὰ μάθωσιν ἂν ἔγινε
δεκτὴ ἡ προσφορὰ των. Ἦσαν ὅλοι ὑποψήφιοι φύλακες τῶν ὑπὸ κάθαρσιν
πλοίων, βαρδιάνοι. Δὲν ἐβράδυναν δὲ νὰ μάθωσιν ὅτι ἦσαν δεκτοί.

Τὸ γερόντιον, περὶ οὗ ὁ λόγος, ἐφαίνετο προστατευόμενον ἀπὸ τὸν
φύλακα τοῦ λοιμοκαθαρηρίου, τὸν μπαρμπα-Νίκαν, ὅστις, χωρὶς νὰ
παρίσταται συνεχῶς, χωρὶς νὰ φαίνεται συνοδεύων, εἰσῆρχετο, ἐξήρχετο,
ἐπλησίαζεν εἰς τὴν θύραν τοῦ θαλάμου ὅπου συνεδρίαζον οἱ τρεῖς δημόσιοι
λειτουργοί, ἔβαινε πλησίον τοῦ γεροντίου, ἔκυπτεν εἰς τὸ οὖς αὐτοῦ, ἔλεγε
δύο λέξεις καὶ ἀπεσύρετο.

Τέλος ἐδόθη διαταγὴ νὰ εἰσαχθῶσιν οἱ περιμένοντες. Οἱ ἕξ γέροντες πρόην
ναυτικοὶ ἐπλησίασαν ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον εἰς τὴν θύραν τοῦ ἰδιαίτερου
γραφείου, ἔβγαλαν τοὺς κούκους των, τὰ κασκέτα, ἢ τὰ χονδρὰ σκιάδιά
των, εἶπεν ἕκαστος τὸ ὄνομά του, ἐνεγράφη εἰς τὸ βιβλίον τῶν ὑπὸ
κάθαρσιν πλοίων καθὼς καὶ εἰς τὸ ἰδιαίτερον βιβλίον τῶν φυλάκων τῆς
καθάρσεως, ἔλαβε μικρὰν προκαταβολὴν ἀπέναντι τοῦ μισθοῦ ὃν θὰ
ἐλάμβανε ὡς βαρδιάνος, καὶ ἀπεσύρθη. Τελευταῖος ἐδόθη διαταγὴ νὰ
εἰσαχθῇ ὁ μικρὸς γέρον, τὸν ὁποῖον ἐφαίνετο ὅτι ἐπροστάτευεν ὁ μπαρμπα-
Νίκας.

Τὸ γερόντιον εἶχε ρυτίδας εἰς τὸ πρόσωπον καὶ ἦτο σπανόν. Ἐφόρει
πλατεῖαν βράκαν, γελέκον καὶ τσάκαν* ἀπὸ ξεθωριασμένον βελουδον.
Ἐφαίνετο ὡς ζῶν ἀναχρονισμὸς μετὰ τῶν ἄλλων ναυτικῶν, οἵτινες
ἐφόρουν συνήθως τὰς καθημερινὰς στενὰ ἀμπαδίτικα. Ἐσηκώθη μετὰ
διστακτικῶν βήματος, καὶ ἐπλησίασεν εἰς τὴν θύραν τοῦ ἐσωτερικοῦ
γραφείου. Ὁ μπαρμπα-Νίκας τὸν συνώδευεν ἐγγὺς ἐκ τῶν ὀπισθεν.

— Ποιὸς εἶν' αὐτὸς πάλι; εἶπεν ὁ λιμεναρχῆς μὲ δύσπιστον βλέμμα. Πρώτην
φορὰν τὸν βλέπω. Δὲν μοῦ φαίνεται γιὰ θαλασσινός.

—Ἄ! ἐσὺ εἶσαι, μπαρμπα-Σταμάτη Γυρασίνη! ἀνέκραξεν ὁ ὑγειονόμος, ἄμα

ιδῶν τὸ γερόντιον.

— Ἐγὼ εἶμαι, κύρ υἱειονόμε, ἀπήντησε μετ' ἀποφάσεως τὸ γερόντιον.

— Δὲν μοῦ τὸν εἶπες Σταμάτη Γυρασίνη, μπαρμπα-Νίκα, εἶπεν ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν ὑπάλληλόν του ὁ ἐπιστάτης τοῦ λοιμοκαθαρηρίου. Κάπως ἀλλοιῶς μοῦ τὸν εἶπες.

— Ναί...ναί... Σταμάτης Γυρασίνης ἤθελα νὰ πῶ, κύριε ἐπιστάτη, εἶπε τραυλίζων ὁ μπαρμπα-Νίκας· δὲ θυμούμουν καλὰ τὸ ὄνομα.

Ὁ ἐπιστάτης ἐπαραξενεύθη.

— Τί συγγενῆς σου εἶναι αὐτός, ὅπου δὲ θυμᾶσαι τὸ ὄνομά του; εἶπε μετὰ μικροῦ καγχασμοῦ.

Ὁ μπαρμπα-Νίκας ἤρχισε νὰ ξύη ἐν ἀμηχανίᾳ τὸ κρᾶνιον του. Εἶχε κοιμηθῆ δύο ὥρας μετὰ τὸ δειλινόν, καὶ ὅταν ἐσηκώθη, εἶχε πῖει μόνον ἓνα ρῶμι. Ἦτο σχετικῶς νηφάλιος.

Αἴφνης τὸ βλέμμα του ἔλαμψεν ἐκ νοημοσύνης. Ἔσκυψε πρὸς τὸν ἐπιστάτην καὶ τοῦ εἶπε:

— Τὸν λένε καὶ Καρδαράκη... μὰ αὐτὸ εἶναι παρατσούκλι, καὶ δὲν τὸ δέχεται ὁ ἴδιος... τὸ καθ' αὐτὸ ὄνομά του εἶναι Σταμάτης Γυρασίνης.

— Ἄ! ἔκαμεν ὁ ἐπιστάτης, ὅστις ἐπέισθη ἐντελῶς.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ υἱειονόμος ἀπηύθυνεν ἐκ νέου τὸν λόγον πρὸς τὸν μικρόσωμον γέροντα:

— Καὶ τί γίνεσαι, Γυρασίνη;... Γεράσαμε, μπαρμπα-Σταμάτη, γεράσαμε...

— Γεράσαμε, κύριε υἱειονόμε, ἐτραύλισε τὸ γερόντιον.

Ὁ υἱειονόμος ἦτο ἀγαθὸς γέρων, ὑπερεβδομηκοντούτης, πρόην συνταξιούχος, καὶ τώρα εἶχεν ἐπανέλθει ἐκτάκτως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, ἔνεκα τῆς περιστάσεως. Τὰ χωριστὰ υἱειονομεῖα εἶχον καταργηθῆ χάριν οἰκονομίας, σχεδὸν πανταχοῦ τοῦ Κράτους, συγχωνευθέντα ἀλλαχοῦ μὲ τὰς λιμενικὰς καὶ ἀλλαχοῦ μὲ τὰς τελωνειακὰς ἀρχάς. Ἐνεκα τῆς χολέρας, οὐ μόνον διωρίσθη ἐπιστάτης τοῦ λοιμοκαθαρηρίου, ἀλλ' ἀνεσυστήθη καὶ τὸ υἱειονομεῖον τοῦ τόπου, καὶ διωρίσθη ἔκτακτος υἱειονόμος, ἄλλος παρὰ τὸν υἱειονομικὸν ἱατρὸν, ὁ τέως συνταξιούχος, λαμβάνων τὴν σύνταξίν του καὶ μικρὸν ἐπιμίσθιον.

Ἐπὶ Ὅθωνος, καὶ πρὶν ἀκόμη, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κυβερνήτου, εἶχε

διατελέσει ὁ ἴδιος ὑγειονόμος εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, ἐντελῶς ἀμετάθετος σχεδόν, ἐπὶ τριακονταετίαν. Ἐγνώριζεν ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς πολίχνης, καὶ μάλιστα τοὺς ὀμήλικας μὲ αὐτόν· μόνον ὅτι δὲν ἐνθυμεῖτο πλέον τίνες ἔζων ἀκόμη καὶ τίνες εἶχον ἀποθάνει. Εἰς τὰ χάσματα ταῦτα τῆς μνήμης συνετέλεσαν καὶ αἱ μακροαὶ διατριβαὶ τὰς ὁποίας εἶχε κάμει ἐσχάτως εἰς τὰς Ἀθήνας, χάριν τῆς συντάξεώς του καὶ τοῦ βαθμοῦ του. Διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις ἦτο ὑπολοχαγὸς τῆς φάλαγγος τῶν Ἀγωνιστῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο γέρον καὶ ἔπασχε τὴν ὄρασιν, ἐξέλαβε τὸν Σταμούλην Καρδαράκην ὡς Σταμάτην Γυρατσίνην. Ὁ τελευταῖος ἦτο ἀποθαμμένος πρὸ πολλοῦ, ἀλλ' ὁ γέρον ὑγειονόμος τὸν ἐνόμιζε ζῶντα. Ὁ δὲ Σταμούλης Καρδαράκης εἶχεν, ὡς φαίνεται, συμφέρον νὰ μὴ ἐξαγάγῃ τὸν ὑγειονόμον ἐκ τῆς ἀπάτης· πράγματι, ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ὁ μπαρμπα-Νίκας εἶχε συστήσει εἰς τὸν προϊστάμενόν του ὡς Σταμούλην Καρδαράκην, ἐδέχθη τὸ χρεῦον ὄνομα τὸ δοθὲν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ὑγειονόμου ὡς αἴσιον καὶ ἀπὸ Θεοῦ σταλμένον, καὶ δὲν θὰ τὸ ἥλλαξε μὲ ὅλα τὰ ὀνόματα τοῦ κόσμου, οὔτε μὲ τὸ ἰδικόν του. Τὰ λοιπὰ διεξήχθησαν μετὰ σχετικῆς εὐκολίας. Μόνος ὁ λιμενάρχης, γηραιὸς πλωτάρχης τοῦ Β. ναυτικοῦ, ἐφαίνετο ἔχων ὑποψία. Ἐκοίταζε δυσπίστως τὸ γερόντιον, κ' ἔλεγεν: Αὐτὸς μοιάζει σὰν γριὰ ζαρωμένη. Μετὰ τινὰς ἄλλας διατυπώσεις ἐδόθη τὸ χαρτὶ τοῦ διορισμοῦ εἰς τὸν Σταμάτην Γυρατσίνην, ἐνεχειρίσθη αὐτῷ προκαταβολὴ ἐκ δύο ταλλήρων, καὶ ὁ νεωστὶ διορισθεὶς βαρδιάνος διετάχθη νὰ εἶναι εἰς τὴν θέσιν του, ἐντὸς τῆς ἡμέρας τῆς ἐπαύριον.

* * *

Πράγματι ὁ Σταμάτης Γυρατσίνης ἢ Καρδαράκης ἐπεθύμει νὰ φθάσῃ εἰς τὴν καραντίαν «σύνταχα τὸ πρῶν», νύκτα ἀκόμη, εἰ δυνατόν περὶ τὰ χαράγματα. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο δὲν ἦτο εὐκόλον, καθόσον οἱ λεμβοῦχοι δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχωσι τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα θὰ μετέφερον ἔτοιμα, πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, διὰ τοῦτο τὸ μυστηριῶδες ὑποκείμενον ἐκρῦβη δι' ὅλης τῆς ἡμέρας εἰς τὴν φωλεάν του ἢ εἰς τὴν οἰκίαν του —διότι δὲν ἠγάπα, φαίνεται, τὸ φῶς— καὶ μόνον τὴν ἑσπέραν, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἐπεβιβάσθη εἰς τὴν βάρκαν τοῦ Ἀλέξη.

Τὸν Ἀλέξην τὸ Παποράκι τὸν εἶχε συμφωνήσει διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ νεωστὶ διορισθέντος βαρδιάνου εἰς τὴν ἐρημόνησον ὁ πρόθυμος μπαρμπα-Νίκας, ἀφοῦ εἶχε πῖει μαζί του δύο «δυναμωτικά», ἓνα «ταχτικό», τὸ «οὔλτιμο», καὶ τὸ «πρίμο σεγκόντο». Μὲ τὴν διπλωματίαν δὲ τῶν φρονίμων ἀνθρώπων, οἵτινες σπεύδουν νὰ ἐκμυστηρευθῶσι καὶ πωλήσωσιν ἐμπιστοσύνην ἐκεῖ ὅπου προβλέπουν ὅτι δὲν θὰ περάσῃ ἢ ψευτιά, ἀπεφάσισε νὰ διηγηθῇ τὰ πράγματα εἰς τὸν πορθημέα. Ὁ Ἀλέξης τὸ Παποράκι βεβαίως δὲν θὰ ἐξελάμβανε τὸν Καρδαράκην ὡς Γυρατσίνην· ἀκόμη ὀλιγώτερον ἠδύνατο νὰ ἐκλάβῃ τὴν Σκεύω τὴν Σαβουρόκοφαν ὡς μπαρμπα-Σταμούλην Καρδαράκην, καὶ διὰ τοῦτο ὁ μπαρμπα-Νίκας ἐπροτίμησε νὰ διηγηθῇ ὅλην τὴν ἀλήθειαν εἰς τὸν Ἀλέξην.

Ὁ Ἀλέξης τὸ Παποράκι ἔκαμε τὸν σταυρὸν τοῦ ἀνάποδα, τὸν ἔκαμε μὲ τὸ ζερβὶ τὸ χέρι, καὶ τέλος τὸ ἐχώνευσεν. Ἐπὶ τέλους τί τὸν ἔμελεν αὐτόν; Ἦθελεν ἡ θεια-Σκεύω νὰ ὑπάγῃ βαρδιάνος εἰς τὰ καράβια τὰ σπόρκα, ἃς ἐπήγαιεν. Αὐτὸς θὰ τὴν μετέφερεν εἰς τὴν ἐρημόνησον, θὰ τὴν ἐξεμβαρκάριζεν εἰς τὸν κάβον, καὶ ἃς ἔκαμνε καλά.

Τρέλα γυναικεία ἦτον καὶ αὐτό, καθὼς τόσαι ἄλλαι. Τῆς εἶχε καρφωθῆ εἰς τὸν νοῦν, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἡσυχάσῃ, πρὶν φθάσῃ εἰς τὴν καραντίαν καὶ εὔρη τὸν υἱὸν τῆς. Εἶδισιν περὶ αὐτοῦ, τί ἐγίνετο, δὲν ἠμπόρεσε νὰ λάβῃ οὔτε ἀπὸ τὸν Ἀλέξην, οὔτε ἀπὸ ἄλλον βαρκάρην, οὔτε ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὑγειονομικὴν ὑπηρεσίαν διὰ μέσου τοῦ Νίκα.

Αὐτὴ θὰ ἐπήγαιεν εἰς τὴν καραντίαν, εἰς τὰ καράβια τὰ σπόρκα. Ἄν ἔζη ὁ υἱὸς τῆς, θὰ τὸν εὔρισκε. Ἄν ἦτον διὰ ζωὴν, αὐτὴ θὰ τὸν ὑπηρέτει, αὐτὴ, καὶ ὄχι ἄλλος θὰ τὸν ἐνοσήλευε. Θὰ ἐβοηθοῦσε τὸ ἔργον τῆς θείας Προνοίας, ἂν ἦτον ἀπὸ Θεοῦ νὰ ζήσῃ. Τὴν χολέραν αὐτὴ δὲν τὴν ἐφοβεῖτο. Εἶχε τὴν προκατάληψιν ὅτι ἦτο ἄτρωτος. Εἶχεν ὑποφέρει ἤδη ἅπαξ ὄχι πολὺ βαρέως ἀπὸ χολέραν, καὶ εἶχε γλυτώσει, νέα ἀκόμη, τῷ 1848, ὅταν ἡ φοβερά νόσος ἐνέσκηψεν εἰς τὴν μικρὰν παραθαλάσσιον πολίχνην. Ἐπὶ τέλους, ἃς ἐκολλοῦσε τὴν χολέραν, δὲν τὴν ἔμελεν. Ἄς ἐζοῦσε τὸ παιδάκι τῆς, καὶ ἃς ἀπέθνησκεν αὐτὴ. Ἄν ἦτο πάλιν διὰ θάνατον, Θεὸς νὰ τὸ φυλάῃ, τὸ παιδί τῆς, τότε θὰ τὸ ἐβλεπε, θ' ἀπέθαινε στὰ χέρια τῆς, δὲν θὰ εἶχε παράπονο. Φθάνει μόνον νὰ τὸν ἐπρόφθανε ζωντανόν, καὶ δὲν θὰ τὸ εἶχε παράπονο. Τέλος ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ τὸ παράτολμον τοῦτο διάβημα, καὶ τὰ πράγματα ἤρχοντο εὐνοϊκὰ ἕως τώρα. Ἡ καρδιά τῆς ἦτον ζεστή. Μόνον ἐκρύωσε κάπως, ὅταν ἐφθασεν εἰς τὴν ἐρημόνησον, καὶ ἤυρε τὸν Γιάννην τὸν Μπρίκον τὸν γείτονά τῆς. Κατ' ἀρχὰς ἐχάρη ὅταν τὸν εἶδε. Μόνον πόσον ἄτυχα* τῆς ἐφάνη ὅταν ἐκεῖνος δὲν ἤξευρεν, ὡς ἔλεγε, τί γίνεται ὁ υἱὸς τῆς, ὁ Σταῦρός τῆς. Αὐτὸ δὲν ἦτο καλὸν σημεῖον. Ἡ ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν, καὶ αὐτὸ δὲν ἦτο παρήγορον, οὔτε καθησυχαστικόν, ἢ εἶχεν ἀποθάνει ὁ Σταῦρος καὶ δὲν ἠθελε νὰ τὸ μαρτυρήσῃ.

* * *

Εἰς τὸ πέραμα τὸ μεταξὺ τῶν τριῶν κάβων, ἀπὸ τὸν ἔξω κάβον ἕως τὸν μέσα κάβον τοῦ Ἁγίου Φλώρου, καὶ ἀπὸ τὸν μέσα κάβον ἕως τὸν Λαλαριᾶν, ὁ Γιάννης ὁ Μπρίκος ἐτραβοῦσε τὰ κωπία, καθήμενος στὰ κάργα*, καὶ ἐλιανοτραγουδοῦσε μέσα τοῦ παλαιὰ ναυτικὰ τραγούδια. Δὲν ἠρώτησεν οὔτε μία λέξιν διὰ τὴν γυναικὰ τὴν Γαρουφαλιά, μετὰ τὰ τυπικὰ χαιρετίσματα, τὰ ὁποῖα τοῦ εἶχεν εἰπεῖ ἡ θεια-Σκεύω. Δὲν τὸν ἔμελεν ἂν ὁ κόσμος ὑπέφερε γύρω του ἢ ἀπέθνησκεν, ἂν ἐπασχεν ἐκ χολέρας ἢ ἐκ πείνης ἢ ἐξ ἄλλων δεινῶν. Αὐτὸς ἐτραγουδοῦσε τοὺς παλαιούς σκοποὺς του.

Ἡ θεια-Σκεύω, διὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ, ἤρχισε νὰ τοῦ διηγῆται πῶς ἡ γυναικὰ τὸν εἶχε τρομάξει ἅμα ἔμαθεν ὅτι αὐτὸς εἶχε σπορκαρισθῆ, πῶς

ὑπώπτευε καὶ ἐφοβεῖτο μὴ πάθῃ κακόν, καὶ πῶς αὐτὴ, ἡ Σκεύω, ἐπῆγεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς διὰ νὰ τῆς δώσῃ θάρρος, εἰποῦσα μάλιστα αὐτῇ ὅτι ὁ ἄνδρας τῆς, ὁ Γιάννης, καὶ ὁ Σταῦρος, ὁ υἱὸς αὐτῆς, τῆς Σκεύως, θὰ ἦσαν μαζί εἰς τὴν καραντίνα...

— Βέβαια, θὰ ἔβαλε τὲς φωνές κ' ἐμάζωξε τὸν κόσμον πάλι! ἀνέκραξεν ὁ Γιάννης ὁ Μπρίκος, ὅστις ἐνθυμεῖτο ἴσως καὶ ἄλλην παραπλησίαν περίστασιν. Ἦτον ἀνάγκη, κατάλαβες, νὰ φωνάξῃ, γιὰ νὰ τὴν ἀκούσουν πῶς ὁ ἄνδρας τῆς ἐσπορκαρίστηκε κ' ἔμεινε στὴν καραντίνα. Δὲν πάει νὰ κουρευέται;

Ἡ θεια-Σκεύω ἐδάγκασε τὴν γλῶσσάν τῆς κ' ἐκοίταξεν ἔμφοβος τὸν πορθμέα. Δὲν εἶχεν ὑπολογίσει ὅτι ἡ διήγησίς τῆς ἦτο πιθανὸν νὰ ἐξοργίσῃ τὸν Γιάννην.

— Ἐσεῖς οἱ γυναῖκες, κατάλαβες, μὲ συμπαθᾶς νὰ σοῦ πῶ, θεια-Σκεύω, δὲν ἔχετε κουκούτσι μυαλό! Πῶς δὲν ἐμπαρκάρισε κι αὐτὴ νὰ ῥθῆ νὰ μ' εὐρῆ, καθὼς ἐμπαρκάρισε τουλόγου σου κ' ἤρθες νὰ βρῆς τὸ γυιό σου! Πῶς δὲν ἐφόρεσε κι αὐτὴ ἀνδρικήια, καθὼς τουλόγου σου! Τότε πιά θὰ εἴχαμε δυὸ χαρὲς... καὶ τρεῖς τρομάρες. Τώρα τὰ ἔχουμε μεριά, τότε θὰ τὰ ἐκάναμε σωστὸ φόρτωμα.

— Φόρτωμα σᾶς εἶναι οἱ γυναῖκές σας! εἶπε μὲ τόνον μομφῆς ἡ θεια-Σκεύω.

— Φόρτωμα! σωστὸ φόρτωμα! ἀπήντησεν ὁ Γιάννης ὁ Μπρίκος. Δὲν εἶναι ἄλλο χειρότερο φόρτωμα, χειρότερο πανωσάμαρο, ἀπ' τὶς γυναῖκες. Τουλόγου σου πάλι, τί σοῦ ἤρθε, νὰ ἔχουμε καλὸ ρῶτημα, θεια-Σκεύω, νὰ φορέσῃς τίς βράκες τοῦ σχωρεμένου τοῦ μπαρμπα-Γιαλῆ, καὶ νὰ κοπιάσῃς στὴν καραντίνα, νὰ περάσῃς γιὰ βαρδιάνος στὰ σπόρκα;

Ἡ θεια-Σκεύω ἀπήντησε μὲ τόνον δεικνύοντα ὅτι ἡ συζήτησις ἦτο ὀχληρὰ δι' αὐτήν.

— Καθεμιὰ χριστιανή, αὐτὴ μοναχὴ ξέρει τὸν πόνο τῆς...

— Καὶ τί θὰ κάμῃς τουλόγου σου τώρα μὲς στὴν καραντίνα; Ἐδῶ καράβια χάνονται, θεια-Σκεύω.

— Θυμήθηκες σὺ γείτονας νὰ πῆς, θυμηθήκατε κανένας ἀπὸ σᾶς τοὺς πατριῶτες, νὰ μοῦ στείλετε ἓνα μαντάτο, νὰ μάθω τί γένεται ὁ Σταῦρος;

— Καὶ ποιὸς ξέρει ἐδῶ τί γίνεται ὁ ἄλλος, θεια-Σκεύω; Ἐδῶ εἶναι ποιὸς ξέρει πόσες χιλιάδες κόσμος... Κοίταξε πόσα καράβια!

Ὁ Γιάννης ἐδείκνυε τὴν σειρὰν τῶν ἑξ ἢ ἑπτὰ μεγάλων πλοίων τὰ ὁποῖα εἶχον φθάσει ἀπὸ δύο ἡμερῶν, καὶ ἦσαν ἠγκυροβολημένα εἰς ἀπόστασιν

πολλῶν ὀργυιῶν ἀπὸ τῆς ἀκτῆς, δεξιόθεν τῆς πλεούσης μὲ τὴν πρῶραν πρὸς μεσημβριαν φελούκας. Ἡ Σκεύω τὰ εἶδεν ὅλα τὰ καράβια τὰ ὅποια τῆς ἐδείκνυεν ὁ Γιάννης καὶ τῆς ἐφάνησαν πολλά, πάμπολλα, παραπάνω ἀπὸ ἑκατόν.

Ἀριστερόθεν, κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς, ἦσαν ἀραδιασμένα εἰκοσιπέντε ἢ τριάντα μικροκάικα διαφόρου σκαριοῦ καὶ ἀρματωσιᾶς· γολετιά, βρατσέρες, τρεχαντήρια, κότερα, τσερνίκια, τράτες, σκαμπαβίες καὶ βάρκες. Ἡ Σκεύω τὰ εἶδε, καὶ τῆς ἐφάνησαν πολλά, ἀμέτρητα, παραπάνω ἀπὸ πεντακόσια. Ἡ σελήνη ἀρτίως ἀνατείλασα ἐμοίραζε τὸ φῶς τῆς μεταξὺ τῆς ὑψηλοτέρας συνδένδρου κορυφῆς τῆς ἐρημονήσου καὶ τοῦ φωσφορίζοντος καὶ φλοισβίζοντος ἀπὸ τὴν ἐλαφρὰν αὐραν κύματος, ἔρριπτεν ἀφθόνους τὰς ἀκτίνας τῆς ἐπὶ τῶν στιλβόντων ἐξαρτίων τῶν μεγάλων πλοίων, καὶ ἄφηνεν εἰς τὴν σκιάν, ὑπὸ τὴν σκοτεινὴν ἀκτὴν, τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν μικρῶν πλοίων. Φῶτά τινα ἔλαμπον τῆδε ἀκεῖσε ἐπὶ τῶν πλοίων. Ἡμερία καὶ σιωπή, ἐκτὸς ἀραιῶν τινῶν φωνῶν, ἐπεκράτει ἐπὶ τῶν πλοίων, συγκεχυμένη δὲ βοή ἠγείρετο ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τῆς μικρᾶς νήσου. Ἡ φελούκα εἶχε φθάσει ἤδη ἀντικρὺ εἰς τὸν Λαλαριᾶν, μεγάλην ἴσαλον πεδιάδα πλήρη χονδρῶν καὶ στιλπνῶν χαλίκων, ἐφ' ὧν τὸ φέγγος τῆς σελήνης πίπτον προσέδιδε γλυκεῖαν μελαγχολικὴν ὄψιν.

Πλησίον ἐκεῖ ἐπὶ τῆς αὐτῆς πεδιάδος, ἐκεῖ ὅθεν ἤρχιζε τὸ χόρτον νὰ φύεται, καὶ θάμνοι νὰ ἔρπωσιν, ἀπὸ τὸν Λαλαριᾶν καὶ ἄνω, ἐφαίνοντο πέντε ἢ ἕξ πρόχειροι σκηναί, μὲ παλαιὰ καραβόπανα, μὲ κώπας καὶ μὲ κοντάρια κατασκευασθεῖσαι. Φῶτα ἔλαμπον εἰς τὸ αὐτὸ μέρος. Ἐκεῖ εἶχον εὔρει προσωρινὴν στέγην ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ὀκτῶ ἢ δέκα οἰκογένειαι, αἱ πρῶται ἐλθοῦσαι ἀπὸ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν. Διότι δὲν εἶχε γίνῃ ἀκόμη ἡ μεγάλη συρροή, ἣτις ἤρχισε μετὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας. Καὶ ὁ Γιάννης ὁ Μπρίκος ὠμίλει περὶ χιλιάδων κόσμου, ὡς νὰ προέλεγε τὸ μετ' ὀλίγον μέλλον, διότι πράγματι ἐπεριμένοντο πάμπολλα πλοῖα νὰ καταπλεύσωσι μετ' οὐ πολὺ καὶ μέγα θὰ ἦτο τὸ πλῆθος τῶν ταξιδιωτῶν ὅσους θὰ ἔφερον ταῦτα.

Οὐ μακρὰν τοῦ Λαλαριᾶ ἐλθοῦσα ἠγκυροβόλησεν ἡ φελούκα τοῦ Γιάννη τοῦ Μπρίκου. Ὁ βαρκάρης ἐθαλάσσωσεν* ὁ ἴδιος, ἔσυρε τὴν φελούκαν ὀλίγας σπιθαμὰς πρὸς τὴν ἄμμον. Ἡ γραῖα Σκεύω, ὡς νὰ ἐνθυμήθη τὰ νιάτα τῆς, ἐσηκώθη, ἐπήδησεν ἐλαφρὰ εἰς τὴν ἄμμον, ἔβρεξεν ὀλίγον τὰ πασουμάκια τῆς εἰς τὸ κῦμα, ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ εἶπε: «Πάντα κατευόδιο!»

* * *

Τὴν πρωίαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἣτις ἦτο ἡ 18ῃ Αὐγούστου, ἡμέρα Τετάρτη τῆς ἐβδομάδος, μνήμη τῶν Ἁγίων Μαρτύρων Φλώρου καὶ Λαύρου, περὶ τὸ λυκαυγές, ὅταν ὁ πάτερ Νικόδημος ὁ Μανασσῆς ἐξύπνησε καὶ κατέβη εἰς τὸν εὐκτήριον οἶκον διὰ νὰ ψάλη τὸν ὄρθρον (δὲν ὑπῆρχε ναῖσκος εἰς τὸ μικρὸν μετόχιον, ἀλλὰ μόνον εὐκτήριος οἶκος, ἄνευ θυσιαστηρίου καὶ

καταπετάσματος), ένθυμήθη τήν ήμέραν καί παρεκάλεσεν, ώς εἶπομεν, τοὺς δύο Ἁγίους νά ἐλευθερώσωσι τόν κόσμον ἀπό τήν χολέραν, ἐλευθερώνοντες αὐτόν ἀπό τοὺς χολεριασμένους· ὅπως τόν παλαιόν καιρὸν εἶχον ἐλευθερώσει τόν κόσμον ἀπό τήν νοητὴν χολέραν, τήν εἰδωλολατρίαν, ἀρχιτέκτονες ὄντες, καί λαβόντες παραγγελίαν ἀπὸ τὸν ἡγεμόνα νά κτίσωσι ναὸν εἰδωλολατρικόν, κρημνίσαντες δὲ κάτω τὰ εἰδώλα, καί ἀναστηλώσαντες τήν λατρείαν τοῦ Χριστοῦ, ψάλλοντες ἅμα: «Δόξα σοι Χριστέ ὁ Θεός, ἀποστόλων καύχημα, μαρτύρων ἀγαλλίαμα...» Ὁ πάτερ Νικόδημος ἀνέγνωσε τὸν ὄρθρον κατὰ τὸν ἰδιάζοντα αὐτῷ τρόπον, διὰ τοῦ κομβοσχοινίου καὶ τῆς ἐπ' ἄπειρον ἐπαναλήψεως τοῦ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ». Διὰ τοῦτο δὲν ἤνοιξε κὰν τὸ Ὁρολόγιον διὰ νά ἰδῆ τίνος Ἁγίου μνήμη ἦτο. Ὁρολόγιον εἶχε τὸν νοῦν του, καὶ τοῦτο ἤρκει. Ὁροσκόπιον εἶχε τὸν ἔναστρον οὐρανόν, μὲ τήν Πούλιαν, τὸν Πῆχυν, τὸ ἄστρον τοῦ Βορρᾶ καὶ τοὺς τόσους ἀστερισμούς του. Παρακλητικὴν καὶ Μηναιὸν εἶχε τὸ κομβοσχοῖνι του. Οἱ γονεῖς του δὲν τὸν εἶχον στείλει εἰς τὸν διδάσκαλον, ὅταν ἦτο παιδίον. Εἶχεν ἀνατραφῆ εἰς τὸ βουνόν. Εἶχεν αὐξήσει εἰς τὰς βραχώδεις ἀκρωρείας ὅπου ὠδήγει τὰς αἰγὰς του, καὶ ἐτελείωνε τὰς ἡμέρας του εἰς τὴν ἐρημόνησον.

Τὴν προτεραίαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης (διότι ἡ διήγησίς μας κινδυνεύει ἴσως νά γίνῃ πρωθύστερος, καὶ ὑπεπέσομεν εἰς ἀνακριβείας τινὰς καὶ χρονολογικὰς ἀντιφάσεις, ἐφ' ᾧ ἐπικαλούμεθα τὴν ἐπιείκειαν τῶν ἀναγνωστῶν) εἶχε φθάσει ἀπὸ τὴν πολίχνην καὶ ὁ μαστρο-Στάθης ὁ Χερχέρης μὲ ὅλους τοὺς μαστόρους του. Ἡ ξυλικὴ εἶχε κομισθῆ τὴν πρὸ αὐτῆς ἔσπέραν, ἐξ ἧς ἑπτὰ βαρκαδιές, μὲ τὰς συνήθεις φελούκας. Ὁ ἀρχιτέκτων ἔφθασε τὴν πρωίαν καὶ ἤρχισε μετὰ ζέσεως τὴν ἐργασίαν του. Ἦτο δὲ ἀνυπόμονος νά τελειώσῃ τὰ παραπήγματα, εἰ δυνατόν, ἐντὸς τῆς ἡμέρας. Εἶχεν ὑποχρεωθῆ διὰ τοῦ συμβολαίου, τοῦ συνταχθέντος εὐθύς μετὰ τὴν δημοπρασίαν, καὶ διὰ τῶν ὄρων αὐτῶν τῆς προκηρύξεως, νά κατασκευάσῃ τριάντα μεγάλα παραπήγματα καὶ πενήντα μικρότερα πρὸς στέγασιν τῶν ὑπὸ κάθαρσιν ταξιδιωτῶν.

Τὴν ἔσπέραν τῆς 18ης Αὐγούστου περὶ τὴν ἐνάτην ὥραν, εἶχε φθάσει καὶ ἡ Σκεύω εἰς τὴν καραντίαν. Ἡ ταλαίπωρος γραῖα, πρὶν ἀποφασίσῃ νά βάλῃ εἰς πρᾶξιν τὸ παράβολον διάβημά της, εἶχε προσπαθήσει διὰ τοῦ μπαρμπανίκα (καὶ τοῦτο ἦτο τὸ πρῶτον αἴτημά της τὸ ὅποῖον ὑπέβαλεν εἰς τὴν μετ' αὐτοῦ συνέντευξιν) νά κατορθώσῃ ἂν ἦτο δυνατόν νά τὴν παραλάβωσιν οἱ λεμβούχοι οἱ ἐκτελοῦντες τὰ καθημερινὰ ταξίδια εἰς τὴν ἐρημόνησον, διὰ νά τὴν ρίψωσιν ἀπλῶς ἐπάνω εἰς τὸν κάβον τοῦ Ἁγίου Φλώρου, καὶ αὐτὴ εὐχαρίστως θὰ ἐδέχετο νά σπορκαρισθῆ ὁμοῦ μὲ τόσους ἄλλους χριστιανούς. Ἀλλ' εἶχε μάθει ὅτι τὸ πρᾶγμα ἦτο ἀδύνατον. Αὐστηρὰ ἀπαγόρευσις ἦτο νά μὴ πλησιάσῃ τις, ἐκτὸς τῶν λεμβούχων καὶ τῶν ἐχόντων εἰδικὴν ἄδειαν, εἰς τὴν ἐπιχώλερον νῆσον. Εἰς τὸ ὕψος τοῦ κάβου τοῦ Ἁγίου Φλώρου, εἶχεν ἰδρυθῆ τὴν πρωίαν τῆς Τρίτης, 17 Αὐγούστου, στρατιωτικὸς σταθμός, ἐνισχυθεὶς δι' ἀποσπάσματος ἀρτίως σταλέντος ἐκ Χαλκίδος. Τὸ ἀπόσπασμα συνίστατο ἐξ ἑνὸς ἐνωμοτάρχου, τριῶν

χωροφυλάκων, ἐνὸς δεκανέως καὶ ἐννέα ὀπλιτῶν τοῦ πεζικοῦ.

Μέρος τοῦ ἀποσπάσματος ἐστάθμευε διαρκῶς ἐπὶ τοῦ λόφου, τοῦ ὑπερκειμένου τῆς ἀπωτέρας ἀκτῆς ἐφ' ἧς ἀπεβίβαζον τὰ ἐμπορεύματα οἱ λεμβοῦχοι, καὶ ὅταν προσήγγιζε πλοῖον μὴ ἔχον εἰδικὴν ἄδειαν, ἢ ἄτομον περὶ τοῦ ὁποίου δὲν εἶχε γνῶσιν ὁ σταθμάρχης, πάραυτα μία φωνὴ «Στόπ», ἐξερχομένη ἀποκάτω ἀπὸ τὰ πεῦκα, ὅπου εἶχον ἰδρύσει τὸ στρατόπεδόν των οἱ ἄνδρες τοῦ στρατοῦ, ἠκούετο παγώνουσα τὸ αἶμα τοῦ πλέον τολμητίου. Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, ὁ σταθμάρχης εἶχε μετρήσει ἀπὸ τῆς πρωίας ὑψηλὰ ἀπὸ τὴν σκοπιάν του ἐξ ἀποβιβασθέντας ἐπὶ τῆς ἐρημονήσου, καὶ ὀδηγηθέντας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ προσωρινοῦ λοιμοκαθαρηρίου. Τὸ ἔγγραφον τὸ ὁποῖον εἶχε λάβει τὸ πρωὶ ἀπὸ τὸ ὑγειονομεῖον ἐμνημόνευεν ἑπτὰ νέους βαρδιάνους στρατολογηθέντας χθές, καὶ μέλλοντας νὰ φθάσωσιν ἐντὸς τῆς σήμερον εἰς τὴν ἐπιχόλερον νῆσον· ὁ ἐνωμοτάρχης εἶχε μετρήσει ἀπὸ τὸ πρωὶ ἐξ, καὶ ἠπόρει πῶς ἐβράδυνε ὁ ἄλλος. Τέλος ἔφθασε περὶ λύχνων ἀφάς, εἰς τὸ τελευταῖον ταξίδιον του, ὁ Ἀλέξης τὸ Παποράκι.

Ὁ Ἀλέξης τὰ εἶχε καλὰ μὲ τοὺς στρατιώτας, διότι δὲν παρέλειπε ποτὲ νὰ τοὺς φέρῃ καπνὸν καὶ ρῶμι. Οὐχ ἦττον ἅμα ἐπλησίασεν εἰς τὴν ξηράν, δὲν ἐλησμόνησε διὰ καλὸν καὶ διὰ κακὸν νὰ φωνάξῃ μὲ μεγάλην φωνήν:

— Αὐτὸς ποὺ φέρνω εἶναι ὁ ἕβδομος βαρδιάνος γιὰ σήμερα, κύριε σταθμάρχη!

— Καλά! ἀπήντησεν ἀποκάτω ἀπὸ τὸν πεῦκον μία νυσταλέα φωνή.

Ὁ σταθμάρχης δὲν ἐσκοτίζετο νὰ ἴδῃ καὶ ἐξετάσῃ ὁ ἴδιος τὸν βαρδιάνον. Αὐτὸ δὲν ἦτο ἰδική του δουλειά, ἦτο τοῦ ἱατροῦ. Τί ἀνάγκην εἶχεν αὐτὸς νὰ ἐξετάζῃ γέρους καὶ πτωχοὺς ἀνθρώπους; Ὁ ἱατρὸς ἦτο πράγματι ἡ ἀνωτέρα ἀρχή, μέσα εἰς τὴν νῆσον. Συνεννοεῖτο ἀπ' εὐθείας μὲ ὅλας τὰς ἀρχὰς ἔξω, καὶ συχνὰ ἔγραφε καὶ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, ἐκτραγωδῶν τὴν κατάστασιν. Ὁ σταθμάρχης ἐγέλασε τὴν στιγμὴν ἐκείνην, διότι τοῦ ἐπῆλθεν ἡ ἐπομένη σκέψις, διὰ τὰ συμβαίνοντα, τὰ ὁποῖα τοῦ ἐφαίνοντο ὡς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς ἱατρικῆς ἐπιθεωρήσεως: «Νὰ σὲ ἐπιθεωρῇ ὁ γιατρός ὄχι γιὰ νὰ πάρῃς πράτιγο, ἀλλὰ γιὰ νὰ μβῆς καραντίνα... εἶναι σὰν νὰ σὲ δοκιμάζῃ ἂν εἶσαι καλὸς γιὰ νὰ χολεριασθῆς!»

* * *

Πράγματι, ὁ ἱατρὸς ἐνήργει ὡς ἀνωτέρα ἀρχή ἐντὸς τοῦ προσωρινοῦ λοιμοκαθαρηρίου, καὶ πρὸς αὐτὸν ὠδηγεῖτο πᾶς νεωστὶ ἐρχόμενος, εἴτε ταξιδιώτης ἦτο ἀπὸ τὰ μακρινὰ χολεριασμένα μέρη, εἴτε ἐργολάβος καὶ ἔμπορος ἐρχόμενος ἐκ τῆς νήσου διὰ νὰ πωλήσῃ τὴν τέχνην του, εἴτε «βαρδιάνος γιὰ τὰ σπόρκα», φύλαξ διὰ τὰ ἐπιχόλερα πλοῖα στρατολογούμενος ὑπὸ τῆς ὑγειονομικῆς ἀρχῆς. Ὁ ἱατρὸς, πρεσβύτης,

ὑπερβάς τὸ πεντηκοστὸν ἔτος εἶχε σπορκαρισθῆ ἀκουσίως ἐλθὼν τὰς πρῶτας ἡμέρας διὰ νὰ ἐπιθεωρήσῃ τοὺς ἐπιβάτας, καὶ μὴ προφθάσας νὰ ἐξέλθῃ ἐγκαίρως ἐκ τῆς ἐρημονήσου, ἣτις ἐκηρύχθη ἐπιχόλερος ἐν τῷ μεταξύ. Ἐκ Γερμανίας καταγόμενος, εἶχε κατέλθει εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος. Ἀπὸ τοῦ 1845 εἶχεν ἀποκατασταθῆ εἰς τὴν νῆσον, εἶχε προσφέρει τὰς ἐκδουλεύσεις του εἰς τὴν χολέραν τοῦ 1848, καὶ δὲν εἶχε παύσει ἔκτοτε ν' ἀναφαίνεται παντοῦ ὅπου ἦτο χολέρα καὶ καραντίνα. Οἱ κατὰ καιροὺς ὑπουργοὶ τῶν Ἑσωτερικῶν, γνωρίζοντες τὴν ἰκανότητά του, τὸν ἀπέσπων πολλάκις ἐκ τῆς νήσου καὶ τὸν ἔστελλον ἐπὶ ἀδωρῶ μισθῶ εἰς τὰ μεγάλα κέντρα τῶν καθάρσεων ἐν Ἑλλάδι.

Ὁ ἀγαθὸς ἰατρὸς εἶχεν ἀνάψει τὸ μακρὸν τσιμπούκι του, μὲ τὸ ἠλέκτρινον στόμιον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀχώριστον εἰς πᾶν ταξιδίον του, καὶ τὸ ὁποῖον εὐτυχῶς ἠδυνήθη νὰ μετᾶσχη τοῦ σπορκαρισμοῦ τοῦ κυρίου του. Εἶχε πῆξει μικρὰν σκηνην πλησίον ἐνὸς πεύκου, πρὸς τὴν ρίζαν τοῦ λόφου, ὀλίγον ἀπώτερον τοῦ μέρους ὅπου ἦσαν αἱ ἄλλαι πρόχειροι σκηναί. Ἐξω τῆς θύρας καθήμενος, ἐπὶ τινος ξηροῦ στελέχους, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἐρρέμβαζε βλέπων τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, ἀλλεπάλληλα ἐρχόμενα, ὀρχούμενα καὶ φεύγοντα, ἐφ' ὧν ἀντανεκλῶντο τόσαι τρέμουσαι σελῆναι, καὶ τόσα μηκυνόμενα ὀφιοειδῆ φῶτα ἐκρέμαντο κάτω ἀπὸ τὰς τρόπιδας τῶν ἀραγμένων πλοίων. Ὅπισθεν του τὸ δάσος τῶν πευκῶν, ἀργυρούμενον τὴν κορυφήν ἀπὸ τὸ ὠχρὸν μελαγχολικὸν φέγγος, ἀδιαπέραστον εἰς τὸ βάθος ἀπὸ τὰς ἀσθενεῖς ἀκτίνάς του, ἐθρόει κ' ἐμορμύριζεν ἀπὸ μυρίας μυστηριώδεις δονήσεις ὑπὸ τὸ ἐλαφρὸν φύσημα τῆς αὔρας τῆς νυκτερινῆς. Μεγάλῃ ἦτο ἡ θερμότης, ὁ νότος εἶχεν ἀρχίσει ἤδη νὰ πνέῃ, καὶ μόλις πρὸς τὴν ἐσπέραν εἶχε κόψει ὁ ἄνεμος. Ἄνω εἰς τὸν οὐρανὸν ἐφαίνοντο πρὸς δυσμᾶς καὶ πρὸς νότον νέφη τινὰ μελαγχολικὰ καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα, ἡμίγυμνος ἀκόμη μὲ τὰ ἀπομείναντα ράκη τοῦ ἕαρος, μὲ τὰ πρῶτα κιτρινίζοντα φύλλα τοῦ φθινοπώρου, ἐφαίνετο ἐπαιτοῦσα βροχὴν.

Ὁ κ. Βίλελμ Βουνδ ἐκάπνιζε ταχέως καὶ θορυβωδῶς τὸ τσιμπούκι του, καὶ ἔβγαζε μεγάλας τολύπας καπνοῦ ἀπὸ τὸ στόμα, μετὰ πλαταγισμοῦ τῶν χειλέων, κολλώσας πρὸς στιγμὴν περὶ τὸν μέγαν, παχὺν καστανὸν μύστακά του, καὶ ἀνερχομένας ἐλικοειδῶς εἰς τὸν προέχοντα πρὸς τὸ μέρος τῆς σκηνης ἀπώτερον κλῶνα τοῦ πεύκου. Ἐφαίνετο κάπως πειστωμένος, καὶ δὲν ἀπῆντα εἰς τὰ πολλὰ σχέδια τὰ ὁποῖα τοῦ ἐξέθετε λεπτομερῶς, ἀντικρὺ του καθήμενος, ὁ ἀρχιτέκτων Εὐστάθιος ὁ Χερχέρης, τὴν προτεραίαν φθάσας, ὅστις περιέγραφε πρὸς τὸν ἰατρὸν τὴν προσεχῆ ἐργασίαν του, καὶ ἐξεθείαζε τὰ παραπήγματα τὰ ὁποῖα ἔμελλε νὰ κατασκευάσῃ, ὡς τέλεια εἰς τὸ εἶδός των. Ὁ κ. Βίλελμ Βουνδ ἐλικνίζετο τερπόμενος ἀπὸ τὴν φωνὴν τοῦ ἀρχιτέκτονος, ἀλλὰ δὲν ἐπρόσεχεν εἰς τὰς λέξεις, καὶ ἐνίστε ἐσφύριζε, καὶ ἐμάσα μισὰς βλασφημίας, τὰς ὁποίας ἀνεμείγνυε μὲ τὸν καπνὸν τοῦ τσιμποুকίου του, καὶ τὰς ἔστελλε νοερῶς ἐναντίον τοῦ ὑγειονόμου καὶ τῶν ἄλλων ἀρχῶν τῆς νήσου.

Διὰ εἰκοστὴν φορὰν, ἔβγαλεν ἀπὸ τὴν τσέπην του ἐν ἔγγραφον τὸ ὁποῖον

εἶχε λάβει τὴν πρωΐαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀπὸ τὸ ὑγειονομεῖον, καὶ ἀνάψας κηρίον τὸ ἀνεγίνωσκε. Τὸ ἔγγραφον διελάμβανεν ὅτι ἀπεστέλλοντο αὐθημερὸν φύλακες διὰ τὰ ἐπιχόλερα πλοῖα, ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν, ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, εἰς τὸν τόπον τῆς καθάρσεως. Ὁ ἰατρὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ πῶς εἶχον ἔλθει ἕξ, ἐνῶ ἀνεφέροντο ἑπτὰ, καὶ διατί δὲν εἶχεν ἔλθει ὁ ἕβδομος. Ἐπειτα δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ ἀκόμη, καὶ αὐτὸ τὸν ἐφούρκιζε περισσότερο, τί συνέβαινεν ὡς πρὸς τὸ ὄνομα τοῦ ἕβδομου. Ὁ Βουνδ δὲν εἶχε προσέξει κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ ὀνόματα, οὔτε τὸν ἐνδιέφερον ταῦτα. Ἄλλ' ἦτο, ἐκτὸς τῆς ἰδιοτροπίας καὶ τοῦ ὀργίλου χαρακτῆρος, ἀγαθὸς ἀνὴρ, καὶ [χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ] εἶχεν ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς πτωχοὺς ἀνθρώπους. Χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, ἐγνώριζεν, ἀπὸ εἰκοσαετίας διατρίβων ἐν τῷ τόπῳ, ὅλα σχεδὸν τὰ ὀνόματα τῆς πολίχνης. Τοῦ ἐφαίνετο λοιπὸν, ἦτο βέβαιος μάλιστα, ὅτι ὁ ὡς ἕβδομος ἀναφερόμενος ἐν τῷ ἐγγράφῳ τοῦ φίλου του, τοῦ ὑγειονόμου, ἦτο ἀποθαμμένος πρὸ πολλοῦ. Συνήθειαν δὲν εἶχε βεβαίως ὁ ἰατρὸς νὰ προπέμπῃ τοὺς νεκροὺς εἰς τὰς κηδεῖας. Ἄλλ' εἶχε συνήθειαν νὰ ἐκδίδη πιστοποιητικὰ νεκροσκοπίας «ἐνταφιαστήρια», καὶ δι' ἐκείνους τῶν νεκρῶν τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐπισκεφθῆ μέχρι τῶν ἐσχάτων στιγμῶν των, καὶ δι' ἐκείνους τοὺς ὁποίους οὐδόλως εἶχεν ἐπισκεφθῆ. Αὐτὸν δὲ τὸν Σταμάτιον Γυρατσίνην ἐνθυμῆτο πολὺ καλὰ ὅτι τὸν εἶχεν ἐπισκεφθῆ πολλάκις, ὅτι εἶχεν ἀποθάνει στὰ χέρια του, καὶ ὅτι εἶχεν ἐκδώσει πιστοποιητικὸν διὰ τὴν ταφὴν του. Τί συνέβαινε λοιπὸν; Ἡ πρέπει νὰ ὑπῆρχε δεύτερος Σταμάτης Γυρατσίνης, ἕγγονος τοῦ πρώτου· ἀλλὰ τότε ἔπρεπε νὰ ἔχη ἡλικίαν εἴκοσιν ἐτῶν καὶ ὄχι ἐξήντα, οἷα ἐφέρετο ἐν τῷ ἐγγράφῳ· ἢ ὁ δεύτερος Σταμάτης Γυρατσίνης θὰ ἦτο ἀνεψιὸς ἢ πρωτεξάδελφος τοῦ ἀποθανόντος, φέρων τὸ αὐτὸ ὄνομα. Τὸν δεύτερον τοῦτον Σταμάτην Γυρατσίνην οὐδέποτε ἐγνώρισε, καὶ ἦτο περιεργὸς νὰ τὸν γνωρίσῃ. Τὸ πρᾶγμα τοῦ εἶχε κάμει δυσανάλογον ἐντύπωσιν, ἴσως ἔνεκα τῆς μοναξίας καὶ τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐν ᾧ διετέλει. Ἀλλὰ μόλις εἶχεν ἀνάψει τὸ κηρίον, βήματα ἠκούσθησαν, καὶ ἰδοὺ παρουσιάζεται ὁ Γιάννης ὁ Μπρίκος, ὁ βαρκάρης, ὁδηγῶν τὸν καλούμενον Σταμάτιον Γυρατσίνην, μὲ δειλὸν βῆμα ἀκολουθοῦντα.

Ὁ Γιάννης ὁ Μπρίκος ἐκράτει μὲ τὴν μίαν χεῖρα φανόν, καὶ μὲ τὴν ἄλλην ἐκράτει τὸ ἔγγραφον τοῦ διορισμοῦ τοῦ βαρδιάνου, τὸ ὁποῖον εἶχε ζητήσῃ ἀπὸ τὸν καλούμενον Σταμάτην Γυρατσίνην νὰ τοῦ παραδώσῃ, διὰ νὰ τὸ ἐγχειρίσῃ εἰς τὸν ἰατρὸν. Ἐπλησίασε, τοῦ συντρόφου του μένοντος ὀλίγα βήματα ὀπίσω, ἐχαιρέτισε καὶ ἔτεινε τὸν φάκελον πρὸς τὸν ἰατρὸν:

— Τί ντιάολο τέλεις πάλι; ἀνέκραξεν ἅμα ἀναγνωρίσας τὸν λεμβοῦχον ὁ ἰατρὸς.

Ὁ Σταμάτης Γυρατσίνης πολὺ θὰ ἐπεθύμει ν' ἀπηλλάσσετο εἰ δυνατόν τῆς ἀνάγκης τῆς ἐπισκέψεως ταύτης, ἀλλὰ δὲν ἦτο κατορθωτὸν τὸ πρᾶγμα. Ὁ Γιάννης ὁ Μπρίκος τοῦ εἶχε δώσει νὰ ἐννοήσῃ ὅτι πᾶς νεωστὶ ἐρχόμενος εἰς τὸν τόπον τῶν καθάρσεων ὤφειλε νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν ἰατρὸν, καὶ ἂν μάλιστα ἦτο βαρδιάνος διὰ τὰ καράβια τὰ σπόρκα, ὁ ἰατρὸς θὰ τὸν ἐδέχετο, θὰ τὸν ἀνεγνώριζε καὶ θὰ τὸν ἐτοποθέτει ὀριστικῶς εἰς ἐν τῶν πλοίων, ἢ

καὶ ἔξω εἰς τὴν ξηράν, διότι δὲν ἦτο ὑπόχρεως νὰ λαμβάνη ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν τὰς διαταγὰς τοῦ κυρίου ὑγειονόμου ὡς πρὸς τοῦτο. Αὐτὸς δέ, ὁ Γιάννης ὁ Μπρίκος, ὡς ἐκτελῶν τὰ ἔργα τοῦ πορθμέως ἐντὸς τοῦ τόπου τῶν καθάρσεων εἶχεν ἀτομικὴν εὐθύνην διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διατυπώσεως ταύτης, καὶ ἂν παρέβαινε τὸ καθήκον του, ὑπέκειτο εἰς φυλάκισιν ἀπὸ δύο ἕως πέντε ἐτῶν, καθὼς τὸν εἶχον πληροφορήσει. Τὸ καλὸν μόνον ἦτο, διὰ τὸν Γυρασίνην, ὅτι ἡ παρουσίαις ἐγένετο νύκτα. Τὸ ἀκόμη καλύτερον ἦτο ὅτι θὰ ἐδίδοτο εἰς τὸ μυστηριῶδες ὑποκείμενον ἢ εὐκαιρία νὰ μάθῃ ἀμέσως διὰ τοῦ ἱατροῦ ποῦ ἦτο καὶ τί ἐγένετο ὁ Σταῦρος.

Τούτου ἔνεκα ἡ Σκεύω ἠκολούθησε μετ' ἐλπίδος καὶ φόβου τὸν Γιάννην, καὶ τὰ γόνατά της ἔτρεμον. Ἀφοῦ διήλθον τὸ πλάτος τῆς ἀμμουδιάς, ὅπου οἱ πόδες ἐβουλοῦσαν ἓνα δάκτυλον ἐντὸς τῆς ἄμμου, καὶ αἱ ἐμβάδες της ἐγέμισαν ἀπὸ κόκκους ἄμμου, εἰσῆλθον εἰς τὸ μονοπάτιον τὸ διαχαρασσόμενον παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ἀπεξηραμμένου βάλτου, ἀνάμεσα εἰς τὰς βουρλιές, ὑπὸ τὸ φέγγος τῆς σελήνης, ὅπου τὸ ἔδαφος φαῖον καὶ λευκὸν ἔστιλβεν ἀπὸ τὴν ἀναλαμπήν. Ἐκεῖ παρὰ τὸν βάλτον, ἀνάμεσα εἰς τρεῖς βουρλιές καὶ εἰς δύο συστήματα ἀκανθῶδων θάμνων, τὸ χῶμα ἐφαίνετο προσφάτως ἀνασκαφέν, καὶ ὑπῆρχον δύο ἐξογκώματα γῆς, τὸ ἓν μακρότερον τοῦ ἄλλου, γείτονα ἀλλήλων κείμενα, ἀποτελοῦντα μᾶλλον ἓν ἐξογκῶμα εἰς δύο.

Ἡ Σκεύω ἤρχισε νὰ τρέμη, ἡ μητρικὴ καρδιά της ἐταράχθη, καὶ ἤρχισε νὰ πάλῃ ταχέως καὶ ἀσθενῶς, καὶ λιποψυχία ἐκυρίευσεν ὅλον τὸ εἶναί της, τὰ ὄμματά της ἐσκοτίσθησαν, καὶ τὰ ὠτά της ἤρχισαν νὰ βομβῶσι, καὶ εἰς τὸ ὠχρὸν φῶς τῆς σελήνης δὲν ἦτο ὄρατὴ ἢ ὠχρότης ἣτις ἔβαψε τὸ πρόσωπόν της. Τὰ δίδυμα ἐκεῖνα ἐξογκώματα τῆς γῆς, πολὺ ὠμοίαζον μὲ δύο τάφους, μὲ δύο τάφους νωπούς, προσφάτως καὶ ἴσως αὐθημερὸν σκαφέντας. Ἡ Σκεύω ἔκυψε καὶ εἶδε καλύτερα, καὶ τῆς ἐφάνη ὅτι εἰς τὴν ἄκρην τοῦ ἑνὸς τῶν δύο λάκκων πρὸς δυσμὰς ὑπῆρχε μικρὸς πρόχειρος σταυρὸς ἐκ καλάμου, μὲ κλωστήν δεμένος εἰς τὸ κέντρον.

Διότι ἦτο ἀληθὲς καὶ δὲν ἐπεδέχετο ἄρνησιν ὅτι ὁ ἄγγελος ὁ κρατῶν τὸ μέγα δρέπανον εἶχεν ἐπιφοιτήσει αὐθημερὸν εἰς τὴν ἀποκλεισμένην νῆσον. Τὸ μεσονύκτιον πρὸς βαθὺν ὄρθρον τῆς Τρίτης εἶχε τανύσει αἰφνιδίως τὰς πτέρυγας του ἀπὸ τῶν ἀπωτέρων ἀοράτων κόσμων, καὶ εἶχε λάβει τὸ κέλευσμα τοῦ Αἰδίου, καὶ εἶχε καταπτῆ ἀπὸ τὰς πύλας τοῦ οὐρανοῦ, καὶ μετὰ τινὰ μόρια στιγμῶν χρόνου, ἀσύλληπτα εἰς τὴν διάνοιαν τῶν θνητῶν, εἶχε φθάσει εἰς τὴν ἀφανῆ μικρὰν γωνίαν, τὴν ταπεινὴν καὶ ἄγνωστον, καὶ εἶχεν ἀσκήσει τὸ ἀστόμωτον δρέπανόν του εἰς τὴν κοπὴν τῆς ζωῆς δύο ἀβρῶν πλασμάτων τῶν ὁποίων τὸ βάρος δὲν ἠσθάνετο χθὲς ἀκόμη ἢ γῆ περισσότερον παρ' ὅσον ταῦτα ἠσθάνοντο σήμερον ἐπάνω των τὸ βάρος τῆς γῆς. Ἡ μήτηρ μόλις εἶχεν ἐξέλθει προχθὲς ἀκόμη εἰς τὸν λειμῶνα τοῦ κόσμου. Ἄνθος εἶχε κοπῆ ἀπὸ τὸν κῆπον τὸν παρθενικὸν καὶ εἶχεν ἐξαχθῆ διὰ τῆς πύλης τοῦ γάμου. Τὸ βρέφος μόλις εἶχεν ἀνοιξει τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸ φῶς τῆς ζωῆς. Μήτηρ ἀνεύθυνος καὶ βρέφος ἄκακον· ἡ μήτηρ μετὰ τὰς

τρικυμιώδεις συγκινήσεις τοῦ ἔρωτος, μετὰ τὰς γαληνίους ἀπολαύσεις τοῦ γάμου, μετὰ τὰς δεινοπαθείας τῆς κυοφορίας, μετὰ τὰς ὠδῖνας τοῦ τοκετοῦ, τὸ βρέφος μετὰ τὴν πρώτην αἴσθησιν τοῦ πόνου καὶ τὴν πρώτην φωνὴν τοῦ κλαυθμυρισμοῦ, ἀνηρπάγησαν εἰς ἐπουρανίους καλιὰς, τὸ τέκνον εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μητρός, καὶ ἀμφοτέροι εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ἀγνώστου. Ὁ γάμος εἶχε τελεσθῆ ἔν Σμύρνη πρὸ δέκα μηνῶν, τὸ ζεῦγος φεῦγον τὴν χολέραν εἶχεν ἐπιβιβάσθῃ ἐκ Σμύρνης. Κατὰ τὸν διάπλουν εἶχεν ἐπέλθει, ἄωρος ἴσως, ὁ τοκετός. Τὸ πλοῖον, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸν τόπον τῆς καθάρσεως, ἐκόμιζε δύο τρυφερὰ πλάσματα μόλις ζῶντα, τὴν μητέρα χθὲς καὶ πρῶτην κόρη, τὸ βρέφος σχεδὸν ἀσώματον. Τὰ σώματα ἡμιθανῆ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν ξηράν, ἀλλ' ἡ πραεῖα αὐρα τοῦ δάσους δὲν ἦτο ἱκανὴ ν' ἀνακαλέσῃ τὴν φεύγουσαν ζωὴν διὰ τὴν ἀποδώσει εἰς τὰ δύο νεαρὰ ὄντα. Ἡ πνοὴ τοῦ ἀγγέλου, θωπευτικώτερα καὶ τῆς αὐρας τῆς νυκτερινῆς, ἀπεκοίμισε τὰ δύο ἀβρὰ πλάσματα, καὶ ὁ κραταιὸς βραχίων του ἀπεκόμισε μακρὰν εἰς ἀγνώστους κόσμους τὰ δύο πνεύματα, τὸ ἕν καθ' ἑαυτὸ μακάριον, τὸ ἕτερον κατὰ μέθεξιν εὐδαῖμον.

Ἐλαφρὰ ἡ γῆ ἐκάλυψε τὰ δύο νεαρὰ σώματα, θερμὰ ἀκόμη ἀπὸ τὴν τελευταίαν ἐπαφὴν τῆς ζωῆς, θερμὰ ἀπὸ τοὺς ἀσπασμοὺς τοῦ χηρεύσαντος νυμφίου, θερμότερα ἀπὸ τοὺς ἀσπασμοὺς τῆς ἀπορφανισθείσης μητρός, ἥτις εἶχε συνοδεύσει εἰς τὸ ταξίδιον τὴν τέως εὐτυχῆ κόρη. Καὶ τὰ πνεύματα ἀπέπτησαν καὶ ἵπταντο ἀκόμη μακρὰν, μακρὰν, καὶ ὁ ἄγγελος τὰ ἀνεβίβασεν εἰς ἀγνώστους κόσμους, καὶ τὸ κύμα τῆς θαλάσσης ἐφλοίσβιζε μακρόθεν λικνίζον τὸ ἀγνὸν βρέφος εἰς τὴν παγωμένην ἀγκάλην τῆς μητρός, καὶ ἡ αὐρα ἡ σείουσα τοὺς θάμνους ἐτόνιζε βαυκαλιστικὸν ἄσμα εἰς τὸν ὕπνον τῆς μητρός καὶ τοῦ τέκνου.

* * *

— Τίνος εἶν' αὐτὸς ὁ τάφος; Ποιὸς πέθανε; ἠδυνήθη νὰ ἐρωτήσῃ μὲ τρέμουσαν φωνὴν ἡ Σκεύω.

Τῆς δυστυχοῦς εἶχε κακοβάλει ὁ νοῦς της διὰ τὸν υἱὸν της, καὶ ἐντεῦθεν ὁ φόβος καὶ ἡ μεγάλη ταραχὴ ἅμα εἶδε τοὺς διδύμους τάφους.

Ὁ Γιάννης ὁ Μπρίκος ἔστρεψεν ἀμελὲς βλέμμα πρὸς τοὺς τάφους, ἐσιώπησε πρὸς στιγμὴν, ἔβηξε, καὶ εἶτα εἶπε:

— Μιὰ γυναῖκα εἶχε πεθάνει σήμερα ἐδῶ μὲ τὸ παιδί της. Σοῦ εἶπα, θεια-Σκεύω, ποιὸς ἐρωτᾷ ἐδῶ ποιὸς θὰ ζήσει καὶ ποιὸς εἶναι γιὰ πεθαιμό;

— Καὶ τί γυναῖκα ἦτον; ἠρώτησε καθησυχάσασα ἐν μέρει ἡ Σκεύω.

— Σμυρνια, θαρρῶ, ἦτον... ἡ Πολίτισσα... ποιὸς ξέρει... χθὲς εἶχεν ἔρθει μὲ τὸ καράβι ἐκεῖνο ἐκεῖ.

Κ' ἐδεικνυεν ἀντικρὺ ἐν τῶν πλοίων.

— Πῶς δὲ μοῦ εἶπες, Γιάννη, ἐξηκολούθησεν ἡ Σκεύω, ποῦ εἶναι τὸ καράβι πού 'ν' ὁ γυιός μου μαζί;

Τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἤθελε νὰ ὑποβάλη πρὸ πολλοῦ, ὅταν ἔπλεον ὁμοῦ ἐπὶ τῆς φελούκας, ἀλλὰ τὴν εἶχε προπάρει τόσο ὁ Γιάννης μὲ τὸν βάνουσον τρόπον του, ὥστε ἡ πτωχὴ γυνὴ ἀπεθαρρύνθη καὶ ἀνέβαλε τὴν ἐρώτησιν.

— Καὶ ποῦ ξέρω ἐγώ, θεια-Σκεύω; Εἶπαν πῶς ἦρθε καὶ πῶς ἦτον ἄρρωστος... Ἄν ἦρθε, θὰ εἶναι μὲ κανέν' ἀπ' αὐτὰ τὰ ξένα καράβια, γιατί τὸ ντόπιο, τοῦ καπετὰν Γρατσιώτη, ποῦ ἦτον λοστρόμος μαζί, δὲν ἔχει ἐρθῆ... Ἄν ὁ γυιός σου ἦρθε θὰ πῆ ὅτι εἶχε ξεμβαρκάρει στὴν Πόλη, καὶ μβαρκάρισε μὲ κανένα ξένο, ποῦ ἦτον γιὰ δῶ.

— Καὶ πῶς δὲ μπόρεσες νὰ μάθης, Γιάννη; εἶπε μετὰ παραπόνου ἡ Σκεύω.

— Μοῦ κακοφαίνεται κ' ἐμένα, θεια-Σκεύω ποῦ δὲ μπόρεσα νὰ τὸ μάθω... Μὰ ποῦ νὰ ξέρω πῶς ἦσουν νὰ ῥθῆς γιὰ δῶ τουλόγου σου, καὶ πῶς θὰ σ' ἐβλέπαμε βαρδιάνο στὰ σπόρκα;

* * *

Λαβῶν ὁ ἰατρὸς τὸν φάκελον, τὸν ὁποῖον ἔτεινεν αὐτῷ ὁ Γιάννης ὁ Μπρίκος, τὸν ἤνοιξε καὶ ἀνέγνωσε τὸ ἐν αὐτῷ ἔγγραφο. Τὸ ἔγγραφο ἦτο οἰονεὶ διορισμὸς καὶ πιστοποιητικὸν ταυτότητος τοῦ ἀποστελλομένου δι' ἐν τῶν ἐπιχολέρων πλοίων φύλακος, τὸν ὁποῖον ὁ ὑγειονόμος ἐπέμενε νὰ ὀνομάζῃ Σταμάτην Γυρασίνην.

Ὁ ἰατρὸς ἔκαμε ζωηρὸν κίνημα δυσφορίας, καὶ τὸ ἔγγραφο τοῦ ἐξέφυγε τὰς χεῖρας.

— Νὰ πάρῃ ὁ ντιάολος! εἶπε· καὶ ποιὸς εἶν' αὐτὸς ὁ Σταμάτης Γκυρασίνης;... Φέρε τον ἐντῶ.

Ὁ Γιάννης ἐστράφη πρὸς τὸν ὀπισθὲν του ἰστάμενον σύντροφόν του καὶ τὸν ἔδειξε:

— Νά τος! εἶπε.

Ὁ ἰατρὸς ἐμειδίασεν, ἐκάγχασεν, ἐκάπνισε θορυβωδῶς τὸ τσιμπούκι του, ἐπλατάγισε τὰ χεῖλη, ἀπέπνευσε μεγάλην ἔλικα καπνοῦ ἀπὸ τὸ στόμα, καὶ εἶπε:

— Ἐλα ντῶ! ποιὸς εἶσαι;

Ἡ θεια-Σκεύω ἐπλησίασε τρέμουσα.

— Ἐγὼ εἶμαι, γιατρέ, εἶπε.

— Καὶ εἶσαι τοῦ λόγκου σου, ὁ Σταμάτης Γκυρατσίνης;

Ἡ θεια-Σκεύω ἔκαμε διφορούμενον νεῦμα· κάτι τι τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῆ ὡς ναι καὶ ὡς ὄχι.

Ὁ ἱατρὸς ὕψωσε τὸ κηρίον τὸ ὁποῖον ἐκράτει, ἔβαλε τὰ γυαλιά του, τὰ ὁποῖα ἐκρέμαντο δι' ἰμάντος ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ του, κ' ἐκοίταξε τὸ μυστηριῶδες ἄτομον.

— Ἐλα σιμότερα, εἶπε.

Μὲ ἀποφασιστικότητα τιμῶσαν αὐτὴν μεγάλως, ἡ θεια-Σκεύω δὲν ἔδωκε καιρὸν εἰς τὸν ἱατρὸν νὰ τελειώσῃ τὴν ἐπιθεώρησίν του, ἀλλὰ κύψασα πρὸς τὸ οὖς του τοῦ εἶπε:

— Ἐγὼ εἶμαι ἡ Σκεύω, ἡ Γιαλινίτσα... πού μὲ λένε κάποτε καὶ Σαβουρόκοφα.

Ὁ ἱατρὸς ἀνετινάχθη ὅλος ἐπὶ τοῦ στελέχους ἐφ' οὗ ἐκάθητο καὶ ἐκάγχασε θορυβῶδως.

— Χά, χά χά!... χά χά χά! Νὰ πάρῃ ὁ ντιάολος... ἐκεῖνο τὸ ὑγκειονόμο τὸ στραβούλιακα... πού εἶναι καὶ φίλος μου!... χά χά χά! Καὶ ντὲν ἠῦρε ἄλλο ὄνομα νὰ σοῦ ντώσῃ, ἐνὸς ζωντανοῦ, μόνον σοῦ ἔντωσε τὸ ὄνομα τοῦ πεταμένου... χά χά χά!

Εἶτα ἐπέφερε:

— Ἄν-καλὰ τί λέω ἐγκώ;... τὸ ὄνομα τοῦ ζωντανοῦ εἶναι κάποιου... τὸ ὄνομα τοῦ πεταμένου ντὲν ἔχει ἰντιοκτῆτη, εἶναι ἔρμο... Ἐξυπνος ἐφάνῃ ὁ στραβούλιακας πού σοῦ ἔντωκε τὸ ὄνομα τοῦ πεταμένου.

Εἶτα εὐθὺς ἠρώτησε:

— Καὶ τί σοῦ ἦρτε, Σκεύω, νὰ τὸ κάμῃς αὐτό;

Ἡ Σκεύω τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἐπερίμενε.

— Γιὰ τὸ Θεό, γιατρέ, νὰ ἴχῃς πολλὴ ζωίτσα... καὶ νὰ σοῦ δώσῃ ὁ Θεὸς ὅ,τι ἐπιθυμεῖς... νὰ ἴχῃς καὶ καλὴ ψυχὴ... δὲν μοῦ λές, τί γίνεται ὁ γυιὸς μου, ὁ Σταῦρος; Εἶναι καλὰ; πέθανε; ζῆ; τὸν εἶδες τουλόγου σου;

Ὁ ἱατρὸς, ὅστις ἐξηκολούθει τὴν θορυβῶδη εὐθυμίαν του, διεκόπη,

ἀνεκάλεσε τὰς προσφάτους ἐκ τῶν ἐπισκέψεων τῆς ἡμέρας ἐντυπώσεις του καὶ εἶπεν:

—Ἄ! Ὁ Σταῦρος... τοῦ Γιαλῆ... Ὁ λοστρόμος... εἶναι γυιός σου. Ἄ! ναί... εἶναι ἄρρωστος... ὑπέφερε πολὺ... μὰ ντὲν ἔχει ἀνάγκη... τὰ ζῆση.

Ἡ Σκεύω ἀνέπνευσε.

— Ν' ἀγίαση τὸ στόμα σου, γιατρέ, καὶ τὰ χεῖλη σου, ποὺ μοῦ εἶπαν τὸν καλὸ τὸ λόγο, νὰ γίνουν μαλαματένια, σὰν τ' Αἰ-Γιαννιοῦ τοῦ Χρυσοστόμου.

Ὁ ἰατρὸς ἐκολακεύθη ἐκ τῆς εὐχῆς, ἐμειδίασε, καὶ εἶτα πάλιν ἐπανῆλθεν εἰς τὸν φίλον του, ὡς τὸν ὠνόμαζε, τὸν ὑγειονόμον.

— Μὰ νὰ πάρη ὁ ντιάολος, τί τοῦ ἤρτε τοῦ φίλου μου, τοῦ ὑγκειονόμου, τοῦ στραβούλιακα, καὶ σὲ ἀγκαζάρισε γιὰ βαρντιάνο;... Ἡ ἤτελες τουλόγκου σου;

— Ἐγὼ τὸ ἤθελα... δὲν μπόρεσα νὰ μάθω γιὰ τὸ γυιό μου, κ' ἤρθα νὰ τὸν ἰδῶ.

— Ἄ! κ' ἐγκέλασες τὸ ὑγκειονόμο, τὸ στραβούλιακα;

— Δὲν τὸν ἐγέλασα, τόσο ἐγώ, εἶπε μετ' ἀμηχανίας ἡ Σκεύω, ὅσο γελάστηκε μοναχός του.

— Πῶς;

Καὶ ὁ ἰατρὸς ἐξηκολούθει νὰ ροφᾷ μεγάλας εἰσπνοὰς καπνοῦ, νὰ ἐκπέμπη πυκνὰ νέφη περὶ τοὺς παχεῖς καστανοὺς μύστακάς του, νὰ ἀκτινοβολῆ ἀπὸ εὐθυμίαν καὶ ν' ἀκροᾶται.

— Ἐγὼ ἤμουν σὰν παλαβή, σὰν τὸ ἔμαθα, ποὺ μοῦ τὸ ἐφώνηξε μιὰ κλήρα προχτὲς τὸ βράδυ, ἀπὸ μιὰ βάρκα μέσα, πῶς ὁ γυιός μου εἶναι ἄρρωστος ἀπὸ χολέρα.

— Ἄ!... λοιπόν;

— Ἐγὼ ἐγονάτισα μπροστὰ στὰ κονίσματα, κ' ἐπαρακάλεσα τὴν Παναγίτσα μου, μιὰ μικρὴ Παναγίτσα ἀσημωμένη ποὺ ἔχω, νὰ μὲ λυπηθῆ καὶ νὰ μοῦ στείλῃ καλὰ μαντᾶτα ἀπὸ τὸ Σταῦρο ἢ νὰ μὲ φωτίσῃ τί νὰ κάμω...

— Ὑστερα;

— Ἐμένα ἡ Μεγαλόχαρη καλὰ μαντᾶτα δὲν ἠυδόκησε νὰ μοῦ στείλῃ, γιατί

ἤμουν ἀμαρτωλή, ἔξω ἀπ' αὐτὰ πού σ' ἐφώτισε νὰ μοῦ δώσης, γιατρέ μου... μονάχα μ' ἐφώτισε, σὰν ἦτον πολὺ δύσκολο νὰ μὲ πάρουν οἱ βαρκάρηδες νὰ μὲ φέρουν, ὅπως ἤμουν μὲ τὴ γυναίκεια φορεσιά μου, στὸ νησί μέσα γιὰ νὰ βρῶ τὸ γυιό μου, μ' ἐφώτισε νὰ φορέσω ἀντρίκεια καὶ νὰ πάω βαρδιάνος στὰ σπόρκα.

Ὁ ἰατρὸς ἀνεκάγχασε θορυβωδῶς.

—Ἄ! χὰ χὰ χὰ! ντιάολο! παράξενο! βαρντιάνος στὰ σπόρκα! Ἄ! ντιάολο! Καὶ τὸ στραβούλιακα τὸ ὑγκειονόμο;...

Ἡ Σκεύω ἐξηκολούθησε:

— Σὰν ἔβαλα τὰ φορέματα τοῦ μακαρίτη τ' ἀνδρός μου κ' ἐκοίταξα στὸν καθρέφτη, μοῦ φάνη πῶς μοῦ πῆγαιναν καλά, καὶ μοῦ φάνη πῶς ὠμοιάζα, κοντούλα ὅπως εἶμαι, μὲ τὸ γερο-Σταμούλη τὸν Καρδαράκη, τὸν παλιὸ γείτονά μου, πού ἤμαστε ἕναν καιρὸ γειτόνοι στὸν ἐλιώνα, ἀπάνω στὴν Κορακοφωλιά, πού τὸν ἔδωκε τώρα προικιὸ τῆς κόρης του. Σὰν εἶδα πῶς ὠμοιάζα μὲ τὸ Σταμούλη τὸν Καρδαράκη καὶ στὸ μπόι, καὶ στὸ μουστάκι, καὶ σ' ὄλα, ἄρχισα κ' ἐγὼ νὰ καμαρώνω, νὰ σιάζωμαι στὸν καθρέφτη, κ' ἐγύρευα νὰ μοιάσω ἀκόμα πλιότερο μὲ τὸν παλιὸ τὸν γείτονά μου. Ἐβαλα τὸ φέσι καθὼς τὸ φορεῖ ὁ Σταμούλης, ἐζώστηκα τὸ κίτρινο ζουνάρι τρεῖς πιθαμὲς πλατύ, ὅπως τὸ ζώνεται ὁ Σταμούλης, ἔκαμα καὶ τὴ σέλλα* τοῦ βρακιού ὅπως τὴν κάνει ὁ Σταμούλης, ὕστερα, σὰν τὰ ἔβγαλα τὰ ροῦχα, ἔλεγα πότε νὰ τὰ ξαναφορέσω, κι ἀποφάσισα μὲ κάθε τρόπο νὰ ῥθῶ μέσα στὸ νησί, νὰ περάσω γιὰ βαρδιάνος.

Ὁ κ. Βίλελμ Βούντ εὔρισκε μεγάλην τέρψιν εἰς τὴν ἀκρόασιν τῆς διηγήσεως ταύτης. Ἠραίωσε τὰ ροφήματα τοῦ τσιμπουκίου του, ἔπαυσε τοὺς πλαταγισμοὺς τῶν χειλέων, ἐγέλα καὶ ἤκουε.

— Λοιπόν;

—Ἐγὼ πῆγα καὶ ἠῦρα τὸ Νίκα, τὸ φύλακα πού ἦτον πρῶτα στὰ πέρα Λαζαρέτα, τὸ συμπέθερό μου, καὶ τὸν ἐπαρακάλεσα νὰ κάμη νόμο-τρόπο* νὰ καταφέρῃ ἕνα βαρκάρη φίλο του νὰ μὲ πάρῃ, ἔτσι ὅπως ἤμουν, γυναίκα, στὴ βαρκούλα του μέσα, νὰ μὲ φέρῃ στὸ νησί. Ὁ Νίκας μοῦ εἶπε πῶς τὸ βλέπει πολὺ δύσκολο. Δὲν ἄφηναν κανέναν ἄλλον, ἔξω ἀπὸ κεινοὺς πού ἔχουν ἄδεια, νὰ ζυγώσῃ στὴν καραντίνα...

— Ὑστερα;

— Τότες ἔκαμα ἀπόφαση καὶ τοῦ λέω τοῦ συμπέθερου, τοῦ Νίκα: «Γιὰ νὰ σοῦ πῶ, ξέρεις τί μ' ἐφώτισε ὁ Θεός; Θὰ φορέσω ἀντρίκεια καὶ θὰ περάσω γιὰ βαρδιάνος. Ἐσύ, πού ἔχεις τὰ μέσα, νὰ πῆς τ' ἀφεντικὸ σου νὰ μὲ γράψῃ στὰ χαρτιά, γιὰ νὰ μὲ βάλουν βαρδιάνο. Ἐδοκίμασα τὰ ροῦχα τοῦ

μακαρίτη τ' ἄνδρός μου, καὶ μοῦ ἔρχονται καλά, καὶ μοιάζω μὲ τὸ Σταμούλη τὸν Καρδαράκη ὅταν τὰ φορέσω. Πὲς τοῦ κῦρ ἐπιστάτη πῶς μὲ λένε Σταμούλη Καρδαράκη».

Ὁ ἰατρὸς ἐκάγχασε θορυβωδῶς:

—ὦ! ντιάολο! καὶ ὕστερα;... πῆες στὸν ἐπιστάτη... καὶ στὸ ὑγειονόμο, τὸ στραβούλιακα, τὸ φίλο μου; Καὶ πῶς ἀπὸ Καρνταράκης ἔγινες Γκυρατσίνης;

—Ὁ Νίκας, ὁ συμπέθερός μου, σὰν τ' ἄκουσε, τοῦ φάνηκε παράξενο, καὶ ἄρχισε νὰ κλαίη ἀπὸ τὸ ἓνα μάτι, τόσον ἐπαραπονέθηκε, πού μὲ εἶδε νὰ ἐπιμένω νὰ ῥθῶ νὰ ἴβρω τὸ παιδί μου... καὶ μὲ τὸ ἓνα μάγουλο ἄρχισε νὰ γελά... κ' ἐσφόγγιζε τὰ δάκρυά του, καὶ δὲν ἐμάζωνε τὰ χεῖλη του... Καὶ ὕστερα τὸ εἶπε τοῦ ἐπιστάτη... Κι ὁ ἐπιστάτης, σὰν νὰ τὸν εἶχα ὀρμηνεμένον, τοῦ εἶπε νὰ πάω νὰ παρουσιαστῶ στὸ λιμεναρχεῖο τὸ βράδυ-βράδυ, πού δὲ θὰ μ' ἔβλεπαν καλά...

—ὦ! ντιάολο! καὶ ἡῦρες ἐκεῖ καὶ τὸ ὑγειονόμο, τὸ στραβούλιακα;

— Τὸ βράδυ-βράδυ πῆγα, κ' ἦτον ἐκεῖ ὁ ὑγειονόμος, κι ὁ ἐπιστάτης, κι ὁ λιμενάρχης, οἱ τρεῖς τους, κλεισμένοι μὲς στὴ μέσα κάμαρη... Κ' ἐμᾶς μᾶς ἔβαλαν νὰ καρτεροῦμε στὴν ὄξου κάμαρη, γιὰ νὰ νυχτώσῃ ἀκόμα, σὰν νὰ τοὺς εἶχα ὀρμηνεμένους... Κι ἄλλοι πέντ' ἕξ γέροι πού καρτεροῦσαν ἐκεῖ, νὰ ῥθ' ἢ ἀράδα τους, νὰ παρουσιαστοῦν στ' ἀφεντικά, γιὰ νὰ μβοῦν βαρδιάνοι, μ' ἐπῆραν γιὰ ξένο, καὶ μ' ἐρώτησαν, κ' ἐγὼ τοὺς εἶπα πῶς ἤμουν ἀπ' τὰ Εἰκοσιτέσσερα Χωριά. Ὑστερα ἓνας-ἓνας παρουσιάστηκαν κ' ἐπῆραν τὸ χαρτί τους, κ' ἐμβῆκαν βαρδιάνοι. Στὰ ὕστερνὰ ἤρθεν ἡ ἀράδα μου νὰ παρουσιαστῶ κ' ἐγώ.

—Ἐ! καὶ τότε;

—Ἐγὼ ἐμβῆκα μέσα τρέμοντας, καὶ λίγο ἔλειψε νὰ μοῦ φανῆ ὁ οὐρανὸς σφοντύλι. Καὶ πιάστηκα ἀπ' τὴν πόρτα γιὰ νὰ μὴν πέσω. Κι ὅσο νὰ μβῶ μὲς' ἀπ' τὴν πόρτα, παρακάλεσα τὴν Παναγιά καὶ μῶδωσε θάρρος... Κι ὁ ὑγειονόμος, ἄμα μὲ εἶδε...

—Ἄ!

— Μοῦ λέει, σὰν νὰ τὸν εἶχα ὀρμηνεμένον: «Ἐσὺ εἶσαι ὁ Σταμάτης ὁ Γυρατσίνης;... Τί γίνεσαι Σταμάτη;... Γηράσαμε, Σταμάτη, γηράσαμε...» Κ' ἐγὼ τότε, χωρὶς νὰ τὸ συλλογισθῶ, «Μάλιστα, λέω, ἐγὼ εἶμαι ὁ Σταμάτης ὁ Γυρατσίνης... Τί κάνεις, κῦρ ὑγειονόμο; Εἶσαι καλά;...»

Ὁ ἰατρὸς ἀνεπήδησεν ἀπὸ τοῦ στελέχους ἐφ' οὗ ἐκάθητο, διότι σφοδρὸς γέλως ἀνετίναξεν ὅλον τὸ σῶμά του, καὶ ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ καγχάσῃ ἐν ἀνέσει.

—ὦ! ντιάολε! ὦ! ντιάολε!... τώρα καταλαβαίνω... σ' ἐπῆρε γιὰ τὸν πεταμένο... Κ' ἐσὺ σὰν σοῦ ἦρτε, σὰ μπουῖφος*, ἔτοιμο ὄνομα, τὸ ἐντέχτης, καὶ ἐπαρατήτηκες ἀπὸ τὸ ἄλλο;

— Ναί.

— ὦ ντιάολο!... τὸ στραβούλιακα... Κ' ἐσὺ εἶπες μέσα σου, τί τέλω νὰ γκυρεῦω ἄλλο ὄνομα, ἀφοῦ μοῦ ντίνει αὐτὸ ὁ ὑγκειονόμος. Ἔτσι;

— Ναί.

Ὁ ἰατρὸς ἐξηκολούθει νὰ καγχάζη ἐπὶ μακρόν, καὶ ἐπὶ πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸ στόμα τὸ μακρόν τσιμπούκι του.

—ὦ! ντιάβολο! τὸ στραβούλιακα!... Εἶναι παρατηρημένο, ἐπρόσθεσεν, ὡς νὰ ὠμίλει πρὸς ἑαυτὸν, ὅτι κανένας, περισσότερο ἀπὸ ἓνα μισόστραβον δὲν ἤμπορεῖ νὰ πῆ μὲ τί ὁμοιάζει ἓνα πρᾶμα πὺ ντὲν εἶναι ἐκεῖνο πὺ φαίνεται... Κατῶς κ' ἓνας στραβομούρης ἤμπορεῖ νὰ κάμη καλύτερα ἀπὸ κάτε ἄλλον μορφασμοὺς καὶ παντομίμες... κ' ἓνας πὺ ντὲν εἶναι πολὺ καταρόγκλωστος ἤμπορεῖ νὰ μιμητῆ καλύτερα ἓναν τραυλὸν καὶ ψευντόν... κ' ἓνας μισοαγκράμματος ἤμπορεῖ νὰ ντιαβάσῃ καλύτερα ἓνα κακογκραμμένο γκράμμα.

Ὁ ἰατρὸς ἀνέπνευσε πρὸς στιγμὴν, ἐτράβηξε μαζωμένα πέντε ἢ ἕξ ροφήματα καπνοῦ, εἶτα ἐτίναξε τὸ τσιμπούκι του, κ' ἐνῶ τὸ ἐγέμιζεν ἐκ νέου, ἐπανέλαβε:

—Ἔ! Καὶ ὕστερα;... ντὲν ἦρτες καμμιά ντυσκολία, καὶ οἱ ἄλλοι, ἔχοντας κολαοῦζο τὸν ὑγκειονόμον, σ' ἐπαραντέχτηκαν γιὰ Σταμάτη Γκυρασίνη καὶ σὲ ντιώρισαν βαρντιάνο...

—Ὁ ἐπιστάτης κάτι ὑπωπτεύθηκε, ἀπήντησεν ἡ Σκεύω.

—Ἄ!

—Ἐγύρισε καὶ εἶπε τοῦ Νίκα: «Μὰ ἐσὺ αὐτὸν πὺ μοῦ ἐσύστησες τὸν ἔλεγγος Καρδαράκη, τώρα πῶς βρῖσκεται Γυρασίνης;»

—Ἄ! κι ὁ Νίκας τί τοῦ εἶπε;

—Ὁ Νίκας τὰ ἐχρειάστηκε... λίγο ἔλειψε νὰ τὰ χάσῃ.

— Κ' ὕστερα, πῶς μπόρεσε καὶ τὰ μπάλωσε;

— Τὸν ἐφώτισε ὁ Θεὸς καὶ τοῦ εἶπε, τοῦ ἐπιστάτη: «Τὸν λένε καὶ Καρδαράκη, μὰ αὐτὸ εἶναι παρατσούκλι, καὶ τοῦ κακοφαίνεται... τὸ καθ'

αυτό ὄνομά του εἶναι Γυρατσίνης».

Ὁ κ. Βοῦντ ἐκάγχασε θορυβωδέστερον παράποτε.

— Μπράφο! Μπράφο! Χόχ! πραιχτιγ! φερμάχτ!*

Ἦναψε τὸ τσιμπούκι του, εἰσέπνευσε πεντάκις ἢ ἑξάκις, πλαταγίζων τὰ χεῖλη, καὶ ἐπανελάβε:

— Κι ὁ ἐπιστάτης ἐγκελάστη μ' αὐτό;

— Γελάστηκε.

— Ὑστερα, σοῦ ἔντωκαν τὸ καρτί σου, κ' ἦρτες...

— Μοῦ τό ἔδωκαν... Μονάχα ὁ λιμενάρχης εἶχεν ἀκόμα κάποια ὑποψία, κ' ἔλεε: «Αὐτὸς φαίνεται σὰ γριὰ ζαρωμένη!»

Ὁ ἰατρὸς ἐκάγχασε διὰ τελευταίαν φορὰν, εἶτα ὁ γέλωσ καὶ ἡ ἐκπνοὴ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθεν ὡς στεναγμὸς ἀπὸ τὸ στόμα του. Εἶχεν ἀποκάμει νὰ γελαῖ.

Ἐσκέπτετο ὅτι ἂν τοῦ παρεσκεύαζε καθημερινῶς ἀνὰ ἓν τοιοῦτον ἐπεισόδιον ὁ φίλος του ὁ ὑγειονόμος, τότε ἡ μοναξία καὶ ὁ ἀποκλεισμός ἐν τῇ ἐρημονήσῳ θὰ διέρρεεν ἀνεπαίσθητος δι' αὐτόν. Ἀλλὰ καὶ μόνον τὸ συμβὰν τῆς ἐσπέρας ταύτης ἤρκει ν' ἀντισταθμίση πολλῶν ἡμερῶν ἀνίαν εἰς τὴν εὐθυμον καὶ ζωηρὰν φαντασίαν του.

* * *

Πρὸς τὰ ἐξημερώματα ὁ πάτερ Νικόδημος ὁ Μανασσῆς κατέβη ὡς συνήθως ἀπὸ τὸ κελλίον του, διὰ νὰ ψάλη τὸν ὄρθρον, διὰ τοῦ κομβοσχοινίου καὶ τοῦ «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ», εἰς τὸ μικρὸν ἰσόγειον χώρισμα τὸ χρησιμεῦον ὡς εὐκτήριος οἶκος. Ὅλην τὴν νύκτα ὁ γέρον μοναχὸς δὲν εἶχε κλείσει τὸ ὄμμα. Ἀφ' ὅτου ἔχασε τὴν ἡσυχίαν του καὶ τὴν προσφιλῆ μοναξίαν του, δὲν εἶχε πλέον ὕπνον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του οὐδὲ εἰς τὰ βλέφαρά του νυσταγμόν. Ὅτι διὰ τοὺς ἄλλους ἦτο ἀποκλεισμός καὶ ἀνία ἀφόρητος, δι' αὐτόν ἦτο πολυθόρυβος συναγελασμός ἀνθρώπων καὶ τύρβη τοῦ κόσμου. Ἐκλείετο ἀπὸ ἐνωρίς εἰς τὸν μικρὸν θαλαμίσκον του, τὸ μόνον ἐκ τῶν πέντε κελλίων τὸ ὁποῖον τοῦ εἶχαν ἀφήσει, καὶ αφοῦ ἔλεγε τὸ ἀπόδειπνον, μάτην ἐκάλει τὸν ὕπνον νὰ κατέλθῃ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του. Δίπλα, εἰς τὰ συνεχόμενα κελλία, ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ἐνοσηλεύοντο ἀσθενεῖς τοὺς ὁποίους εἶχαν ἐκφέρει τὴν προτεραίαν ἀπὸ τὰ καταπλεύσαντα πλοῖα. Στεναγμοὶ πόνων, ἐνίοτε ρόγχοι ἀγωνίας, ἠκούοντο. Εἶτα ἐπήρχετο σιωπὴ καὶ ἡσυχία, βαρεῖα ὡς κουφόβρασις, ὡς συννεφόκαμα καὶ βεβαρημένη ἀτμοσφαῖρα, κυφοροῦσα βροχήν. Μόνον πρὸς ὄρθρον βαθύν, εἰς τὸ δεύτερον λάλημα τοῦ πετεινοῦ, ὁ ὕπνος ἐπῆλθεν εἰς τὸ καταπονημένον σῶμα τοῦ μοναχοῦ,

καὶ ἠδυνήθη ν' ἀποκοιμηθῆ ἐπὶ μίαν ὥραν. Εἶτα ἐξύπνησεν ἀπὸ φωνὰς καὶ ἐναγωνίους ὀμιλίας, ἀκουσθείσας ἐκ τοῦ παρακειμένου κελλίου. Εἶτα ἐφόρεσε τὸ ράσον του καὶ ἐξῆλθε.

Κάτω εἰς τὴν ὑπόστεγον αὐλήν, τὴν παραλλήλως ἐκτεινομένην εἰς ὅλην τὴν σειρὰν τῶν κελλίων, δύο μεγάλαι ἀναδενδράδες ἀνήρχοντο ἐπιστέφουσαι τὴν κορυφὴν τῆς στοᾶς, καὶ οἱ πόδες ἐπάτουν ἐφ' ὑψηλῆς πεζούλας, ἐν εἴδει αἱμασιᾶς, πλαισιούσης τὴν ἄμπελον καὶ τὸν κῆπον τὰ ὁποῖα ἦσαν προωρισμένα νὰ δηλωθῶσιν ἀπὸ τὴν ἀνήκουστον ἐπιδρομὴν τὴν ἐπισυμβᾶσαν κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος. Δεξιὰ εἰς τὸν βλέποντα πρὸς μεσημβριάν ἦτο ὁ κῆπος, ἀριστερὰ ἡ ἄμπελος. Εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ κήπου καὶ τῆς ἀμπέλου ἦτο δρομίσκος, φέρων εἰς τὸ πηγάδιον. Εἰς τὸν δρομίσκον κατήρχετο τις διὰ κλίμακος μὲ τρία ἢ τέσσαρα σκαλοπάτια, πατῶν ἐπὶ χόρτων καὶ βρύων, τὰ ὁποῖα ἤρχισαν ἤδη νὰ ξηραίνωνται, πατηθέντα ἀπὸ ἀγνώστους πόδας. Διὰ τοῦ δρομίσκου ἔφθανέ τις εἰς τὸ πηγάδιον τὸ ὁποῖον εἶχεν ὀλίγον νερὸν ἀκόμη, καὶ ὁ πάτερ Νικόδημος κατέβη τὰ τρία σκαλοπάτια, διῆλθε τὸν δρομίσκον, καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν σκιάδα, τὴν καλύπτουσαν τὸ πηγάδιον. Διπλῆ ἀλλόκοτος φλόξ ἔλαμψεν ἀντικρῦ του εἰς τὸ σκότος. Μόλις ἐπάτησε τὸν πόδα ὑπὸ τὴν σκιάδα καὶ δυνατὸς θόρυβος ἀγριμίου φεύγοντος ἠκούσθη. Ὁ πάτερ Νικόδημος ἐφώνησε δις καὶ τρίς: «Ψί! ψί! Μπαμπή! Μπαμπή! Μπαμπή!» ἀλλ' εἰς μάτην. Τὸ ἀγρίμιον εἶχε γίνει ἄφαντον.

Ὁ πάτερ Νικόδημος ἔσεισε μελαγχολικῶς τὴν κεφαλὴν καὶ εἶπεν: «Αὐτὴ μοῦ δείχνει τὸν δρόμον μου! Κ' ἐγὼ τί κάθομαι ἀνάμεσα εἰς τόσον κόσμον; Τί δουλειὰ ἔχω;»

Ἦτο ἡ γάττα του, ἡ προσφιλῆς του γάττα Μπαμπή, μαύρη ὡς ὁ ἔβενος, μὲ δύο λαμπρὰ ὄμματα φαιᾶ, κυανᾶ, καὶ ἀορίστου χρώματος, λάμποντα εἰς τὸ σκότος. Τὸν εἶχεν ἰδεῖ, τὸν εἶχεν ἀναγνωρίσει καὶ ἐτράπη εἰς φυγὴν. Ἄλλοτε, ὅταν ἤρχοντο ἀραιοὶ ξένοι ἐπάνω εἰς τὸ νησί, ἠγρίευε πρὸς αὐτούς, δὲν ἦτο χειροῆθης εἰς κανένα, ἀλλὰ δὲν ἐθύμωνε διὰ τοῦτο μὲ τὸν προσφιλῆ της κύριον. Ἐξηκολούθει νὰ εἶναι φίλη εὐσταθῆς καὶ τιθασὴ πρὸς αὐτόν. Ἀπὸ ἑβδομάδος, ἅμα ἤρχισαν νὰ ἔρχωνται πλοῖα, καὶ ν' ἀποβιβάζηται ἀσυνήθης πληθὺς εἰς τὴν νῆσον, ἠγρίευσεν, ἐθύμωσεν, ἔπαυσε νὰ εἶναι χειροῆθης εἰς τὸν κύριόν της, καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἔφυγεν ὑψηλά, εἰς τοὺς λόφους καὶ ἐχώθη εἰς τὸ δάσος. Ἐκτοτε δὲν ἐπαρουσιάσθη πλέον εἰς τὸν κύριόν της. Ἐφαίνετο διαμαρτυρομένη ἐναντίον του διατί νὰ δεχθῆ τόσον κόσμον ἐπάνω εἰς τὸ βασιλείον των, εἰς τὴν περιοχὴν των, εἰς τὸ κτήμᾶ των.

Τὴν νύκτα, ἀφοῦ εἶχε ξεφαντώσει ἀπὸ τοὺς ἀρουραίους μέσα εἰς τοὺς θάμνους, εἶχε διψᾶσει φαίνεται, καὶ κατέβη νὰ πῖν νερὸν εἰς τινὰ γούρνα, σιμὰ εἰς τὸ πηγάδι. Ἄλλ' ἅμα εἶδε τὸν κύριόν της, ἐτράπη εἰς πείσιμονα φυγὴν.

Ὁ πάτερ Νικόδημος ἐστέναξε, κ' ἐπλησίασεν εἰς τὸ πηγάδιον, καὶ ἤντησε νερὸν, διὰ νὰ νιφθῆ. Ἐνῶ ἐνίπτετο, παρέκει ὀλίγον, ὑπὸ τινὰ καλαμωτὴν,

ἀποτελοῦσαν δευτέραν σκιάδα ἐγγὺς τῆς πρώτης, ἠκούσθη ὁ κλωγμὸς μιᾶς ὄρνιθος.

—Ἄ! Πιτσινή μου! Πιτσινή μου! ἐστέναξεν ὁ πάτερ Νικόδημος, ἐσὺ εἶσαι;

Νέος κλωγμὸς ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐπιφώνησιν τοῦ γηραιοῦ μοναχοῦ.

— Συλλογίζομαι νύκτα καὶ μέρα, ἤρχισε νὰ μονολογῇ ὁ πάτερ Νικόδημος, πῶς νὰ κάμω γιὰ νὰ τὴν γλυτώσω, μὴν πάθῃ κι αὐτὴ ὅ,τι ἔπαθεν ἡ ἄτυχη ἡ Κοτσινή. Ἄχ, Κοτσινή, Κοτσινή!

Ἡ Κοτσινή ἦτο ἡ ἄλλη προσφιλὴς του ὄρνις τὴν ὁποίαν τοῦ εἶχαν «φαρμακώσει»* πρὸ δύο ἡμερῶν οἱ ἐλθόντες ξένοι. Καὶ τὰς δύο, τὴν Πιτσινή καὶ τὴν Κοτσινή, τοῦ τὰς εἶχεν ἐμπιστευθῆ ὡς πολύτιμον παρακαταθήκην ὁ πάτερ Σισώης, ὁ δάσκαλος, ἀπὸ τὸ ἱερόν κοινόβιον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Σύρριζα εἰς τὸ βουνὸν εἶναι κτισμένον τὸ μοναστήριον, κάτω εἰς τὸ ρέμα, ἀνάμεσα εἰς τὰς καρυὰς καὶ εἰς τὰς πλατάνους, ὅπου πελώρια κλήματα ἔρπουσιν ἀνὰ τοὺς βράχους καὶ τοὺς κρημνοὺς, ἐξαπλούμενα εἰς τὰς αἱμασιὰς καὶ τὰς χαράδρας, καὶ οἱ καρποὶ των κρέμανται εἰς τοὺς ὑψηλοὺς κλῶνας τῶν πλατάνων, βορὰ τῶν ὀρνέων τοῦ οὐρανοῦ, ἢ σήπονται ἀπὸ τὴν δαψίλειαν τῆς ὑγρότητος εἰς τὰ ἄβατα φυλλώματα τῶν ὑψιεργῶν θάμνων. Σταλαγμὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ μαργαρίτης, ὡς δρόσος Ἀερμῶν ἢ καταβαίνουσα εἰς τὰ ὄρη, καλύπτει καὶ στολίζει δι' ὅλου τοῦ ἔτους τὴν σκιερὰν καὶ εὐδροσον κοιλάδα. Κάτω ἀπὸ τὴν ρίζαν τοῦ βράχου ἀντηχεῖ ὁ ρόχθος τοῦ νεροῦ, ὁπόθεν ἐκβλύζον τὸ ρεῦμα μορμουρίζει ἐν μέσῳ βρῦων καὶ χόρτων κατερχόμενον εἰς τὴν στέρναν, ἣτις ἔχει δύο διεξόδους, τὴν μίαν σιγανὴν καὶ ἔντεχνον πρὸς τοὺς κήπους καὶ τὰς αἱμασιὰς ὀλόγυρα, τὰς ὁποίας ἐκαλλιέργει μετὰ φιλοκάλου ἐπιμελείας ὁ πάτερ Μεθόδιος ὁ μυλωθρός, τὴν ἄλλην ραγδαίαν καὶ ὀρμητικὴν διὰ τῆς πελωρίας κοπάνας πρὸς τὸν νερόμυλον ὑποκάτω, ὅπου αἱ μυλόπετραι ἐγύριζον μετ' ἰλιγγιώδους ταχύτητος ἀλέθουσαι τὸν σῖτον, καὶ ἡ φτερωτὴ κάτωθεν εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ νεροῦ ἐστρέφετο γοργῶς τέμνουσα εἰς μυρίας ἰριδωτὰς ἀργυρόχρους διαθλάσεις τὸ ὕδωρ, πίπτον πάλιν ἀφθονον εἰς τὴν κοίτην του, εἰς τὸ βάθος τῆς σκιερᾶς κοιλάδος. Ἐπάνω ἀπὸ τὰ θεμέλια τοῦ μοναστηρίου, ἀνὰ τὴν κλιτὺν τοῦ ὑψηλοῦ βουνοῦ, ὑψηλὰ ἀνάμεσα εἰς τοὺς θάμνους καὶ τοὺς ἀπατήτους βράχους, ὁ πάτερ Σισώης, πρῶην διδάσκαλος, ζητήσας τὴν γαλήνην τοῦ γήρατός του εἰς τὸ μοναστήριον, ἔτρεφεν ἢ μᾶλλον ἄφηνε νὰ τρέφηται ἀγέλη ὀρνίθων ὑπὲρ τὰ τριακόσια κεφάλια, εἰς τὴν ὁποίαν ἄγνωστος νόσος ἔπεσέ ποτε, ἐνσπείρασα τὸν θάνατον εἰς τὸ πλῆθος τῶν ὀρνίθων. Ἐλέχθη ὅτι ἄγνωστοι ἐχθροὶ του φθονήσαντες εἶχον ρίψει δηλητήριον, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι δὲν ἔπρεπε, μοναχὸς ὢν, νὰ τρέφηται με ὀρνίθια. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ἀπὸ τὸ μέγα θανατικὸν ἐσώθησαν μόνον δύο ὄρνιθες, ἡ Πιτσινή καὶ ἡ Κοτσινή, τὰς ὁποίας ὁ πάτερ Σισώης παρέδωκε δι' ἀσφάλειαν εἰς τὸν πάτερ Νικόδημον, τὸν ἐπίτροπον τῆς Μονῆς εἰς τὸ μετόχιον τῆς νήσου Τσουγκριά. Ὁ πάτερ Νικόδημος τὰς εἶχε φυλάξει μέχρι τοῦδε ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, ἀλλ' οἱ ξένοι οἱ ἐλθόντες κατ' αὐτὴν τὴν

δυστυχισμένην χρονιὰν εἰς τὴν νῆσον εἶχον ἀρπάσει τὴν μίαν καὶ, ἀφοῦ τὴν ἔσφαξαν, τὴν ἔβαλαν εἰς ξυλίνην σούβλαν, τὴν ἔψησαν καὶ τὴν ἔφαγαν. Περὶ τοῦ εἶδους τῆς παρασκευῆς τῆς ὄρνιθος δὲν ἀμφέβαλλον ὁ πάτερ Νικόδημος, διότι ξένοι διαβατικοὶ δὲν θὰ εἶχον τὴν ὑπομονὴν καὶ τὰ μέσα νὰ τὴν μαγειρεύσωσι κατ' ἄλλον τρόπον. Εἶχε γίνεαι μάλιστα περιέργος ἀπὸ ἀνεπαρκῆς ἴχνος, ἀπὸ ὀλίγιστα πτίλα τὰ ὁποῖα εἶχε παρατηρήσει τὴν πρωΐαν τῆς προτεραίας κυλιόμενα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, νὰ ἐξετάσῃ καὶ ν' ἀνακαλύψῃ τοὺς τύπους τῶν ποδῶν τῶν ὄρνιθοκλόπων ἐπὶ τῆς ἄμμου, καὶ ὀδηγούμενος ὑπ' αὐτῶν, νὰ εὑρῇ τὸ μέρος ὅπου εἶχον ἀνάψει πῦρ διὰ νὰ ψήσωσι τὴν ὄρνιθα, κάτω εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, τὴν σφένδαμον ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἔκοψαν τὴν ράμονον, τὴν ὁποῖαν μετεχειρίσθησαν ὡς σούβλαν, καὶ κατὰ πιθανότητα, τὸ μικροκάικον εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκον οἱ κλέπται. Ἀλλὰ δὲν τοὺς ὠμίλησε τίποτε. Εἶπε μέσα του, «ὁ Θεὸς νὰ τοὺς συγχωρήσῃ». Ἐλυπήθη μόνον τὴν ἄτυχην τὴν Κοτσινή, καὶ ἐστενοχωρεῖτο τί λόγον νὰ δώσῃ εἰς τὸν «δάσκαλον», ἂν οὗτος, μετὰ τόσῃν συρροῇν ξένων ἐπελθοῦσαν ἀπροσδοκῆτως εἰς τὴν νῆσον, θὰ εἶχεν ἀκόμη τὴν ἰδιοτροπίαν νὰ τὸν ἐρωτήσῃ τί εἶχε γίνεαι ἢ Κοτσινή.

Ὁ πάτερ Νικόδημος, ἀφοῦ ἐνίφθη, ἐπλησίασεν εἰς τὸν ὄρνιθῶνα καὶ ἤπλωσε τὴν χεῖρα διὰ ν' ἀποκομίσῃ ἐκεῖθεν τὴν Πιτσινήν. Εἶχε συλλογισθῆ μέσα του: «Τί ἀνόητος πού εἶμαι! Ἀφοῦ χθὲς μοῦ ἔκλεψαν τὴν ἄλλη, καὶ τὴν ἀφήνω αὐτὴ μοναχὴ τῆς τὴν νύκτα εἰς τὴν καλαμωτὴ, σιμὰ εἰς τὸ πηγάδι, ὅπου θὰ ἔλθουν νὰ πάρουν νερόν, καὶ ὅπου εἶναι σχεδὸν σίγουρα ὅτι θὰ μοῦ τὴν κλέψουν. Δὲν ἐφρόντισα νὰ τὴν ἐξασφαλίσω ἀποβραδύς, μόνον τὴν ἄφησα ὀλονυχτὶς εἰς τὴν τύχην τῆς, κ' ἐσκεπτόμην τί νὰ τὴν κάμω τὴν ἄλλην ἡμέραν, διὰ νὰ τὴν γλυτώσω, ἀφοῦ ὅλην τὴν νύκτα ἐκινδύνευεν ἐκτεθειμένη ἐδῶ! Χαμένα τὰ ἔχω! Ἐλα δῶ, Κοτσινή, Κοτσινή!»

Εἶτα, ἐννοήσας τὸ λάθος:

— Πῶς νὰ πῶ... Πιτσινή!

Καὶ στενάξας προσέθηκε:

— Τὴν καημένη τὴν Κοτσινή, στὸ στόμα μου κόλλησε!... Τώρα δὲ θὰ βρῖσκωνται οὔτε τὰ κοκκαλάκια!

Ἐλαβεν εἰς τὰς χεῖρας τὴν ὄρνιθα, ἀνέβη εἰς τὸ κελλίον του, τὴν ἀπέθεσεν ἐντός, τῆς ἔρριψε τροφήν, καὶ ἐκλείδωσε τὴν θύραν. Εἶτα κατέβη εἰς τὸν εὐκτήριον οἶκον.

* * *

Τέσσαρες τοῖχοι παλαιοί, ὑγροὶ καὶ γυμνοί. Τέσσαρες εἰκόνες ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου· τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, τοῦ Προδρόμου καὶ τῶν Ἁγίων Φλώρου καὶ Λαύρου.

Δύο κανδήλαι μὲ μεγάλα μετάλλινα καλύμματα, καταλαδωμένα. Ἐν ἀναλόγιον προσηρμοσμένον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ τοίχου, πρὸς τὸ μόνον παράθυρον. Τέσσαρα βιβλία, τὸ Ὡρολόγιον, ἡ Ὀκτώηχος, τὸ Ψαλτήριον καὶ ἡ Πανδέκτη, τρίτη εὐτελής κανδήλα μὲ μέγα ἐκ λευκοσιδήρου σκούφωμα ἀνερχόμενον καὶ κατερχόμενον διὰ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἰσορροπίας, διὰ νὰ συγκεντρῶνῃ τὸ φῶς ἐπὶ τοῦ βιβλίου καὶ ἐπὶ τῆς γενειάδος τοῦ ἀναγινώσκοντος· κανὲν στασίδιον· μία χονδρὴ ράβδος εἰς σχῆμα κεφαλαίου Τ προωρισμένη νὰ χρησιμεύῃ ἀντὶ στασιδίου εἰς τὸν ἀσκητὴν καὶ εἰς τὸν νυκτερινὸν εὐχέτην, τὸν ἐκτελοῦντα τὸν μοναστικὸν κανόνα του δι' ὀρθοστασίας καὶ δι' ἀνακυκλώσεως τοῦ κομποσχοινίου μὲ τοὺς δακτύλους τῆς δεξιᾶς· τοιοῦτος ἦτο ὁ εὐκτήριος οἶκος τοῦ μετοχίου.

Αἱ κανδήλαι ἔλαμπον μὲ ἀσύνηθες φῶς, ὄχι καλογηρικόν, καὶ ὡς σωστὰ πυροφάνια, διὰ τῆς ὑάλου τοῦ παραθύρου. Τοῦτο ἐξέπληξε κατ' ἀρχὰς τὸν Νικόδημον, ἀλλ' οὗτος ἐσυλλογίσθη εὐθύς ὅτι γυνὴ τις ἐκ τῶν ἀπὸ χθὲς καὶ προχθὲς γειτονισσῶν του, αἵτινες ἐνοσήλευον οἰκείους πάσχοντας, ἀποβιβασθέντας ἀπὸ τῆς προχθὲς ἐκ τῶν πλοίων καὶ ἐγκατασταθέντας εἰς τὰ τρία ἐκ τῶν κελλίων, θὰ ἦναψεν ἐξ εὐλαβείας τὰ κανδήλια, ἀφοῦ ἐξεπιτίλισε καὶ ἐσήκωσεν ὑψηλὰ τὰς θρυαλλίδας, καὶ διὰ τοῦτο ἔλαμπον ὡς πυροφάνια ἀλιευτικά. Ἦνοιξε τὴν θύραν καὶ εἰσῆλθε. Γυνὴ τις ἐκάθητο εἰς τὸ χθαμαλὸν ἀνάβαθρον, τὸ εὐρισκόμενον παρὰ τὴν βάσιν τοῦ ἀναλογίου. Ὁ πάτερ Νικόδημος δὲν ἐξεπλάγη. Εἶχε πολλὰς γυναῖκας εἰς τὴν γειτονίαν του πρὸ δύο ἢ τριῶν ἡμερῶν, καὶ τοῦ ἐφάνη ὅτι ἀνεγνώρισεν ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἔβλεπεν. Ἦτο ἡ γεροντοτέρα ἐκ τῶν τεσσάρων ἢ πέντε ἐγγυτέρων γειτονισσῶν του.

—Ἐ! καλημέρα, κυρά· πῶς εἶναι ὁ γυιός σου; ἔκραξεν ὁ Νικόδημος.

Ἡ γυνὴ ἐκοιμᾶτο κ' ἐξύπνησεν ἀποτόμως ἐκ τῆς φωνῆς. Ἐκοίταξεν ἔκπληκτος τὸν μοναχόν.

— Πῶς εἶν' ὁ γυιός σου; ἐπανέλαβεν ὁ Νικόδημος.

— Δὲν ξέρω, παιδάκι μου... ἀπήντησε τρίβουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡ Σκεύω, διότι ἐκείνη ἦτο... Ἐέρεις νὰ μοῦ πῆς τί γίνεται; Γι' αὐτὸ κ' ἐγὼ ἦρθα.

Τὴν φορὰν ταύτην ὁ ἐκπλαγεὶς ἦτο ὁ γέρον μοναχός. Ἐστάθη κοιτάζων τὴν γυναῖκα, καὶ εἶδεν ὅτι δὲν ἦτο ἐκείνη, τὴν ὁποίαν εἶχε νομίσει κατ' ἀρχὰς ὅτι ἔβλεπεν.

Ἡ Σκεύω ἐπανέλαβε:

— Μοῦ εἶπεν ἀποβραδὺς ὁ γιατρός, ἄς εἶναι καλά, πῶς δὲν ἔχει φόβο, καὶ πῶς θὰ γίνῃ καλά... Σήμερα θὰ πάω μὲς στὸ καράβι νὰ τὸν εὔρω.

Ὁ Νικόδημος, ἂν καὶ ἀπὸ εἰκοσαετίας δὲν εἶχεν ἐξέλθει ἀπὸ τὴν μικρὰν

νήσον, τὴν ἀνεγνώρισεν ὡς συντοπίτισσαν.

— Τουλόγου σου εἶσαι ἀπὸ δῶ, ξέρω... Γιὰ πές μου τὸ ὄνομά σου...

— Σκεύω.

— Ναί, Σκεύω... Μὲ γνωρίζεις ἐμένα;

— Πῶς! ὁ Νικολάκης τῆς Μανασσίνας δὲν εἶσαι;

— Ναί.

— Πῶς σὲ λένε στὸ καλογερικό σου;

— Νικόδημο.

— Καλὰ εἶσαι, γυιέ μ', τί κάνεις;... Νά, κ' ἐγὼ ἦρθα γιὰ νὰ βρῶ τὸ παιδί μου ποὺ εἶν' ἄρρωστο.

Καὶ διηγήθη ἐν ὀλίγοις τὰ πράγματα πῶς εἶχον, παραλείψασα νὰ εἶπη ὅτι εἶχε φορέσει ἀνδρικήια καὶ ὅτι εἶχε περάσει ὡς βαρδιάνος.

Ὁ Νικόδημος τὴν παρηγόρησε λέγων ὅτι ἔπρεπε νὰ ἔχη τὰς ἐλπίδας τῆς εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὅτι ἂν δὲν εἶναι θέλημα τοῦ Θεοῦ, δὲν ἔχει νὰ πάθῃ τίποτε ὁ υἱός τῆς. Εἶτα ἤρχισε νὰ ἐκτραγωδῇ τὰ ἴδια παθήματά του.

— Νά, κ' ἐγὼ πόσα ὑποφέρω... Ἐφτασαν πολλὰ παρτίδα*, ποὺ δὲν εἶχαν ἔρθῃ ἄλλη φορὰ. Δὲν μὲ πειράζουν τόσο τὰ καράβια, ὅσο τὰ μικροκάικα... Ἄρχισαν νὰ μοῦ κλέφτουν τὰ σταφύλια, μοῦ ρημάξαν τὲς κολοκυθιές καὶ τὲς μπάμιες... Δὲν μοῦ ἄφησαν γάλα γιὰ νὰ πῆξω τυράκι... Μοῦ ἔκλεψαν τὴν Κοτσινή, τὴν κόττα τοῦ πάτερ Σισώη, καὶ τὴν ἔβαλαν στὴ σούβλα καὶ τὴν ἔφαγαν... Μοῦ ἀγρίεψαν τὴ γάττα, τὴν καημένη τὴ Μπαμπή, καὶ τὴν ἔκαμαν νὰ πάρῃ τὰ βουνά.

Ἡ θεια-Σκεύω τοῦ ἐσύστησεν ὑπομονήν, καὶ ὡς συμπέρασμα εἶπεν ὅτι «Ἄμαρτίες εἶχαμε ὅλοι, ἐδῶ ποὺ φτάσαμε».

* * *

Τὴν ἐσπέραν, μετὰ τὴν συνδιάλεξίν τῆς πρὸς τὸν ἰατρόν, ἡ Σκεύω ἠκολούθησε τὸν βαρκάρην, τὸν Γιάννην Μπρίκον, μέχρι τῆς ἀκρογιαλιᾶς. Ὁ κ. Βοῦντ τῆς εἶπεν ὅτι, ἂν ἤθελεν, ἠμποροῦσε νὰ διανυκτερεύσῃ εἰς τὴν σκηνὴν του, ἢ παραπλεύρως αὐτῆς, εἰς τὸ πρῶτον ἡμιτελὲς παράπηγμα, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀρχίσει ὁ μαστρο-Στάθης ὁ Χερχέρης. Τῆς ὑπεσχέθη δὲ ὅτι τὸ πρωὶ θὰ ἐπήγαιναν ὁμοῦ εἰς τὸ καράβι, ὅπου εὐρίσκετο ὁ υἱός τῆς. Λαβοῦσα τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην ἡ Σκεύω, ἐπέμεινε νὰ γυρίσῃ ὀπίσω εἰς τὴν βάρκαν,

διὰ νὰ φορέση τὰ γυναικειᾶ φορέματά της, διότι τῆς ἤρχετο πλέον ἐντροπὴ νὰ φορῇ τὰ ἀνδρικήια, ἀφοῦ ἐφανερώθη ὁ δόλος της. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἔμελλε πλέον νὰ ἐκτελέση ἔργα βαρδιάνου, προσεφέρθη νὰ ἐγχειρίσῃ εἰς τὸν ἱατρὸν τὰ δύο τάλληρα τὰ ὁποῖα εἶχε λάβει ὡς προκαταβολὴν εἰς τὸ λιμεναρχεῖον. Ἄλλ' ὁ ἱατρὸς τῆς εἶπε νὰ τὰ κρατήσῃ πρὸς τὸ παρόν, καὶ ἐδήλωσεν ὅτι αὐτὸς γίνεται ἐγγυητὴς διὰ τὸ μικρὸν τοῦτο ποσὸν ἐνώπιον τοῦ φίλου του, τοῦ στραβούλιακα τοῦ ὑγειονόμου.

Μέσα εἰς τὸ μέγα ταμπάρον*, τὸ ὁποῖον εἶχε φέρει μαζί της ἡ Σκεύω ἀπὸ τὴν οἰκίαν της, εἶχε μίαν ἀβασταγὴν*, καὶ μέσα εἰς τὴν ἀβασταγὴν εἶχε πλήρη τὴν γυναικειᾶν φορεσιάν της. Τὴν εἶχε πάρει μαζί της, ὡς νὰ εἶχε προβλέψει ὅτι γρήγορα θὰ τὴν ἐχρειάζετο. Ὁ Γιάννης ὁ Μπρίκος ἐπέβη εἰς τὴν λέμβον καὶ τῆς ἔρριψε τὴν ἀβασταγὴν, καθὼς καὶ ἐν μικρὸν καλαθάκι, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐν λαδικὸν γεμάτον, καὶ ὀλίγα κηρία καὶ ψωμίον, διότι ὅλα τὰ εἶχε προβλέψει. Ἡ Σκεύω ἔλαβε τὴν ἀβασταγὴν, καὶ ἀποχωρήσασα ὀπισθεν τῶν λυγαριῶν καὶ τῶν βουρλιῶν, σιμὰ εἰς τὸν βάλτον, ἤλλαξε τὰ ἐνδύματά της, εἶτα ἐσχημάτισεν ἐκ νέου τὴν ἀβασταγὴν μὲ τὰ ἀνδρικήια φορέματα τὰ ὁποῖα εἶχεν ἀποβάλει, τὴν ἔδεσε, καὶ ἐλθοῦσα τὴν ἔρριψε μέσα εἰς τὴν βαρκούλαν, εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Γιάννη.

Εἶτα ἔλαβε τὸ καλαθάκι της, καὶ ἐκαληνύχτισε τὸν πορθμέα λέγουσα ὅτι θὰ ὑπάγῃ νὰ κάμῃ ἓνα σταυρὸν καὶ ν' ἀνάψῃ τὰ κανδήλια τῆς ἐκκλησίτσας, εἰς τὸ μετόχι, καί, «ὅπως ἰδῆ, ἢ ἔρχεται ἢ δὲν ἔρχεται». Ἴσως μάλιστα ν' ἀπεφάσιζε νὰ κοιμηθῇ εἰς τὴν μισοτελειωμένην παράγκαν, ὅπου τῆς εἶπεν ὁ ἱατρὸς. Ὁ Γιάννης δὲν ἐπέμεινε, διότι ἐνύσταζεν ἀρκετὰ ὁ ἴδιος, ὥστε νὰ μὴν τὸν μέλη ποῦ θὰ ἐκοιμᾶτο ὁ ἄλλος. Ἦδη εἶχε μισοκοιμηθῇ πρὶν ἀκούσῃ τὸ τέλος τοῦ λόγου τῆς Σκεύως.

Σιγὰ-σιγὰ πατοῦσα, ἀπὸ βουρλιᾶν εἰς βουρλιᾶν καὶ ἀπὸ ἀρμυρήθραν εἰς ἀρμυρήθραν, ἡ Σκεύω, ἥτις δὲν ἐφοβεῖτο ποτὲ νὰ περιπατῇ τὴν νύκτα (ἄλλως τὸ μέρος ἦτο ἀνοικτόν, φῶτα ἔλαμπον ἔνθεν κάκειθεν, ἢ σελήνη ἀνήρχετο πρὸς τὸ μεσουράνημα, καὶ τὰ κελλία τοῦ μετοχίου καὶ αἱ πρόχειροι σκηναὶ ἑκατοντάδας μόνον βημάτων ἀπείχον ἀπὸ τὴν ἀκρογιαλιάν), ἐπέρασεν ἐκ τρίτου ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου ἐφαίνοντο οἱ δίδυμοι νεοσκαφεῖς τάφοι, ἐστάθη, ἔκαμε τὸν σταυρὸν της, ἐγονάτισε, κ' ἔκαμε τρεῖς ὀλοψύχους μετανοίας «κλίνουσα ὄχι μόνον τὰ γόνατα, ἀλλὰ καὶ τὴν καρδίαν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου», καὶ ἐδεήθη ὑπὲρ τῆς ἀτυχοῦς ἀθῶας ψυχῆς, τῆς ἀποθανούσης μακρὰν τῆς πατρίδος της εἰς τὰ ξένα, τῆς κοιμωμένης μετὰ τοῦ ἀκάκου βρέφους της τὸν χρόνιον ὕπνον ἐκεῖ ὑπὸ τὸ χῶμα. Εἶτα ἔλαβεν ἐκ τοῦ καλαθίου της δύο κηρία, καὶ ἀφοῦ τὰ διέθεσεν εἰς σχῆμα σταυροῦ, τὰ ἐκόλλησεν ἐπὶ τοῦ ἄλλου καλαμίνου σταυροῦ, τοῦ σημειοῦντος τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ τάφου. Εἶτα ἠγέρθη, ἔλαβε τὸ καλαθίον της, καὶ διευθύνθη πρὸς τὰ κελλία.

* * *

Τὸ κελλίον, εἰς τὸ ὁποῖον κατῶκει ἕως τώρα ὁ Νικόδημος, εἶχε μικρὸν εὐτελῆ ἐξώστην ἄφρακτον. Ἡ Σκεύω ἐκάθητο εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας, καὶ μέσα, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ μικροῦ θαλάμου, ἔκειτο κλίνη ἀσθενοῦς. Ὁ ἀσθενὴς εἶχεν ἀνακαθίσει, ἀκουμβῶν τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ προσκέφαλον, κ' ἔβλεπεν ἀορίστως εἰς τὸ κενὸν διὰ τῆς ἀνοικτῆς θύρας. Ὁ ἥλιος ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν, καὶ ἡ ἡμέρα ὑπῆρξε θερμῆ. Ὁ ἀσθενὴς, μὲ ξανθὸν μύστακα, καὶ μικρὸν γένειον φαιόξανθον, ἦτο ὠχρὸς, καὶ τὸ πρόσωπόν του «ἔφεγγεν» ἀπὸ τὴν ἰσχνότητα.

Ἡ Σκεύω ἔβλεπε πρὸς τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν σειρὰν τῶν μεγάλων πλοίων, τῶν ὁποίων εἶχεν ἀυξήσει ὁ ἀριθμὸς. Ἀπὸ τριῶν ἢ τεσσάρων ἡμερῶν εἶχον ἔλθει περισσότερα ἀπὸ δώδεκα κομμάτια καράβια, καὶ ὄχι ὀλίγα μικροκάικα. Ἡ γραῖα ἔβλεπε μετὰ τρόμου τὸ πλῆθος τοῦτο τῶν πλοίων καὶ τῶν ἐπιβατῶν. Ἐνθυμεῖτο τὸν δημῶδη λόγον περὶ τῶν μελλόντων νὰ συμβῶσιν εἰς τὴν Συντέλειαν τοῦ κόσμου, ὅταν οἱ ζῶντες θὰ κρᾶξωσι πρὸς τοὺς νεκρούς: «Ἐβγάτε σεῖς οἱ πεθαμένοι, νὰ ἐμβοῦμε ἡμεῖς οἱ ζωντανοί!» Καὶ ἐφοβεῖτο μὴ ἡ πρόρρησις ἐπαληθεύσῃ προχειρῶς καὶ παραδειγματικῶς εἰς τὴν παρούσαν περιστασιν, ἥτις ἦτο βεβαίως μία ἐκ τῶν προεικονίσεων τῆς Συντελείας. Ἐτρόμαζε μήπως ἀπὸ τὰ τόσα κομμάτια καράβια ἐξέλθωσιν αἰφνιδίως οἱ τόσοι ἄρρωστοι, ὅσοι ἐλέγετο ὅτι ὑπῆρχον ἐπ' αὐτῶν, καὶ φωνάξωσι πρὸς τοὺς κατέχοντας τὰς προχείρους σκηνάς, τὰ ἡμιτελῆ παραπήγματα καὶ τὰ ὀλίγα εὐτελῆ κελλία, ἀσθενεῖς ἢ νοσοκόμους, ὑγιεῖς ἢ πάσχοντας, ζῶντας ἢ νεκρούς: «Καιρὸς νὰ φύγητε σεῖς, διὰ νὰ ἔλθωμεν ἡμεῖς».

Καὶ ἐν μέσῳ τοιοῦτου κυκεῶνος δεινῆς συμφορᾶς καὶ τυφλώσεως καὶ πόνου καὶ ἀγρίας πάλης, ποῦ ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν τὸ δικαίωμα καὶ ἡ θυσία ἢν ὑπέστη χάριν αὐτῆς ὁ Νικόδημος ὁ Μανασσῆς, ὅστις τῇ παρεχώρησεν οἰκειοθελῶς τὸ μικρὸν κελλίον του, διὰ νὰ νοσηλεύσῃ τὸν υἱὸν τῆς. Κατ' αὐτὴν τὴν πρωίαν τῆς Πέμπτης, πρὶν ἢ Σκεύω ἀπέλθῃ μετὰ τοῦ ἱατροῦ εἰς τὸ πλοῖον διὰ νὰ ἴδῃ τὸν υἱὸν τῆς, ὁ Νικόδημος τῆς εἶχεν εἰπεῖ ὅτι, καθ' ὃν χρόνον αὐτὴ θ' ἀνήρχετο ἐπὶ τὸ πλοῖον, αὐτὸς θὰ ἀπῆρχετο εἰς ἐκδρομὴν ἐπάνω εἰς τὸ μικρὸν βουνόν, πέραν τοῦ δάσους, διὰ νὰ ἴδῃ τί γίνεται τὸ κοπάδι τῶν αἰγῶν, μὲ τοὺς ὀλίγους τράγους καὶ τὰ ἐρίφια τὰ ὁποῖα εἶχεν ἐμπιστευθῆ εἰς τὴν φροντίδα τοῦ παραγυιοῦ του, τοῦ αἰγοβοσκοῦ Ἀγκόρτζα, διότι ἀπὸ ἡμερῶν δὲν εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὴν μάνδραν. Μόνον ὁ Ἀγκόρτζας τοῦ ἔφερε καθημερινῶς τὸ γάλα, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπρόφθαινε νὰ πῆξῃ, ὡς ἔλεγεν. Ὁ Νικόδημος ἀνήσυχος εἶχεν εἰπεῖ:

— Λὲς νὰ μοῦ φᾶνε τὰ κατσίκια, τάχα, καθὼς μοῦ φάγανε τὴν Κοτσινή;

Ἡ Σκεύω μὴ δυνηθεῖσα νὰ κρατήσῃ τὸν γέλωτα τοῦ εἶχεν ἀπαντήσῃ:

— Λὲς νὰ σοῦ τ' ἀφήσουν, γερο-Νικόδημε;

Ὁ ἀγαθὸς μοναχὸς ἔλαβε τὴν μακρὰν μαγκούραν του καὶ ἐξεκίνησε διὰ τὸ

βουνόν. Πρὶν ἀπέλθῃ, εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς τὴν Σκεύω πᾶσαν συνδρομὴν ἣτις ἐξηρτᾶτο ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἡ Σκεύω ἔβαλε μὲ τὸ νοῦν τῆς ὅτι ἡ καλυτέρα ἐκδούλευσις τὴν ὁποῖαν θὰ τῆς ἔκαμνεν ἦτο νὰ τῆς παραχωρήσῃ τὸ κελλίον, διὰ νὰ μεταφέρῃ τὸν υἱὸν τῆς ἀπὸ τὸ καράβι. Κατόπιν, ὅταν ἡ Σκεύω εἶχεν ἀξιωθῆ ν' ἀνταμώσῃ τὸν υἱὸν τῆς, καὶ ὁ κ. Βοῦντ ἐγνωμοδότησεν ὅτι ἦτο καλὰ νὰ μετατοπισθῆ ὁ ἀσθενὴς ἔξω τοῦ πλοίου, διὰ νὰ ἔχῃ τὴν μητρικὴν περιποίησιν ὡς καὶ τὰς ἐπισκέψεις τὰς ἰδικὰς του προχειροτέρας, ἡ Σκεύω, ἐπιστρέψασα ἐκ τοῦ πλοίου ἀπῆλθε κατ' εὐθείαν εἰς τὸ μετόχιον.

Ὁ πάτερ Νικόδημος εἶχεν ἐπανέλθει πρὸ μικροῦ ἀπὸ τὴν ἐκδρομὴν καὶ κατεγίνετο ἐτοιμάζων τὴν ἀποσκευὴν του. Ἡ δὲ ἀποσκευὴ του συνίστατο ἐκ δύο ράσων τὰ ὁποῖα ἔδενεν εἰς ἀβασταγὴν, ἐκ μεγάλου τορβᾶ καὶ ἐκ τῆς ὑψηλῆς καὶ καμπύλης τὴν λαβὴν μαγκούρας του.

— Θὰ πάω... θὰ πάω... εἶπεν ἅμα εἶδε τὴν Σκεύω... Τὰ καημένα τὰ κατσικάκια, ἀρχίσανε νὰ μοῦ τὰ κλέφτουνε... Καλὰ τὸ ἔλεγα ἐγώ, πὼς ἡ καημένη ἡ Μπαμπὴ μοῦ ἔδειξε τὸν δρόμον, κ' ἔπρεπε νὰ τὴν ἀκολουθῆσω...

— Καὶ θ' ἀργήσῃς, γερο-Νικόδημε; ἠρώτησε σύννους ἡ Σκεύω.

Ἐσυλλογίζετο πὼς θὰ ἔμενεν ἔρημον τὸ κελλίον τοῦ μοναχοῦ, καὶ διατὶ νὰ μὴ τῆς τὸ ἐμπιστευθῆ αὐτῆς, διὰ νὰ φέρῃ τὸν υἱὸν τῆς νὰ τὸν νοσηλεύσῃ.

— Θὰ καθίσω ἐκεῖ ἀπάνου ὅλον τὸν καιρὸ, ἕως νὰ περάσῃ ἡ ὀργὴ Κυρίου, ἀπήντησεν ὁ Νικόδημος. Μάρτυς μου ὁ Θεός, δὲν φεύγω τόσο διότι λυποῦμαι τὰ κατσικάκια καὶ τὰ τραγιά... Ἄς τὰ φᾶνε ὅλα, ὅπως φάγανε καὶ τὴν καημένη τὴν Κοτσινὴ... Μόνον θέλω τὴν ἡσυχίαν μου... Τί νὰ τὰ κάμω ἐγὼ τὰ κατσικάκια καὶ τὰ τραγιά; Ἄς εἶναι καλὰ τὸ μοναστήρι. Μὰ τί νὰ τοὺς κάμω; Εἶμαι ἄμαθος ἀπὸ κόσμον, θεια-Σκεύω... Ἄς εἶναι καλὰ ὁ κόσμος, δὲν μὲ πειράζουν τίποτε... Μόνον θέλω τὴν ἡσυχίαν μου... Ἄς τὰ φᾶνε ὅλα, ἄς τὰ φᾶνε.

Ἐκαμε κίνημα, καὶ ἔβγαλεν ἀπὸ τὴν τσέπην του ἓν κλειδίον.

— Νά, πάρε τὸ κλειδί τῆς ἀποθήκης... Ἐκεῖνο τὸ κελλί τὸ ξεχωριστό, ποὺ βλέπεις παραπάνω... ἔχει μέσα ὀλίγες μυζήθρες καὶ τυριά... εἶναι καὶ ὀλίγο κριθάρι τῆς χρονιάς καὶ λίγο καλαμπόκι περυσινό... ρόιεψέ* τα, δῶσε στὸν κόσμον νὰ φᾶνε, ἅμα ἰδῆς ὅτι πεινοῦνε... Ἐκεῖ μέσα ἔκλεισα καὶ τὴν καημένη τὴν Πιτσινὴ, τὴν κόττα τοῦ πάτερ Σισώη... ρίχνε τῆς νὰ τρώῃ, κὶ ἅμα ἰδῆς πὼς εἶναι ἀνάγκη γιὰ νὰ δυναμώσῃ ὁ γυιὸς σου, σφάξε τὴν καὶ δὸς του νὰ πιῇ ζουμί, κὶ αὐτὴ καὶ δύο πετεινάκια ποὺ θὰ σοῦ στείλω μὲ τὸν παραγυιό μου τὸν Ἀγκόρτζα. Θὰ σοῦ στέλνω κάθε μέρα καὶ γάλα καὶ νωπὸ τυρί... Τί νὰ τὰ κάμω;... Ἄς εἶναι καλὰ ὁ κόσμος... καλὰ τὸ ἔλεγα ἐγὼ πὼς ἡ καημένη ἡ γάττα μου ἡ Μπαμπὴ μοῦ ἔδειχνε τὸν δρόμον...

Ἡ θεια-Σκεύω κάτι ἤθελε νὰ εἶπη, ἀλλ' ὁ πάτερ Νικόδημος, ὅστις εὐρίσκετο εἰς ἀσυνήθη ἔξαψιν, δὲν τῆς ἔδωκε καιρόν.

— Οἱ παλιοὶ οἱ ἀσκητάδες, ξέρεις, θεια-Σκεύω;... Ποῦ νὰ ξέρης, τουλόγου σου... Δὲν ἄκουσες ποτὲ νὰ διαβάζουν τὰ Συναξάρια... Ἄκουσες ποτέ σου Λαυσαϊκό;... Ποῦ νὰ ἀκούσης τὸ δάσκαλο, τὸν πάτερ Σισώη, νὰ τὸ διαβάζῃ ὁμορφα-ὁμορφα, σιγὰ-σιγὰ καὶ κατανουχτικά, μὲ τὸ λύχνο ποῦ ἔχει κατεβασμένο τὸ φῶς, τὰ μεσάνυχτα στὴν Ἀκολουθία, ἀπάνω στὸ μοναστήρι... Ξέχασα ποῦ δὲν μβαίνουν γυναῖκες μέσα... ποῦ πέφτει ὅλο τὸ φῶς στὸ βιβλίον ἀπάνω καὶ στὸ μισὸ τὸ πρόσωπο καὶ στὴ γενειάδα καὶ στὸ Πολυσταύρι καὶ στὸ Σχῆμα τοῦ διαβαστῆ... καὶ σὰν ἔφτανε ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, οἱ παλιοὶ ἀσκητάδες φεύγανε στὴ μέσα ἔρημο, κ' οἱ μοναστηριακοὶ ἔβγαιναν ἀπ' τὸ μοναστήρι κ' ἐπήγαιναν ν' ἀσκητέψουν δύο μῆνες στὴν ἔρημο, ἕως τὴν ἑορτὴ τῶν Βαΐων. Καὶ τότε πάλι ἐγύριζαν στὸ μοναστήρι... Ἐγὼ ὁ ἀνάξιος δὲν εἶμαι ἰκανὸς οὔτε τὰ πόδια τους νὰ φιλήσω, μὰ ὡς τόσο κ' ἐγώ, τώρα τὸ χινόπωρο, ποῦ δὲν ἔρχεται μεγάλη σαρακοστή, ἀποφάσισα νὰ φύγω στὴν ἔρημο. Πάρε τὸ κλειδί, καὶ δώσε στὸν κόσμον ὅτι ἔχει μέσα τὸ κελλί, νὰ φᾶνε... Ἄς εἶναι καλὰ ὁ κόσμος. Ὁ Ἅγιος Φλῶρος νὰ τοὺς λυπηθῇ, νὰ διώξῃ τὴν ἀρρώστια... Ἐγὼ θέλω τὴν ἡσυχία μου... ὄχι πῶς μὲ μέλει γιὰ τὰ βοσκήματα... Ἄς τὰ φᾶνε ὅλα, καθὼς ἔφαγαν καὶ τὴν καημένη τὴν Κοτσινή...

— Καὶ τὸ κελλί σου ποῦ θὰ τ' ἀφήσης, γερο-Νικόδημε; ἐπρόφθασε καὶ εἶπεν ἡ Σκεύω.

— Τὸ κελλί;... Ἀλήθεια, πῶς εἶναι ὁ γυιὸς σου; Δὲν τὸν ἔβγαλες ὄξου;

— Εἶπε ὁ γιατρὸς νὰ τὸν βγάλω.

— Καὶ ποῦ θὰ κάμετε κονάκι;

— Δὲ ξέρω... Στὲς μπαράκες, ποῦ φτιάνει ὁ μαστρο-Στάθης.

— Ἀλήθεια, ξέχασα νὰ πῶ... Ἐμένα τὸ κελλί δὲν μοῦ χρειάζεται. Καὶ οὔτε τὸ ἐξουσιάζω κιόλα... Ἐχουν τὸ δικαίωμα νὰ μοῦ τὸ πάρουν... Ἐγὼ δὲν πρέπει νὰ ἔχω φωλιὰ σὰν καλόγηρος ποῦ εἶμαι... Καλύτερα σεῖς παρὰ ἄλλοι... Φέρε τὸ γυιὸ σου ἔξω, κ' ἐλάτε νὰ καθίσετε στὸ κελλί...

— Ἄ! τὴν εὐχὴ τοῦ Χριστοῦ νὰ 'χῃς... καλὴ ψυχὴ... καὶ καλὸν παράδεισο, ἀδερφέ μου...

— Ἐγὼ εἶμαι ἀνάξιος... Φέρε τὸ γυιὸ σου ἔξω. Νά, στὴν πόρτα εἶναι τὸ κλειδί. Ἐδῶ ἔχει καὶ μερικὲς παλιοβελέντζες... Κλείδωσε, σύρε νὰ φέρῃς τὸ γυιὸ σου, κι ἔλα νὰ κάμετε κονάκι. Ἐγὼ φεύγω. Ἐχε γειά... Καλὰ τὸ ἔλεγα ἐγὼ πῶς ἡ καημένη ἡ Μπαμπὴ μοῦ ἔδειχνε τὸ δρόμο.

Ἔλαβε τὴν δέσμη τῶν ράσων του, τὴν ἔβαλεν εἰς τὸν τορβάν, ἐκρέμασε τὸν τορβάν περὶ τὴν μασχάλην, ἔλαβε τὴν ὑψηλὴν κυρτὴν ράβδον του, ἔκαμε τρεῖς τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ καὶ ἀνεχώρησε.

* * *

Μόλις εἶχε προχωρήσει τρία βήματα, καὶ συναντᾷ τὸν Γερμανὸν ἰατρόν.

— Για ποῦ, ἂν τέλη ὁ Θεός, πάτερ Νικόντημε;

— Ἄ! τουλόγου σου εἶσαι, ξεχώτατε;... Ἀπάνω στοῦ κελλί εἶναι ἡ θεια-Σκεύω... Τῆς ἔδωκα τὸ κλειδί τῆς ἀποθήκης. Νὰ βάλῃς τὰ δυνατά σου, σὰν καλὸς πατριώτης, νὰ γλυτώσης τὸ παιδί της...

— Καὶ κάτι ζωσμένον σὲ βλέπω, γιὰ ντρομο... Για ποῦ πᾶς;

— Ἔχει μέσα στὴν ἀποθήκη κάτι μυζήθρες, κάτι ὀλίγα τυριά... Ἄς δώσῃ στὸν κόσμον νὰ φᾶνε... Ἐγὼ δὲν τὰ λυποῦμαι... Ἡ Μπαμπὴ μου ἔδειξε τὸ δρόμο.

— Ποιὰ εἶν' αὐτὴ ἡ Μπαμπή;

— Ἔχει κι ὀλίγο καλαμπόκι κι ὀλίγο κριθάρι...

— Τί ντιάολο! σὰν ἀλλοιώτικος μου φαίνεσαι! εἶπεν ἀρχίσας νὰ γελά ὁ κ. Βίλελμ Βούντ.

— Θὰ τῆς στείλω καὶ δύο πετεινάκια... Για νὰ ξαρωστήσῃ τὸ παιδί της... Τουλόγου σου, θὰ σοῦ στείλω ἓνα κατσίκι, γιαιτρέ, νὰ ξεφαντώσῃς... Εἶναι κ' ἡ κόττα, ἡ Πιτσινή, τοῦ πάτερ Σισώη... Τῆς εἶπα νὰ τὴν σφάξῃ, γιὰ νὰ δυναμώσῃ ὁ ἄρρωστος... Ἄς εἶναι καλὰ ὁ κόσμος... Ἄς τὰ φᾶν ὅλα, καθὼς ἔφαγαν καὶ τὴν καημένη τὴν Κοτσινή...

— Ποιὰ Κοτσινή;

— Νά, τὴν Κοτσινή μου τὴν ἔκαμαν κότσι κότσι*... Μὰ καλὰ τὸ εἶπα ἐγώ, πὼς ἡ καημένη ἡ Μπαμπὴ μου ἔδειξε τὸ δρόμο!...

— Τώρα, γιὰ ποῦ πᾶς; ἠρώτησεν ἀνυπομόνως ὁ ἰατρός. Μήπως ἄφησες τὸ κελλί σου...

— Ναί, τὸ κελλί μου, εἶπεν ὡς νὰ συνῆλθε διὰ μιᾶς ὁ Νικόδημος· τὸ κελλί μου, ἄς φέρουν τὸν ἄρρωστο νὰ καθίσῃ μέσα, μαζί μὲ τὴ μάνα του... Ἐγὼ εἶμαι καλόγερος, καὶ δὲν μπορῶ σκοτοῦρες τοῦ κόσμου... Πάω νὰ βρῶ τὸν καθαρὸν ἀέρα, ἀπάνω στοῦ βουνό... Ἀπὸ δῶ κ' ἐμπρὸς θὰ κοιμῶμαι στοῦ κλαρί... Θὰ στέλνω καὶ τὸν Ἀγκόρτζα νὰ σᾶς φέρῃ γάλα... Ἔχε γειά,

γιατρέ... Καλὰ μοῦ ἔδειξε τὸ δρόμο ἢ Μπαμπή.

Εἶπε, καὶ τρέχων μὲ τὰ ἐλαφρὰ τσαρουχάκια του, ἔγινεν ἄφαντος ὀπισθεν τῶν δένδρων.

Ὁ ἰατρὸς ἔμεινε διατεθειμένος πρὸς εὐθυμίαν, καὶ ἐκάγχασε θορυβωδῶς, ὅταν ἡ Σκεύω τοῦ ἐξήγησε τὰ κατὰ τὴν Μπαμπὴν καὶ τὴν Κοτσινήν.

Μετὰ δύο ὥρας, ἡ Σκεύω μετέφερεν ἀπὸ τὸ πλοῖον τὸν υἱὸν τῆς καὶ τὸν ἐγκαθίστα εἰς τὸ κελλίον τοῦ ἀγαθοῦ μοναχοῦ. Ὁ ἀσθενὴς ἦτο πολὺ καλύτερα, καὶ ὁ κ. Βοῦντ εἶχε συγκεντρώσει μέγα μέρος τῆς ἐπιμελείας του εἰς τὸν υἱὸν τῆς Σκεύως.

* * *

Ὅσον ἐπλησίαζεν ἡ νύξ, τόσον ηὔξανεν ἡ ἀνησυχία τῆς Σκεύως σχετικῶς μὲ τὸ πλῆθος τῶν πλοίων καὶ τὴν συρροὴν τῶν ταξιδιωτῶν. Τόσα κομμάτια καράβια, τόση πλησμονὴ κόσμου, καὶ σχεδὸν κανεὶς φίλος, καὶ ὅλοι πρόσωπα ἄγνωστα. Δύο ἢ τρεῖς ἐντόπια γολέται εἶχον ἔλθει, ἐν ἡ δύο καράβια, καὶ τινα καϊκία· ἀλλ' ὅλα σχεδὸν ταῦτα δὲν ἔφερον ἐπιβάτας, καὶ τὰ πληρώματα ἔμενον ἐπὶ τῶν πλοίων. Ἀντικρὺ εἰς τὸν μικρὸν ἐξώστην τοῦ κελλίου δὲν ἔλειπον δι' ὅλης τῆς ἡμέρας νὰ ἔρχωνται νὰ ὑδρεύονται ναῦται ἀπὸ τὰ ξένα πλοῖα, ὅλοι πρόσωπα ἄγνωστα. Τὰ ἐντόπια πλοῖα εἶχον φαίνεται τὸν τρόπον νὰ λαμβάνωσι τὸ νερὸν ἔξωθεν ἀπὸ τὴν πόλιν. Ἄλλως τὸ μικρὸν πηγάδιον ἐπλησίαζεν ἤδη νὰ στειρεύσῃ. Ὁ Ἀγκόρτζας, ὁ παραγυιὸς τοῦ Νικοδήμου, ἤρχετο κάθε πρωὶ κ' ἐγέμιζεν ἐν μικρὸν βαρελάκι νερόν, κ' ἔφερε μίαν βεδούραν γάλα εἰς τὴν Σκεύω, ἥτις τὸ ἐμοίραζεν εἰς τὰς τότε κατὰ περίστασιν γνωρίμους καὶ γείτονας, ὅσαι ἐνοσήλευον υἱοὺς ἢ συζύγους εἰς τὰ ἄλλα κελλία, καὶ εἰς τὰ πρῶτα ἐγγύτερα παραπήγματα. Ὁ Ἀγκόρτζας δὲν ἔλεγε ποτὲ «καλημέρα», ἀλλ' ἐφώναζε μὲ τραχεῖαν καὶ ἀλλόκοτον φωνὴν «Γειά σας!» πρωὶ πρωὶ τὴν αὐγὴν, ἀφηνε τὴν βεδούραν κάτω εἰς τὸ πρῶτον σκαλοπάτι τῆς σκάλας, ἔκρυπτε τὸ πρόσωπόν του ὀπισθεν τοῦ στύλου, ἔβλεπε λοξῶς καὶ ἴστατο πλαγίως, διὰ νὰ μὴ τὸν ἰδῇ ἡ Σκεύω, καὶ εἶτα ἐφώναζε: «Χιριτίσματα ἀπ' τοὺν πάτιρ Νικόδ' μου. Εἶπι, λέει, τί κάνει οὐ γυιὸς σ', λέει, καημέν' Σκεύου; Κι τί σ' χρειάζιτι, λέει, νὰ μ' τοῦ πῆς! Κι τ' γκόττα, λέει, νὰ τ'νε σφάξης νὰ πιῇ τοῦ ζ'μί, νὰ γιάν'».

* * *

Εὐρισκόμεθα ἤδη εἰς τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου. Ὅταν ἐνύκτωσεν ἀσυνήθης βοή καὶ θόρυβος ἤρχισε ν' ἀκούηται τριγύρω, σιμὰ εἰς τὰ παραπήγματα καὶ εἰς τὴν ἄμμον, καὶ κάτω εἰς τὸν ὄρμον. Ἦτο ὡς νὰ ἐκόχλαζεν ὁ ἀήρ ἀπὸ τὴν λάβαν καὶ τὸ κουφόβρασμα τῶν ἀνθρωπίνων στηθῶν, ὅσα ἐπροσπάθει νὰ δροσίση καὶ δὲν ἴσχυε νὰ ζωογονήσῃ. Ὁ κύριος ὄρμος τῆς μικρᾶς νήσου, ὅπου ἦσαν ἀραγμένα πολλὰ καράβια, ἀντικρὺ εἰς τὴν μικρὰν πορτούλαν

τῆς Σκεύως, εἶχε γεμίσει ἀπὸ πλοιάρια, ἀπὸ βάρκες, ἀπὸ σκαμπαβίες καὶ ἀπὸ φελούκια. Ἐναγώνιοι φωναὶ ἠκούοντο ἀπὸ βαρκούλαν εἰς βαρκούλαν, ἀπὸ φελούκαν εἰς φελούκαν. Ἡ αὐρα ἢ νυκτερινὴ κατέστη βαρεῖα καὶ θρηνώδης, μεστωμένη ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα παράπονα καὶ τοὺς γογγυσμούς, καὶ ἡ θάλασσα ἐπατάγει μετ' ἀσυνήθους βίας καὶ ἰαχῆς ἀπὸ τοὺς πλαταγισμούς τῶν κωπῶν εἰς τὸ κῦμα. Δίπλα εἰς τὰ καράβια προσετρίβοντο μετὰ κρότου τὰ φελούκια, καὶ ἄλλα πλοιάρια εἶχον ἀποσπασθῆ ἀπὸ τὰς πλευράς των καὶ ἔπλεον φύρδην μίγδην πρὸς τὴν ἄμμον. Βραχεῖαι φωναὶ ὡς συνθήματα ἀντηλλάσσοντο μεταξὺ τῶν πληρωμάτων, ὅσα εἶχον μείνει ἐπάνω εἰς τὰ καράβια, καὶ τῶν συντρόφων των, ὅσοι ἔπλεον μετὰ τὰ φελούκια. Ἄκρα γαλήνη ἦτο εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη τρικυμία ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἀπετέλει ὁ συνωθισμὸς τῶν λέμβων, τὸ πλατάγισμα τῶν κωπῶν εἰς τὸ κῦμα, καὶ αἱ ἐναγώνιοι φωναὶ τῶν ναυτῶν. Ἐξω εἰς τὴν ἄμμον ὄμιλοι ἀνθρώπων ἴσταντο περιμένοντες. Ἀπωτέρω, ὀλόγυρα εἰς τὰς σκηνὰς καὶ τὰ παραπήγματα, φωναὶ ἠκούοντο, καὶ φῶτα ἐκινούνοτο ἐπάνω καὶ κάτω, κρυπτόμενα καὶ ἐμφανιζόμενα, ὡς ἄστρα ὅπου σβήνουν εἰς τὸν θόλον τοῦ οὐρανοῦ. Ἦτο νύξ ἀστροφεγγῆς, εἰς τὴν χάσιν τοῦ φεγγαριοῦ, καὶ τὸ θέαμα ἦτο συγκεχυμένον, καὶ τὸ ἄκουσμα δεινὸν καὶ ταραχῶδες.

Ἡ Σκεύω, ἣτις εἶχε κλείσει πρὸ μικροῦ τὴν πορτούλαν της, διὰ νὰ μὴ βλάβη τὸν ἀσθενῆ ἢ νυκτερινὴ αὐρα, ἰδοῦσα ὅτι ὁ υἱὸς της ἐκοιμήθη, τὴν ἤνοιξε πάλιν, καὶ ἐξελθοῦσα εἰς τὸν ἐξώστην τὴν ἐκλείσεν ἐκ νέου σιγὰ-σιγὰ, καὶ ἐκάθισεν αὐτὴ κάτω εἰς τὰς σανίδας, ὅπου ἦτο σχεδὸν ἀόρατος ὀκλάζουσα τὴν νύκτα, συγχεομένη μετὰ τὰ μαῦρα καὶ σαπρακωμένα θυρόφυλλα. Τί συνέβαινε, Θεέ μου; Ἐμελλε νὰ ἴδῃ πολλὰ ἀκόμη; Εἶχεν ἰδεῖ ἀρκετὰ ἀπὸ ἡμερῶν, ἀλλὰ δὲν τὰ διηγείτο εἰς τὸν υἱὸν της. Ὁ ἄγγελος μετὰ τὴν φλογίνην ρομφαίαν, τὴν ἔχουσαν τὰς ἑπτὰ κόψεις, ὅπου τὸν λέγουσιν Χάρον, ὡς νὰ ἔφερε χαρὰν εἰς ἄλλους παρὰ εἰς τοὺς κληρονόμους τῶν φιλαργύρων γεροντίων, εἶχεν ἐπισκεφθῆ πάλιν καὶ πάλιν τὴν μικρὰν νῆσον. Εἶχεν ἀκούσει κλαυθμούς καὶ θρήνους ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, ὅσους δὲν ἤκουσε πρὶν εἰς ὅλην τὴν ζωὴν. Εἶχεν ἰδεῖ σπαραγμούς καὶ βασάνους, καὶ εἶχε παρευρεθῆ εἰς ἀγωνίας καὶ μαρτύρια, τόσον ὅπου τὸ στήθος της ἐστόμωσε πλέον, ὡς νὰ ἐφράχθη ὀλόγυρα ἀπὸ χάλυβα καὶ δὲν ἠσθάνετο εἰμὴ κατὰ τὸ ἥμισυ καὶ ὡς ἐν ὄνειρω, καὶ δὲν ἐπαθαίνετο εὐκόλως ἀπὸ τὰς συμφοράς.

Ἀντικρῦ, ἄνω τῆς μεγάλης ἄμμου τῆς γειτονευούσης μετὰ τὸ ἀλίπεδον τῶν χονδρῶν καὶ στυλινῶν χαλίκων, πέραν ἀπὸ τὰς σκηνὰς καὶ τὰ παραπήγματα, εἶχεν ἰδεῖ πρῶι-πρῶι, μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, ὅταν ὁ Ἀγκόρτζας τῆς εἶχε φέρει τὸ γάλα, καὶ τὸ ἄφησε κάτω εἰς τὸ πρῶτον σκαλοπάτι, καὶ αὐτὴ κατέβη διὰ νὰ τὸ πάρῃ, εἶχεν ἰδεῖ ἀνθρώπους νὰ σκάπτωσι λάκκους, μέσα εἰς τοὺς ὁποίους ἔρριψαν τὰ σώματα τὰ ὁποῖα εἶχε θερίσει ὁ Χάρος, ἀληθῆ δράγματα καὶ θημωνίας ἀνθρωπίνου θερισμοῦ. Καὶ ἡ καρδιά της εἶχε κοπῆ μέσα εἰς τὸ στήθος της νὰ βλέπῃ ὀφθαλμοφανῶς τὴν ματαιότητα, καὶ ἔλεγεν ὅτι μάταιοι ἦσαν καὶ οἱ κόποι της καὶ ἡ φιλοστοργία της ματαία. Τί θὰ ἦτο ἡ ζωὴ τοῦ υἱοῦ της ἐνώπιον τοῦ Ἀπείρου,

ἐνώπιον τοῦ Αἰδίου; Καὶ τί θὰ ἦτο ἡ ζωὴ ἢ ἰδική της; Ἀλλ' αὐτὴ ἐπρόσφερε τὴν ζωὴν της ὑπὲρ τῆς ζωῆς τοῦ υἱοῦ της, καὶ ἂν ἐπερίσσειε θὰ τὴν ἐπρόσφεραν ἐπίσης καὶ ὑπὲρ τῆς ζωῆς ἄλλων ἀνθρωπίνων πλασμάτων.

Χθὲς ἀκόμη πόσον εἶχε λαχταρίσει ἡ καρδιά της! Εἰς τὴν πλησιεστέραν σκηνὴν εἶχε κατοικήσει μία οἰκογένεια ἐκ μητρὸς καὶ τεσσάρων τέκνων, τῆς ὁποίας ὁ πατὴρ εἶχεν ἀποθάνει εἰς τὸν Γαλατᾶν πρό τινων ἑβδομάδων, θῦμα τῆς νόσου. Ἡ δυστυχὴς μήτηρ εἶχε φύγει ἐν συντροφίᾳ ἄλλης οἰκογενείας γνωρίμου της, σπεύδουσα νὰ γλυτώσῃ αὐτὴ καὶ τὰ τέκνα της, μετὰ τὴν στέρησιν τοῦ πατρὸς. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πλοῖον εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἐπεβιβάζοντο ἔμελλε νὰ συμπλεύσῃ μὲ ἄλλο πλοῖον «κοσέρβα»*, καὶ οἱ δύο πλοίαρχοι εἶχον, κατόπιν συμφωνίας μεταξύ των, κοινὰ τὰ συμφέροντα, συνέβη εἰς τὸ ἐμβαρκάρισμα, μὲ ὅλας τὰς διαμαρτυρίας των, νὰ χωρίσουν οἱ ναῦται, τυχαίως καὶ χάριν τῆς εὐκολίας των, τὰς δύο σχετικὰς οἰκογενείας, λέγοντες ὅτι τὸ ἴδιον ἦτο, καὶ ὅτι εὐθὺς κατόπιν θὰ ἐφρόντιζον, ἅμα ἀπέπλεον, νὰ ἐνώσωσι τὰς δύο οἰκογενείας. Τώρα δὲν ἦτο καιρὸς, διότι ὁ ἀπόπλους ἦτο ἐσπευσμένος. Ἡ χήρα μὲ τὰ τέκνα της καθυσύχασε καὶ ἤλπισε νὰ εὔρη μετ' οὐ πολὺ τὴν φιλικὴν τῆς οἰκογένειαν. Ἀλλ' εἰς τὸ πέλαγος, τὸ νὰ συμπλέωσι δύο ἰστιοφόρα εἶναι δύσκολον πρᾶγμα, διότι ἐνῶ τὸ ἐν πλοῖον εὐρίσκει τὸν ἄνεμον «δευτερόπρυμα»* ἢ πηδαλιουχεῖ «γεμᾶτα»* ἢ κάμνει βόλτες*, τὸ ἄλλο πέφτει εἰς «καραντί»*. Οὕτω συνέβη μετ' ὀλίγον τὸ δεύτερον πλοῖον νὰ μείνῃ ὀπίσω, καὶ νὰ χωρισθῶσι τὰ δύο εἰς τὸν πλοῦν, καὶ ἐνῶ ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ἡ χήρα μὲ τὰ τέκνα της ἔφθασε διὰ νὰ καθαρισθῇ εἰς τὸ μέρος τοῦτο, τὸ ἄλλο ἴσως κατῆλθε νοτιώτερον καὶ ὑπέστη ἄλλοῦ τὴν κάθαρσιν. Ἡ δυστυχὴς χήρα ἔφθασε, κ' ἐπερίμενε ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ ἔλθῃ ἡ φίλη της. Ἀλλ' εἰς μάτην. Τὸ δεύτερον πλοῖον δὲν ἐφάνη.

Ἡ χήρα περιμένουσα ἀρρώστησε, καὶ ἀρρωστήσασα ἐμαράνθη. Καὶ ἠγάπησε μᾶλλον τὸν σύζυγόν της ἢ τὰ τέκνα της. Καὶ ἀπῆλθε νὰ τὸν συναντήσῃ ἐκεῖ ὅπου οἱ προτρέξαντες περιμένουν τοὺς ὑστερήσαντας συμπλωτῆρας. Καὶ τώρα ἐκοιμήθη τὸν ἄλυτον ὕπνον, ἔρημος καὶ ἄφιλος εἰς ξένην ὄχθην, ἀφήσασα ξένα ἐν μέσῳ ξένων τὰ τέκνα της. Καὶ τώρα ἡ μικρὰ κόρη, ἡ ὀκταέτις Ὀλυμπία, προσπαθεῖ νὰ γίνῃ ὡς μήτηρ εἰς τὰ τρία μικρότερα ἀδελφάκια της, εἰς τὸν πενταετῆ Γιώργον, τὴν τετραετῆ Ἄνναν, καὶ τὸν διετῆ Κωστήν. Χελιδὼν ἦτις ἀσκεῖται διὰ νὰ μάθῃ νὰ ἐκτελῇ ἔργα πελαργοῦ. Ασθενὲς νεόφυτον τὸ ὁποῖον εἶναι ἀνάγκη νὰ φουντώσῃ ταχέως, διὰ νὰ σκιάσῃ κόσμον ὑπὸ τοὺς κλῶνάς του. Νεοσσὶς ἦτις διὰ μιᾶς εὐρέθη κλῶσσα, χωρὶς νὰ κλωσσάσῃ*, χωρὶς νὰ ἐπράσῃ καὶ χωρὶς νὰ ἐκκολάψῃ, καὶ ὀφείλει νὰ σκεπάζῃ τοὺς νεοσσοὺς ὑπὸ τὰς πτέρυγας της. Παιδίον αὐτῆ, ὀδηγοῦσα μὲ τὴν χεῖρα δύο ἄλλα παιδιά, καὶ κρατοῦσα τρίτον παιδίον εἰς τὴν ἀγκάλην της. Κλαίουσα παιδίσκη, ἄγουσα τρία κλαίοντα παιδιά εἰς τὴν τραχείαν καὶ σκολιὰν ὁδόν, εἰς τὸν κοπιώδη ἀνήφορον τοῦ κόσμου. Αὐτὸ ἦτο τὸ τελευταῖον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἰδεῖ τὴν προτεραίαν ἢ Σκεύω.

* * *

Ἐξω τῆς μικρᾶς πορτούλας, καθημένη εἰς τὸν μικρὸν ἐξώστην μὲ τὰς σαπρὰς σανίδας, ἡ Σκεύω ἐξηκολούθησε νὰ βλέπη καὶ νὰ μὴ ἐννοῇ τὸν γινόμενον ἔκτακτον θόρυβον. Διέστελλεν ὑπερμέτρως τοὺς ὀφθαλμούς, ἔτεινε τὰ ὦτα, ἀλλ' εἰς μάτην. Τὸ σκότος, αἰνίγμα καθ' ἑαυτό, δὲν ἠδύνατο νὰ τῆς δώσῃ τὴν λύσιν τοῦ ἄλλου αἰνίγματος. Ὁ ἀῆρ ἀντήχει τοὺς θορύβους, μετεβίβαζε τὰς φωνάς, ἀλλὰ δὲν ἔφερε τὰς λέξεις εἰς τὰ ὦτά της. Κάτι τι ἔκτακτον καὶ φοβερὸν τῆς ἐφάνη ὅτι συνέβαινε. Ἐπὶ μίαν στιγμὴν, ἡ πτωχὴ γυνὴ ἠσθάνθη τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κατέλθῃ ἀπὸ τὸν οἰκίσκον, νὰ τρέξῃ πρὸς τὴν σκηνὴν τοῦ ἱατροῦ, νὰ εὔρῃ τὸν ἴδιον καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ τί συνέβαιναν. Ἀλλ' ἐκρατήθη, πρῶτον διότι δὲν ἠθέλε ν' ἀφήσῃ μοναχὸν τὸν υἱὸν της, καὶ δευτέρον διότι δὲν ἠλπίζε νὰ εὔρῃ εἰς τὴν σκηνὴν τὸν κ. Βούντ, ὅστις χωρὶς ἄλλο θὰ ἦτο εἰς τὸ μέρος ὅπου ἠκούετο ὁ θόρυβος, καὶ αὐτὴ δὲν ἐπεθύμει νὰ προχωρήσῃ μέχρι τοῦ τόπου ἐκείνου.

Εἶτα παρῆλθον ὀλίγα λεπτὰ τῆς ὥρας καὶ ὁ θόρυβος, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἐκόπασε. Τινὲς τῶν λέμβων ἐπλησίασαν εἰς τὴν ξηράν. Τῆς ἐφάνη ὅτι ἐπεβιάσθησαν ἀπὸ τὴν ἄμμον ἄνθρωποι ἐπάνω εἰς τὰς φελοῦκες. Ἄλλοι ἀπὸ τὰς σκηνὰς καὶ τὰ παραπήγματα τῆς ἐφάνη ὅτι ἔτρεχον πρὸς τὴν ἄμμον. Εἶτα αἱ λέμβοι ἤρχισαν νὰ κωπηλατῶσιν ἐκ νέου, καὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν ὁ κρότος τῶν κωπῶν ἐξησθένει εἰς τὴν ἀκοήν της. Πράγμα δὲ παράδοξον, ἡ διεύθυνσις τῶν λέμβων δὲν ἦτο πρὸς τὰ μεγάλα πλοῖα, ἀπὸ τὰ ὅποια εἶχον ἀποσπασθῆ πρὸ μικροῦ, ἀλλ' αὐταὶ ἔπλεον ὀλίγον τι δυτικώτερον πρὸς τὴν ἄλλην μικρὰν ἐρημόνησον, ἢ καὶ βορειότερον, πρὸς τὸν κάβον τοῦ Ἁγίου Φλώρου. Εἶτα μικρὸν κατὰ μικρὸν, αἱ λέμβοι ἔγιναν ἄφαντοι καὶ πᾶς θόρυβος ἐξέλιπε. Δὲν ἠκούσθη πλέον τίποτε, ὡς νὰ συνέβῃ μαγεία. Ἦτο σχεδὸν ὄνειρον.

Ἡ Σκεύω ἔμεινεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἀκόμη κοιτάζουσα ἔξω εἰς τὸν ἐξώστην. Εἶτα ἐσηκώθη, ἠνοιξε σιγὰ τὴν πορτούλαν, ἔτριξαν τὰ θυρόφυλλα, ἐστέναξε τὸ πάτωμα, καὶ ἡ μήτηρ εἰσῆλθε πλησίον τοῦ κοιμωμένου υἱοῦ της.

Ἐμεινεν ἄπνους ἕως τὸ λάλημα τοῦ πετεινοῦ, περιμένουσα νὰ ἐξημερώσῃ διὰ νὰ μάθῃ. Εἶτα ἀπεκοιμήθη ἕως τὴν χαραυγὴν, καὶ ἐξύπνησε. Δὲν παρῆλθε πολλὴ ὥρα καὶ ἦλθε κατὰ τὸ σῦνηθες ὁ ἱατρός, διὰ νὰ πῖν τὸν πρωινὸν καφέν του ἀπὸ τὰς χεῖρας τῆς ἐπιτηδεῖας πτωχῆς οἰκοκυρᾶς, καὶ καπνίσῃ ἠδονικῶς τὸ πρῶτον γεμάτον τσιμπούκι του. Ὁ ἱατρός ἐφαίνετο ὀλίγον τι νευρικὸς καὶ ἀνήσυχος. Οὐχ ἦττον ἢ παροδικὴ αὐτῆ δυσθυμία ἦτο μόνον ὡς ἑαρινὸν νέφος διὰ τὴν εὐθυμον διάθεσίν του.

* * *

Ἀπὸ δύο ἑβδομάδων πολλὰ πράγματα εἶχον συμβῆ. Ὁ κ. Βίλελμ Βούντ δὲν εἶχε παύσει νὰ ἐπισκέπτηται δις καὶ τρις τῆς ἡμέρας τὸν υἱὸν τῆς Σκεύως. Ὁ Σταῦρος ἦτο ἤδη εἰς ἀνάρρωσιν. Ὁ ἱατρός ἔκρυπτεν ὅσον ἠδύνατο ἀπὸ τὴν Σκεύω ὅσα θλιβερὰ εἶχον συμβῆ εἰς τὴν ἐπιχόλερον νῆσον. Ἀλλ' ἡ γραῖα τὰ

ἐμάνθανεν ὅλα. Μόνον ὅτι δὲν εἶχε καμμίαν γειτόνισσαν, ἥτις νὰ τὰ ἀγνοῇ, νὰ εἶναι δὲ καὶ συντοπίτισσά της, διὰ νὰ λάβῃ τὴν παρηγορίαν νὰ τὰ διηγηθῇ. Εἰς τὸν υἱὸν της δὲν ἔλεγε τίποτε. Ἀλλ' ὁ Σταῦρος, ἂν καὶ ἐμάντευε πολλά, δὲν ἐφοβεῖτο, καὶ ἡ ζωὴ ἐπανήρχετο παρ' αὐτῷ μετὰ δυνάμεως ἀπελαυνούσης τὸν σκοτεινὸν φόβον.

Τὸ μικρότερον τὸ ὁποῖον εἶχε συμβῆ ἦτο ὅτι εἶχεν ὀλιγοστεύσει μεγάλως τὸ γάλα, τὸ ὁποῖον ἔφερε κάθε πρωὶ μὲ τὴν βεδούραν τοῦ ὁ Ἀγκόρτζας. Τοῦτο δὲ διότι, ἀφοῦ οἱ ἐπιδρομεῖς ἔφαγαν ὅλα τὰ ἐρίφια τοῦ πατρὸς Νικοδήμου, ἀφοῦ ἔφαγαν καὶ ὅλους τοὺς τράγους, εἶχον ἐπιβάλει χεῖρα καὶ εἰς αὐτὰς τὰς αἰγας. Ὁ ἀῆρ ἦτο καλός, εἶχε βρέξει καὶ τὸ μόλυσμα τῆς νόσου ἔφευγεν.

Ὁ ἰατρὸς ἐκήρυξεν ὅτι τὸ κρέας τῶν αἰγῶν θὰ ἔβλαπτε τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου κατωρθώθη ἡ διάσωσις ἐλαχίστου μέρους τῆς ἀγέλης.

Ἐκ τῶν ἐριφίων καὶ τῶν τράγων, τινὰ μὲν εἶχε δώσει ὁ Νικόδημος οἰκειοθελῶς, τὰ δὲ πλεῖστα, ὡς ἦτο ἐπόμενον, τοῦ τὰ ἐπῆραν. Ὁ Νικόδημος δὲν εἶχεν εἰς ποῖον νὰ παραπονεθῇ, διότι ἥλλαξε μὲν ἡ σκηνογραφία, ἐπάνω εἰς τὸ βουνόν, εἰς τοὺς εὐώδεις θάμνους, ὅπου ἐκοιμᾶτο, τυλιγμένος εἰς μίαν κάπαν, ἥλλαξε δὲ καὶ ἡ θέσις τῶν προσώπων. Ἀπὸ μεμψιμοῖρου κατέστη τώρα παραμυθητής. Ὁφείλε νὰ παρηγορῇ τὸν Ἀγκόρτζαν, ὅστις ἐλυπεῖτο τόσον τοὺς τράγους, ὡς νὰ ἦσαν ἀδέρφια του, καὶ ἔκλαιε τὰ ἐρίφια ὡς νὰ ἦσαν παιδιὰ του. Τὸ καλὸν ἦτο ὅτι εἶχε καὶ ὑλικὸν μέσον παρηγορίας, μίαν φλάσκαν τὴν ὁποῖαν ἐφρόντιζε νὰ τοῦ στέλλῃ κάθε βράδυ γεμάτην ὁ ἰατρὸς Βούντ, ἐνίοτε καὶ ἄλλοι διακριτικοὶ φίλοι, εἰς ἀντάλλαγμα τῶν ἐριφίων ὅσα εἶχον φάγει. Ὁ πάτερ Νικόδημος ἔπινεν αὐτὸς ὀλίγον, ἔδιδεν εἰς τὸν παραγιὸν τοῦ τὸ πολὺ, καὶ ὁ Ἀγκόρτζας, ἐρχόμενος εἰς εὐθυμίαν, ἐλησμόνει τὰ παράπονά του, ἔπαιρνε τὴν γκάϊδαν, καὶ ἀνακλινόμενος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἀκουμβῶν ἐπὶ τινος σχοίνου, ἔχων δίπλα τὴν φλάσκαν καὶ τὴν μαγκούραν τοῦ ἀπὸ τὸ ἓν μέρος, ἀπὸ τὸ ἄλλο τὴν κάπαν καὶ τὸν τορβάν του, ἐνῶ παρέκει εἰς τὴν μάνδραν πλαγιασμένοι αἱ αἰγες ἀνεχάραζαν μετὰ κρότου ὅλην τὴν νύκτα, ὡς νὰ ἐκρατοῦσαν τὸν χρόνον εἰς τὸν παραφέντην των, ἤρχιζε νὰ φυσᾷ καὶ νὰ ἐκβάλλῃ τόσον τραχεῖς φθόγγους ἀπὸ τὴν γκάϊδαν, ὥστε ἡ ἡχώ μετὰ φόβου καὶ σπαραγμοῦ ἐδέχετο τοὺς ἤχους ἐκείνους εἰς τὰ βαθέα ἄντρα της κ' ἐτέρπετο τὸ οὖς τοῦ πάτερ Νικοδήμου, ὅστις μισοζαλισμένος ἀπὸ τὸ ὀλίγον κρασί τὸ ὁποῖον εἶχε πῖει δὲν ἐβράδυνε ν' ἀποκοιμηθῇ ὑποκάτω εἰς τὸν πεῦκον, ἀνάμεσα εἰς δύο σχοίνους καὶ εἰς μίαν κομαριάν. Ἀντικρὸν ἀκριβῶς τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, κάτωθεν τοῦ μικροῦ πευκῶνος καὶ πέραν τῶν θάμνων τῆς πεδιάδος, ἦτο ὁ μέγας πεῦκος παρὰ τὴν ρίζαν τοῦ ὁποῖου εὕρισκετο ἡ σκηνὴ τοῦ κ. Βίλελμ Βούντ. Ὁ Γερμανὸς ἰατρὸς καθήμενος, ἅμα ἐνύχτωνεν, ἔξωθεν τῆς σκηνῆς του, ἐνωτίζετο ἐξησθενημένους ὀπωσοῦν ἀπὸ τὴν ἀπόστασιν, χρωματισμένους ἀπὸ τὴν ἡχώ, τοὺς σπαρακτικούς φθόγγους τῆς γκάϊδας οἵτινες δὲν τοῦ ἐφαίνοντο πολὺ δυσάρεστοι. Ἐκάπνιζε μετὰ μορφασμῶν καὶ συχνοῦ πλαταγισμοῦ τῶν χειλέων τὸ μακρὸν τσιμπούκι του μὲ τὸν ἠλέκτρινον

μαμέν*, ἀπέπνεε πυκνὰ νέφη καπνοῦ κολλῶντα εἰς τὸν παχὺν καστανὸν μύστακά του καὶ ἀνερχόμενα εἰς τὸ φύλλωμα τοῦ πεύκου, τὸ συρίζον μελωδικῶς ἀπὸ τὸ φύσημα τῆς αὔρας τῆς νυκτερινῆς, ἔτεινε τὸ οὖς, ἤκουε τοὺς τραχεῖς μεμακρυσμένους ἤχους, ἐγέλα μοναχὸς του καὶ ἔλεγε:

— Κεῖνο τὸ Ἀγκόρτζα εἶναι πάλι... Ντιάολο!... Πῶς τὸ παίζει τὸ γκάιντα... Πίνει, πίνει κρασί καὶ κάνει κέφι τὸ ντιάολο!... Κάτε βράντυ, κάτε βράντυ... ὄρεξη ποὺ τὴν ἔχει.

Ἐκάγχαζεν, ἐρρόφα δύο ἢ τρεῖς ραγδαίας εἰσπνοὰς καπνοῦ καὶ εἶτα ἐπέφερε.

— Κα-λά. Αὐτὸ εἶναι ζωή!... Νά, αὐτὴ ζωὴ μ' ἀρέσει ἐμένα... φυσικὴ ζωὴ... ντὶ Νατοῦρ... ντὰς Λέμπεν... ντὰς ἴστ, ντὰς Λέμπεν!*

* * *

Ἐὰν εὐρίσκετο ἀκόμη ἡ Σκεύω εἰς τὸ σπιτάκι της, σύριζα εἰς τὸν βράχον, σιμὰ εἰς τὲς Πλάκες, ἀπάνω ἀπὸ τὸν παλαιὸν καὶ ὅμοιον μὲ μοναστηριακόν, τὸν τρίπατον ἀρσανὰν τοῦ γερο-Μαθινοῦ, καὶ ἀνέπνεε τὴν αὔραν τὴν ἐσπερινὴν τὴν ὁποῖαν θὰ τῆς ἔφερεν ὁ μπάτης, ἀμιγῆ ἀπὸ μολύσματα καὶ ἀπὸ ἀναθυμιάσεις ἀνθρωπίνων δεινῶν καὶ ἀθλιοτήτων, θὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ περισσότερα σχετικῶς μὲ τοὺς ἀνεξηγήτους θορύβους τοὺς ὁποίους ἤκουσε καὶ μὲ τὰς ὑπόπτους κινήσεις τὰς ὁποίας εἶδε τὴν προηγουμένην νύκτα, καὶ δὲν θὰ εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἐρωτήσῃ ἄλλον ὅπως εὔρη τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος. Ἐνθυμεῖτο ἀκόμη τὴν πρωίαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν εἶχεν ἐξυπνήσει καὶ εἶχεν ἰδεῖ τὸ καράβι ἐκεῖνο, τὸ ἀραγμένον παραδόξως ἀνάμεσα εἰς τὰ δύο νησιά, τὸ ὁποῖον τὴν ἐξέπληξε τόσον, καὶ τῆς ἄφησε τοιαύτην ἐντύπωσιν, ὡς νὰ ἦτο τι τὸ ὁποῖον ἰδιαιτέρως τὴν ἐνδιέφερε. Καὶ ἀφοῦ μετὰ πολλοὺς δρόμους ἠμπόρεσε νὰ μάθῃ ἀτελεῖ τινα περὶ τῶν διαταχθέντων μέτρων, πρὸς ἀποκλεισμὸν τῆς φοβερᾶς ἐπιδημίας, ἐνθυμεῖτο τὴν ἐσπέραν ὅταν ἐπέστρεφεν ἀπὸ τὴν παραθαλάσσιον οἰκίαν τῆς συγγενοῦς της, τῆς Γερακίνας, καὶ ὅταν μία κλήρα ἀπὸ μέσα ἀπὸ μίαν βάρκαν τῆς ἐφώνησε: «Θεῖα-Σκεύω Σαβουρόκοφα! Ὁ γυιὸς σου εἶναι ἄρρωστος ἀπὸ χολέρα!»... Πῶς ἐλαχτάρισε τότε ἡ ψυχὴ της καὶ πῶς ἔλυωσεν ἡ καρδούλα της, καὶ τί μαρτύριον ὑπέφερεν ἕως νὰ εὔρη ἠσυχίαν, ἣτις ἠσυχία συνίστατο δι' αὐτὴν εἰς τὸ νὰ «πέσῃ στὴ φωτιά μέσα», καὶ εἰς τὸ νὰ τρέξῃ τολμηρῶς πρὸς τὸν κίνδυνον, ἢ τοῦ ὕψους ἢ τοῦ βάθους. Καὶ τὸ παραδοξότερον τῆς συμπτώσεως ἦτο, ὡς ἐγνώσθη τώρα, ὅτι εἰς τὸ ξενικὸν ἐκεῖνο καράβι, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐκ τῶν πρώτων ἐλθόντων, εὐρίσκετο πράγματι ὁ Σταῦρος ὅστις εἶχεν ἀπομείνει ἀπὸ τὸ πατριώτικον, εὐθὺς ὡς ἔγραψε τὴν τελευταίαν ἐπιστολὴν εἰς τὴν μητέρα του, καὶ εἶχε μβαρκάρει μὲ τὸ ξένον, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ἀρρώστησε κατὰ τὸν διάπλουν. Καὶ ἡ ἐπίμονος προσήλωσις τῆς Σκεύως εἰς τὸ πλοῖον ἐκεῖνο ἦτο ὡς μυστηριώδες προαίσθημα τῆς ἐκεῖ παρουσίας του.

Εἰς τὸ σπιτάκι τῆς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἦτο ὡς φωλεὰ γλάρου κτισμένον ἐπάνω εἰς θαλασόπληκτον βράχον, ἐὰν εὐρίσκετο ἀκόμη ἡ Σκεύω, θὰ ἔβλεπεν ἐπίσης πολλὴν κίνησιν καὶ θὰ ἤκουε μέγαν θόρυβον κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν νύκτα, ἀλλὰ τάχιστα θὰ ἐμάνθανεν ἀπὸ τῆς γειτόνισσας τὸ τί συνέβαινε. Εὐτυχεῖς ὑπῆρξαν τὴν ἰδίαν νύκτα ἡ Βγενιώ ἡ Αλαφίνα, ἡ Μαρία ἡ Πεπεροῦ καὶ ἡ Ζαχαροῦ ἡ φουρνάρισσα, αἵτινες ὄχι μόνον εἶδαν καὶ ἤκουσαν, ἀλλ' ἔλαβαν μέρος εἰς τὰς νυκτερινὰς σκηνάς. Διότι τάχιστα ἔλαβον εἶδησιν αὐταί, καθὼς καὶ οἱ ἄνδρες τῆς ἀγορᾶς καὶ ὅλον τὸ χωρίον περὶ τῶν ὀκτῶ ἢ δέκα λέμβων, ὅσαι ἐπλησίασαν νύκτα εἰς τὰς Πλάκες μὲ ὑπόπτους σκοπούς.

Τὴν πρώτην εἶδησιν ἔδωκεν ὁ Λάζαρος ὁ Γκέγκες, ὁ κλητὴρ τῆς δημαρχίας, ἰσόβιος ἀρχηγὸς τῆς νυκτερινῆς πολιτοφυλακῆς, παίρωνων τοὺς περισσοτέρους ὕπνους τοῦ δι' ὅλου τοῦ ἔτους ἐπὶ τῆς μπαγκέτας, ἔμπροσθεν τοῦ καφενεῖου τοῦ μπάρμπ' Ἀναγνώστη, ἐπὶ τῆς πεζούλας, ὑπὸ τὴν μεγάλην συκαμινιὰν ἔμπροσθεν τοῦ μαγαζεῖου τοῦ Δημητριάδη, καὶ ἐνίοτε ὑπὸ τὰς κολώνας τοῦ ἀφράκτου νάρθηκος τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, ἀφοῦ ἐσήμανε τὴν ὥραν τῆς βάρδιας, καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχον ἀποσυρθῆ εἰς τὰς οἰκίας των ν' ἀναπαυθῶσιν, ἔφερε μίαν βόλταν μὲ τοὺς τρεῖς συντρόφους του, τῶν ὁποίων ἦτο ἡ σειρὰ νὰ φυλάξωσι τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς νήσου. Ἐκεῖ, ὁ Λάζαρος ὁ Γκέγκες εἶδε μὲ τὸ ἐξησηκὸν ὄμμα του ἐν ἡ δύο μαυράδια ἀποσπώμενα εἰς τὸ σκότος ἀνάμεσα εἰς τὰ δύο νησιά, ἀνοικτὰ ἀπὸ τὸν Ἅγιον Φλώρον, καὶ κινούμενα βορειοδυτικῶς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς πόλεως, πρὸς τὸν μέγαν μεσημβρινοδυτικὸν λιμένα. Ἀκολουθῶν τὰ δύο μαυράδια ἔγιναν τρία, τὰ τρία τέσσαρα, καὶ τὰ τέσσαρα ὀκτῶ ἢ ἐννέα. Καὶ ὅσον ἐκινούντο βορειοδυτικῶς, τόσο ἐμαύριζαν, καὶ τόσο διεκρίνοντο εἰς τὴν ἀνταύγειαν τῆς πυκνῆς ἀστροφεγγιάς, ἐπὶ τῆς στρωτῆς ὀθόνης τοῦ φωσφορίζοντος κύματος. Ὁ μπαρμπα-Λάζαρος ἔγινεν ἀμέσως σύννους, ἔκυψε πρὸς τὴν γῆν, ἔστριψε πρὸς τὰ κάτω τὸν μύστακά του, κατεβίβασε πρὸς τὰς ὀφρῦς τὸ ἡμιστρόγγυλον φέσι του μὲ τὴν «γαλίπαν»*, τὴν φούνταν τὴν κοντὴν καὶ στριμμένην, καὶ δὲν εἶπε λέξιν εἰς τοὺς συντρόφους του.

Ἐρριψεν ἀκόμη ἐν παρατεταμένον βλέμμα εἰς τὸ ὑπόπτον φαινόμενον, καὶ εἶδε τὰ μαῦρα σημεῖα ὅτι ὅσον ἐπροχώρουν ἐμεγεθύνοντο εἰς τὴν ὄρασιν, καὶ τὰ εἶδεν ὅτι εἶχαν βάλει πλώρην εἰς τὴν δυτικὴν ἐσχατιὰν τῆς πόλεως, κατὰ τὰς Πλάκες.

Τότε δὲν ἐδίστασε πλέον, καὶ ὕψωσε τὸ φέσι του πρὸς τὰ ἐπάνω, ἔστριψε πρὸς τὰ ἄνω τὸν μακρὸν καὶ παχὺν μύστακά του, καὶ ἀφοῦ ἔστειλεν ἕνα τῶν ἀνθρώπων μυστηριωδῶς νὰ ἐξυπνίσῃ τὸν δήμαρχον, αὐτὸς διηυθύνθη πρὸς τὸν ναὸν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, καὶ κρεμασθεὶς εἰς τὸ σχοινίον τοῦ κωδωνοστασίου, ἤρχισε νὰ σημαίνει θορυβωδῶς καὶ παρατεταμένως τὴν μεγάλην καμπάναν.

Ὁ εὐσυνείδητος, ἀλλὰ καὶ διπλωματικὸς κλητὴρ εἶχε σκεφθῆ ὡς ἐξῆς: «Δὲν

μπορεῖ νὰ πῆ ὁ δήμαρχος ὅτι δὲν τὸν εἰδοποίησα. Ὅσο νὰ ξυπνήσῃ ὁ δήμαρχος καὶ νὰ τοῦ περάσῃ τὸ μαχμουρλίκι, ἡμπορεῖ νὰ γίνη ὅ,τι γίνη, ἂν εἶναι γραφτὸ νὰ γίνη. Ἐν τῷ μεταξύ σημαίνω ἐγὼ τὴν μεγάλη καμπάνα, γιὰ νὰ πάρῃ χαμπάρι ὁ κόσμος νὰ ξέρῃ τί τρέχει, νὰ πάρῃ τὴν ἀπόφασί του, καὶ ὁ κύριος δήμαρχος ἄς πάῃ νὰ κάμῃ τὰ παράπονά του... στὸ δήμαρχο...»

* * *

Ἦτο ἑνδεκάτη ὥρα.

Ἄφου ἐκρούσθη ἐπὶ τινὰ λεπτὰ ὁ κώδων καὶ διεκόπη ἐπ' ὀλίγα δευτερόλεπτα, διὰ ν' ἀρχίσῃ θορυβωδέστερα ἡ κλαγγή του μετὰ τινὰς στιγμὰς, ἤρχισαν ν' ἀκούωνται ἐδῶθεν κ' ἐκεῖθεν μετὰ τριγμῶν καὶ κρότων παράθυρα ν' ἀνοίγωνται καὶ τινες κεφαλαὶ μὲ λευκοχίτωνά στήθη καὶ ὤμους νὰ προκύπτωσι διὰ τῶν ἀνοιγμάτων.

Εἶτα θύραι ἤρχισαν νὰ τρίζωσι περὶ τοὺς στροφεῖς, δοῦπος βημάτων ἠκούσθη εἰς τὰ λίθινα σκαλοπάτια, καὶ ἄνθρωποι ἡμιενδυμένοι κατέβησαν εἰς τὴν ἀγοράν.

Τί εἶναι; Τί εἶναι; — Εἰς τοὺς πρώτους ἐλθόντας ὁ μπαρμπα-Λάζαρος ἐπρόφθασε νὰ δείξῃ δι' ἀφώνου νεύματος τὰ μαῦρα σημεῖα τὰ ὁποῖα εἶχε παρατηρήσει πρὸ μικροῦ μεγεθυνόμενα, καὶ τὰ ὁποῖα, ὅλον ἐν κινούμενα πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ λιμένος, ἐπλησίαζον ἤδη νὰ κρυφθῶσιν ὀπισθεν τῆς γωνίας τῆς πόλεως, τὴν ὁποίαν σχηματίζει ἡ προεξοχή τῆς συνοικίας τῆς Σπηλιᾶς καὶ τοῦ Μώλου.

Κραυγαὶ φόβου, ἀπειλῆς καὶ ἀγανακτήσεως ἤρχισαν ν' ἀκούωνται μετὰξὺ τοῦ πλήθους, καθόσον τοῦτο ἐξωγκοῦτο, προσερχομένων καὶ ἄλλων ἀστῶν ἐκ τῶν οἰκιῶν των. Μερικοὶ, χωρὶς νὰ ἠξεύρωσι τί τρέχει, εἶχον φέρει ἀπὸ τὰς οἰκίας των τὰ κυνηγετικά των ὄπλα, τὰς μονοκάννους ἢ δικάννους φιλίντας των, ἄλλοι τὰς παλαιὰς των πιστόλας, καὶ τινες μεγάλα πλατύστομα τρομπόνια.

Ὁ μπαρμπα-Λάζαρος δὲν τοὺς ἐπέπληξε διότι εἶχον ὀπλισθῆ. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ πλεῖστοι δὲν εἶχον ὄπλα, εἰς τινὰς αὐτῶν ἔδωκε μερικὰ σκουροτούφεκα, τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον ἔκπαλαι εἰς τὴν δημαρχίαν καὶ τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευον κυρίως πρὸς ὀπλισμὸν τῆς πολιτοφυλακῆς ἢ νυκτερινῆς περιπόλου.

Διὰ μιᾶς οἱ ἄνθρωποι ἤρχισαν νὰ τρέχωσι πρὸς τὴν ἐπάνω ἐνορίαν, ἀσθμαίνοντες διὰ ν' ἀναβῶσι τὸν στενὸν ἀνηφορικὸν δρόμον, μὲ τὸ στιλπνὸν καὶ ὀλισθηρὸν λιθόστρωτον. Τὰ ὑποδήματα ἐκρότου ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου ἔωσοῦ ἔφθασαν ἔξωθεν τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Παπαργυροῦ, κολοσσαίου ὄγκου ἰσταμένου εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου, εἰς τὸ πλάγι τοῦ ὁποίου τὰ ἄλλα σπιτάκια ὀλόγυρα ἐφαίνοντο ὡς φελούκια σιμὰ εἰς μέγα ἐπιβλητικὸν μάρκον. Δίπλα εἰς τοῦ Παπαργυροῦ τὸ σπίτι, τὸ ὑψηλὸν

κωδωνοστάσιον τῆς ἐπάνω ἐκκλησίας, τῆς Παναγίας τῆς Λιμνιάς, ἴστατο ὡς σκοπὸς σιμὰ εἰς τὴν σκοπιάν του.

Δίπλα εἰς τὸ θεόρατον κτίριον, τὸ ὁποῖον ἴστατο ἐκεῖ ἀπὸ τεσσαρακονταετίας ἀτελείωτον καὶ ἀκατοίκητον δι' ὅλου σχεδὸν τοῦ ἔτους χρησιμεῦον μόνον τὸ θέρος διὰ νὰ καταλύη, ὅταν ἐπεσκέπτετο τὸν τόπον, ἐκτελῶν τὴν περιοδείαν του ὁ ἅγιος Δεσπότης — ἦτο ἡ οἰκία τοῦ δημάρχου, ὅστις εἶχεν ἐξυπνήσει ἀρτίως καὶ ἤκουε τὸν θόρυβον τοῦ διαβαίνοντος πλήθους, ἐτοιμαζόμενος νὰ ἐξέλθῃ. Τὸν εἶχεν ἐξυπνίσει, πρὸ μικροῦ ἐλθών, ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Γκέγκε, τοῦ κλήτορος τῆς δημαρχίας. Ὁ δήμαρχος ἐφόρεσε τὸ πανωβράκι* του, ἔλαβε τὴν μακρὰν χονδρὴν μπαστούναν του, καὶ ἤρχισε νὰ καταβαίνει τὰ σκαλοπάτια τῆς ἐσωτερικῆς ξυλίνης σκάλας, ἐνῶ ἡ κυρὰ δημαρχίνα, ἐξυπνήσασα ἀρτίως καὶ αὐτὴ, ἐφώναζεν ἀπὸ τὸν ἄλλον θάλαμον:

— Για ποῦ, ὦρα σ' καλή, καπετάνιο μ'; Ποῦ θὰ πᾶς τέτοια ὦρα;

— Κοιμήσου, Φλωρού! ἔγρουξε μὲ βραχνὴν φωνὴν ὁ δήμαρχος, ὅστις ἦτο ὅλος δυσθυμία, διότι τοῦ ἔκοψαν ἀποτόμως τὸν πρῶτον ὕπνον.

Εἶτα ἐπρόσθεσε φιλοσοφικῶς, ὡς πρὸς ἑαυτὸν ἀποτεινόμενος:

— Ὅποιος θέλει νὰ σάση τὸ χωριό, χαλνάει τὸ κεφάλι του.

Καὶ κατῆλθεν εἰς τὴν αὐλὴν του, τὴν στρωτὴν μὲ σπιλπνὰ χαλίκια, καὶ φυτευτὴν μὲ λεμονέας, μὲ ροιὰς καὶ στολισμένην ἀπὸ γάστρας ἀνθέων, ἐνθυμούμενος τοὺς χρόνους ἐκείνους, τοὺς οἰχομένους διὰ πάντοτε, ὅταν ἔκαμνε τὰ πλουτοφόρα ταξίδια εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν κι ἀπάνω εἰς τὸν Ποταμόν, καὶ ὅταν ἐκουβαλοῦσε, κατὰ τὸν κοινὸν λόγον, μὲ τὲς κόφες τὰ τάλληρα ἀπὸ τὰ ταξίδια τῆς Ρωσίας. Ἐὰν δὲν ἐπεχειρεῖ τὸ τελευταῖον του τολμηρὸν ταξίδιον εἰς τὸν Ὠκεανόν, ὅπου ἐχρειάζετο νὰ δεθῇ τις μὲ χονδρούς κάλως εἰς τὸ κατάρτιον τοῦ πλοίου διὰ νὰ μὴ τὸν σαρώσῃ ἡ τρικυμία, καὶ ἂν δὲν ἐτινάζετο ἀπὸ τὰ κύματα τὰ εἰσπηδῶντα ἐπάνω εἰς τὴν κουβέρταν, ὥστε νὰ κτυπήσῃ κακὰ εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν κορμὸν κατὰ τῆς χονδρῆς μπούμας* πρὸς τὴν πρύμνην, δὲν θὰ ἐδέχετο ποτὲ τὸ ἀξίωμα τὸ ὁποῖον τοῦ εἶχον προσφέρει αὐθορμήτως — πρᾶγμα σπάνιον, ἀληθῶς— οἱ συμπολιταί του.

* * *

Τὸ πλῆθος, ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς τὴν γωνίαν τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Παπαργυροῦ, ἐδιχάζετο, καὶ ἄλλοι ἐξηκολούθουν ν' ἀνέρχονται πρὸς τὰ ἄνω, ὅπως φθάσωσιν εἰς τὸν ἀνοικτὸν κάμπον ὑψηλά, εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα, διὰ νὰ κατοπτεύσωσιν ἐκεῖθεν τὰς λέμβους τὰς ἐρχομένας, ἄλλοι ἐστρέφοντο πρὸς τὰ ἀριστερά, διὰ νὰ φθάσωσι ταχύτερον εἰς τὲς Πλάκες, καὶ τούτων τὰ βήματα εἶχεν ἀκούσει ὁ δήμαρχος.

Δὲν εἶχεν ἀπομείνει, κατὰ τὰ φαινόμενα, ἄνθρωπος ἀπὸ ὅσους εἶχαν πλαγιάσει, ὅστις νὰ μὴν ἐξύπνησε, καὶ δὲν εἶχεν ἀπομείνει ἀπὸ ὅσους δὲν εἶχαν πλαγιάσει ἀκόμη, κανεὶς ὅστις νὰ μὴν ἔτρεξε καὶ νὰ μὴν ἐπετάχθη ἔξω τῆς οἰκίας του. Ἀπὸ τὰς ἀπωτέρας καὶ πτωχοτέρας συνοικίας εἶχαν φθάσει ὁ Δημήτρης ὁ Ντουῖσκος, ποιμὴν βόσκων ὀλίγας ἀμνάδας, ὅστις ποτὲ ἐν καιρῷ ἡμέρας δὲν εἶχε κατέλθει εἰς τὴν ἀγορὰν· ἔφθασε φέρων τὴν μαγκούραν του τὴν ποιμενικὴν καὶ τὴν κάπαν του, ἕτοιμος νὰ λάβῃ μέρος εἰς μάχην ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως· καὶ ὁ Σταμάτης ὁ Μπλατσίνης, καὶ ὁ Δημήτρης ὁ Στόγιος καὶ ἄλλοι ἀγροδίαιτοι, πρόθυμοι νὰ λάβωσι μέρος εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν, ἂν καὶ δὲν ἤξευραν περὶ τίνος ἐπρόκειτο· καὶ ὁ Γιάννης ὁ Μανίκας προσῆλθεν ἐπίσης μὲ πολεμικὴν διάθεσιν, μένεα πνέων κατὰ τῶν ὑποτιθεμένων ἐχθρῶν. Καὶ τὸν Ἀργυράκη τῆς Τριανταφυλλιᾶς τὸν εἶχεν ἐξυπνίσει μὲ πολλὴν δυσκολίαν ἢ γυναῖκα του, ἢ Τριανταφυλλιᾶ, ἢ φουρνάρισσα, καὶ τὸν παρεκίνησεν ἐπιτακτικῶς νὰ τρέξῃ κάτω εἰς τὴν ἀγορὰν νὰ μάθῃ τί γίνεται, καὶ νὰ ἔλθῃ πάλιν ὀπίσω, διὰ νὰ τὴν πληροφορήσῃ καὶ αὐτὴν περὶ τῶν συμβαινόντων. Ὁ Ἀργυράκης ἔφθασε τρίβων τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ μισοκοιμώμενος εἰς τὸν δρόμον, ἀλλὰ μὲ ὅλας τὰς προσπαθείας του δὲν κατώρθωσε νὰ μάθῃ σχεδὸν τίποτε, διότι ἐν ἑκάστῳ τῶν ὀμίλων τοὺς ὁποίους συνήνησεν εἰς τὴν ἀγορὰν ὠμίλουν οἱ ἄνθρωποι μετὰξὺ των, καὶ δὲν ἀπῆντων εἰς τὰς ἐρωτήσεις αὐτοῦ. Λοιπὸν ἀπὸ ὅλας τὰς ὀμιλίας, ὅσαι ἐγένοντο, μόνον ἄκρες-μέσες ἠμπόρεσε ν' ἀκούσῃ. Ὁ Ἀργυράκης τῆς Τριανταφυλλιᾶς ἀπελπισθεὶς νὰ μάθῃ περισσότερα, ἔτρεξεν ἀσθμαίνων ὀπίσω πρὸς τὴν γυναῖκά του:

— Ἐ! τί ἔμαθες, Ἀργύρη;

— Εἶναι κόσμος, κόσμος... κάτω στὴ πιάτσα... στὸν Ἄι-Γιάννη ἀπ' ὄξου... στὴν κολώνα μπροστά...

— Καὶ τί λέγανε;

— Νά, ὁ κλήτορας τῆς δημαρχίας σήμανε τὴν καμπάνα.

— Τὴν ἀκούσαμε. Ὑστερα;

— Νά, μαζώχτηκε κόσμος...

— Μοῦ τὸ εἶπες αὐτό... ὕστερα;

— Ὁ κλήτορας ἔστειλε τὸ Γιάννη τὸ Μαστοράκη, γιὰ νὰ ξυπνήσῃ τὸ δήμαρχο.

— Ἀλήθεια; — ὕστερα;

— Καὶ εἶναι κόσμος μαζωμένος... καὶ κουβεντιάξουν ἀναμεταξύ τους.

— Μοῦ τὸ εἶπες τρεῖς φορές αὐτό. Καὶ τί γίνεται;

— Ὁ κόσμος ἀρχίσανε νὰ τρέχουνε στὸν Ἐπάνω Μαχαλά, κατὰ τὴν Ἁγία Τριάδα...

— Καὶ δὲν πῆες καὶ σύ!

— Δὲ μοῦ ἴπες νὰ πάω, Τριανταφυλλιά.

— Καὶ δὲν μπόρεσες νὰ μάθης τί τρέχει;

— Νά, λέγανε πὼς θὰ τρέξουνε πίσω κατὰ τὲς Πλάκες νὰ τοὺς προφτάσουνε, νὰ φύγη τὸ κακό.

— Ποιὸ κακό;

— Δὲν κατάλαβα... μὰ πρέπει νὰ εἶναι κλέφτες.

— Νὰ μὴν ἔρχονται οἱ χολεριασμένοι ἀπ' τὸν Τσουγκριᾶ, γιὰ νὰ πάρουν πρᾶτιγο* μὲ τὸ στατιό;

— Καλὰ λές, αὐτὸ θὰ εἶναι, εἶπε συλλογισμένος ὁ Ἀργυράκης· κ' ἐγὼ δὲν τὸ κατάλαβα.

— Γλήγορα, νὰ τρέξης πίσω, σκυλί, εἶπεν ἡ Τριανταφυλλιά... πάρε καὶ τὸ ραβδί σου μαζί... νὰ πᾶς νὰ μάθης, κ' ὕστερα νὰ ῥθῆς νὰ μοῦ πῆς.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν καθ' ἣν ὠμίλει ἡ σύζυγος τοῦ Ἀργυράκη, ἠκούσθη καὶ εἰς τὴν ἀπωτέραν ἐκείνην συνοικίαν ἡ κραυγὴ, ἣτις εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἐπαναλαμβάνεται πρὸ μικροῦ ἀλλαχοῦ τῆς πόλεως:

— Μᾶς φέρνουν τὴν χολέρα! Ξυπνᾶτε, παιδιά!

Αἱ κραυγαὶ αὗται ἐξύπνισαν καὶ ὅσους δὲν εἶχαν ἐξυπνήσει ἀκόμη ἀπὸ τὸν ἦχον τοῦ κώδωνος.

* * *

Πρῶτη εἰς ὅλην τὴν γειτονίαν, ἀπάνω εἰς τὲς Πλάκες, εἶχεν ἐξυπνήσει ἡ Βγενιώ ἢ Ἀλαφίνα, ἣτις ἤνοιξε μετὰ κρότου πέρα-πέρα τὸ μέγα καὶ πλατύ, τὸ κυανοῦν χρωματισμένον παράθυρον, καὶ ἀπλώσασα τοὺς ὀγκῶδεις ἀνδροπρεπεῖς βραχιονάς της, μὲ τὰ μανίκια τῆς ἄσπρης βαμβακερῆς φανέλας ὀλίγον κάτω τοῦ ἀγκῶνος φθάνοντα, μὲ τὸ κόκκινον ὑποκάμισον συμμαζευμένον περὶ τὴν μασχάλην, ἐστήριξε τὰς πλατείας χεῖράς της ἐπὶ τοῦ θριγκοῦ, φωνάζουσα, διὰ νὰ ἐξυπνήσῃ τὴν Μαρίαν τὴν Πεπερού.

Ἐκ τῶν φωνῶν τῆς Βγένας ἐξύπνησε πρώτη ἡ Ζαχαροῦ ἢ φουρνάρισσα, διότι ἐχρειάζετο κανόνι διὰ νὰ ταράξῃ τὸν ὕπνον τῆς Μαρίας τῆς Πεπεροῦς, καὶ τὸ κανόνι τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ἀπὸ παλαιὸν καιρὸν μέσα εἰς τὸ Μπούρτσι ἦτο σκωριασμένον καὶ ἄχρηστο δυστυχῶς ἀπὸ πολλοῦ.

— Τί τρέχει, γειτόνισσα;

— Μᾶς φέρνουν τὴ χολέρα!

Ἡ Βγένα ἢ Αλαφίνα εἶχεν ἐννοήσῃ ἀμέσως τί τρέχει. Τὸ παράθυρόν της ἔβλεπε πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ εἶχεν ἰδεῖ τὰς λέμβους αἵτινες ἔπλεον πρὸς τὰ ἐδῶ.

— Ποιὸς θὰ μᾶς τὴν φέρῃ;

— Ποιός! Οἱ χολεριασμένοι ἀπ' τὸν Τσουγκριᾶ.

— Ποῦ 'ν' τοι;

— Γιὰ κοίταξε! Ἔρχονται πενήντα βάρκες.

Εἶτα ἐπειδὴ τῆς ἐφάνησαν ὀλίγαι ὄσας εἶπε, προσέθηκε:

— Πενήντα! Θὰ εἶναι ὡς ἑκατὸν εἴκοσι!

Ἀκολουθῶς μεταμεληθεῖσα διότι εἶπε βάρκες καὶ δὲν εἶπε καράβια, ἐζήτησε μέσον τινὰ ὄρον ὅπως διορθώσῃ τὸ πρᾶγμα:

— Βάρκες! Εἶναι σωστὲς σκαμπαβίες... εἶναι μεγάλες σὰ σκοῦνες!

Ἡ Ζαχαροῦ ἢ φουρνάρισσα ἐκοίταξε καὶ ἄμα εἶδε τὰ μαῦρα σημεῖα νὰ μηκύνωνται, φαινόμενα κολλητὰ τὸ ἓν μὲ τὸ ἄλλο ἐπὶ τῆς θαλάσσης, προσέθηκε:

— Παναγία μου! εἶναι μακριὲς σὰν τράτες...

— Τράτες! Τί λές; διώρθωσεν ὀργίλως ἡ Βγενιώ· εἶναι ψηλὲς σὰν καβαρδίνες*!

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐξύπνησε τέλος καὶ ἡ Μαρία ἢ Πεπερού, ἥτις ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ ἰσόγειον σπιτάκι της τρίβουσα τοὺς ὀφθαλμούς. Κατόπιν της ἐξῆλθε, μὲ κοντὸν φουστανάκι καὶ μὲ γυμνὰς κνήμας καὶ πόδας γυμνοὺς, τὸ Δεσποινιώ, ἢ μικρὰ κόρη της.

— Τί εἶναι; Τί τρέχει;

Ἡ Βγένα ἢ Ἀλαφίνα δὲν ἐδίστασε πλέον, καὶ ἔκρινεν ὅτι ἦτο καιρὸς νὰ προβιβάσῃ τὲς βάρκες εἰς καράβια.

— Τὰ καράβια τὰ χολεριασμένα ἔρχονται ἀπ' τὸν Τσουγκριᾶ... Πενήντα κομμάτια καράβια!

Ἡ Πεπεροῦ ἐκοίταξε καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ τίποτε, διότι ἐμισοκοιμᾶτο ἀκόμη. Τὸ Δεσποινιῶ ἢ κόρη τῆς, κρατοῦσα αὐτὴν ἀπὸ τὴν φουστάναν, ἔβλεπε τὲς βάρκες καὶ ἔλεγε:

— Νά τα, νά τα! Κοίτα, μάννα!

Αἱ τρεῖς γυναῖκες ἐκινήθησαν νὰ φθάσωσι πρὸς τὲς Πλάκες, ἀκολουθοῦσαι τὸ πλῆθος, τὸ ὁποῖον διήρχετο. Ὁ Ἀλέξης καὶ ὁ Μιχάλης, ὁ υἱὸς τῆς Πεπεροῦς καὶ ὁ υἱὸς τῆς Ἀλαφίνας, εἶχον ἐξυπνήσει, καὶ ἔτρεξαν ἀκολουθοῦντες τοὺς ἄνδρας νὰ ἴδωσιν.

Ἡ Πεπεροῦ ἔλεγεν εἰς τὴν κόρην τῆς:

— Σύρε νὰ κοιμηθῆς ἐσύ... Κάτσε στὸ σπίτι.

Ἡ Δεσποινιῶ τὴν ἐκράτει καλὰ ἀπὸ τὸ φουστάνι καὶ ἔτρεχε κατόπιν τῆς λέγουσα.

— Φοβῶμαι... φοβῶμαι μοναχὴ μου, μάννα!

* * *

Τὸ πλῆθος εἶχε φθάσει εἰς τὸ ὕψος τοῦ βράχου, πέραν τοῦ ὁποῖου σχηματίζεται ἡ στενὴ προεκβολὴ τοῦ λαιμοῦ τῶν Πλακῶν ἐντὸς τῆς θαλάσσης. Ἄνω τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ ἔλαμπον εἰς τὸ ὕψος τοῦ στερεώματος ἢ ἔτρεμον σβήνοντα ἐδῶ κ' ἐκεῖ, καὶ ὁ γαλαξίας ἔλουε μὲ ἄβρον ἀργυρόχρουν φῶς τὰ οὐράνια δώματα, καὶ ἔζωνε τὴν μέσην τοῦ οὐρανοῦ, ὡς νὰ ἔστρωνε μὲ ἀκήρατα ἄνθη τὸν δρόμον τοῦ ἀπειροῦ εἰς τὰ ἀόρατα πνεύματα τῶν μακάρων. Καὶ ὁ τριάστερος Πῆχυς ἴστατο μυστηριώδης ἐπάνω εἰς τὸ στερέωμα, ἀκατανόητον ὄργανον τὸ ὁποῖον ἐτέθη ἐκεῖ ὡς διὰ νὰ ἐξακολουθῆ νὰ μετρῆ ἐσαεὶ τὸ ἀπειρον διὰ τοῦ αἰωνίου. Καὶ αἱ Ἄρκτοι ἢ μία καὶ ἡ ἄλλη ἔλαμπον μὲ γλυκὺ φῶς μειδιῶσαι εἰς τὰ προσφιλῆ πελάγη, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ Βορρᾶ ἐδείκνυε τὸν Πόλον εἰς τοὺς ἀγαπημένους του θαλασσινοὺς, οἵτινες ἔχουσιν αὐτὸ μόνην συντροφίαν καὶ μόνον αἰθέριον φάρον παρηγοροῦντα αὐτοὺς εἰς τὸν δρόμον των, καὶ ἂν ὅλα τὰ λαμπρὰ ἄστρα χαθῶσι πρὸς καιρὸν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των, καὶ ἂν ὅλοι οἱ μυστηριώδεις λύχνοι συγκαλυφθῶσιν ἀπὸ τὰ νέφη. Ἡ Πούλια εἶχεν ὑψωθῆ τρία κοντάρια ὑψηλὰ ἀνερχομένη ἐξ ἀνατολῶν πρὸς τὸ μεσουράνημα, χρυσῆ κλῶσσα μὲ τὰ πουλιά τῆς, καταστερωθεῖσα καὶ ἀθανατισθεῖσα θεία νεύσει, διὰ νὰ διδάσκῃ τὴν

οικογενειακὴν συνοχὴν καὶ ἀρμονίαν εἰς τοὺς δειλαίους θνητούς, οἵτινες γεννῶνται διὰ τὸ χάσκωσι πρὸς καιρὸν ἀναβλέποντες ἐκεῖ ἐπάνω, καὶ διὰ τὸ συγκαλύπτῃ χρονίως τοῦ θανάτου ἢ νύξ τοὺς ὀφθαλμούς των εἰς τὸ ὑποχθόνιον σκότος. Ἐλαφρὰ αὖρα ἔσειε γύρω εἰς τὰ προαύλια καὶ τοὺς κήπους τῶν οἰκιῶν τοὺς κλῶνας τῶν δένδρων, καὶ ἡ θάλασσα κυανὴ καὶ μαύρη, ἀπλουμένη κάτωθεν τοῦ βράχου, ἐμορμύριζεν ἑλαφρῶς πλήττουσα τοὺς βράχους.

Τὸ πλῆθος ἤρχισε νὰ θορυβῆ καὶ νὰ κραυγάζῃ, ἐνώπιον τοῦ θεάματος τὸ ὁποῖον ἐπαρουσιάζετο τώρα φανερὰ εἰς τὰς ὄψεις του ὑπὸ τὴν ἀστροφεγγιὰν τῆς νυκτὸς ἐκείνης. Ὁ δήμαρχος, ἅμα ἐξυπνήσας, εἶχε κατέλθει πρὸς τὴν ἀγορὰν, διὰ τὸ συνεννοηθῆ μετὰ τὰς ἄλλας ἀρχάς, καὶ δὲν εἶχε φανῆ ἀκόμη ἐπάνω εἰς τὰς Πλάκες, ὅπου εἶχε τρέξει ὁ πολὺς κόσμος. Ἄλλ' ἀφοῦ μάτην περιέμεινεν ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν τὴν ἐμφάνισιν τοῦ λιμενάρχου, τοῦ ὑγειονόμου καὶ τοῦ ἐπιστάτου τοῦ λοιμοκαθαρηρίου, τῶν ὁποίων αἱ οἰκίαι ἦσαν εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς πόλεως, τὸ ἀνατολικόν, καὶ ἀργὰ μὲν ἐστάλη πρὸς αὐτοὺς ἡ εἶδησις, ἐβράδυναν δὲ φυσικῶ τῷ λόγῳ νὰ ἐμφανισθῶσιν, ὁ δήμαρχος ἀπεφάσισε ν' ἀναβῆ ὁ ἴδιος εἰς τὰς Πλάκες, εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς πόλεως. Εἶχε δώσει ἤδη εἰς τὸν κλητῆρα καὶ τοὺς πολιτοφύλακας διαταγὰς νὰ προτρέψωσι τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως μείνωσιν ἐπιτηροῦντες μόνον τὸ ἐπίκαιρον πρὸς ἀπόβασιν μέρος, καὶ μὴ ἐπιχειρήσωσι βιαιοπραγίαν τινά, εἰμὴ ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ καὶ ἐν περιπτώσει ἀποπείρας πρὸς ἀποβίβασιν.

Ἐπάρχει, νομίζω, ἀπόφθεγμα τι, καθ' ὃ ὁ ὄχλος ἔχει δύο ὦτα, διὰ τὸ εἰσερχοῦνται αἱ νοθεσίαι διὰ τοῦ ἑνὸς καὶ νὰ ἐξέρχονται διὰ τοῦ ἄλλου. Τὸ πλῆθος ἤκουσε τὴν διαταγὴν τοῦ δημάρχου, ἀντελήφθη καλῶς τῆς ἐννοίας τῆς, καὶ ἔπραξεν ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον τοῦ προσταττομένου. Τὰ φανέντα εἰς τὴν θάλασσαν μαυράδια, τὰ κινούμενα ὅλον ἐπὶ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ βράχου, εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τῆς πόλεως κατὰ τὰς Πλάκες, εἶχον πλησιάσει τόσον, ὥστε ἐφαίνοντο ἤδη ὅτι ἦσαν λέμβοι, πλέουσαι διὰ συντόνου κωπηλασίας πρὸς τὴν ξηρὰν, ὀγκώδεις καὶ μαυρίζουσαι ὑπεράνω τοῦ κύματος, πλήρεις ἀνθρωπίνου φορτίου. Μόλις ἡ πρώτη τούτων εἶχε φθάσει ἐντὸς βολῆς ἀπὸ τοῦ τελευταίου χθαμαλοῦ βράχου, κάτω εἰς τὸν Μύτικα, ἀνοικτὰ ἀπὸ τὸ Κατεργάκι, καὶ μεγάλοι λίθοι καὶ χονδροὶ χάλικες καὶ βῶλοι χώματος ἤρχισαν νὰ ἐκσφενδονίζονται πρὸς τὸ πέλαγος.

Ἡ πρώτη προφυλακὴ τοῦ ὄχλου εἶχε φθάσει κάτω εἰς τὸν αἰγιαλόν, ἐπὶ τῶν ἀλικτύπων μαρμάρων, σιμὰ εἰς τὸ κῦμα, καὶ ἡ οὐραγία ἐσάλειν ἀκόμη ἐπάνω εἰς τὸ ὕψος τοῦ κρημνοῦ, ὑπεράνω τῆς στέγης τοῦ ἀρσανᾶ τῶν Μαθιναίων, ἀνάμεσα εἰς τὰ τελευταῖα σπιτάκια, τὰ κτισμένα σύρριζα εἰς τὸν βράχον. Βοή καὶ ἀλαλαγμὸς ἠκούετο, καὶ ἡ ὀργὴ τοῦ πλῆθους ἐκόχλαζε μετ' ἀγρίων κραυγῶν βράζουσα, ἀπολυομένη ἐξ ἑκατοντάδων στομάτων μετὰ φρυαγμοῦ ὀργίλου, διαθέουσα μετὰ παφλασμοῦ τὰς τάξεις τοῦ ὄχλου καὶ κορυφουμένη μετ' ἀφροῦ καὶ θολῆς ἄχνης ἐπάνω, εἰς τὸ ὕψος τοῦ βράχου. Ἐκ τοσούτων κραυγῶν ὀργῆς, μίσους καὶ ἀγωνίας διεκρίνοντο

κάπου αἱ λέξεις «φονιάδες! φέροντε τὴ χολέρα»· «θὰ μᾶς πεθάνετε!...» ὡς μικρὸν καταληπτὸν περιθώριον εἰς κατάμαυρον καὶ ἀκατανόητον σελίδα βιβλίου. Ἡ χάλαζα τῶν λίθων ἤρχισε νὰ πίπτῃ ἤδη ἄφθονος μετὰ πλαταγισμοῦ εἰς τὸ κύμα, καὶ τινες τῶν λίθων ἀντήχησαν μὲ σκληρὸν δοῦπον πλήξασαι τὰς πλευρὰς τῆς βάρκας, ἐνῶ ἄλλοι δὲν ἀνέδωκαν ἀκουστὸν κρότον, ἀλλ' ἔπεσαν κωφά, εἰς τοὺς βραχίονας καὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἐπιβαινόντων τῆς φελούκας. Ὁ κυβερνήτης τῆς πρώτης βάρκας ἐνόησε τότε ὅτι εἶχε βιασθῆ νὰ προτρέξῃ ὅλων τῶν ἄλλων λέμβων, καὶ διέταξε *σία**. Οἱ κωπηλάται *ἐσιάρισαν** καὶ δι' ὀλίγων πρὸς τὰ ὀπίσω εἰρεσιῶν, ἡ φελούκα ἔφθασεν ἐκτὸς βολῆς ἀπὸ τὸν ἄκρον χθαμαλὸν βράχον τῆς ἀκρογιαλιᾶς.

Προφανῶς, ὁ κυβερνήτης τῆς λέμβου δὲν εἶχε παρατηρήσει τὴν κάθοδον τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ ἄκρον μάρμαρον τῶν Πλακῶν. Ἀναμφιβόλως, αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι ἐπιβάται τῶν λέμβων, θὰ εἶχον ἀντιληφθῆ ἐκεῖ ὑψηλά, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ κρημοῦ, τὴν παρουσίαν τοῦ πλήθους καὶ θὰ εἶχον ἀκούσει τὸν συγκεχυμένον θόρυβον. Ἀλλ' ἡ πρωτοπορία τοῦ ὄχλου εἶχε κατέλθει διὰ κρυφοῦ κοχλιοειδοῦς μονοπατίου κάτω εἰς τὸν ἄκρον αἰγιαλόν, καὶ ἡ παρουσία τῶν ἀνθρώπων τούτων ἐκεῖ κάτω εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων ὀργυιῶν ἀπὸ τὴν πρώτην βάρκαν, τοὺς εἶχεν ἐξαφνίσει, ὡς πρᾶγμα ἀπρόοπτον, καὶ σχεδὸν μυστηριῶδες.

Ἡ πρώτη βάρκα, ἀφοῦ ἀνέκρουσε πρύμναν καὶ ἀπεμακρύνθη δέκα ὀργυιάς παραπάνω, ἐστάθη κ' ἐφαίνετο νὰ περιμένη τὰς ἄλλας συντρόφους τῆς. Ἡ δευτέρα ἔφθασε πλησίον τῆς μετ' ὀλίγον, κ' ἐστάθη εἰς τὸ πλάγι τῆς. Φαίνεται ὅτι ἔστησαν συμβούλιον ἐκεῖ ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Αἱ ἄλλαι συντρόφισσαι λέμβοι ἔφθασαν μετ' οὐ πολὺ πλησίον τῶν δύο πρώτων, καὶ τὸ συμβούλιον ἔγινε γενικώτερον, καὶ προσέλαβε τὸ κύρος τῆς ὀλομελείας.

Ἡ ἀνακωχή, ἡ ἐπελθοῦσα εὐθὺς μετὰ τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν, διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ. Ἐξω εἰς τὰς Πλάκες οἱ ἄνθρωποι συνεσώρευον λίθους καὶ βώλους γῆς καὶ ἄμμον, καὶ τινες σκληροὶ κρότοι ἠκούσθησαν ἐδῶ κ' ἐκεῖ εἰς τὰς τάξεις τοῦ πλήθους. Οἱ κρότοι οὗτοι ὡμοιάζον πολὺ μὲ τὸν κρότον ὑψουμένης σκανδάλης τουφεκίου ἢ πιστόλας. Εἰς τοὺς κρότους τούτους ἀπήντησαν ἄλλοι παραπλήσιοι κρότοι ὑπεράνω τοῦ κύματος, ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰς λέμβους.

Φαίνεται, καὶ εἶναι ἐπόμενονον, ὅτι ὑπῆρχον δύο γνῶμαι ἐπικρατέστεραι ἐπάνω εἰς τὰς λέμβους. Ἡ μία τούτων ἦτο ὅτι ὠφείλον νὰ ὑποχωρήσωσιν. Ἡ ἄλλη ἦτο ὅτι ἔπρεπε νὰ προβῶσι καὶ ἐπιχειρήσωσι τὴν ἀπόβασιν, ἀντὶ πάσης θυσίας. Ἐπειδὴ οἱ εἰσηγηταὶ ἀμφοτέρων τῶν γνῶμῶν τὰς διεξεδίκουν πεισματωδῶς καὶ οὐδετέρα ὑπεχώρει εἰς τὴν ἑτέραν, τὸ συμβούλιον παρετείνετο ἐπὶ μακρόν.

Τέλος ἡ τόλμη ἐφάνη ὅτι ἐνίκησε τὴν φρόνησιν, καὶ αἱ λέμβοι ἤρχισαν νὰ κινῶνται ὅλοι ὁμοῦ, κατὰ μέτωπον πρὸς τὴν ξηράν. Τότε οἱ σκληροὶ κρότοι

τῆς σκανδάλης ἐπληθύνθησαν, καὶ ἡ χάλαζα τῶν λίθων ἤρχισε νὰ πίπτῃ εἰς τὰ κύματα, πολὺ πρὶν αἱ λέμβοι φθάσωσιν ἐντὸς βολῆς.

Εἶτα μία φωνὴ ἠκούσθη:

— Μὴ ρίχνετε! μὴ ρίχνετε! μὴν πετᾶτε τὲς πέτρες στὸ γιालό.

Ὁ οὕτω κράξας ἦτο ἐκεῖνος ὃν ἡ ἰδία νύξ ἀνέδειξεν ἀρχηγόν τῆς. Ὁ ὄχλος, τυφλὸς ἀπὸ τὸ σκοτὸς καὶ τυφλὸς ἀπὸ τὸν θυμόν, εἶχε φθείρει μέγα μέρος τῶν πολεμεφοδίων του, πετῶν αὐτὰ ἀσκόπως. Ὁ ἄνθρωπος ὅστις ἐξέφερε τὸ αὐθόρμητον ἐκεῖνο πρόσταγμα, προσέθηκε μετὰ σαρκασμοῦ:

— Εἶναι φόβος μὴ μολώσετε* τὴν θάλασσαν...

Ὁ λαὸς ἐνόησε τὴν σκέψιν του καὶ ἐσταμάτησε.

— Μὴ ρίξῃ κανένας, ἂν δὲν ρίξω ἐγώ, προσέθηκεν ὁ ἄνθρωπος.

Δὲν ἐχρειάζετο περισσότερον διὰ νὰ χρισθῇ ἀρχηγός. Ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἐκαλεῖτο Γιώργος Δ. Καραγιώργος, καὶ ἐφημίζετο ὡς αἰσθηματίας. Ἦτο βραχὺς τὸ σῶμα, μὲ ὀγκώδη κεφαλὴν, μὲ πλατέα λάσια στήθη, μὲ τραχεῖαν ὄψιν βράχου ψημένην ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ τὴν ἄλμην τῆς θαλάσσης, καὶ μὲ χαίτην λέοντος φριξότριχα.

Αἱ λέμβοι ἐχώρουν βραδέως, ἄνευ ὀρμῆς, καὶ τοῦτο ἐφαίνετο παράδοξον, κατόπιν τῆς ἀποφάσεως τῆς βίας, ἣν ἐφαίνετο ὅτι εἶχον λάβει οἱ ἐπιβαίνοντες. Ἀλλὰ πράγματι ἀπεδείχθη κατόπιν ὅτι ἡ ληφθεῖσα ἀπόφασις ἦτο μεικτὴ τις. Διότι μόλις οἱ πρῶτοι λίθοι, ἀφοῦ ἔδωκε τὸ σημεῖον ὁ Καραγιώργος, ἔπληξαν τὴν πρῶραν μιᾶς τῶν λέμβων, καθὼς αὐταὶ εἶχον πλησιάσει, καὶ ἠκούσθη φωνὴ ἐκ μιᾶς τῶν λέμβων ἐκείνης ἣτις εἶχε πλησιάσει μεμονωμένη τὴν πρῶτην φορᾶν.

— Σταθῆτε!

Ὁ Γιώργος Καραγιώργος ἐστράφη πρὸς τὸ πλῆθος καὶ ἐφώνησε:

— Μὴ ρίχνετε, παιδιά! ν' ἀκούσωμε.

Ὁ κυβερνήτης τῆς πρῶτης λέμβου, ὅστις εἶχεν ἔλθει εἰς τὴν πρῶραν καὶ διεκρίνετο ὀρθὸς ἰστάμενος, ἐπανέλαβε:

— Γιατί μᾶς πετροβολᾶτε, παιδιά; Ἐμεῖς δὲν ἤρθαμε νὰ σᾶς φέρουμε τὴ χολέρα.

Ὁλολυγμὸς ἀντήχησεν, ἀναιρῶν τὴν βεβαίωσιν ταύτην, ἐκ μέρους τοῦ πλῆθους. Ἀφοῦ ὁ Γιώργος Καραγιώργος ἐπέβαλε μετὰ κόπου σιωπὴν, ὁ

ξένος ἐξηκολούθησεν:

— Εἶχατε τὸ δικαίωμα νὰ μᾶς βάλετε καραντίνα, μὰ δὲν ἔπρεπε νὰ μᾶς ἀφήσετε ν' ἀποθάνουμε τῆς πείνας.

Νέος ὠρυγμός τοῦ ὄχλου ἀπήντησεν εἰς τὴν ζωνηρὰν ταύτην ἔκφρασιν. Ὁ ξένος τὸ συνησθάνθη, κ' ἔταπείνωσε τὸν τόνον του.

— Σᾶς παρακαλῶ, δὲν κατηγορῶ σᾶς, ἀλλὰ μερικοὺς ἄλλους... Ὁ λαὸς τί φταίει; Ὅσο φταίμε μεῖς, ἄλλο τόσο καὶ σεῖς...

Ὁ ὄχλος ἤκουε σχεδὸν ἐν ἡσυχίᾳ.

— Θέλουν νὰ μᾶςβάλουν παραπάνω καραντίνα, ἄς μᾶςβάλουν. Ἔχουμε εἰκοσιδύο μέρες σωστές. Τώρα γυρεύουν νὰ κάμουμε ἄλλες δέκα. Ὅσοι ἀπὸ μᾶς ἔχουν τελειωμένες τὲς εἰκοσιδύο μέρες, καὶ ἔχουν καθαρισθῆ, νὰ μᾶς ἀφήσουν νὰ πᾶμε στὴ δουλειά μας, σὰ δὲ θέλουν νὰ μᾶς ἀφήσουν νὰ βγοῦμε ἔξω στὴν πολιτεία.

Ὁ λαὸς ἤκουε μετὰ ψιθυρισμῶν καὶ ἀμφιβόλων αἰσθημάτων.

— Ὅσοι κοντεύουν νὰ ἔχουν εἰκοσιδύο μέρες, ἄς τοὺς μεταφέρουν τὸ ἐλάχιστο στὰ κάτω Λαζαρέτα, γιὰ νὰ τοὺς εἶναι εὐκόλο ν' ἀγοράζουν ψωμί, καὶ νὰ μὴ πεθάνουν τῆς πείνας. Καὶ εἰς ὅσους δὲν ἔχουν λεπτά ν' ἀγοράσουν ψωμί, τὸ Κουβέρνο πρέπει νὰ δώσῃ μικρὴ βοήθεια.

Ὁ Γιώργος ὁ Καραγιώργος ἤκουεν ἐν σιωπῇ καὶ σκέψει. Εἶτα, ὅταν ὁ ξένος ἐφάνη ὅτι εἶπεν ὅ,τι εἶχε νὰ εἶπῃ, τοῦ ἐφώναξεν:

— Ἐτελείωσες;

Ὁ ἄνθρωπος ἀπήντησεν:

— Ἐτελείωσα.

Ὁ Γιώργος Καραγιώργος ἔλαβε τὸν λόγον:

— Ἐὰν ἔχῃς, ἀδελφέ, τόσο εἰρηνικὰ αἰσθήματα, ποιὰ σου ἡ ἀνάγκη νὰ ἴμβῃς καὶ σὺ καὶ οἱ ἄλλοι μὲς σ' αὐτὲς τὲς βάρκες, ἅμα εἶδατε πὼς ἔκαμε παραἔξω λιγάκι τὸ βασιλικό, νὰ κινήσετε νὰ ῥηθῆτε, νύχτα καὶ σκοτίδι*, γιὰ νὰ ξεμβαρκάρετε στὸ χωριό μας μὲ τὸ στανιό; Στὴν ἐξουσία τὰ λὲς αὐτὰ ἢ στὸ λαό; Καὶ τί φταίει ὁ λαός, καθὼς εἶπες; Ἡμεῖς ἐξουσία δὲν εἴμαστε γιὰ νὰ λάβωμε μέτρα. Καὶ ἂν σᾶς ἀφήνῃ τὸ Κουβέρνο νὰ πεθάνετε τῆς πείνας, καὶ δὲν σᾶς δίνῃ βοήθεια, τί φταίει τὸ χωριό μας, τί σᾶς φταίει ὁ πτωχὸς ὁ λαός; Ἡμεῖς ἐφώναξαμε ὅλοι μὲ μία βοή ὅτι πρέπει νὰ περιποιηθοῦν καλὰ τοὺς ἀνθρώπους στὴν καραντίνα, καί, καθὼς φαίνεται, δὲν μᾶς ἄκουσαν. Δὲν

λέγω πώς τὸ κάνουν ἐπίτηδες, μὰ ἡ διοίκησις εἶναι ρωμέικη, τί τὰ θέλεις;

Ὁ Γιώργος ὁ Καραγιώργος ἐπῆρε τὴν ἀναπνοήν του καὶ εἶτα ἐξηκολούθησε:

— Τώρα εἶναι δίκιο Θεοῦ νὰ πατήσετε νύχτα στὸ χωριό μας, νὰ μᾶς δώσετε μεγάλο φόβο, τὸ φόβο ποὺ μπορεῖ νὰ γεννήσῃ τὴ χολέρα καὶ χωρὶς νὰ εἶναι χολέρα; Εἶτε τελείωσεν ἡ καραντίνα σας εἶτε ὄχι, πρέπει νὰ λάβετε ὑπομονή, ἀφοῦ ἡ ἀρχὴ λέγει ναι καὶ ὄχι, καὶ μεῖς καλὰ-καλὰ δὲ ξέρουμε ἂν ἦρθε ὁ καιρὸς γιὰ νὰ πάρετε πράτιγο. Γυρίστε ὁμορφα-ὁμορφα καὶ ἤσυχα-ἤσυχα στὸ νησί μέσα κ' ἐγὼ σᾶς ὑπόσχομαι τὸ πρωί, σὰ ξημερώση, νὰ πάρω τέσσερες βάρκες νὰ τὲς γεμίσω ψωμὶ καὶ κρέατα καὶ ρύζια καὶ νερὸ καὶ ρώμι καὶ κρασί, ὅλα δωρεά, ὅλα προσφορὲς ἀπὸ μέρους τοῦ φτωχοῦ λαοῦ, ποὺ θὰ σᾶς τὰ δώσῃ ἀπὸ τὸ ὑστέρημά του...

Φωναὶ προθύμου ἐπιδοκιμασίας καὶ συναινέσεως ἠκούσθησαν ἀπὸ τὰς τάξεις τοῦ ὄχλου. Τὸ πλῆθος ἤρχισε νὰ συγκινηταί.

Ὁ Καραγιώργος ἐξηκολούθησε:

— Νὰ σᾶς τὰ φέρω πρωὶ-πρωὶ στὸν κάβο τοῦ Ἁγίου Φλώρου, ἀπὸ μέρους τῆς φτώχειας, δῶρον εἰς τὴ φτώχεια, γιὰ νὰ περάσετε μιὰ μέρα καὶ ὡς τὴν ἄλλη μέρα αἱ ἀρχαί, πιστεύω, θὰ πάρουν ἀπόφαση νὰ σᾶς μεταφέρουν στὰ ἐδῶθε λαζαρέτα, ἢ νὰ δώσουν πράτιγο εἰς ὅσους ἀπὸ σᾶς ἔχουν εἴκοσι δύο μέρες σωστές.

Νεαὶ φωναὶ συγκινήσεως ἤχησαν ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ.

Αἴφνης, ἀπὸ τὴν δευτέραν βάρκαν, ἠκούσθη φωνὴ λέγουσα:

— Ἐμεῖς δὲν εἶμαστε ζητιάνοι, γιὰ νὰ μᾶς φέρῃς ψωμιὰ τουλόγου σου, νὰ μᾶς τὰ μοιράσῃς ψυχικό!

* * *

Δὲν εἶχον παραλείψει νὰ συμβουλευθῶσι τὸν ἰατρὸν Βίλελμ Βούντ οἱ πρωταίτιοι τοῦ κινήματος τούτου. Ἀλλὰ τὸν εἶχον συμβουλευθῆ ὄχι μὲ πεποίθησιν, ἀλλ' ἀπλῶς διὰ τὸν τύπον, καὶ διὰ νὰ δύνανται νὰ λέγωσιν ἀργότερα, κατὰ τὴν παιδαριώδη ἀπολογητικὴν μέθοδον τοῦ ψευδομανοῦς ὄχλου, «ἐρωτήσαμε καὶ τὸ γιατρό». Ὁ κ. Βούντ, ὡς ἦτο ἐπόμενο, τοὺς ἀπέτρεψεν αὐστηρῶς νὰ μὴ τολμήσωσι καὶ τὸ κάμωσι, καὶ ὑπεσχέθη νὰ προσπαθήσῃ παντὶ σθένει ὅπως γίνῃ τακτικώτερος εἰς τὸ μέλλον ὁ ἐπισιτισμὸς καὶ ἡ ἄλλη ὑπηρεσία εἰς τὸν τόπον τῶν καθάρσεων. Αὐτὸς καὶ ἕως τότε δὲν ἔπαυσε νὰ φροντίζῃ καὶ νὰ γίνεταί κακὸς μὲ ὅλας τὰς ἀρχὰς τῆς νήσου, κατακραυγάζων καὶ ἐλέγχων τὰ κακῶς γινόμενα, ἀλλ' ἔπαιεν ἢ κακὴ διοίκησις.

Οί αὐτουργοὶ τοῦ κινήματος ἦσαν εἴκοσιν ἢ τριάκοντα ἄνθρωποι ἐκ τῶν πρώτων ἐλθόντων εἰς τὴν καραντίαν. Οὗτοι εἶχον διατρίψει ἤδη τρεῖς ἐβδομάδας εἰς τὸ ἕκτακτον λοιμοκαθαρτήριον. Ὑπῆρχον πράγματι πολλὰ καὶ ἀφόρητα δεινά. Ἡ κακὴ κατασκευὴ τῶν παραπηγμάτων, ἡ βραδύτης, ἡ ἀκρίβεια, καὶ ἡ κακὴ ποιότης τῶν τροφίμων, ὁ φόβος, ὁ συνωθισμὸς καὶ ἡ πνιγμονή, ἡ αἰσχροκέρδεια τῶν καπήλων καὶ μικρεμπόρων, ὅλα αὐτὰ ὁμοῦ, καὶ εἰς ἐπίμετρον τὰ πρωτοβρόχια τοῦ φθινοπώρου, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀρχίσει ραγδαῖα, καὶ τὰ πρῶτα ψύχη τοῦ πνεύσαντος εὐθύς ὕστερον πρῶτου βορῶ. Τὸ πλῆθος τῶν καθαριζομένων ἔπασχεν, ἐστέναζε καὶ ἐπνίγετο. Ὅχι ὀλίγους εἶχε θερίσει ἤδη ὁ Χάρος, τῇ βοηθείᾳ τῆς νόσου, τοῦ φόβου, τῶν στερήσεων, τῆς κακοπαθείας, καὶ ἄλλων θανασίμων ἐπικούρων.

Εἰς τὴν πρώτην τριακοντάδα τῶν συνωμοτῶν προσετέθησαν ἄλλοι τόσοι καὶ πλείονες, οἵτινες ἔλεγον ὅτι εἶχον συμπληρώσει εἴκοσι καὶ μίαν ἡμέρας καθάρσεως, ἀλλὰ πραγματικῶς δὲν εἶχον περισσοτέρας τῶν δεκαῆξ ἢ δεκαοκτὼ ἡμερῶν. Εἶτα καὶ ἄλλοι ἀκόμη οἵτινες περιφανῶς εὐρίσκοντο ἐκεῖ μόνον ἀπὸ δύο ἐβδομάδων. Ἀποχρῶσα ἐπιτήρησις δὲν ὑπῆρχεν, οἱ γέροντες καὶ ἀμελεῖς ἀπόμαχοι φύλακες ἔπασχον τὴν ὄρασιν ἢ ἔκλειον τὰ ὄμματα, καὶ κρυφὰ καὶ φανερὰ ἐπῆρχετο συγκοινωνία μεταξὺ τῶν διαφόρων βαθμῶν τῶν καθαριζομένων.

Ὅλοι ὁμοῦ ἐζητοῦσαν νὰ πάρουν πράτιγο, ἐζητοῦσαν νὰ μετατεθῶσιν εἰς τὰ κάτω Λαζαρέτα, ἐζητοῦσαν νὰ τοὺς δίδωνται εὐθηνὰ ἢ καὶ δωρεὰν τὰ τρόφιμα, δὲν ἤξευραν τί ἐζητοῦσαν. Μετὰ τὴν ἀποτροπὴν τοῦ ἱατροῦ, ἠσθάνθησαν παροδικὴν ἀποθάρρυνσιν, καὶ τὸ σχέδιόν των τοὺς ἐφάνη ἄωρον ἀκόμη, ὅθεν ἐκοιμήθησαν ἡσυχὰ ἐπὶ μίαν νύκτα. Εἶτα τὴν ἄλλην ἐσπέραν τοὺς ἐφάνη ὅτι ὠρίμασεν αἰφνιδίως, καὶ ἐπειδὴ συνέβη ἐνωρὶς νὰ ἴδωσι τὴν βασιλικὴν ἡμιολίαν, ἣτις ἐστάθμευεν ἐκεῖ, ν' ἀποπλεύσῃ ἔξω τοῦ λιμένος, ἔνεκα ἀκουσθείσης φήμης τινὸς περὶ πειρατείας καὶ ναυταπάτης εἰς τὰς βορείους ἐρημονήσους, εἶπον πρὸς ἑαυτοὺς ὅτι τώρα ἦτο καιρὸς. Τὴν ἰδίαν ἐσπέραν, οἱ συνωμόται ἔλαβον ἐννέα ἢ δέκα λέμβους, ἐπέβησαν ἐπ' αὐτῶν ἄνδρες περὶ τοὺς ἑκατὸν εἴκοσιν, ἐπλατάγισαν μετὰ θορύβου τὰς κώπας πλήττοντες διὰ κραυγῶν τὰς ἡχούς, ἔπλευσαν ἀνοικτὰ πρὸς δυσμὰς, διὰ νὰ εἶναι ἐκτὸς βολῆς ἀπὸ τῶν ὄπλων τοῦ στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος τοῦ σταθμεύοντος παρὰ τὸν Ἅγιον Φλῶρον καὶ εἶτα ἔβαλαν πλώρην εἰς τὰς Πλάκες, κατὰ τὸ ἀπόκεντρον δυτικὸν μέρος τῆς πόλεως.

Ὅφείλομεν χάριν τῆς ἀκριβείας νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἡ ἀρμοδία ἀρχὴ εἶχε προκηρύξει ἀπ' ἀρχῆς ὅτι μετὰ τρεῖς ἐβδομάδας ἀκριβῶς, ἤτοι 21 ἡμέρας, θὰ ἐτύγχανον οἱ ἄνθρωποι ἐλευθέρως κοινωνίας, ἀλλ' ὅταν συνεπληρώθη διὰ τοὺς πρώτους ἐλθόντας ὁ ἀριθμὸς οὗτος τῶν ἡμερῶν, ἐδίσταζε νὰ ἐκδώσῃ τὴν περὶ ἐλευθέρως κοινωνίας διαταγὴν, καὶ ἐσκέπτετο ἂν ἔπρεπε νὰ μεταποτίσῃ τούτους εἰς τὰ Κάτω Λαζαρέτα. Φαίνεται δὲ ὅτι ὠφελούμενοι ἐκ τῆς ἀνακολουθείας ταύτης καὶ τῆς βραδύτητος οἱ τολμηρότεροι ἐκ τῶν μελετησάντων τὸ πρὸς ἀπόβασιν κίνημα, ἔπεισαν ἄλλους εὐπίστους μεταξὺ τοῦ πλήθους ὅτι τὸ ὑγειονομεῖον εἶχεν ἐκδώσει ἤδη τοιαύτην

διαταγήν, καὶ ὅτι ἡ κοινοποίησις ταύτης παρανόμως ἀνεβάλλετο. Μὲ τὴν σφαλερὰν ταύτην πίστιν ἠκολούθησαν τοὺς πρωτουργοὺς οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπιβάντων εἰς τὰς λέμβους.

Τὴν ἐπιούσαν πρωί, ὅταν ἡ θεια-Σκεύω ἠρώτα τὸν ἰατρὸν Βούντ νὰ μάθῃ τὸ αἷτιον τῆς νυκτερινῆς ταραχῆς, οὗτος ἐγνώριζεν ἤδη καὶ τὸ ἀποτέλεσμα.

— Φτηνὰ τὸ γλυτώσανε, νὰ πάρῃ ντιάολο! ἀπήντησεν ὁ κ. Βούντ. Πήγκανε στὴ γκειτονιά σου, στὲς Πλάκες, κάτω ἀπὸ τὸ βράχο γιὰ νὰ πατήσουν ποντάρι ἔξω...

— Ἀλήθεια! Παναγία μου! ὕστερα γιὰτρέ;

— Οἱ ἄλλοι χοντροκέφαλοι, οἱ ντικοί σας, ἤτελαν νὰ τοὺς τουφεκίσουν.

— Χριστὸς καὶ Παναγία! τί λές, γιὰτρέ;...

— Ὑστερα, κάποιος ντικός σας Καραγκιῶργκος, ἐγκύρευε νὰ τοὺς μονοιάσῃ, κ' εἶπε νὰ φέρῃ βάρκες φορτωμένες καρβέλια ψωμί νὰ τοὺς μοιράσῃ νὰ φᾶνε.

— Ἀλήθεια; Καλὰ εἶπε. Καὶ γιὰτί δὲν τὰ ἔφερε;

— Ὑστερα, πετάχτηκε ἓνας ἀπ' αὐτοὺς ἐντῶ, καὶ τοῦ λέει: «Ἐμεῖς ντὲν εἴμαστε ζητιάνοι, νὰ μᾶς ντώσης ψυχικὸ τουλόγκου σου».

— Ἀστοχία στὸ λόγο του!

— Τότε οἱ ντικοί σας ἀγκρίεψαν περισσότερο, γιὰτί τοὺς ἐφάνῃ πὼς ἤτελαν νὰ ξεμπαρκάρουν στανικῶς, καὶ τὸ εἶχαν σίγκουρα πὼς θὰ τοὺς ἔφερναν τὴ χολέρα...

— Θεὸς νὰ φυλάῃ!

— Τότε ἄρχισαν νὰ πέφτουν οἱ πέτρες βροχὴ ἀπάνω στὲς βάρκες καὶ στὰ κεφάλια τῶν ἀνθρώπων...

— Κύριε σῶσον!

— Ἀνάμεσα εἰς τὴ βροχὴ τῶν πετρῶν ἔπεσαν καὶ καμπόσες τουφεκιές...

— Τρομάρα! κ' ἐσκοτώθηκε κανένας;

— Φτηνὰ τὴν ἐγκλύτωσαν, τὸ ντιάολο! Μόνον ντυδὸ-τρεις τουφεκιές ἔπεσαν.

— Καὶ δὲν ἔπαθε κανένας; Δόξα σοι ὁ Θεός.

— Στήν πρώτη τουφεκιά, ή μπάλα έσφύριξε κ' έσβησε πάφ! στή θάλασσα, κ' έπῆγε στο πάτο.

— Καλύτερα... Νά μὴν κακοπάθη κανέννας χριστιανός.

— Η δεύτερη τουφεκιά ἦτον χωρίς μπάλα!

— Καλύτερα!

— Η τρίτη... Δέν έπῆρε, μου φαίνεται, φωτιά τὸ τουφέκι...

— Ἄμποτε! Νά γλυτώνη ὁ Θεὸς τὸν κοσμάκη ἀπὸ κακιὰ ὥρα.

Ὁ ἰατρὸς ἐξηκολούθησεν ἀκόμη νὰ διηγῆται, καὶ ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ λόγου ἐκάγχασε θορυβωδῶς, ὅτι καὶ αἱ γυναῖκες ἔλαβον μέρος εἰς τὴν μάχην, καὶ ὅτι διέπρεψαν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἡ Βγέννα ἡ Ἀλαφίνα καὶ ἡ Ζαχαροῦ ἡ φουρνάρισσα καὶ ἡ Πεπεροῦ καὶ ἄλλαι. Τέλος, φθάσας ὁ δήμαρχος, κατῶρθωσε διὰ μελιχίου τρόπου νὰ εἰρηνεύσῃ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ν' ἀποπέμψῃ τὰς λέμβους με ὑποσχέσεις ταχείας ἐλευθέρως κοινωνίας καὶ βελτιώσεως ἐν γένει τῶν πραγμάτων.

Εἶτα ὁ κ. Βοῦντ ἤναψε τὸ τσιμπούκι του, ἐρρόφησε τὸν καφέν του, ἐκάπνιζε μακρὰς εἰσπνοάς, καὶ ἔβγαζεν ἀτελευτήτους ἔλικας καπνοῦ ἀπὸ τὸ στόμα.

— Τώρα ἦρταν ἐντῶ, οἱ βάρκες, τὸ ντιάολο! ἐπανέλαβε. Ταρῶ πῶς τὰ τοὺς ντώσουν πράτιγγο σήμερα αὐτοὺς ποὺ ἔχουν εἰκοσιμία μέρες.

— Ἀλήθεια; κ' ἡμεῖς;

— Τουλόγκου σου τέλεις ἀκόμα ντυὸ μέρες. Ἐγκώ, ἂν ἦτελα, ἔπαιρνα πράτιγγο ἀπὸ προκτές, μὰ τὰ κατίσω νὰ ἰντῶ τί ντιάολο τ' ἀπογκίνη... Μεταύριο ἴσως πάρωμεν πράτιγγο μαζί.

— Πολλὴ ζωίτσα νὰ ἴχης, γιατρέ.

* * *

Τὴν ἐπαύριον ἔδωκε τὴν ἄδειαν ὁ ἰατρὸς νὰ ἐξέλθῃ ὁ υἱὸς τῆς Σκεύως, ὅστις εἶχε δυναμώσει ἀρκετά. Τὴν τρίτην ἡμέραν, αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ του ἀνέβησαν εἰς τὸν λόφον, διὰ ν' ἀποχαιρετίσωσι τὸν πάτερ Νικόδημον, καθόσον ἠτοιμάζοντο νὰ τύχωσιν ἐλευθέρως κοινωνίας, ἢ νὰ μετατεθῶσιν εἰς τὰ Κάτω Λαζαρέτα. Δέν ἦτο βέβαιον ἀκόμη τί εἶχεν ἀποφασισθῆ τελειωτικῶς. Ὑποκάτω εἰς τὸν πεῦκον, ἀνάμεσα εἰς πυκνοὺς θάμνους καὶ ἀνακεκλιμένος ἐπὶ στρώματος ἀπὸ πτέριδας, ἐκάθητο δροσιζόμενος ὁ πάτερ Νικόδημος. Τὸ μέτωπόν του ἦτο κάθιδρον, ἐφόρει παλαιὸν ξεθωριασμένον ζωστικὸν με δερματίνην ζώνην καὶ χωρὶς ράσον, καὶ εἰς τὴν

ζώνην εἶχε περασμένον τὸ κλαδευτήρι του. Ἐπειδὴ δὲν τοῦ εἶχαν μείνει πλέον ἀρκεταὶ αἶγες ὥστε ν' ἀπαιτῆ ἰκανὴν ἐργασίαν ἢ βόσκησις καὶ τὸ ἄρμεγμα αὐτῶν, εὗρισκε δουλειὰν καθαρίζων μέρος τοῦ ὀρμανίου καὶ θηλιάζων* ἀγριελαίας διὰ νὰ κάμη ἐλαιῶνα καὶ ἀγρόν.

Ἦτο δεκάτη ὥρα τῆς πρωίας. Ὁ ἥλιος ὑψοῦτο εἰς τὸ στερέωμα, καὶ ἡ θερμότης ἠΰξανεν, ἀλλ' ἀνάμεσα εἰς τοὺς πρασίνοὺς θάμνοὺς ἦτο δρόσος καὶ εὐωδία, καὶ τὸ φθινόπωρον, δευτέρα ἀνοιξις, ἤρχισε νὰ στολίζη μὲ λευκὰ ἀνθύλλια τοὺς τάπητας τῆς χλόης, παρὰ τὰς ρίζας τῶν σχοίνων.

Ἄμα εἶδεν ὁ Νικόδημος τὴν Σκεύω καὶ τὸν υἱὸν τῆς, ἐσηκώθη νὰ τοὺς ὑποδεχθῆ. Μὲ δύο παλαιὰ ράσα του, μὲ μίαν βελέντζαν καὶ μὲ μίαν κάπαν ἐσχημάτισε πρόσκαιρον σκηνήν, προσδέσας τὰ ἄκρα τῶν ὀθονῶν εἰς τοὺς χθαμαλωτέροὺς κλῶνας τοῦ πεύκου, καὶ ὑποστρώσας τρίτον ράσον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἔβαλε τὸν ἐν ἀναρρώσει ἀσθενῆ νὰ καθίσῃ, διὰ νὰ μὴ τὸν βλάψῃ ἡ δρόσος καὶ ὑγρασία τῶν δένδρων. Εἶτα καλέσας τὸν Ἀγκόρτζαν, τὸν διέταξε νὰ σφάξῃ τὸ μόνον κατσικάκι, τὸ ὁποῖον τοὺς εἶχε μείνει, διὰ νὰ φιλεύσουν τοὺς ἐπισκέπτας.

Ὁ Ἀγκόρτζας δὲν δυσηρεστήθη πολὺ. Αἰφοῦ τόσα καὶ τόσα ἐρίφια τοῦ τὰ εἶχαν φάγει ἄνθρωποι ἄγνωστοὶ καὶ ξένοι, παρήγορον θὰ ἦτο νὰ ξεκοκκαλίση καὶ αὐτὸς ἐν καλοψημένον καὶ ροδοκοκκινισμένον μηρίον ἀπὸ τοὺς ἰδρωτάς του, ἀπὸ τὸ ἔργον τῶν χειρῶν του.

Μετ' ὀλίγον ἦλθε καὶ ὁ ἰατρὸς κ. Βίλελμ Βούντ. Ἐφθασεν ἀκριβῶς τὴν ὥραν ποῦ ἦτο ἔτοιμον τὸ κοκορέτσι. Διότι ὁ Ἀγκόρτζας εἰς ὀλίγα λεπτὰ τῆς ὥρας εἶχε θυσιάσει τὸ μικρὸν ἐρίφιον, τὸ εἶχε γδάρει καὶ ξεκοιλιάσει, τὸ εἶχε περάσει εἰς τὴν σούβλαν καὶ εἶχεν ἀνάψει πῦρ.

Ὅταν ἐκομίσθη ἡ σούβλα μὲ τὸ κοκορέτσι, ὁ ἰατρὸς ἔβγαλεν ἀπὸ τὴν τσέπην του παγούριον μὲ ρούμι καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν πάτερ Νικόδημον νὰ εὐλογήσῃ, ἔπει καὶ αὐτός, κατέπει μικρὰν δόσιν καὶ ἡ Σκεύω καὶ ὁ υἱὸς τῆς, καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἐδόθη εἰς τὸν Ἀγκόρτζαν.

— Τὰ μᾶς παίξης τὴν γκάιντα σήμερα, εἶπεν ὁ ἰατρὸς· γι' αὐτὸ ἦρα.

Ὁ Ἀγκόρτζας ἐκρυσπεν ἐπιμόνως τὸ πρόσωπόν του ὀπισθεν τοῦ πλατέος κορμοῦ τοῦ πεύκου, καὶ ἐσυστέλλετο νὰ ὀμιλήσῃ. Ὁ πάτερ Νικόδημος ἀπήντησεν ἀντ' αὐτοῦ ὅτι αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν γίνονται κατὰ παραγγελίαν, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἔχη κανεὶς κέφι.

Εὐθύς ὕστερον παρετέθη χαμαὶ ἐπὶ στρώματος ἀπὸ φτέρες τὸ ψητὸν ἐρίφιον. Ὁ μοναχός, ὁ ἰατρὸς καὶ ἡ Σκεύω μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐκάθητο παρὰ τὴν ρίζαν τοῦ πεύκου ἔμπροσθεν τῆς προχείρου σκηνῆς, τὴν ὁποίαν εἶχε κατασκευάσει ὁ Νικόδημος. Ὁ Ἀγκόρτζας ἐκάθητο κρύπτων τὴν κεφαλὴν του ὀπισθεν τοῦ κορμοῦ, καὶ ἦτο ὄρατὸν μόνον τὸ ἐν γόνυ του καὶ ἡ κνήμη

του και ὁ ἕτερος τῶν ὤμων και ἡ πλευρά του. Μετὰ τὴν τρίτην γύραν τῆς φλάσκας, ἀφοῦ ἐδόθη ἐντὸς μεγάλου φλασκίου τὸ τρίτον τοῦ περιεχομένου τῆς εἰς τὸν Ἀγκόρτζαν, οὗτος ἔκαμε τέλος κέφι, και ἀπεφάσισε νὰ ὀμιλήσῃ εἰς τὸν ἰατρόν, κρυπτόμενος πάντοτε ὀπισθεν τοῦ κορμοῦ τοῦ πεύκου.

— Τοῦ χατίρ' σ' εἶναι μιγάλου, ἀπ' μ' οὐρίζεις, γιατρέ... Τώρα θὲ πάου κάτου στοῦ μαντρί, κί θὲ μ' ἀκούσης...

Ἐσηκώθη, ἐπήδησεν ὡς ἀγρίμιον ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον, και μετ' ὀλίγα πηδήματα εὐρέθη εἰς ἀπόστασιν πολλῶν βημάτων, εἰς τὸ χαμηλότερον ὑπήνεμον μέρος, ὀπισθεν τῶν ὑψηλῶν θάμνων ὅπου ἦτο ἡ μάνδρα.

Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἠκούσθησαν σπαρακτικοὶ οἱ τραχεῖς φθόγγοι τῆς γκαίδας πλήττοντες τὰς εἰρηνικὰς ἡχούς, βωβαίνοντες τὸ μελωδικὸν σύριγμα τῆς αὐρας, τῆς φυσώσης τοὺς κλώνας τοῦ μεγάλου πεύκου.

— Ἀκοῦς, γιατρέ; εἶπεν ὁ Νικόδημος.

— Τ' ἀκούω, τὸ ντιάολο! και σὺ ταρροῦσες πὼς τ' ἀργήσῃ τὸ Ἀγκόρτζα νὰ κάμη κέφι... Ἔτσι μ' ἀρέσουν ἐμένα οἱ ἄνθρωποι, νὰ εἶναι εὐτυμοί.

Ἦναψε τὸ τσιμπούκι του, και ἐκβάλλων μεγάλας τολύπας καπνοῦ ἀνεκλίθη ἐπὶ τοῦ ὄχθου πρὸς τὸν κορμὸν τοῦ δένδρου, πλαταγίζων τὰ χεῖλη, ἀκούων τοὺς ἡχούς τοῦ ἀρχετύπου ὀργάνου, μειδιῶν, βλέπων ἐπάνω και ρεμβάζων πρὸς τὸ βαθυπράσινον και ψιθυρίζων ὑπὸ τῆς αὐρας φύλλωμα τοῦ πεύκου.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν, παρατεταμένος μισορισμὸς ἠκούσθη ὀπισθεν τῶν θάμνων. Ὁ Νικόδημος ἀνεγνώρισε τὴν φωνήν, ἐστράφη ζωηρῶς και εἶδε τὴν γάτταν του, μαύρην και παχεῖαν ἀπὸ τοὺς ἀρουραίους μῦς τοὺς ὁποίους ἐθήρευε πολυπληθεῖς καθ' ἑκάστην.

— Μπαμπή! Μπαμπή! ἔκραξεν ὁ Νικόδημος: ἔλα δῶ! ψί, ψί, ψί!

— Τί; τὴν ἡῦρες, βλέπω τὴν γάττα σου, καθὼς ἦρθες ἐδῶ ἀπάνου στοῦ βουνάκι, γερο-Νικόδημε; εἶπεν ἡ Σκεύω.

— Πρώτη φορά, βλοημένη, εἶναι... Τώρα μοῦ ἔρχεται, εἶπεν ὁ Νικόδημος.

Ἡ Μπαμπὴ ἐπλησίασε τρέχουσα, ρίπτουσα δύσπιστα βλέμματα εἰς τοὺς ξένους, και διευθυνομένη πρὸς τὸν κύριόν της. Ὁ Νικόδημος τῆς ἔρριψεν ἄφθονα κόκκαλα μετὰ κρέατος, και ἡ Μπαμπὴ ὤρμησε, τὰ ἦρπασε και ἀπεμακρύνθη ὀλίγα βήματα.

— Βαρέθηκε ἡ καημένη νὰ τρώγῃ ὄλο ἀγρομερινὸ κυνήγι, εἶπεν ὁ Νικόδημος, και σὰν τῆς ἐμύρισε πού ψήσαμε τὸ κατσίκι, ἦρθε νὰ πάρῃ τὸ

μερτικό της.

Εἰς τὴν παρατήρησιν τοῦ μοναχοῦ ἀπήντησεν ἡ φωνὴ τοῦ παραγουιοῦ του, ὅστις εἶχε διακόψει πρὸς στιγμὴν τὸ μέλος του, καὶ εἶχεν ἀντιληφθῆ τὸ τί συνέβη.

— Δὲν εἶναι τόσοσ γιὰ τὸ κασίκι, πάτερ Νικόδημε! ἔκραξεν ὁ Ἀγκόρτζας· μυρίστηκε, πὼς φεύγ' ἡ ξενούρα καὶ πὼς θὰ μείνουμι μοναχοί μας, κ' ἦρθι κι αὐτήνη νὰ μᾶς βρῆ γιὰ νὰ μᾶς κάμ' συντροφιά.

* * *

Τὴν ἐπιούσαν ἀπῆλθον ἐκ τῆς μικρᾶς νήσου ὁ ἱατρὸς Βίλελμ Βούντ, ἡ Σκεύω καὶ ὁ υἱὸς της. Μετὰ μίαν δ' ἑβδομάδα τὰ τελευταῖα καθαρισθέντα πλοῖα ἀπέπλευσαν ἐκ τῆς νήσου, καὶ ὁ πάτερ Νικόδημος ἐπανεῦρε τὴν προσφιλῆ μοναξίαν του.

(1893)